

ÖNSÖZ

Bu çalışma Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Halk Bilimi Bilim dalını bitirmek için yüksek lisans tezi olarak tarafımdan hazırlanmıştır.

Çalışmamızın esasını Kayseri ilindeki manevi ziyaret yerleri oluşturmaktadır. Çalışmamda Kayseri'yi seçme sebebim Kayseri üzerinde böyle bir çalışmanın yapılmamış olmasının yanında; ailemin Kayseri'de ikâmet etmesi, ilk orta ve lise öğrenimimi Kayseri'de yapmış olmam ve Tez Danışmanım Yrd. Doç. Dr. Bekir Sami ÖZSOY'un beni bu konuda teşvik etmesidir.

Kayseri ile Anadolu'nun ortasında yer alan bir çok medeniyetin izlerini taşıyan önemli bir kültür merkezidir. Anadolu'nun Türkleşmesinde önemli bir rolü vardır. Eski ticaret yollarının kesiştiği coğrafi bir konuma sahiptir. Böyle özellikleri olan bir merkezde tarih ve kültür varlıklarının çok olması tabiidir. Ancak bu alanda şimdiye kadar derli toplu bir çalışma yapılmış değildir. Bizim çalışmamız bu alanda yapılan ilk çalışmadır.

Çalışmamızın bir giriş ve üç bölüm olmak üzere dört bölüm ve eklerden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde Kayseri'nin tarihi kısa bir özet halinde verilmiştir. I. Bölümde Kayseri'deki Milli Ziyaret Yerleri verilmiş olup Dini değer taşıyan Mescit, Camii, Medrese ve Külliye (Camii Türbe – Mescit Türbe – Külliye Türbe) bu bölümde verilmiştir.

II. Bölümde Manevi Ziyaret Yerleri hakkında bilgiler verilmiştir. Bu bölümün sonunda Anadolu'nun her tarafında görülen anıt mezar şeklindeki kümbetler bir liste halinde yer almıştır.

III. Bölümde ziyaret yerlerinin özellikleri hakkında bilgilerle ziyaret yerlerinin bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

Her bölümde kaynaklardan alınan bilgilerle dipnotlar verilerek belgeye dayandırılmıştır. Bazı kaynaklardan yapılan alıntılardaki bilinmeyen kelimelerde de dipnotlarda açıklama yapılmıştır.

Çalışmamızın sonunda Kayseri il merkezinde kabirleri halen ziyaret edilen ulu kişilerin bir listesi konulmuştur. Çalışmamızda yararlandığımız kaynaklar kaynakça kısmında verilmiştir.

Çalışmamızın sonunda tarihi yapılar kültür ve sanat eserleri ile anıt mezarların resimleri ekler kısmında verilmiştir.

Çalışmam esnasında bana her türlü yardımı esirgemedi gösteren Doç. Dr. Yaşar UĞUR, Yrd. Doç. Dr. İ. Hakkı MERCAN ve danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Bekir Sami ÖZSOY'a teşekkürü vicdani bir borç biliyorum.

Bu çalışmam ile Türk milli kültürüne küçük bir katkıda bulunmuş sayılırsam kendimi çok mutlu sayacağım.

Özlem NANEÇİ

Haziran – 2006

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	1
İÇİNDEKİLER.....	3
KISALTMALAR.....	12
GİRİŞ.....	12
A.KAYSERİ’NİN KISA TARİHÇESİ.....	12
1. İLK DÖNEM.....	12
2. KAPPADOKYA KRALLIĞI.....	12
3. ROMA DÖNEMİ.....	13
4. KAYSERİ’NİN TÜRKLEŞMESİ.....	13
5. MOĞOL HAKİMİYETİ VE BEYLİKLER DÖNEMİ.....	14
6. OSMANLI DÖNEMİ.....	14
7. YAKIN DÖNEM.....	14
1.BÖLÜM : KAYSERİ’DEKİ MİLLİ ZİYARET YERLERİ.....	16
A. TARİHİ YAPILAR.....	16
KAYSERİ KALESİ.....	16
1.Kale.....	16
2. Yoğunburç.....	16
3.Düvenönü Surları.....	17
B. DİĞER YAPILAR.....	17
1. Ermeni Kiliseleri	17
2. Roma Mabedi.....	17
3. Arkeoloji Müzesi.....	17
4. Kartal Şehitliği	18
5. Kapalı Çarşı.....	18
6. Vezir Han Çarşısı	18
7. Lale ve Tavukçular Mahallesi	18
8. Kara Mustafa Paşa Kervansarayı	19
9. Sultanhanı Kervansarayı	19
10. Karatay Kervansarayı	19
C. TURİSTİK DEĞERİ OLAN YERLER.....	19
1. Sultan Sazlığı.....	19
2. Erciyes Kayak Merkezi.....	19
3. Kültepe Tümülüsü	20
4. Talas.....	20
5. Soğanlı.....	20
6. Aladağlar ve Yedi Göller	20
7. Çokgöz-Tekgöz, Şahruh Köprüsü.....	21
8. Zamantı Kalesi.....	21
9. Yer altı Şehirleri , Ağırnas , Emiruşağı ve Doğanlı.....	21
10. Konaklar.....	21
D. CAMİİ , KÜLLİYE VE MEDRESELER.....	22
1.CAMİ-İ KEBİR (ULU CAMİ).....	22
2. MELİKGAZİ MEDRESESİ.....	25
3. HUVANT HATUN CAMİİ VE KÜLLİYESİ.....	25

4. LALA PAŞA CAMİİ.....	29
5.GÜLLÜK CAMİİ.....	30
6.HACI KILIÇ CAMİİ VE KÜLLİYESİ.....	32
7.KURŞUNLU CAMİİ.....	34
8.ŞEYH CAMİİ.....	35
9.YANIKOĞLU CAMİİ.....	36
10.ÇİĞDELİ CAMİİ.....	37
11.HAN CAMİİ.....	39
12.KALE CAMİİ.....	40
13.SAHABİYE MEDRESESİ.....	42
14. HATIROĞLU CAMİİ.....	44
15. KOCABEY CAMİİ.....	45
16. HATUNİYE MEDRESESİ.....	46
17. KAZGANCILAR CAMİİ.....	46
18. HASİNLİ CAMİİ.....	47
19. ŞEYH TACETTİN CAMİİ.....	48
20. YENİ CAMİİ.....	49
21. GEVHER NESİBE SULTAN MEDRESESİ VE ŞİFAHANESİ.....	50
22. AVGUNLU MEDRESESİ.....	51
2. BÖLÜM : KAYSERİ'DEKİ MANEVİ ZİYARET YERLERİ.....	52
1. KAYSERİ YÖRESİNDE ZİYARET YERLERİNİN COĞRAFİ DAĞILIMI HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	52
a.KAYSERİ MERKEZ İLÇELER.....	52
1. KOCASINAN.....	52
2. MELİKGAZİ.....	53
b.KAYSERİ'YE BAĞLI DİĞER İLÇELER.....	54
1. AKKIŞLA.....	54
2. BÜNYAN.....	54
3. İNCESU.....	55
4. DEVELİ.....	55
5. FELAHİYE.....	55
6. HACILAR.....	56
7. ÖZVATAN-ÇUKUR.....	56
8. PINARBAŞI.....	56
9. SARIOĞLAN.....	56
10. SARIZ.....	57
11. TALAS.....	57
12. TOMARZA.....	57
13. YAHYALI.....	57
14. YEŞİLHİSAR.....	58
2. KAYSERİ VE ÇEVRESİNDEKİ MANEVİ ZİYARET YERLERİ HAKKINDA AYRINTILI BİLGİLER.....	58

A.KAYSERİ MERKEZ İLÇELER.....	58
1.KOCASINAN.....	58
a. Kocasinan Merkez.....	58
1.Helvacı Dede.....	58
2.Şeyh Seyfullah Türbesi.....	59
b.Hırkaköy.....	59
1. Yalnız mezar- Türbe- Salmanlı Tolu.....	59
c.Mollahacı.....	60
1. Dede Mezarı.....	60
2. Köme Pelit (Yedi Meşeler).....	60
3. Dede Suyu ve Dağdağan Ağacı.....	60
1. Bedrettin Devletlü Türbesi.....	61
e. Höbek Köyü.....	61
1. Ali Baba Türbesi.....	61
f. Koçcağız Köyü.....	65
1. Dede Mezarı.....	65
2. Evliya Mezarı.....	65
g. Himmet Dede.....	65
1. Himmet Dede Türbesi	65
2. MELİKGAZİ.....	66
a.Melikgazi Merkez.....	66
1. Seyyid Burhaneddin Türbesi.....	66
2. Şeyh İbrahim Tennuri Türbesi.....	73
3. Zeynel Abidin Türbesi.....	78
4. Battal Gazi Türbesi.....	80
5. Ebu İshak Alemdari Türbesi.....	81
6. İbrahim Sinancı (Koyun Baba) Türbesi.....	81
7. İbrahim Bostancı (Bostan Çelebi) Türbesi.....	81
8. Behaeddinzade (Mühyiddin Muhammed bin Behaeddin) Türbesi..	82
9. Necmeddin İmad Türbesi.....	84
10. Sadık Efendi ve Mezarı.....	85
11. Tacüddin İbrahim Halveti Türbesi.....	86
12. Veliyyüddin Oğlu Hacı Bulam Türbesi.....	87
13. Hafız Osman Efendi ve Mezarı.....	87
14. Hacı Torun Efendi ve Mezarı.....	89
15. Harputlu Hacı Ömer Efendi ve Mezarı.....	91
16. Göncüzade Kasım Efendi ve Mezarı.....	92
b. Hisarcık.....	94
c. Mimarşinan.....	94
1. Evliyalara Günü.....	94
d. Ağırnas.....	95
1. Arap Ocağı.....	95

B. KAYSERİ'YE BAĞLI DİĞER İLÇELER	95
1. AKKIŞLA.....	95
a. Akkişla Merkez.....	95
1. Ganişeyh Türbesi.....	95
2.BÜNYAN.....	97
a.Bünyan Merkez.....	97
1. Yedi Kardeşler Türbesi.....	97
2. Seyit Halil Türbesi.....	97
3. Şehitlik.....	97
b. Büyük Tuzhisar.....	98
1. Yerdaş.....	98
c. Karakaya.....	98
1. Seyyid Halil Devletlü Türbesi.....	98
d. Burhaniye.....	99
1. Şeyh Yahya Rıza Sevgili Türbesi.....	99
e. Musa Şeyh.....	100
1.Musaşeyh Türbesi.....	100
2. Ulu Yatır Türbesi.....	100
3. Koyun Abdal Türbesi	101
4. Pirahmet Türbesi.....	101
5.Samağır Türbesi.....	101
6. Karahıdır (Hızır) Türbesi.....	102
7. Karadayı (Karatay)Türbesi.....	102
3.DEVELİ.....	102
a. Develi Merkez.....	102
1. Dev Ali Türbesi.....	102
2. Seydişehir Türbesi.....	103
3. Hızır İlyas Türbesi.....	104
4. Hz. Ali'nin Ayak İzi.....	105
5. Şeyh Ümmi Türbesi ve Kutsal Çalı.....	105
b. Havadan.....	105
1. Şeyh Hacı İbrahim Tekkesi.....	105.
c. Soysallı.....	107
1. Nebi Baba Türbesi.....	107

d. Epçe Köyü.....	107
1. Ebce Sultan Türbesi.....	107
e. Ayvazhacı Köyü.....	109
1. Evliya Dağı Türbesi.....	109
2. Abdül İlyas Türbesi.....	109
f. Kabaklı Köyü.....	109
1. Kabak Şıh (Şeyh) Türbesi.....	109
g. Zile.....	111
1. Mescid-i Emanet ve Türbe.....	111
4.FELAHİYE.....	111
a. Kayapınar (Küçük Toroman).....	111
1. Ardıçlı Yatır (Dede Mezarı).....	111
2. Keşif Mehmet Şahin Türbesi.....	112
3. Kara Şeyh Türbesi.....	113
b. Acırlı Köyü	114
1. Kurşunlu Dağı Beş Kızlar Türbesi.....	114
2. Evliya Türbesi.....	114
3. Killi Baba Türbesi.....	114
4. Ahmet Dede Mezar Türbesi.....	114
5. HACILAR.....	114
a. Hacılar Merkez.....	114
1.Bakdur Dede (Bakdurzade).....	114
2. Sesli Dede Türbesi.....	115
3. Torun Hasan Dede (Evliya) Türbesi	115
4. Sakar Dede Türbesi.....	116
5. Şıh (Şeyh) Aslan Dede Türbesi.....	116
6. İNCESU.....	116
a. İncesu Merkez	116
1. Ocakevi.....	116
2. Tekke Dağı.....	116
3. Bostancı Baba Türbesi.....	117
b. Sürtme Köyü.....	119
1. Omuzu Gürzlu Mezarları.....	119
c. Şeyh Şaban Köyü.....	120
1. Şem'un El- Gazi Türbesi	120
2. Şeyh şaban Türbesi.....	121

d. Kızılören Köyü.....	121
1. Şeyh Kumalı Türbesi.....	121
2. Şeyh Aslan Türbesi.....	121
3. Yedi Kardeşler Türbesi.....	122
7.ÖZVATAN (ÇUKUR).....	122
a.Özvatan Merkez.....	122
1.Amarat Türbesi.....	122
b.Büyük Toraman.....	123
1.Hamza Sultan Türbesi.....	123
2.Büyük Yatır Türbesi.....	123
c.Küpelî.....	124
1.Üç Şehitler Türbesi.....	124
8.PINARBAŞI.....	124
a.Pınarbaşı Merkez.....	124
1.Melikgazi Türbesi.....	124
2.Avcı Hamza Baba Türbesi.....	126
b.Ayvacık.....	127
1.Musa Dede Türbesi.....	127
2.Garip Türbe.....	127
9.SARIOĞLAN	127
a.Sarioğlan Merkez.....	127
1.Uzankaya Ziyareti.....	127
2.Seyit Güner Baba Türbesi.....	128
3.Çiftlik Türbesi.....	129
4.Abdullah Keramettin Türbesi.....	
b.Düzencik.....	130
1.İğdeli Türbesi.....	130
c.Üzerlik.....	131
1.Ayrı Dede Türbesi.....	131
2.Ziyaret.....	131
d.Ömerhacılı Köyü.....	132
1.Kırkızlar Tepesi ve Türbesi.....	132
10.SARIZ.....	132
a.Yeşilkent.....	132
1.Şehit Mezarı Ziyaret Yeri.....	132

2.Altı Söğüt Türbesi.....	132
11.TALAS.....	133
a. Talas merkez.....	133
1. Cemil Baba Türbesi.....	133
b. Ardıç.....	134
1. Evliya Türbesi.....	134
2. Kızlar mezarlığı Ziyaret Yeri.....	135
c. Sakaltutan.....	135
1. Mikdat Dede Türbesi.....	135
2. Çevrim Mezar Ziyaret Yeri.....	136
12. TOMARZA.....	136
a. Gülveren.....	136
1. Gül Baba Türbesi.....	136
b. İncili.....	137
1. Halil Dede Türbesi.....	137
13. YAHYALI.....	137
a. Yahyalı Merkez.....	137
1. Yahya Gazi Türbesi.....	137
2. Yahya Efendi Mezarlığı Ziyaret Yeri.....	137
3. Kümbet.....	138
4. Hacı Hasan Efendi Türbesi.....	138
b. Derebağ Köyü.....	138
1. Mahmut Sami Ramazanoğlu ve Şeyh Mustafa Efendi Türbesi...138	
c. Şıhlı.....	139
1. Kılıç Ali Efendi Türbesi.....	139
d. Yerköy.....	142
1. Ağca Koca Pınarı Ziyaret Yeri.....	142
e. Yuları Köyü.....	142
1. Dede Sultan Türbesi.....	142
2. Dede Pınarı Ziyaret Yeri.....	143
f. Yeşilköy.....	143
1. Ziyaretlik.....	143
g. Kopçu Köyü.....	143
1. Akça Koca Sultan Tekkesi	143

h. Ulupınar(Barazana).....	145
1. Meryem Ana Ziyaret Yeri.....	145
14. YEŞİLHİSAR.....	145
a. Yeşilhisar Merkez.....	145
1. Karacabey Tekkesi.....	145
2. Garipler Mezarlığı Ziyaret Yeri.....	146
3. Mir'ati Dede Türbesi	146
4. Koyunbaba Türbesi.....	146
5. Şeyh Cemalettin Baba Mezarı	147
6. Türbe Tekkesi.....	147
b. Doğanlı.....	147
1. Ali Dede Tekkesi	147
2. Ovaçiftliği Yatırları Ziyaret Yeri.....	148
c. Keşlik.....	148
1. Yalnız Sultan Türbesi.....	148
Kayseri Kümbetleri Listesi.....	150
3. BÖLÜM : MANEVİ ZİYARET YERLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	151
A.TÜRBELERİN VE ZİYARET YERLERİNİN ÖZELLİKLERİ.....	151
B. ZİYARET YERLERİNİN DİĞER ÖZELLİKLERİ.....	154
C. ZİYARET YERLERİNDEKİ EFSANELER, KERAMETLER VE MENKİBELER.....	155
D. HALK BİLİMİ AÇISINDAN ZİYARET YERLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	159
E. AMAÇLAR VE DİLEKLER BAKIMINDAN ZİYARET YERLERİ.....	161
F. KÖKENLERİ BAKIMINDAN ZİYARET YERLERİ.....	161
KAYNAKÇA.....	166
EKLER.....	168

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı geçen eser
A.s.	: Aleyhisselâm
c.	: Cilt
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
Hz.	: Hazretleri, Hazreti
İ.Ö.	: İsa'dan önce
M.	: Milat
M.E.B.	: Milli Eğitim Bakanlığı
Prof	: Profesör
s.	: Sahife
S.	: Sayı
V.D.	Vakıflar Dergisi
y.	: Yıl
y.y.	: Yüzyıl
ya.	: Yayınları

GİRİŞ

A. KAYSERİ’NİN KISA TARİHÇESİ

1. İLK DEVİRLER

Tarihi kaynaklarda Kayseri’nin bilinen en eski adı ‘Mazaka’dır. İlk kuruluşunun ne zaman olduğu belli değildir. Bazı tarihçiler Nuh Tufanı’ndan sonra Yafesoğulları’nın kurduğunu belirtmektedirler.

Kayseri çevresindeki en eski yerleşim alanı , şehrin 20 km kuzey doğusunda bulunan Kaniş Höyüğüdür. M.Ö. 2800 tarihinden Hellenistik Çağa kadar önemini koruyan merkezde, eski Tunç Devri, Asur Ticaret Kolonileri ve Hitit Çağları’ na ait birçok belge bulunmuştur.

Hititler’ den sonra bölge Frig hakimiyetine geçmiş, daha ziyade Kızılırmak havzasında egemen olan frigler zamanında mazaka ön plana çıkmıştır. M.Ö 676 tarihinde Anadolu’ ya gelen Kimmerler ‘ in Kaniş ve Mazaka’ yı tahrip ederek, Frig hakimiyetine son verdikleri tarihi kaynaklarda belirtilmektedir.

Kaniş’ in önemini kaybetmesinden sonra, bölgenin kutsal dağı kabul edilen Argaios ‘ un (Erciyes) kuzey eteğindeki Mazaka ön plana çıkmıştır. Kimmerler’ in Asur ve Lidyalılar tarafından Anadolu’ dan atılmaları ile Mazaka , Lidya ve Med hakimiyetine girmiş ve devrin önemli ticaret merkezi olmuştur.

M.Ö 590 yılında Pers Kralı Kyros’ un Lidya Kralı Krisos ‘ u yenmesi ile bütün Anadolu ile birlikte Mazaka da Pers hakimiyetine girmiştir. İran’dan bölgeye göç eden halk, kendi ülkelerine benzettikleri Argaios (Erciyes) ve çevresine yerleşmişlerdir.¹

2.KAPPADOKİA KRALLIĞI

¹ Mirat-ı Kayseriye , s. 3

M.Ö 332 yıllarında Ariarathes I , ilk Kappadokia Kralı olarak bağımsızlığını ilan etmiştir. M.S 17 tarihine kadar 349 sene hüküm süren bu krallığın başkenti Mazaka iken, Ariarathes V zamanında şehrin adı Eusebia olarak değiştirilmiştir. M.Ö 8 yılı içinde tekrar bir değişiklik yapılarak , Roma İmparatoru Ceasar'ın adına izafeten CEASAREA ismi verilmiştir. O günden beri, 2000 senedir Kayseri ismi ile anılmaktadır.²

3.ROMA DÖNEMİ

M.S 193-211 tarihleri arasında şehir stadyumu yapılmış ve önemli Roma şehirlerinde olduğu gibi bir çok yarışmaların merkezi olmuştur. Şehir surları ise , Roma İmparatoru Gordianus III zamanında (M.S 241) yıllarında yaptırılmıştır. Dördüncü yüzyılın başlarında halk tamamen Hıristiyanlaşmış ve Kayseri bu dinin ilmi merkezi haline gelmiştir.

Roma İmparatorluğu'nun Doğu ve Batı olarak ikiye bölünmesi ile Kayseri doğuda kaldığı için Bizans şehri olmuştur. Bizans zamanında Arap ve İran ordularının yaptığı İstanbul seferleri sırasında Kayseri defalarca işgal edilmiştir.³

4.KAYSERİ'NİN TÜRKLEŞMESİ ve SELÇUKLU DEVRİ

Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan'ın 1071 tarihinde Malazgirt'te Bizans ordularını yenmesiyle Anadolu kapıları Türkler'e açıldı. Bu tarihten 15 sene sonra , 1085 yıllarında Kayseri'yi artık bir Türk ve Müslüman şehri olarak görmekteyiz. Müslüman Türkler'in hakimiyetinde Kayseri'nin eski halkı olan Rum ve Ermeniler'in birer mahallede toplandıkları çarşı, pazar ve ticarete yavaş yavaş hakimiyetlerini kaybettikleri görülmüştür.

Şehir, süratle yapılan camii, han, medrese , hamam ve çeşmelerle kısa bir sürede tam bir İslam şehri kimliği kazanmıştır. Bir müddet Danişmendliler'e merkez olan Kayseri özellikle Selçuklu Sultanı Uluğ Keykubad (1. Alaeddin Keykubad) zamanında Türkiye Selçuklu Devleti'nin Konya ve Sivas ile beraber üç başşehirinden birisi olmuştur. Danişmend ve Selçuklu yönetimleri zamanında yapılan görkemli

² Eski Çağ Tarihi , s. 27

³ A.g.e , s. 85

yapıların en önemlileri olarak Camii Kebir , Güllük Camii ve Hamamı , Hunat Külliyesi , Şifaiye – Gıyasiye Medresesi , Hacı Kılıç Külliyesi, Lala Muhlisiddin Camisi, Sahabiye Medresesi, Kale Surları ve Yoğunburç sayılabilir.⁴

Kayseri Türkleştikten sonra Selçuklular'dan Celalettin Melikşah'ın emriyle Melikgazi tarafından yönetilmiştir. Selçuklular ve Anadolu Selçukluları döneminde zaman zaman kışlık başşehir olarak da kullanıldığı bilinmektedir.

5. MOĞOL HAKİMİYETİ VE BEYLİKLER DÖNEMİ

Selçuklu ordusunun 1243 tarihinde yapılan Köseadağ Meydan Savaşı ile Moğol ordusuna yenilmesi , Türk tarihinde bir dönüm noktası olmuş ve artık Anadolu'da Moğol hakimiyeti başlamıştır. Gönderdikleri Valilerle Anadolu'yu denetleyen Moğollar 150 sene müddetle Kayseri ve Anadolu'nun bütün maddi ve manevi kaynaklarını yağmalamışlardır. Moğol sömürüsü altında ezilen Selçuklu Devleti , bütün gücünü kaybetmiş ve II. Mesud'dan sonra dağılarak yerini beyliklere bırakmıştır. (1308)⁵ Bu dönemde Danişmendliler tarafından yönetilen şehir beylikler döneminde Eretnalılar'ın hakimiyeti altındadır. Bu dönemde Kayseri'yi Kadı Burhaneddin'in idare ettiği kaynaklarda yazılıdır. Daha sonra Karamanlılar tarafından da yönetilen Kayseri 1467 yılında Karamanlı idaresinden çıkarak Osmanlı ülkesine ilhak edilmiştir. Bu dönemde Gedik Ahmet Paşa'nın nezaretinde şehir yeniden inşa edilmiştir.

6. OSMANLI DÖNEMİ

Fatih Sultan Mehmet zamanında , Gedik Ahmet Paşa tarafından Karamanoğulları Beyliği'ne son verilerek, Karaman, Konya ve Kayseri Bölgeleri Osmanlı toprağına katıldı. (1474) Kayseri 1476 ' dan itibaren Karaman eyaletine bağlı bir sancak merkezi oldu. 1839 tarihinde Bozok Eyaletinde, 1867 tarihinde de bağımsız sancak merkezi olarak Osmanlı idari taksimatında yerini aldı.⁶

7. YAKIN DÖNEM

Cumhuriyet Döneminde 1924 tarihinde yapılan yeni anayasa ile vilayet yapıldı. Bilinen en eski dönemlerinden beri ticaret merkezi olan Kayseri'de devletin

⁴Mirat- Kayseriye , s. 90

⁵ Genel Türk Tarihi , s. 461

⁶ Kayseri Tarihi , s. 461

öncülüğünde sanayileşme başlatıldı. Sırayla Sümerbank Dokuma Fabrikası, Tayyare Fabrikası, Anatamir Bakım Fabrikası, Askeri Dikim Evi kuruldu. 1950'den sonra Kayserili ticaretten sağladığı tasarruflarını sanayiye dönüştürmeye başladı. Bugün Kayseri , Türkiye'nin on beş büyük ilinden birisi olup Orta Anadolu'nun sanayi ve ticaretteki kalbi gibidir. Sanayi mamulü imalatından her türlü makine ve teçhizat imalatına kadar akla gelen her şeyin üretildiği organize sanayi bölgesinde dört yüzden fazla fabrika ile dikkati çekmektedir. Son yıllarda güçlenen Erciyes Üniversitesi ise eğitim öğretime verilen değerin göstergesi olarak bütün Türkiye'ye kampus üniversitesi olarak örnek teşkil etmektedir. Özellikle son elli yılda değişen ve gelişen Kayseri her yönüyle şehircilik açısından da örnek alınmaya değer bir ilimizdir.⁷ Şimdi de Kayseri'deki tarihi değeri olan milli, manevi ve turistik yerleri tanıtarak konumuza devam edelim.

⁷ Kayseri'yi Tanıyalım , s. 147

1.BÖLÜM

A. KAYSERİ'DEKİ MİLLİ ZİYARET YERLERİ

A.TARİHİ YAPILAR

a . Kayseri Kalesi

1. Kale

Kayseri'nin şehir merkezinde bulunan Kayseri Kalesi, Kayseri'nin bir kale şehri olduğunun kanıtıdır. Milattan sonra üçüncü yüzyılda Romalılar devrinde yapılmıştır. Altıncı yüzyılda Bizans hakimiyetinde iken surları daraltılmıştır. Kayseri'nin yönetimi Selçuklular'a geçince Selçuklu sultanı 1. Aleattin Keykubat surları ve burçları bugünkü haline getirerek yeniden tamamlatmıştır. Beylikler döneminde Karamanoğulları hakimiyetinde iken bir defa tamir gören kale Osmanlılar döneminde de iki defa tamir edilmiştir. Kale ve surlar bugün ayakta olan iç kale ve bazı kalıntıları ile yapıları günümüze ulaşan dış kale olmak üzere iki bölümden oluşmuştur. Bugün iç kale bir alışveriş ve kültür merkezi halindedir. Dış kale surlarından ise Düvenönü, Keçi(küçük)kapı ve Talas Caddesi üzerindeki surlar halen ayakta'dır.⁸

2. Yoğun burç

Kayseri Kalesi'nden ayakta kalan burçların en önemlisi olan Yoğun burç bugün şehrin merkezinde en işlek caddelerden biri olan Osman Nuri Kavuncu Caddesi ile Talas Caddesi'nin kesiştiği kavşakta yer almaktadır. İki bölümden oluşan Yoğun burç uzun süre Kayseri halk şairleri gösteri ve sanat merkezi olarak hizmet vermiş bir yapıdır. 1995 yılında Kültür Bakanlığı'nca bakım ve tamir yapılmak üzere halk şairlerinden alınmış, tamirden sonra herhangi bir kuruluşa tahsis edilmeden boş bir vaziyette bekletilmektedir.

⁸ Doç. Dr. Nevzat Özkan , Kayseri s. 6

3. Düvenönü Surları

Tarihi Kayseri Kalesi'nin iç kale ile dış kaleyi birbirinden ayıran surları olup Kayseri Kalesi'nin batı tarafındaki kapısının bulunduğu surlardır. Bugün şehrin merkezinde kalan surlar Kayseri'nin kale şehri oluşunun bir kanıtı olarak halen ayakta durmaktadır.

B. DİĞER YAPILAR

1. Ermeni Kiliseleri

Kayseri'de birisi şehrin merkezinde birisi Talas'ın Tablakaya Mevkii'nde birisi de yine Talas'ın Endüllük Köyü'nde olmak üzere üç adet Ermeni kilisesi mevcuttur. Kiliselerin en büyüğü Endüllük'teki kilise olup milattan sonra beşinci yüzyıla aittir. Tablakaya'daki kilise yine beşinci yüzyıldan kalma bir yapı olup daha küçük bir kilisedir. 2002 yılından sonra Patrik Bartelemeos'un girişimleri ile ibadete açılmıştır. Diğer kilise ise altıncı yüzyıla ait olup şehrin merkezinde Cafer Bey Mahallesi'nde yer almaktadır.1996 yılında onarılan kilise Türk hoşgörüsünün sembolü olarak halen faaliyetini sürdürmektedir.⁹

2.Roma Mabedi

Milattan sonra üçüncü yüzyıla ait olan mabed Sahabiye Medresesi ile İstasyon Caddesi'nin kesiştiği kavşakta bulunmaktadır. Eskiden iç kale ile dış kale surları arasında yer aldığı bilinen mabed yılların verdiği yıpranma sonunda harabe bir hale geldiğinden bugün kalıntısı koruma altına alınmıştır.

3.Arkeoloji Müzesi

Kayseri ilinin kültür ve sanat varlıklarının sergilendiği en önemli ziyaret yerlerinden birisi olan arkeoloji müzesinde sayısız sanat eseri sergilenmektedir. Kültepe

⁹ Doç. Dr. Nevzat Özkan , A.g.e , s. 11

Tümölüsü'nden çıkartılan heykeller ve diğer kültür varlıkları ile tarihi değeri olan diğer yapılar ve heykeller bu müzede koruma altına alınmış olup ziyaretçilerin görüşüne sunulmaktadır. Bunlar arasında Herakles Lahti , Herakles'in bütün mücadelelerini anlatan kabartmalarla yüzeyi donatılmış bir yapı olarak bu müzemizde sergilenmektedir.

4.Kartal Şehitliği

Şehrin güneyinde Döner Kümbet'in hemen yanında Hava İkmal Merkezi Komutanlığı ile Talas yolu kavşağının kesiştiği meydana yapılan şehitlik Cumhuriyet döneminin en önemli ziyaret yerlerinden birisidir.Kartal semti meydanında olduğundan kaetal Şehitliği adıyla anılmaktadır.

5.Kapalı Çarşı

Tarihi bir bedesten görünümünde olan Kayseri'deki Kapalı Çarşı şehrin merkezinde yer almakta olup ülkemizdeki dört büyük kapalı çarşıdan birisidir. Dört adet tarihi giriş kapısı bulunan çarşı 1859 yılında Kayseri halkı tarafından yaptırılmış olup Kayseri'nin ticarete verdiği değeri ortaya koymasına bakımından önemli bir yapı olarak halen faaliyetini sürdürölmektedir.¹⁰

6.Vezir Han Çarşısı

Halk arasında Camii-i Kebir olarak bilinen Ulu Camii yanında bedesten şeklinde inşa edilen yapının kitabesi yoktur. 1727 yılında Osmanlı veziri Damat İbrahim Paşa tarafından yaptırılan çarşı bugün Kayseri'nin önemli ticaret merkezlerinden biri olarak faaliyetini sürdürmektedir.

7. Lale ve Tavukçular Mahallesi

Kayseri'de en eski ve orijinal evlerin yer aldığı iki önemli mahalleden birisi tarihi Türk yapılarının bulunduğu Lale Mahallesi diğeri de Ermeni evlerinin bulunduğu Tavukçular Mahallesi bugün koruma altına alınmış olup çok sayıda yerli ve yabancı turistin ziyaret ettiği tarihi evlere sahiptir.

¹⁰ Doç. Dr. Nevzat Özkan , A.g.e ,s.12

8. Kara Mustafa Paşa Kervansarayı

İncesu ilçesinde bulunan kervansaray bir camii, bir medrese ve otuz dikkandan oluşan külliye halinde 1660 yılında Osmanlı sadrazamı Merzifonlu Kara Mustafa Paşa tarafından yaptırılmış olup bugün atıl bir durumdadır.

9. Sultanhanı Kervansarayı

Kayseri-Sivas karayolunun ellinci kilometresinde Sultanhanı adıyla anılan kervansaray Anadolu Selçukluları zamanında 1250 yılında yapılmıştır. Dış kapısındaki süslemeleri ve iç mimarisinin güzelliği ile o devrin zerafetini sergileyen değerli bir yapıdır.

10. Karatay Kervansarayı

Bünyan ilçesinin Karadayı Köyü'nde bulunan kervansarayı Anadolu Selçukluları zamanında vezir Celalettin Karatay 1255 yılında yaptırmıştır. Kervansaraydaki türbe ve kervansaray dış duvarındaki kabartma sütunlar Selçuklu taş işlemeciliğinin zerafetini ve teknik değerini ortaya koyması bakımından önemlidir.¹¹

C.TURİSTİK DEĞERİ OLAN YERLER

1.Sultan Sazlığı

Kayseri'nin 70 km. güneyinde Yeşilhisar'dan Develi'ye giden yolun üzerinde yer alan yaklaşık 20000 hektarlık bir genişliğe sahip olan Sultan Sazlığı kuş cenneti üzerinde üç yüzden fazla kuş türü ile dünyanın önde gelen doğal hayat alanlarından sayılmaktadır. Milli park haline getirilen sazlık göçmen kuşların göç yolu üzerinde bulunduğundan kuşların burada üremek için kuluçkaya yattığı bilinmektedir.Son yıllarda korumaya alınmış , kuş müzesi kurulmuştur.

2.Erciyes Kayak Merkezi

¹¹ Doç. Dr. Nevzat Özkan , A.g.e , s.13

Orta Anadolu'nun en yüksek dağı olan Erciyes Dağı'nın üzerinde Tekir yaylası denilen yerde kurulan kayak merkezi kış turizminin önemli bir yeri olup Kayseri ile Develi ilçesini birbirine bağlayan en kısa yol üzerindedir.

3.Kültepe Tümölüsü

Kayseri- Malatya yolunun 22. kilometresinin 3 km. iç kısmında yer alan Kültepe Tümölüsü dünyaca tanınan bir açıklıava müzesidir. İlk olarak 1881'de yapılan kazılarda dikkat çekmiş, 1925 yılında Kültepe'nin önemli bölümlerinden biri olan Karum keşfedilmiş , 1948 yılında ise diğer önemli bölümü Kaniş ortaya çıkarılmıştır. 1950 yılından beri yörede resmi olarak kazılar yapılmaktadır. Kültepe'de Asur, Hitit , Helen , Roma , Pers , Tabal dönemlerine ait çok sayıda eser ve eşya elde edilmiş olup başta Kayseri Arkeoloji Müzesi olmak üzere diğer müzelerde seğilenmektedir.¹²

4.Talas

Ali Dağı ile Kayseri arasında şehrin güneybatısında yer alan bir yerleşim merkezi olup yukarı ve aşağı Talas olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Konakları , bağları tarihi yapıları ve mabedleri ile ünlüdür. Bugün elli binden fazla insanın yaşadığı Kayseri'nin en yakın ilçesidir.

5.Soğanlı

Coğrafi olarak ilginç bir yapıya sahiptir. Roma devrinden kalan bir yerleşim alanıdır. Kiliseleri ile ünlüdür. Bunlar arasında Azize Barbara Kilisesi , Karabaş Kilisesi Kubbeli ve Yılanlı Kilise çok önemlidir. Bugün bölgede yapılan folklorik giyimli bebeklerle de dikkati çekmektedir.

6.Aladağlar ve Yedi Göller

Yahyalı ilçesinin sınırları içerisinde bulunan Aladağlar elli beş bin hektarlık bir milli park haline getirilmiştir. Hacer ormanları , Yahyalı Kapuzbaşı şelaleleri ve Yedi Göller milli parka dahil olup ilçeye 75 km. uzaklıkta bulunan ve yüksekliği 30 ile 70 m. Arasında değişen yedi dizi halindeki şelaleler Zamantı Çayı ile Seyhan Nehri'ne ulaşır.

¹² Doç. Dr. Nevzat Özkan , A.g.e , s.13

Debi ve yüksekliği ile dünyanın önemli Őelalelerinden olan Kapuzbaşı ve Derabağı Őelaleri hakkında değişik mitolojik anlatımlar mevcuttur.¹³

7.Çokgöz-Tekgöz , Şahruh Köprüsü

Söz konusu köprüler Kayseri'nin 40 km.kuzeyinden geçen Kızılırmak ve Zamantı Nehirleri üzerinde kurulmuş olup Kızılırmak'ın en geniş yerinde kurulan köprüye Çokgöz en dar yerinde kurulan köprüye ise Tekgöz Köprüsü adı verilmiştir. Tekgöz Köprüsü Selçuklu sultanı Rükneddin Süleyman zamanında 1202 yılında Kayserili Hacı Ali Őir Bin Hüseyin tarafından yapılmıştır.¹⁴ Köprünün su seviyesinden yüksekliliği 18 metredir. Tarihi en eski köprü olması bakımından kayda değerdir. Timur'un oğlu Şahruh tarafından Kızılırmak üzerinde yaptırılan köprüye ise banisinin adı verilmiştir.

8.Zamantı Kalesi

Ne zaman ve kimler tarafından yapıldığı bilinmeyen Zamantı Kalesi Zamantı nehrinin yukarı kısımlarında tepenin üzerinde kendi kaderine terkedilmiş bir halde acımasız doğa Őartlarına direnen tarihi bir yapı olarak daha ziyade yabancı turistlerin uğrak yeridir.

9.Yer altı Şehirleri, Ağırnas, Emirusağı ve Doğanlı

Kayseri'de Ağırnas , Tomarza ,Develi ilçelerinde ve Soğanlı beldesinde yer altı Şehirleri bulunmaktadır. Bunlardan Ağırnas yeraltı Şehrinin milattan önce  c nc  yüzyıl ile milattan sonra sekizinci yüzyıllar arasında kullanıldığı bilinmektedir.

Tomarza ilçesinin Emirusağı Köyü'ndeki yer altı Şehrinin ise ne zaman kurulduğu bilinmemektedir. Kayseri'ye 90 km. uzaklıktadır. Develi'deki yer altı Şehri ise bugün Develi'nin Gereme Köyü, İmamkulu Köyü sınırlarında yer almaktadır. Bunlardan ayrı olarak Develi'nin Fraktin Köyü, Felahiye'nin Kepi  Köyü, Pınarbaşı'nın Őerefiye Köyü Tomarza'nın Kömür Köyü eski uygarlıkların bir Açıkhava müzesi durumundadır.¹⁵

¹³ Doç. Dr. Nevzat  zkan , A.g.e , s.13

¹⁴ Ahmet Nazif , Mir'at-ı Kayseriyye , s.16

¹⁵ Doç. Dr. Nevzat  zkan , A.g.e , s.91

10.Konaklar –Güpgüpoğlu , Gavremoğlu Konağı , Feyzioğlu , Vali Konağı

Bugün Kayseri şehrinde korumaya alınmış tarihi Kayseri evleri yanında tarihi değere haiz yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çeken konaklar mevcuttur. Bunlardan en önemlileri şehrin içerisinde kalan Güpgüpoğlu Konağı,Feyzioğlu Konağı, Gavremoğlu Konağı tarihi bir müze gibi döşenmiş olarak ziyaretçilerin görüşüne açıktır. Vali Konağı ise yukarı Talas'ta gayrimüslimlerin yaptığı yapılara rekabet olması bakımından inşa edilmiş bir yapı olarak halen yazlık vali konağı olarak kullanılmaktadır.

D. CAMİİ,KÜLLİYE VE MEDRESELER

Kayseri'de tarihi değeri olan yüzden fazla cami ve mescid bulunmaktadır. Bunların bugün için önemli olanları arasında Câmî-i Kebir, Huvant (Hunat), Lalapaşa, Güllük, Kurşunlu, Hacı Kılıç...vb yer almaktadır. Bu camileri yaptıranlar ve yapılış tarihleri ile diğer meşhur camilerin ayrıntılı bilgileri aşağıya çıkarılmıştır. Bunların yanında milli ziyaret yerleri olarak tarihi değere haiz Kayseri medreselerinin çoğu Selçuklu eseridir. Bunlar da aşağıda sırayla verilmiştir.

1.CAMİ-İ KEBİR (ULU CAMİİ)

Sözü edilen câmîi Kayseri'de bulunan mevcut câmilerin en eski ve en güzeli olup kapalı çarşının yakınında ve şehrin merkezinde yer almış, halk arasında “Ulu cami” olarak bilinir. Eski kayıtlarda ise “Sultan camii” adıyla geçmektedir. Bu konuda Mir'at-ı Kayseriyye'de :

‘İçden 2450 mimari zira murabba, Yani: $0,57 \times 2450 = 1396,5 \text{ m}^2$, bir alana sahip, taştan yapılmış kırk iki kemer ayağı üzerine bina edilmiş, tevhid ehlini bir araya getiren güzide bir camidir.

Yapısı tuğladan bina edilmiş, uzun bir minaresi vardır. Zira-i mimari itibariyle 62 arşın (46,72 m.) yüksekliğe sahiptir. Şerefesinin 18 arşın (13,56 m.) çevresi olup eski sanat eserlerinden sayılmıştır.

Banii yahut Müessisi, Danişmend emirlerinin ikinci emiri Mehmed Melik Gazi olup kendileri sözü geçen camii şerifin kible cihetinde bulunan ve adına izafeten “Melik Gazi” Medresesi ismiyle anılan medrese avlusundaki türbede medfundur.

Şu hale göre sözü edilen camii şerifin Hicri târihin beşinci yüzyılının başında adından bahsedilen “Mehmed Melik Gazi” tarafından çevrilerek inşâ ve ihya edilmiş olduğu muhakkaktır. Sonradan Selçuklu Devletinin dokuzuncu hükümdarı Birinci Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında, 602 (1205) târihinde emirlerden Muzafferüddin Mahmud Bin Bağban¹⁶ tarafından imar edilmiş. Kuzeye bakan duvarının bir yönünde görülen mermere şu ibarenin işlenmiş olduğu tesbit edilmiştir.

“Fi eyyam ı-sultan ıl-muazzam Kılızarslan

“Azzehü nasarahü Muzaffer üd-din Mahmud Bin Bağdan

“Fi seneti isneyn ve sittemie: (602)”¹⁷

Tesis târihinden beri bir kısım onarımı yapılmış ise de 1129 (1716) târihinde meydana gelen zelzelenin etkisiyle kubbe ve kemerleri ile kolon ve duvarları yıkılmış, beş sene kadar harap halde kaldıktan sonra 1135 (1722) târihinde Matbah-ı Amire Emine Kayserili Hacı Halil Efendi¹⁸ tarafından eski mimari şekli yenilenerek ve inşâ kılınmıştır. Kuzeye bakan orta kapının üzerinde bununla ilgili şu manzum târih hak edilmiş olarak tespit edilmiştir :

“Emin-ı sur-u Sultanı dahi Matbah Emine kini

Vücuhu hayra bezl-i mal idi Alemde mutadı

Halili cümle-i alem o zat-ı paki Müstesna

Sezadır gülşeni hayrın denilse serv-i iazadı

Harap iken tezelzülde bu mabedgah arşı-asa

En iyi tamir ile kıldı mücedded köhne bunyadı

Yıkılmıştı cidarı sakfı bala tak-ı ziybası

Yine resm-i kadim üzre zuhura geldi inşâdı

Benur-u Kabe-i ulya, be’izzi Mcscid-i Aksa

Ona göstermeye Mevla azab-ı yevmi miadı

¹⁶ Ahmet Nazif, Mir’at-ı Kayseriyye, s.14, Bağban Muhammed Melik Gazi’nin oğullarından Muzaffereddin Mahmud Melik Gazinin torunudur.

¹⁷ A.g.e ,s.15 “Ulu Sultan Keyhüsrev Kılıçarslan devrinde yardımını aziz olsun, Bağban oğlu Muzafferüddin Mahmud tarafından 602 (1205) senesinde (yaptırılmıştır.)”

¹⁸ A.g.e ,s.15 Hacı Halil efendinin hayat hikayesi ile sair hayratının tafsilatı “Kayseriye Mensup Maşahirin Teracümü Ahvali” adlı eser-i acizanemizde münderictir.

Yazılsun böyle bir târih-i nev ta beyti mamure
Ulu Câmî-i Halilin Ka'be asa oldu bünyadi"¹⁹

Sözü edilen câmi-i şerifin bugünkü beyti adı geçen Hacı Halil Efendinin rağbet görmüş hayrat eserlerindedir. Ondan sonra tezyinatına ait olmak üzere birkaç defa tamir olunmuştur. Bunlar da sıva ve boya gibi dahili tezyinat cümlesinden ibarettir. 1230 (1814) târihinde câmi-i şerifin içten bazı kısımları tamir edilmiş, 1253 (1837) târihinde de Kayseri Naibi Nuri efendi tarafından ortada bulunan küçük kapının sıva ve tezyinatına ait eksiklikler tamamlanmış ve ikinci mihrab inşâ edilmiştir.

“Yaptı bu mihrab-ı Nuri Efendi binazir”²⁰

Mısraı sözü edilen mihrabın Cevherdar Târîhi olduğu gibi “Nurun ala nur yehdi bihi men yeş'a”²¹ Büyük levhası da adı geçen Naib Nuri Efendi'nin “hatt-ı desti” yani kendi el yazmasıdır.

1273 (1856) târihinde adı geçen câmi-i şerif ilim ve faziletiyle tanınmış merhum Hacı Torun efendinin aracılığı ve delaletiyle yeniden tamir edilmiş, 1287 (1870) yılı Hayır ve iyilik dolu sefer (Eylül) ayının dokuzuncu gününde “Lihye-i mubareke-i Hazret-i Nebi” yani, “Hazreti peygamberin) Mübarek Sakalı” çıkarılmış, izzet ve şerefle özel yerine konulmuştur.

Sözü geçen camii şerifin içinde mükemmel bir kütüphane olup içinde 924 cild nefis kitaplar mevcuttur. Bu kütüphane I. Abdülhamid Hazretlerinin saltanat dönemi devlet adamlarından Reisül Küttap (Dışişleri Bakanı) Kayserili Mehmed Raşid Efendi tarafından 1211 târihinde inşâ ettirilmiş, mevcut nefis kitaplar da onun tarafından kütüphaneye vakf ve hediye edilmiştir.

Sözü edilen câmi-i şerifin avlusu içindeki çeşmeler, 1197 (1782) târihinde inşâ ve 1285 (1868) târihinde de tamir ve ihya edilmiştir.

Bunların bitişiğinde bulunan Genel Muvakkithane”, “Kulhüve mevakiytü

¹⁹ A.g.e ,s.16 “Yalnız Matbah Emini değil. Sultan Suru Eminidirde. Malının çoğunu hayra yöneltmek herkesçe malum itiyadı. O temiz müstesna kişi cümle alemin Halilidir, dostudur. Servi azadi hayrın gülbağçesi denilse layıktır. Arşı asa olan bu ibadet yeri zelzeleden yıkık halde iken en iyi onarımla bu harabe binayı yepyeni yaptı. Güzel kubbesinin üst örtüsü yıkılmıştı. Yine eski şekil üzere cinası ortaya çıktı. Yüce Kabenin nuru, Mescidi Aksanın izzeti hürmetine vaad edilen günün azabını Mevla ona göstermesin. imar edilmiş bu eve şöyle bir yeni tarih yazılsın. “Halilin Ulu Camisinin binası Kabe gibi oldu”.

²⁰ A.g.e , s.16, Benzersiz

²¹ A.g.e , s.16, “Nur üzerine Nur. Bununla istediğine yol gösterir. “Sure-i Nur- Ayet 35

linnas²² oldu şahid” mısraının delaletinden de anlaşılacağı üzere, 1234 (1818) târihinde Kayseri Mutasarrıfı Bekir Paşa tarafından bina ve inşâ edilmiştir.’’ İfadesiyle tanıtılmıştır.

2. MELİK GAZİ MEDRESESİ

Câmi-i kebirin bitişiğinde ve kible tarafında bulunan eski bir medresedir.

Yaptıran kişi “Mehmet Melik Gazi” olup türbesi medrese avlusunda bulunmaktadır.

Bu medrese, asıl durumunun ifâde şekline göre sözü edilen câmi-i şerifin eski arsasından müfrez ve eski bir Rum Mabedinden çevrilmiş olduğu mevcut bazı delillerle ispatlanmak istenmiştir.²³ Mehmed Melik Gazi’nin babası, Danişmend Gazi bin Guzayr bin Danişmend’dir. Bunlar hakkında da :

“Sözü edilen sülâle “Ali Danişmend” adıyla kayıtlı ve Mehmed Melik Gazi’nin Kayseri Fatihi olduğu bu konuda varid olan Feramine-i Aliyye²⁴ ile doğrulanmıştır.

Zamantı nâhiyesinde gömülü Melik Gazi ile Karakaya köyünde medfun Seyid Halil Hazretleri de Danişmend sülalesi Meşayihinden²⁵ olup ayrıntılı bilgi yeri gelince ayrıca verilecektir.

Sözü edilen medresenin bir hayli alimler ve fazilet sahibi kimselerin yetiştiği yer olduğu ve kayıtlı olarak bir o kadar da vakıf gelirleri bulunduğu rivâyet edilmekte ise de bugün Vakıflar İdaresince 3206 kuruş Aşar-ı Mevkufe Bedeli ve türbenin 324 kuruşluk türbedarlık görevi (kadrosu) vardır.’’ İfadeleri Mir’at-ı Kayseriyye’de mevcuttur.

Medresenin öğretim görevi iki kişinin sorumluluğunda bulunmakta ise de bu da vekâleten idare edilmektedir. Mezkur medrese on iki odalı ve içinde öğrenciler ikamet etmektedir.

3.HUVANT (HUNAT) HATUN CAMİİ VE KÜLLİYESİ

²² A.g.e , s.17Reşâdiye sınıfından ikiliğe muâdil iki kuruş veya seksen para.

²³ A.g.e ,s.18, Cami içindeki kolon başlıkları örneklerine bakılarak caminin kiliseden çevrilmiş olabileceği görüş ve intibamın edinilmemesi konusunda “Kayseriye Şehri” adlı eser sahibi Halil Ethem Bey aynı konuda sözü edilen sütun başlıklarının harab olmuş bir kiliseden getirilmiş olabileceği fikrini dermeyan etmektedir.

²⁴ A.g.e , s.18, Fera min-i aliye : Yüksek fermanlar

²⁵ A.g.e , s.18Seyhlerinden yaşlılarından

Ahmet Nazif Bey bu hususta:

“Sözü edilen câmi-i şerif Araba Pazarı denilen Bakkallar ve Keresteciler çarşısının yakınında bulunan fevkalade sağlam ve metin ve pek hoş bir câmi-i güzindir. içi 3880 zira-i mimari murabba, yani 2203 m², alanı haiz olarak inşa edilmiş, kırk sekiz büyük ayak üzerine oturmuş, görmeye değer ve tamamı taştan yapılmış büyük bir camidir.

Doğu ve batı ile kuzeye nazır olmak üzere üç kapısı vardır. Batıya yönelmiş olan büyük kapının oyma taşlarındaki nakış ve nefaset akıllara hayret verecek derecede görülmüş ve kapının üst eşliğinde baştan başa çok güzel celi bir hat ile “İnnema ya'muru mesâcid Allahü.....ilââhir) âyeti kerimesi²⁶ nakşolunmuş ve cephesindeki mermer kitâbede şu ibare yazılmıştır:

“Esmerat biimâreti hâzih İl-mescid ilmübâreki fi eyyâm ı-sultan il-Azam, Giyâs üd-dünya V'Ed-din, Eb-ul-Feth Keyhüsrev bin Keykubad, El-meliketü, El-kebiretü, El-Alihatü, Ez-zâhidetü, Safvet üd-dünya v'Ed-din, Fâtihat ül-hayrat, vâlidetü edâmallahü zilâle celâliha ve dââfe iktidâreha fi şevval sene hams ve selâsin ve sittemie” (635)²⁷

Şu ibare ve taşıdığı târihin delaletinden anlaşıldığı üzere sözü edilen câmi-i şerif, 635 (1238) târihinde Selçuklu sultanlarının onuncu hükümdarı Alaeddin Keykubat bin Keyhüsrev'in karısı ve onbirinci hükümdar Keykubad'ın oğlu ikinci Gıyaseddin Keyhüsrev'in annesi “Mahperi” hatun tarafından yepyeni bina ve inşa edilmiş, doğuya açılan kapısının üzerindeki mermere de aşağıda yazılı olan şu ibare işlenmiştir.

“Emerat biimareti hâzih il-mescid il-mübâreki fi eyyam is-Sultan

“ıl-azâm, Giyâs Üd-dünya V'ed-din, Eb-ul-Feth Keyhüsrev bin Keykubad

“El-meliketü, El-kebiyretü, Safvet üd-dünya v'ed-din Mahperi Hâtun

“Edamallahü Zilâle Celâliha fi sene hams ve selasin ve sitte mie”²⁸

²⁶ A.g.e , s.19,TÜRKÇE MEALİ : “Ananın mescidlerini, ancak Allaha ve âhîret gününe iman eden, gereği üzere namaz kılan, zekat veren, Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder, onarır, iste hidayet üzere bulunanlardan oldukları umulanlar bunlardır. “Tövbe suresi 18- Ayet

²⁷ A.g.e,s.19,TÜRKÇE MEALİ : “Bu mübarek mescidin (caminin) yapılmasını, Fetihler babası (sahibi), dünya ve dinin yardımcı ve emanı, Keykuüat'ın oğlu Keyhüsrev zamanında, yüksek mertebe sahibi, zâhide, salih, dünya ve dinin safveti, hayırların öncüsü büyük valide emretmiştir. Allah onun yüceliğinin gölgesini daim ve iktidarını kat kat eylesin. Bu yapı yüz otuz beş senesi şevval ayında insaa edilmiştir.

²⁸ A.g.e , s.19 TÜRKÇE MEALİ : “Bu mübarek camii'nin yapılmasını, Fetihler babası, dünya ve dinin yardımcı ve emanı, Keykubad'ın oğlu Büyük Sultan Keyhüsrev zamanında dünya ve dinin safveti, Büyük Melike Mahperi Hatun emretmiştir. Allah onun yüceliğinin gölgesini devamlı kılsın. Sene altı yüz otuz beş”

Sözü geçen câmi-i şerif halk arasında “Huvant Hatun” veya Hünat Hatun camii namıyla meşhur ve güzel sanat eserlerinden sayılmıştır. Arap Mimârı tarzı üzere bina kılınmış ve hele mihrab ve mimberiyle kapısındaki nakış ve sanat nazar-ı dikkat ve hayreti celbeder bulunmuştur.

“EK AÇIKLAMA”²⁹

Sözü geçen camii yaptıran kadın sultanın adı “Mahperi” Hatundur; “Huvand” sözü Selçuklu Ailesi sultanlarına ait özel bir ünvândır, ya da Selçuklu ailesinden Hükümet koltuğuna varis olan kişiye Huvand adının verilmesi eski bir usul olarak uygulanmıştır. Mahperi Hâtun ise Huvand Alaeddin Keykubad’ın eşi olduğundan kendisine “Huvand Hatun” şöhreti ve şanı verilmiş ve bu cihetle Selçuklu Huvandlarına “Huvand Hatun” sözü özel alem (sembol) olmuştur.

İsmi geçen Mahperi Hâtun, sözü edilen Câmi-i şerifin avlusu içindeki türbesinde medfundur. Bu türbenin oyma mermerden yapılmış binası, eşi az bulunur sanat ve dayanıklılığı haiz nefis bir eserdir.

Adı geçeninin mezarı üzerinde, uzunluğuna konulmuş mermer kitabenin bir cephesinde “Ayet El-kürsi” ve diğer cephesinde şu yazı nakşedilmiştir:

“Hazâ Kabr üs-setir, Es-seyyidetü, es-seniyyetü, Es-saiyetü, Eş-şehidetü

“Ez-zâhidetü, El-âbidetü, El-murabitatü, El-mücahidetü, El-masunetü El-ma’sumetü

“Es-sahibetü, El-âdiletü, meliket ün-nisa fî il-âlemi, El-afiyefeti

“En-nazıyfeti, Meryemü avaniha ve Hatiyetü zamanıha, sahibetü El-ma’rufi,

“El-mutasaddıkkati b’il-mal-i ulufe, Saf vet üd-dünya v’Ed-din Mahperi

“Hâtun, validet üs-sullah, El-merhem, Eş-şehid, Gıyas-üd

“dünya v’ed-din Keyhusrev bin Keykubad rahimehullahü acma’iyn Amin³⁰

Mahperi hatun, türbe içinin mihrab tarafında medfundur. Bitişğinde bulunan

²⁹ A.g.e , s.20, İSTİTRAT olarak yer verilmiştir ki bu da “Konu ile ilgili olmayıp münasebeti dolayısıyla söz arasında ve sırası gelince söylenen fıkra” anlamına gelmektedir.

³⁰ A.g.e , s.20, TÜRKÇE MEALİ : Bu kabir setir, seyyide, seniyye, saiyde, şehide, zahide, âbide, murabıta, mücâhide, masune, masume, sahıbe, âdile, alemde kadınların melikesi, afıyfe, nazıyfe, çağının Meryemi, zamanının Hatiycesi, Mârufun sâhibesi, Binlerce malım mütasaddıkası, dünya ve dinin safveti, dünya ve dinin yardımcı ve emânı, şehid, merhum, Keykubad’ın oğlu Sultan Keyhusrev’in annesi Mahperi Hâtun’un kabridir. Allah cümlesine rahmet eylesin amin.”

mezar ise geçenin torunu Selçuk Hatunun mezarıdır. Onunda baş tarafında şu ibare yazılıdır.

“Bismillah İr-rahman ir-rahiymi: Sahibetü Hazih il-Kabri Selçuki Hatun bintü Sultan İs-şehiyd Keyhusrev bin Keykubad fi Muharrem seneti Selâse ve sittemie”

Türbenin kapı tarafında bulunan diğer üçüncü kabirde yazı bulunmadığından bunun kime ait olduğu çıkarılamamıştır.

Sözü edilen câmi-i şerif 1316 (1900) târihine kadar şimdiki durumunun üçte biri raddesindeki tarafı mamur idi. Yani doğuya bakan kapısının hizasından batı cihetindeki duvara uzanan ve bitişen kemerlerin arası duvarla kapatılmış, orta tarafında bir kapı konulmuş, ilerisi câmi ve geri kalan kısımları yazlık olarak alınmış ve ortada bulunan büyük kubbenin üzeri açık tutulmuş idi. 1316 (1900) ... târihinde cemaat-i müslimin,³¹ ittifakla para yardımı celbine ve toplanmasına girişerek onarıma geçmiş, tevsî ve büyük kubbe mahallinin üzerine inşâ ve câmii ihya etmiş ve bugünkü duruma gelmesini sağlamışlardır.

Câminin Minaresi de bu arada yeni olarak yapılmıştır.

Câmi-i şerifin çarşı tarafındaki girişi, keresteci ve hızarıcı dükkanlarıyla daraltılmış bir halde iken câmi-i şerifin yukarda bahsedilen onarımları sırasında sözü edilen dükkanlar istimlâk edilerek yıkılmış ve girişin genişletilmesine ilaveten bir de şadırvan yapılmıştır. Sonradan sözü edilen şadırvan, çok sayıda çeşmelere dönüştürülmüş ve öylece inşâ edilmiştir.

Sözü edilen câmi-i şerifin çok sayıda vakıf gelirleri vardır. Bunlar arasında yalnız bitişindeki hamam mevcut kalmış ve Evkaf idaresince 1954 kuruş Aşarı Mevkufe Bedeli kayıtlı bulunmuştur.

İmam Hatip, Müezzin, Mu'ıyd adıyla dört adet görevli hizmetkarı kayıtlıdır ve kısmı olarak vekâleten idâre edilmektedir.

Bitişğinde bulunan medrese de Huvand Medresesi adıyla tanınmıştır. Bu medrese Hunat câmii banisi Mahperi Hâtuna nisbet edilmekte ise de bunun inşâ târihini belirleyecek bir iz ve esere rastlanmamıştır.

Sözü edilen câmi-i şerifin Huşum Bey vakfından olmak üzere 12200 kuruş vakıf

³¹ A.g.e , s.19, Müslüman topluluk.

aidatı ve tescil edilmiş bir zâviyesi olduğu kaydedilerek belirlenmiş ise de zâviyenin varlığı hakkında bir bilgi mevcut değildir.”bilgilerini vermektedir.

4.LALA PAŞA CAMİİ

Kayseri şehrinde bulunan camîlerin üçüncü derecede büyüğü Lalapaşa câmi-i şerifidir. Bu câmi, Keçi Kapı semtinde ve Lalapaşa Mahallesinde olup tamamıyla kârgir yapılı büyük bir camidir. Bu camii için Mir’at-ı Kayseriyye’de :

“İçten 1444 Arşın kare veya 829 m² olup kırk kemer ayağı ve ortasında muntazam bir kubbe üzerine binâ edilmiş ve hele Kârı Atik (eski iş) olan minberi temâşâ etmeğe değer ve nazargâh bir eserdir.

Yapı tarzı Selçuklu eserlerine benzerse de inşâ târihi belli değildir. Banisi Lala Muhlisiddin, diğer adı Muslihüddin Paşa olarak meşhur ise de adı geçenin zamanı ve hayat hikâyesi tahkik edilememiştir. Şu kadar var ki isim paşa ünvanını haiz olduğuna göre banisinin Osmanlı Emirlerinden bir zat olduğu akla gelir.

Saltanat-ı Seniye yapısının müessisi Osman Gazi Hazretlerinin Saltanatları zamanı emirlerinden Muhlisüddin Paşa adıyla tanınan ve Aşık Paşa’nın babası olduğu bilinen şöhretli bir kişi var ise de adı geçen bâni’nin bu kişi olup olmadığı belli değildir. Sözü edilen câmi-i şerifin banisinin mezarı diye öteden beri meşhur olmak üzere câmi-i şerifin avlusunda muntazam bir türbe ve iki mezar olup üzerindeki sandukalarda Ayet elkürsi yazılmış ve târihe dair bir şey görülemediğinden bunların gerçek yönü tayin edilememiştir.

Bu câmi-i şerifin bir hayli vakıf gelirleri olup Evkaf İdâresince 9800 kuruş Aşârı Mevkufe Bedeli, Altmış Kıyye yağ mumu tahsisatı ve altı aded görevli hizmetkârı vardır.

1239 (1823) ve 1273 (1856) târihlerinde camiın bir ölçüde tamiratı yapılmıştır. Esâsen eski ve kâr-ı kadim olduğundan yeniden tamire ihtiyaç duyulmuş 1318 (1903) târihinde Evkaf idaresi tarafından mümkün olduğu oranda onarılmış ve 1305 (1887) târihine kadar Mulhak Vakıflardan iken sözü edilen târihte Mazbut Vakıf ailesine dönüştürülmüştür.

Bitişğinde bir sibyan mektebi, bir çeşme vardır. Bunlar da sözü edilen vakfa bağlanmış eski hayrattandır.” bilgileri bulunmaktadır.

5.GÜLÜK CAMİİ

Kayseri’de bulunan büyük ve eski camilerden biri de Gülük câmi-i şerifidir. Bu cami Gülük Şemseddin Mahallesinde bulunup içten 924 arşin kare, (yani 530 M²) alanı haiz ve 32 kemer ayağı üzerine bina edilmiş, kargir ve kar-ı atik bir câmi-i güzindir.

Doğuya ve kuzeye bakan iki kapısı olup doğu tarafında bulunan kapının üzerindeki mermere kitabe olarak şu ibare işlenmiştir:

“Ammera fi sebiyli rabb-il-âlemiyn fi eyyam id-devle

“Ve mevlânâ Es-Sultan ül-azam, İzzüd-dünya v’Ed-din

”Eb-ul-feth, Keykavus bin Keyhusrev Kâsiymi Emiyr El-mü’minin

“Ed’afü ibad illah, Es-sittet ül-ma’sume Atsuz

“Elti Hâtun binti Mahmud bin yağı Basan sene tıs’a ve Sittemie³²

Şu ibare ve taşıdığı târihin delaletinden de anlaşılacağı üzere sözü edilen câmi-i şerif, Selçuklu sultanlarının dokuzuncu hükümdarı İzzeddin Keykavus zamanında 609 (1212) târihinde emirlerden Mahmud adındaki zatın kızı tarafından bina ve inşâ edilmiştir.³³

Mezkur câmi-i şerif 735 (1334) târihinde vuku bulan şiddetli bir zelzeleyle yıkılmış, o târihte Gülük Şemseddin bin Alameddin adıyla şöhret bulmuş vakıf ve hayır sahibi bir kişi tarafından tamir ve ihya ve bir hayli de arazi ve³⁴ vakf ve ihda edilmiştir.

1251 (1835) târihinde yine bir zelzelenin etkisiyle caminin kuzeye bakan duvarı eğilmiş ve 1273 (1856) târihinde bir kısım yerlerin tamiri yapılmıştır.

³² A.g.e , s.19-20 TÜRKÇE MEALİ : “Fetihlerin babası, djn ve dünyanın izzeti, Mü’minlerin Emirinin Kasiymi Keyhusrev’in oğlu büyük sultan, efendimiz Keykavus’un devleti zamanında Allahın kullarının en zayıfı, Masum Hanım Yağı Basan’ın oğlu Mahmud’un kızı Atsuz Elti Hatun tarafından alemlerin rabbının yolunda altyüzdokuz senesinde imar edilmiştir.

³³ A.g.e ,s.20, Şu ibârede görülen “Mahmud” Muzaffereddin Mahmud Bin Bağban olsa gerektir. Bu zevat Melik Gazi’nin torunu ve Bağban’ın oğlu olup câmi-i Kebiri de ikinci defa inşâ eden odur. (Müellif)

³⁴ A.g.e , s.21,Dükkân, han, hamam gibi binalardan elde edilen gelir.

Caminin bitişğinde ufak bir medrese ile Sibyan Mektebi ve doğuya bakan kapısının önünde muntazam bir çeşme vardır. Adı geçen çeşme 1135 (1722) târihinde Matbah-ı Amire Emîni Hacı Halil Efendi tarafından yeni olarak inşâ edilmiştir. Üzerindeki mermer kitabede yer alan Manzum târih rakamının son beyti aşağıya dercedilmiştir:

“Teşnekâne hâl’i dille nola bu târihi’dir.

“İç Hasan ile Hüseyin-i Kerbelâ Aşkına Ma

Sözü edilen câmi-i şerifin, kura ve vakıf gelirlerinden başka, Evkaf idaresince mukayyed 2382 kuruş Aşârı Mevkufe Bedeli ve beş adet görevli hademesi vardır.

AHMED NAZİF Efendi’nin son beytini aldığı Günlük Çeşmesi’nin 6 beyitlik kitabesinin tamamı şöyledir:

- 1- Sur Emîni hem emîni matbah ol Hacı Halil
Kim sezadır cümle ehl-i hayra olsa pışvâ
- 2- Katra âb’ı yok iken bu çeşmeyi tamir idüb
Kayseriyye şehrin ihya itdi hakkâ bi riyâ
- 3- Mahvidi nâm-ı Günlük hem safha-i eyyâmdan
Şimdi nâmın eyledi tashih ol sâhib atâ
- 4- Tâ kıyâmet hayrile yâd eyleyüb ehl-i beled
Ol kerimin zâtı ile falır iderlerse sezâ
- 5- Fahr-i âlem hürmetine yevm-i mahşerde anâ
Kâse sunsun sâki-i Kevser Aliyyi Murtazâ
- 6- Teşnegâne hâl-i dille nola bu târihi der
İç Hasan ile Hüseyin-i Kerbelâ aşkına mâ

Açıklaması:

1- “Sur ve Matbah Eminliği vazifelerinde bulunan Hacı Halil Efendi ye hayır-severler önderi denilse lâyıktır”

2- “Bu çeşmenin bir damla suyu yok iken, tamir ettirerek Kayseri şehrini gerçek olarak ihya etmiştir”

3- “Gülük adı, zaman sayfasından silinmekte iken, şimdi onun adını; Cömert Hacı Halil yeniden canlandırdı”

4- “Şehir halkı, onun adım kıyâmete kadar hayırla yâd edeceklerdir. Ve yine onun (Hacı Halil Efendi'nin) Varlığı ile övünürlerse lâyıktır”

5- “Fahr-ı âlem Hz. Peygamber Aleyhüs-selâm hürmetine Kevser Irmağının sâkısı olan Hz. Aliyyül-Murtazâ, Ona kâse ile Kevser suyundan ikram eylesin”

6- “Susamışlar cân-ı gönülden şu târihi söylerler. Haydi bu çeşmeden su iç, Hz. Hasan ile Kerbela şehidi Hz. Hüseyin aşkına”

sene 1135 Hicri

6.HACI KILIÇ CAMİİ VE KÜLLİYESİ

Hacı Kılıç câmiî Kayseri'nin İstasyon Caddesi'nde bulunmaktadır. Bu câmi-i şerifle bitişiğindeki medrese ikinci Gıyaseddin Keyhusrev'in oğlu İzzeddin Keykavus zamanında ve 647 (1249) târihinde bina ve inşâ edilmiş ve kapısının üzerindeki mermere şu ibare işlenmiştir:

“Emera bi imareti hâzih il-mescid il-mübarek fieyyami Sultan

“il-muazzam, izz üd-dünya V'ed-din, Eb-ul feth Keykavus

“Bin Keyhusrev, Burhan-ü Emyr il-mü'minin El-abdü, Ed-daifü,

“El-muhtacü ilâ rahmet illahi taâlâ, Ebi il-kasım bin Ali

“Et-tusıy, Târih-i sene tis'a erbain ve sitte mie³⁵

649(1251)

Sözü edilen câmi-i şerifin bitişiğinde bulunan eski medresenin kapısı üzerindeki mermer kitabede de şu ibare yazılıdır:

“Emera biimâreti hâzih il-medreset il-mubâreke.ti fieyyami

³⁵ A.g.e , s.21“Bu mübarek mescidin yapılmasını din ve dünyanın izzeti, fetih babası, Keyhüsrev'in oğlu, ulu Sultan Keykavus'un zamanında, müminlerin Emjrinin bürbânı, Zayıf kul, Allah Taâlanın rahmetine muhtaç, Tuslu Ali oğlu Ebu ül-Kasım emretmiştir. Altıyüzkırkyedisenesi”

“Sultan il-muazzam, İzz üd-dünya v’El-din, Ebül-feth
“Keykavus bin Keyhusrev biyed il-abdi, Ed-daif, Eb.ul-Kasım
“Bini Ali Et-Tusiy³⁶Târih-i sene seb’ate ve erbaine vesittemie”³⁷

Sözü edilen câmi-i şerif mevcut ve mamurise de medrese bugün ortadan kaldırılmıştır.

Camii hakkında Ahmet Nazif Bey: “içten 1500 arşın murabba, yani 861 m²’lik bir alana sahiptir. Kapısı üzerindeki nakış ve san’at nazarı dikkati davet edici bir görünümüdür.

954 (1547) târihinde hayır sahiplerinden Sinan Beyzâde Hüseyin Bey tarafından yepyeni olarak tamir ve ihya ve bir hayli emlak ve akar vakf ve ihda kılınmış ve bugün o vakfın gelirleriyle idare edilmekte bulunmuştur.

İkinci Bani Hüseyin Bey 959 (1551) târihinde vefat etmiştir. Adı geçenin Kabri sözü edilen cami-i şerifin bitişiğinde olup kabrinin üzerindeki mermere şu ibare nakşedilmiştir:

“Haz el-kabrü, El-merhumü, El-mağfurü, Es-sahib ül-hayrat
“V’el hasenat Hüseyin Bey bin Sinan Bey
“İlarahmet illahi taala min livai Kayseri intekale
“Min darı il-fena ila Darı il-beka fi şehri Ramazan
“El mübarek sene tis’a ve hamsin ve tis’a mie” 959 (1551)³⁸

Sözü edilen Câmi-i Şerife bağlı akarlar ve vakfiyenin ayrıntıları 954 (1547) târihli “ma’malün bihası”nda kayıtlı olup bunların birçoğu özel şahısların tasarrufuna girmiş, bir kısmı da halen mevcut ve ma’murdur.

Meydan kapısı civarında halk arasında Meydan hamamı veya Çömlek hamamı

³⁶ A.g.e ,s.22, Tokat’ta Yeşilirmak üzerindeki büyük köprüünün.de banisi bu Zattır. Kabe Tokat’ta sözü edilen köprü civarındadır.

³⁷ A.g.e , s.22,“Bu mübarek medresenin yapılmasını, din ve dünyanın izzeti, Fetih babası, Keyhüsrev’in oğlu ulu Sultan Keykavus zamanında zayıf kul Tuşlu Ali’nin oğlu Ebu ul-Kasım bizzat altıyüzkırkyedi senesi tarihinde emretmiştir.”

³⁸ TÜRKÇE MEALİ : “Bu Allahu taâlânın rahmetinde, hayır ve hasenat sahibi, merhum ve bağfur Sinan Bey oğlu, Kayseri livasından Hüseyin Bey’in kabri olup dokuzyüzellidokuz senesi mübarek Ramazan ayında dünyadan ukbaya intikal etmiştir.

adıyla tanınan Çifte hamam sözü edilen vakıf musakkafatından³⁹ olup lise binasının yakınında bulunan Selahaddin hamamı da sözü edilen vakfa bağlı iken 1088 (1677) târihinde Küçük Hasan Paşa tarafından Börekçiler çarşısında iki dükkan ile istibdat ve istimlak edilmiştir.

Adı geçen Bani Hüseyin Bey sözü edilen vakfın mütevellîğini, hizmetlilerinden Gesi köyüden Arslan adındaki kişiye, onun çocuklarına ve onların da çocuklarına hasr ve tahsis etmiş ve bunların ser'i şartlarını 954 (1547) târihli vakfiye ile te'yid eylemiştir.

Sözü edilen Vakfiyede yazılı ve kısmen mevcut bulunan vakfiye gelirlerinden başka evkaf idaresine kayıtlı 4.000 kuruş Aşar Mevkufe Bedeli ve 3200 kuruş Hamam İcarı vardır.

Sözü edilen câmi-i şerifin büyük minaresi 1317 (1901) târihinde mezkur vakıf gelirlerinden sarf edilen yirmibin kûsur kuruşla yepyeni olarak bina ve inşâ edilmiş ve bugün beş adet görevli hademesi mevcut bulunmuştur.

Cami karşısındaki çeşmede⁴⁰ sözü edilen Vakfa bağlı hayrattandır. Bitişindeki Güherçile Fabrikasının da yer kirası mezkur câmi-i şerife meşruttur. Adı geçen fabrikanın inşâ târihi(1864)..dir.

7. KURŞUNLU CAMİİ

Hacı Ahmet Paşa câmi-i şerifi adıyla mazbut ve mukayyed olup, Kayseri şehrinin Meydan Kapısı civarında ve Dilaver Paşa Mahallesinin yakınında bulunan fevkalade sağlamlık ve dayanıklılığa sahip latif biçim ve görünüşte bir câmi-i şeriftir.

Yapı tarzı eşine az rastlanır bir şekilde olup üzerine tamamiyle Kurşun döşenmesinden dolayı halk arasında Kurşunlu Camii adıyla isim ve şöhet kazanmıştır.

Banisi, Şam Beyler Beyi iken tekaüdü icra edildikten sonra sadarete getirilen Hacı Ahmet Paşadır. Kendisinin Silsile-i nesebi; Sinop Emiri İsfendiyar Beye ve ondan da "Halid 'İbni Velid" hazretlerine varır.

H. Ahmet Paşa Üsküdar'da İmrahor Mahallesinde bulunan özel türbesinde medfundur.

³⁹ Gelir sağlamak üzere yaptırılmış binalar, gelirler, akarlar.

⁴⁰ Adı geçen çeşme halk arasında Hacı Kılıç Çeşmesi olarak anılırdı.

Adı geçenin pek çok hayrat ve hayır kuruluşları vardır. Üsküp, Akyazı, Benderkili (Romanya) kasabalarıyla Üsküdar, Selanik, İstanbul, Kastamonu ve Trabzon gibi Osmanlı Vilâyetlerinin bazı yerlerinde camiler, mescitler ve buna benzer övgü ve rağbete mazhar olmuş, hayratı olduğu bıraktığı vakfın “ma’mulün bihası”nda yazılı bulunmaktadır. Kayseri de sözü edilen câmi-i şerifi kendisi 984 (1576) târihinde yeni olarak bina ve inşa etmiştir, kapısının üzerindeki mermere de şu târihi kıt’a nakşedilmiş bulunmaktadır:

“Şehr-i zilhicce-de urmuşsın anın bünyadın
“Dilerim haşre değin sahibine ola dua
“Oldu ma’mur-u vilâyet didim ana târih
“Yapalı Kayseride Cami’in Ahmed Paşa”

Adı geçenin 989 târihini içine almak üzere Evkaf-ı Hümayun Nezareti cihat 1581 kaleminde aynen kayıtlı bulunan vakfiyesinde yazılı olduğu üzere sözü geçen câmi-i şerifin civarında muntazam bir imarethâne ve onun yakınında on üç odalı bir Han ve câmi-i şerifin avlusu içinde bir Dar-ut-Ta’lim bina ve inşâ edip her türlü levazimat ve aidatını tahsis ve birkaç hademe vesair tayin ederek güzelce düzenliliğini temin etmiştir.

Sözü edilen yüzyıl Sultan 11.Selim Hazretlerinin saltanat dönemlerine rastlayıp Kayseri’ye bağlı Tomarza köyü adı geçen Sultan II. Selim Hazretleri tarafından Cami Bani Hacı Ahmet Paşaya “Temlikname-yi hümayun” verilmiş ve kendisine resmi mülk olarak temlik buyurulmuş olmasından dolayı Hacı Ahmet Paşa da bu temliki sözü edilen Camie vakf ve tahsis eylemiştir ki Temlikname-i Hümayun Şer-i Mahkemenin 1027 (1617) yılı özel sicilinde kayıtlıdır.” Bilgilerini vermektedir.⁴¹

8-ŞEYH CAMİİ

Araştırmamız sonunda Şeyh Camii hakkında Meşahir-i Kayseri⁴² ve Mirat-ı Kayseiryye’de:

“Kayseri, şehrinin Sivas Kapısı civarında ve Emir Sultan Mahallesinde yer alan

⁴¹ A.g.e , s.25

⁴² Ahmet Nazif , Meşahir-i Kayseri , s.32

bir câmi-i şeriftir.

Banisi Şeyh İbrahim Tennuri Hazretleri⁴³ olup eski kayıtlara göre câmi-i şerifin 878 (1473) târihinde inşâ edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Sözü edilen câmi-i şerifin avlusundaki türbede adı geçen Şeyh Hazretleriyle değerli evlatları Şeyh Lutfullah ve Şeyh Ali Efendiler ve civar türbede adı geçenin torunlarından Şeyh Sunullah, Şeyh Fetfullah, Şeyh Abdurrahim ve Şeyh Abdüssamed efendiler ve daha bir hayli alim ve salihlerden ön sırada olan kişiler medfun olup lüzum görülenlerin hayat hikâyeleri ayrıca bahis konusu edilerek yazılmıştır.

Sözü edilen câmi-i şerifin, şimdiye kadar birkaç kez tamir olunduğu ve 1231 (1816) târihinde de adı geçen Şeyh Hazretlerinin zengin olan çocukları tarafından toplanıp biriktirilen üç bin küsur kuruşun harcanması ile onarıldığı kayıtlardan anlaşılmaktadır.

Evvelce cümle kapısının üzerine fevkani bir Sibyan Mektebi ve onun altında çok sayıda su muslukları olup havlunun cephesi divar ve mekteple kapalı bir halde iken 1321 (1903) târihinde halkın yardımlarıyla onarılmış, avlusu genişletilmiş ve kullanamaya açılmıştır.

Sözü edilen câmi-i şerifin bir ser vakıfnamelerde dercedilmiş, müteaddit ve kendisine ait vakfiyeleri olduğu anlaşılmaktadır. Hâlen Evkaf idaresince 1800 kuruşluk Aşâr-ı Mevkufesi bulunduğu kayıtlıdır.

Sözü edilen câmi-i şerifin karşısındaki Harap Hane, Hatiplik görevini yüklenen kişice kullanılmak şartıyla caminin musakkafat-ı mevkufesi'ndendir. Cami civarında Emir Sultan mescid-i şerifiyle türbesi olup eski kayıtlarda "Es-seyid Ubeydullah bin Abdullah Emir Sultan" adıyla kayıtlı ve 915 (1509) târihli vakfiyeye bağlıdır. Mescid-i Şerifin 260 ve türbenin 367 kuruş Aşâr-ı Mevkufe bedeli vardır."⁴⁴

9.YANIKOĞLU CAMİİ

Kayseri şehrinin doğu tarafında Huvand-Yanık Mahallesinde yer alan bir

⁴³Ahmet Nazif , Mir'at-ı Kayseriyye ,s.25,Adı geçen Şeyh Hazretlerinin hayat hikâyesi ayrıca yazılmıştır. (Müellif. Burada Müellifin "ayrıca yazılmıştır" şeklinde kullandığı ifade sözü edilen kişilerin hayat hikâyelerinin "Kayseriye Mensup Muhabirin Teracüm-ü Ahvali" adlı eserine ve vaktiyle her birini bir sayısında yazdığı bu asrın başında neşrolunan "Erciyes" mecmuasına yapılmış bir atfı belirtmektedir. Diğer taraftan Şeyh İbrahim Tennuri Hazretlerinin neslinden gelenleri gösteren bir şecere, bizzat Ahmed Nazif Efendi tarafından tespit edilmiş ve kaleme alınmış ve bir sureti bu kitaba tarafımızdan eklenmiştir. Mezkur Şecerenin aslı Sn. Ali Rıza Karabulut'un özel kütüphanesinde bulunmaktadır.

⁴⁴ A.g.e ,s.26

câmidir.

Banisi, Halep Yeniçeri Serdarı Kayserili “Seyid Süleyman Ağa bin Yusuf Ağadır. 1062 (1651) târihinde Halep’te Yeniçeri Serdarı iken Kayseri Müftüsü Şaban efendi zâde Mehmet Efendi’ye cami yaptırmak üzere şer’i hüccet göndermiştir. Bunun üzerine Huvand mahallesinde “Hoca Abâdan” diğer adı “Hoca Vatan” yakınında üç tarafı yol ile çevrilmiş sebze bahçesini, câmi-i şerif inşâ etmek üzere Seyyid Süleyman Ağa’ya vekâleten adı geçen Müftü, yüzseksen kurusa satın almıştır. Söz konusu cami 1068 (1657) târihinde Müftü Efendi’nin nezareti altında adı geçen Seyyid Süleyman Ağa tarafından yepyeni olarak inşâ edilmiştir. Bununla ilgili kayıtlar Şer’i Mahkeme sicilindedir. Caminin Halep vilâyetinde bazı emlak ve akarlara ait vakfiyesi olduğu rivâyet edilmekte ise de adı geçen vakıf sahibinin ölümünden sonra bunlar “Eyd-i Kitmane”⁴⁵ girmiştir. Şimdiki halde yalnız câmi-i şerifin bina edildiği bahçeden arta kalıp etrafını çevreleyen ufacık bahçe ile bu bahçeden ifraz edilerek inşâ edilmiş olan bir fırından başka gelir kaynağı kalmamıştır.

Uzun minâresinin şerefesi 1251 (1835) yılı depreminde yıkılmış olup inşâsına vakfın müsâadesi olmadığından mahalle halkı tarafından Timur Şebeke⁴⁶ yaptırılarak bugünkü hale getirilmiştir.

Sözü edilen mahalle, esas itibariyle Huvand ve ikinci olarak Hoca Abâdan adıyla tanınmış iken 1162 (1748) târihinde Kayseriye Yeniçeri Alayının altmış ve dördüncü orta bölüğüne Serdar-ı Yakın kılınmış olan Yanık Oğlu Ömer Ağa’nın o mahalle nüfuzlu sakinlerinden olması dolayısıyla bu kişinin adına nisbet edilerek bu yere Yanık Oğlu Mahallesi adı verilmiş ve sonradan sözü edilen câmi-i şerif bu kişi tarafından onarıldığı için bu adı almıştır.

Sözü edilen câmi-i şerifin güney batısı karşısında bulunan eski türbe yeri “Hoca Abadan” veya “Hocan Vatan” adıyla meşhur olup avlusunda yer alan kabirlerdeki taşa görülen târihlere ve işaretlere göre burada medfun bulunan kişilerin Hicri yedinci (Milâdi onüçüncü) yüzyıl ricâlinden oldukları anlaşılmaktadır.“Hoca Vatan” Zâviyesi adıyla kayıtlı olan tekkenin burada olduğu bilinmektedir.

10.ÇİĞDELİ CAMİİ

⁴⁵ A.g.e ,s.28, Eyd-i Kitman : Sır saklayan, sır açmayan kimsenin hâli, ketumluk elleri, yani gizlilikle, şahısların tasarrufuna girme.

⁴⁶ A.g.e , s.28,Timur Şebeke : Demir Parmaklık

Bu eser, Kayseri şehrinin Sivas Kapısı(bugünkü Talas Durağı) tarafında yer alan ve halk arasında “Cıncıklı Camii” adıyla tanınan bir camidir.

Banisi Çiğdeli Zâde Hacı Ahmet Ağa adında bir kişi olup, cami 1075 (1664) târihinde genişletilerek inşâ edilmiştir. İnşâ ve onarım târihini bildirmek üzere elde edilen şiirle düşürülen târih aşağıya alınmıştır:

“Kilup ta’mir-i tevsı-i pesendi⁴⁷ “O devletmend-i’⁴⁸ Çar ercümendi⁴⁹;
“Rızay-ı Hak için ihya edüpdür. “Zamanın hayra sa’yi huş mendı⁵⁰.
“Târihi bin yetmişbeş hesap et” “Hatip ise ana N’uman Efendi”

Bahis konusu câmi-i şerifin kapısı üzerindeki mermerde de şu kıt’a yazılıdır:

“Cennet-i Adni vere ilâhi müstean⁵¹
“Namı Ahmed bir merdi sahi-i⁵²cihan
“Tamirine Nuhi dedim târihi
“Kıldı işbu mescidi Kasr-ı Cinan”⁵³

Doğuya açılan diğer kapının üzerinde tamir târihini belirtmek üzere şu kıt’a yazılıdır:

“Binti⁵⁴ vâkıf camii tecdiyd ve tevsı’eyledi”
“Ecrini göre varınca Cennet-i Asayışe⁵⁵
“Ey Belig⁵⁶ oldu münasib bu dua târih için
“Eyledi pes camii tecdiyd hasbi⁵⁷ Ayişe”⁵⁸

⁴⁷ A.g.e , s.29,İsteyen, kabul eden

⁴⁸ A.g.e , s.29, Devletin, devlet sahibi.

⁴⁹ A.g.e , s.29,Yiğitlik

⁵⁰ A.g.e , s.29, Akıllısı

⁵¹ A.g.e , s.30, Yardım edici

⁵² A.g.e , s.30, Eliaçık, cömert

⁵³ A.g.e , s.30, AÇIKLAMASI : Yardımı bol olan Rabbimiz Adın Cennetini vere ! (Yaptıran) dünyanın cömerdi Ahmet adında bir kimsedir. Nuh ismindeki bir kimse caminin tamirine şu târihi düşürdü. Bu Mescidi bir Cennet köskü haline getirdi.

⁵⁴ A.g.e , s.30, Kızı

⁵⁵ A.g.e , s.30, Huzur

⁵⁶ A.g.e , s.30, Mezkur kıt’anın (söyleyeni) “Belig” Koca Nisari namıyla meşhur olan Ali Nisan Efendinin mahdumu olup tercume-i hâli başkaca yazılmıştır, (Müellif)

Bu konuda Ahmet Nazif Bey:

“Sözü edilen câmi-i şerifin Banisi Hacı Ahmet Ağa, 1062 (1651) târihini hâvi olan vakıfnamesinde yazıldığı üzere, Debbağ esnafından, Mükremin mahallesinde ikamet eden ortağı Ebubekir Ağazâde Hacı Ahmet Ağa ile “nısfıyyete” ortak olmuş, tasarruf ettikleri Kepe İlyas mahallesinde bulunup Çiğdeli bahçesi diye bilinen bahçedeki yarım hissesini de vakfetmiş, kirasından elde edilen gelirini Kepe İlyas mahallesinde ve sözü edilen bahçenin civarında, ortağı Hacı Ahmet Ağa ile beraber iki lüleden akmak üzere inşâ ettirmiş oldukları çeşmenin “mıyzaına” ve Şeyh Câmî-i Şenfiyle “Salif üz-zıkr” Çiğdeli Câmî-i Şerifinin ve Hürrem Çavuş mescidinin ve Sivas kapısı civarındaki Hacı Arap Mescid-i şerifinin ve Alaca mescidle Debbağlar câmi-i şerifinin “Şem’asına” ve Koca Ömer Şeyh ve Kabak Hanifi Şeyh Mescid-i şenflerinin “levâzımatına” vakf ve tahsis eylemiştir. Ortağı Ebubekir Ağazâde, diğer Hacı Ahmed Ağa da sözü geçen bahçedeki yarım hissesini, bunun gibi yukarıda zikredilen camilere ve mescidlere ayrıca vakf ve ihda eylemiştir.

Kepe İlyas mahallesinde yer alan Çifteönü çeşmesi de kendilerinden bahsedilen Hacı Ahmed Ağaların ihya ettikleri bir hayır eseri olup sonradan sebzeçi Hacı Seyid Mehmed Ağa tarafından tamir edilmiştir.

Hakkında söz edilen Bani Hacı Ahmed Ağa 1080 (1669) târihinde vefat etmiş ve özel kabrine defnedilmiştir.

İzzeddin Paşa Mevlevihânesi vakfından olmak üzere öğretim görevi ve üç adet görevli hademesi ve bir hayli Emlâk ve Akarlar mevkufesi olup “Musakkafat ve miistegallat”ın birçoğu “yed-i temellük”e geçmiş ve bir kısmı da “icâre-i zemine” bağlanmıştır.’’ Demektedir.

11.HAN CAMİİ

Bu camii,bugünkü Talas durağında,surların hemen yanındadır. Eski Kayseri şehrinin Dabbağlar Önü semtinde, Musa.Gazi mahallesinde yer alan eski ve sanat

⁵⁷ A.g.e , s.30, Hasbı olarak

⁵⁸ A.g.e , s.30, AÇIKLAMASI : “Vâkıfın kızı camii yeniledi ve genişletti.

“Huzur evi olan Cennete varınca mükafatını görsün!

“Ey Belîğ camiin tamir târihi için bu dua münasib oldu.

“Camii Hasbi Ayişe hanım tecdiden tamir eyledi.

eserlerinden sayılan bir câmi-i şeriftir.

Camii Han olmak üzere yapılmış ise de sonradan umuma ait hanlara ihtiyaç kalmamış olmasından dolayı bir kısmı ayrılarak imâr edilmiş ve câmi-i şerif olarak kullanılmıştır Çünkü Kayseri şehri sağlam bir sur ile çevrili imiş ve beş kapısı varmış. Surun dışında evler ve mahalle olmadığından yatsıdan sonra kapılar “dizdarlar” tarafından kapatılır, geceleri gelen yolcu ve taşımacılar dışarda ve açıkta kalmasınlar diye şehrin kapıları civarına birer han yaptırılmış. Bunlardan birisi Meydan kapısı civarında Unpazarı hanı, diğeri de Sivas kapısı civarında bu han imiş. Sonradan şehir genişleyip sur dışındaki evlerin çoğalması üzerine şehir kapılarının kapanmasına ve yolcuların dışarda kalmasına zorunluluk kalmadığından sözü edilen hanın bir tarafı ayrılarak tamir ve tezyin edilmiş ve böylece câmi-i şerif olarak kullanılmıştır.

Bugün câmi-i şerifin mihrab yeri, sözü edilen hanın Kible tarafına yönelmiş olan eski kapının yeridir.

İç kapısının sol tarafında mevcut olan kabir, banisi Arap Dede'nin mezarı olmak üzere rivâyet edilmiş ise de gerçek durum ve adı geçenin hayat hikâyesi bilinmemektedir. Sonradan sözü edilen câmi-i şerife uzun bir minare inşâ edilmiştir. Gerek minarenin inşâ târihi, gerekse camî-i şerifin handan dönüştürülmesi ile hanın tesis târihi belli değildir. Camii hakkında Mir'at-ı Kayseriyye'de:

“Adı geçen câmi-i şerif (1273 (1856) târihinde bir kez ve 1314 (1896) târihinde de ikinci kez onarılmıştır. 1302 (1884) târihinde bir tarafına Belediyece gaz deposu inşâ edilmiş ve 600 kuruştan ibaret olan yıllık kirası sözü edilen câmi-i şerife gelir kaydedilmiştir.

Evkaf idaresince kayıtlı olan ve Gediris semtinde bulunan bir parça vakfedilmiş tarlası ile Dadur mahallasinde bir adet Vakıf Evi ve biraz önce bahsedilen gazhane kiralarından toplanan yıllık 960 kuruşluk geliri ve üç adet hademesi vardır.”⁵⁹

12.KALE CAMİİ

“İç Kale” diye adlandırılan kalenin içinde yer alan fevkalade sağlam ve metin bir câmi-i güzindir. Yapı tarzı dört kemer ile bir kubbe üzerine inşâ edilmiş ve Evkaf

⁵⁹ A.g.e , s.31

idaresince “Fatih Câmî-i Şerifi” adıyla kayıtlı bulunmaktadır.

İsim ve şöhret yapmış ve adı ebeddiyen anılacak olan Gazi Sultan Mehmed Han Hazretlerinin saadetlerle dolu hükümdarlık dönemleri zamanında, bizzat emir ve cihan titreten fermanlarının bir örneği olarak “Gedik Ahmet Paşa”nın nezareti altında ve Hicri Sekizinci Milâdi ondördüncü yüzyılın sonlarına doğru tamamen yeni inşâ ve bina edilmiş ve Fatih Hazretleri tarafından bir hayli emlak ve akar vakf ve ihda edilmiş. Müşarünileyh Hazretlerinin Fatih “İsm-i âlilerine” nisbet edilerek adlandırılmıştır.

Kayseri şehri 872 (1467) târihinde Karamanlılar tarafından Osmanlı idaresi altına intikal ettiği esnada İçkale’de yer alan mezkur câmî-i şerifin şimdiki yerinde “Karamanoğlu Mescid-i Şerifi” adıyla ufak bir mescid vardı. Bu mescidin harap ve perişan bir halde bulunmasından dolayı “Gedik Ahmed Paşa” tarafından sebmeden arz ve telhis üzerine sözü geçen câmî-i şerifin, yeniden binâ ve inşâ edilmesine “irade-i seniye-i cenab-ı padişahı şeref-i taalluk etmek suretiyle” binâ ve ihya edilmiş ve eski mescid-i şerif, ayrıca onarılmış, avlu içinde kalmak üzere “Dar-üt-ta’lim” olarak kullanılmıştır. Adı geçen caminin Evkaf idâresince 1818 kuruş Aşarı Mevkufe Bedeli ve uç adet hademesi kayıtlıdır. Ayrıca da Emlak ve Musakkafatı Mevkufesi mevcuttur.

Şimdiye kadar çeşitli tarihlerde sözü edilen camiin birçok kez onarımı yapılmış, 1192 (1778) ve 1304 (1886) târihlerinde de tam ve mükemmel olarak tamir ve tezyin edilmiştir.

Kale kapısının karşı cephesinde bulunan câmî-i şerif, 1123 (1711) târihinde hayır sahiplerinden ve Deveciler (şütürban) mahallesi halkından merhum Hacı Mehmed Efendinin oğlu Fahrülguzat Seyyid Burhaneddin Efendi tarafından genişletilerek bina ve ihya edilmiş ve bazı emlâk ve dükkanlar da vakf ve ihda olunmuştur. Vakıfnamesi 16 Recep 1123 (1711) tarihine hâvi olup mahkeme sicilinde kayıtlıdır.

1201 (1786) târihinde aynı câmî-i şerif tekraren Saçan Hasanoğlu tarafından tamir edilmiş ve girişinde asılı bir levhada şu beyit yazılı bulunmuştur:

“Ta emed ma’mur ola bu câmî-i Cennet misal”

“Vir muradın bunu ihya edene ya zelcelâl”⁶⁰

⁶⁰ A.g.e , s.32 AÇIKLAMASI : “Sonsuzluğa kadar Cennet isâli bu cami imar edilsin”
“Celâl sahibi Allahım ! Bunu ihya edene muradını ver”

Vakıf dükkanlarından bazıları mevcut ise de çok büyük kısmı “icare-i Zimine” bağlanarak “Yed-i Temellüke” geçmiştir.

Sözü edilen c3ami-i şerifin doğu yönünde dikici mağazalarının arasında iki “Kabr-i Asârî” mevcut olup bunlardan birisi Bâni-i Kadiyn’in medfeni olduğu rivâyet edilmişse bunun gerçek olduğu meçhuldür.

Çünkü İkinci Bâni Burhaneddin efendinin Kabri, Şeyh Tennuri’nin ve Saçan Hasanoğlu Hacı Ağa’nın mezarı da Burhaneddin Muhakkiki Tirmizi Hazretlerinin türbeleri civarındadır.

13. SAHABİYE MEDRESESİ

Kayseri Kalesi’nin karşı tarafında bulunan “Sahabiye Medresesi”nin Selçuklu Sultanlarının onüçüncü hükümdarı “Üçüncü Gayıseddin Keyhüsrev” zamanında ve 666 (1267) târihinde emirlerden “Es-Sahib Ali İbn Ol Hasan” adındaki zat tarafından inşa kılınmış olduğunu, kapısının üzerindeki mermer kitabede yazılı olan hat ve târihten öğreniyoruz. Söz konusu kitabede:

“Emera biimareti hazih il-medreset il-mübareketi fi eyyami Sultan
“El-A’zam, şehinşâh ıl-muazzam, Gıyas üd-dünya v’ed-din
“Eb-ul-feth Keyhüsrev bin Kılıç Arslan Hailede Allahü mülkehü
“El-abdü, er-raci ila rahmet illahi Taala Es-Sahibü Ali İbn ül-Hasan
“Ahsen Allahü avagibehü fi şuhuri sene sitte ve sittime ve sitte mie”⁶¹

Adı geçen medresenin binası görülmeye değer bir nitelikte olup kapısının üç yanında bulunan nakış ve san’at, gerçekten eski güzel sanat eserlerinden olduğunu göstermektedir.

Sözü edilen kapının üst eşğinde çok güzel Celi bir hat ile “Gal en-nebiyyü sall’Allalâ (aleyhi) ve sellem ma indallahi şey’ün efdalü min Fikhi Fi dini. Ve le fakihün vahidin eşeddü al eş-şeytanı min elfi abidin Ve liküllü şey’in imadün ve imadü hazih id-dini El-fakihü kema gale aleyhi (essalatü ve) es-selamü” Hadis-i Şerifi

⁶¹ A.g.e , s.32, TÜRKÇE MEALİ; “Fetihler babası, dünya ve dinin yardımı ve emanı, muazzam şahlar şahı Kılıç arslanın oğlu ulu Sultan Keyhüsrev zamanında, Allah mülkünü ebedi kılsın» Allahın rahmetini rica eden kul, Hasan oğlu Sahip Ali tarafından, Allah akıbetini güzel eylesin, altıyüztaltmışaltı senesi ayları içinde bu mübarek medresenin yapılmasını emretmiştir.”

nakşedilmiştir.”⁶²

Sivas'ta Gök Medrese adıyla tanınmış olan medresede bu zatın yaptırdığı binadır. Sözü edilen medresenin de kapısı üzerindeki târihi kitabeğe şu ibare hak edilmiştir:

“Emera biimareti hazih il-medreset il-mübareketi fi eyyami devleti
“Es-Sultan il-a ‘zam şehinşâh il-muazzam Gıyas üd-dünya
“V’ed dini Keyhüsrev bin Kılıçarslan halled’ Allahü devletehü, es-sahibü
“El-a’zamü, ed-düstur ül-muazzam eb’ul-hayrati v’el-hasenati

“Fahr üd-devleti v’ed-dini Ali bin el-Hasan ahsene Allahü
“Avagibehü fiğurreti Muharrem sene seb’in ve sitte mie”⁶³ yazılıdır.

670 (1271) Bu ibarenin altında “Amele üstad-ü Kaluyan el-Konevi”⁶⁴ işareti nakşedilmiştir. Bu konuda Ahmet Nazif Bey Mir’at-ı Kayseriyye’de:

EK AÇIKLAMA

“Sahip”, o zamanın vezirlerine itlak olunan özel ünvândır. Bu ünvan Al-i Buveyh’den Fahrüddeve’nin veziri Sahih bin İbad’a verilmiş ve ondan sonra gelen vezirlerin çoğu “Sahih” lakabı ile anılmıştır. Ashab ve Musahib de bu anlamı içerir.

Sözü edilen medrese ile karşı tarafındaki Çeşmenin Banisi” “Sahih Ali İbn’ İl-Hasan” adındaki zatın Üçüncü Gıyaseddin Keyhüsrevin vezirlerinden olmasıyla kendisine sahih lakabı verilmiş, yaptırdığı binaya da “Sahibive” veya “Sahabiye” adı konulmuştur.

Sözü geçen Medresenin çoğu kısmı harap bir halde olup talebenin ikametine elverişli olabilen on iki odası kalmıştır. Bu medrese Mülhak Vakıflardan olarak Evkaf

⁶² A.g.e,s.33,TÜRKÇESİ: “Peygamber Aleyhisselam söyle buyurmuştur: Allah katında, dinde fıkıh bilgisinden daha üstün bir sey yoktur. Muhakkak ki fıkıh konusundaki bir alım şeytana karşı bin abidden daha güçlüdür

Her şeyin bir direği vardır. Bu dinin direği de fıkıh alimidir

⁶³ A.g.e ,s.33,TÜRKÇE MEALİ: “Dünya ve dinin yardımı ve emanı, Muazzam şahlar sahi Kılıçarslanın oğlu Ulu Sultanın hükümranlık günlerinde, Allah devletini ebedi kılsın, Devletin ve dinin fahri, hayrat ve hasenatın babası, En büyük Vezir Azamet sahibi Hasan oğlu Ali, Allah akıbetlerini güzel kılsın, tarafından altiyüzyetmiş seneti Muharrem ayının ilk günü bu mübarek medresenin yapılmasını emretmiştir.

⁶⁴ A.g.e ,s.33Konyalı Kaluyan Usta yaptı.

idaresince kaydedilmiş, iki bin kuruş Aşarı Mevkufe bedeli vardır. Öğretim ve mütevellilik yönleri Hacı Abdullah Efendi Hocadan intikal etmiş olarak çocukları ve torunlarının uhdesindedir.

Sözü edilen medresenin karşı tarafında bulunan Çeşme de 665 (1266) târihinde adı geçen bani Sahib Ali adındaki zat tarafından bina ve inşâ ettirildiği, üzerindeki mermere işlenmiş ibâre ve tarihin delaletiyle sabittir. Bu çeşme Kayserinin “Makbul” sularındandır.’’⁶⁵ Açıklamasını yapmıştır.

14. HATIROĞLU CAMİİ

Adı karıştırılan bir yapıdır. Bu hususta :“Kayseri”inin Hacı Mansur Mahallesinde yer alan Kar-ı Atık eski bir camidir.

Banisi, halk arasında “Katıroğlu” veya “Katırcıoğlu” adıyla anılmakta ise de imla-yı sahibi “Hatıroğlu’dır ki asıl banisi “Hatıroğlu Eşref”dir. Bu zat Moğol emirlerinden olup Selçuklu hizmetinde ve özellikle Kayseri Beyliğinde bulunmuş ve Selçuklu Devletinin Mısırlılar ve İlhanlılar ile aralarında birbiri peşi sıra cereyan eden harpleri esnasında Mısırlılara karşı hudud Muhafızlığına tayin edilmiş olan kişidir.

Sözü geçen savaşların kopmasının peşinden Selçuklu Devletine isyan ederek Mısırlılar tarafını tutmuştur ki tafsilatı 670 (1271) târihlerine ait olan özel kısımda yazılıdır.

Adı geçenin babası “Hatıyır” şöhretiyle isim yapmış “Emir İzzeddin Aydemir” olup Mısır krallarından Melik Nasır Muhammed Bin Kalavun’un emirlerindedir.

Sonuç, olarak sözü edilen câmi-i şerifin, “Hatıroğlu Eşref” adındaki kişi tarafından altıyüzyetmiş, tarihinde inşâ edilmiş olduğu bazı belgelerle kanıtlanmıştır:

Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde, yani 1060 (1650) târihinde sözü edilen Câmi-i Şeriften bahsedip “rasanet ve ma’muriyetini tenmik”etmektedir.

Minaresi 1251 (1835) târihinde vuku bulan depremin etkisiyle ve şerefeden yukarısı olmak üzere yıkılmış bir müddet böyle kaldıktan sonra 1283 (1866) târihinde onarılarak yenilenmiştir.

Sözü geçen câmi-i şerifin karşı tarafındaki çifte çeşmelerinde adından söz edilen Bani, tarafından bina ve inşâ edildiği söylenmektedir.

⁶⁵ A.g.e , s.33

Efkaf idaresince kayıtlı 548 kuruş Aşar-ı Mevkufe bedeli ve iki adet görevli hademesi vardır

O civarda bulunan harap haldeki Sibyan Mektebi de sözü geçen vakfa bağlı olup bu mektebin öğretmenlerine tahsis edilmiş vakıf aidatı mevcuttur.”⁶⁶ Bilgilerini elde etmiş bulunuyoruz.

15. KOCA BEY CAMİİ

Kayseri'nin Boyacı Kapısı semtinde ve Gürcü Mahallesinde bulunan bir câmidir.Banisi Şeyh İbrahim Tennuri Hazretleri'nin torunlarından Kadı Bedreddin Mahmud Efendi'dir. Halk arasında “Mahmud Kadı” adıyla ün yapmış olup Şeyh İbrahim Tennuri Hazretleri'nin büyük oğlu Şeyh Kasım Efendi'nin kızı Ayşe Hatun'un oğlu olup babaları Musannifin'den “Süleymaneke” adıyla tanınmış olan Fazıl kişilerden Süleyman Efendi'dir.

Adı geçen Kadı Mahmud efendi sözü edilen câmî-i şerifi 955.(1548) târihinde bina ve bir hayli emlak ve akarlarını vakf ve ihda edip bitişiğine ayrıca bir okul için Kayseri'de bulunan 361 dükkan, iki hamam, otuz altı parça tarla, iki ev; bir han, iki sebze bahçesi, Köşk Medresesi yakınında bulunan bir bahçe, “Hisarcık'ta ve Gediris'te yer alan bağ ve bahçesiyle Karasu üzerinde bulunan ve altı taş döndüren bir su değirmenini vakfetmiş, bunlara ait gelirlerini sözü edilen câmî-i şerife ve okula, fazlasını da çocuklarıyla torunlarına tahsis eylemiştir.

Vakıf akarlarından “Kadı Hamamı” adıyla bilinen Hamamla bir iki parça tarlası halen mevcut olup köşkleri özel kişilerin eline geçmiş ve dükkanları 1142 (1729) senesi sonbaharında yanmış olup kirasına bağlanarak yalnız az miktarda geliri kalmıştır. Sözü edilen câmî-i şerifin adı geçen Bâni torunlarından Abdülkerim Koca Bey tarafından 1108 (1696) târihinde imar ve karşı tarafında bulunan Han, medreseye dönüştürülmüş ve okulun arsası üzerine üç parça dükkan inşâ edilerek imamlık görevini yapana ücret olarak ayrılmıştır.

Sözü geçen okulun yıkılmasıyla yerine dükkan inşâ edilmesi, Abdülkerim Koca Beyin azline sebep olmuş, yerine ilâmi şer-i ile Seyid Lutfullah Efendi müteveli tayin olunmuştur.

⁶⁶ Kayseri Vakıfları , s.325

İkinci Bâni Abdülkerim Koca Bey, vakıf sahibi Mahmud Kadı Bedreddin Efendi'nin oğlu Abdülgaffar Efendi'nin oğlu olan Ali Ağa'nın oğludur.

Sözü edilen câmi-i şerifle birlikte karşısında bulunan medrese Koca Bey adına nisbet edilerek anılmaktadır.

16. HATUNİYE MEDRESESİ

Kocabey Camii civarında bulunan "Hatuniye Medresesi" 835 (1431) târihinde Şamiler tarafından yaptırılmıştır ve kapısının üzerindeki mermerde şu kitabe bulunmaktadır:

"Ammere ve benâ hâzih il-medreset iş-şerifeti el Emir-ül kebiru

"Sahib ül-hayrat v'el-hasenat, Melikü mülük il-Arabı

"V'el-acemı, Sultan ül-ümerai f'il-âlemi, nâsır üd-dünya

"V'ed-dını, Muhammed İbn il-merhum, Halil bin-i emir es-Said Abd ür-Reşidi

"Halled Allahü Taâlâ eyyam ed-devleti ve mettea Allahü el-müslimine

"Bituli bakâihi lil-ülemâi v'et-talebet il-müşteğiline

"Bitahsili tâleb il-ülumi lis-sevabi tegabbele Allahü minhü bifadlihi

"Ve ihsanihi fi şehri şevvâl ül-muazzam sene hamse veselâ-sın semânimie⁶⁷

17. KAZGANCILAR CAMİİ

Söz konusu camii hakkında: "Kayseri'nin Kazgancılar (Kazancılar) çarşısında yer alan bir câmidir. Bânisi "Hoca Muslihiddin" adıyla tanınmış Bezirci EI-Hac Mustafa Bin Hacı Ahmet namında bir zât olup 929/(1522) târihini gösteren Vakfiye-i Ma'mulün Bihasına nazaran süzü edilen câmi-i şerifin, dokuzuncu Hicri asrın ilk dörtte birinde inşâ kılınmış Olduğu anlaşılmaktadır.

Bitişğinde bulunan Çeşme de adı geçen Bâni'in bir Hayır eseridir.. 1188 (1774) tarihinde Nakıb-ül-Eşraf Kaim-i makamıolan Koçzâde Mehmed Sani Ağanın eşi Zahide Hatun tarafından yenilenip onarılmış ve bazı akarlar vakf ve tahsis edilmiştir.

67 A.g.e , s.36,TÜRKÇESİ : "Bu şerefli Medreseyi, Din ve dünyanın yardımcısı, cihandaki emirlerin sultanı, Arab ve Acem krallarının kralı. Hayrat ve Hasenat sahibi, Emir Sald Abdürreşidin oğlu Merhum Halitin oğlu Büyük Emir Muhammed inşâ ve bina etti. Allah devletinin günlerini ebedi kılsın, uzun müddet basta kalmasıyla Müslümanları faydalandırsın. (Bu medreseyi Allah indinde sevap kazanmak maksadıyla alimler ve okuyan talebelerin ilim öğrenmeleri maksadıyla yaptırmıştır. Allah Fazıl ve insanıyla bunu ondan kabul etsin' Muazzam şevval ayı sene sekizyüztotuzbeşte".

Adı geçen Bâni Hacı Mustafa Efendinin, Bezirci Büyük Hacı Sinan Beyin torunlarından olduğu ve kendisi Şeyh İbrahim Tennuri neslinden bulunduğu kesin olup Muncusun ve Yazır mezra'alarında bulunan tarım arazilerinin bir kısmını ve Piri Paşa Hanı Yakınında yer alan dükkanlarını sözü edilen câmi-i şerife vakf ve tahsis ve her türlü levâzimatını temin etmiş olduğu Cemaziyelevvel başı 929 (1522) târihli Vakıfnamesi'nde kayıtlıdır.

Adı geçen Bâninin mezarı ile Bezirci Küçük Sinan adında sözü edilen nesilden gelip şöhret yapan Zâtın Mezarının bahis konusu câmi-i şerifin Kible tarafındaki Mezarlıkta olduğu rivâyet edilmekte ise de Mezar Taşlarında târihi belirten herhangi bir işaret görülememiştir.

Söz konusu câminin bitişiğinde bulunan Sibyan Mektebi de adı geçen Vakıf Sahibi Muslihiddin EI-Hac Mustafa Efendinin yaptırdığı hayır eseridir; Ayrıca Sibyan Mektebinde görevli öğretmene tahsis edilmiş bir de “Vâzife-i Vakfiye”si vardır.

Kazancılar çarşısının diğer yönünde ayrıca bir mescid-i şerif mevcut olup Evkaf idaresince “Tavukçu Mescidi” namıyla mazbut ve “Musakkafat”kirasından başka 280 kuruş vakıf aidâtı bulunduğu kayıtlıdır. Bu mescid-i şerifin “Musakkafat-ı İcare-i Zemini “nden başka kavakyazısında bir kıt'a tarlası vardır.

Kazancılar cam-i şerifinin, Büyük Sinan Bey Vakfından 1267 Kuruş vakıf aidatı ve dört adet hademesi olduğu gibi Küçük Sinan Bey Vakfı'ndan da 265 Kuruş İrşad-ı Muayenesi vardır.

İmamet, Hitabet, Müezzinlik, Feraset, Cüz Hanlık Devirhanlık gibi bir çok hizmetleri kayıtlı ise de çok büyük kısmı münsa ve metruk yani unutulmuş ve terkedilmiş olup Aidat-ı Vakfiyesi “Yed-i Me'kele” geçmiştir.”⁶⁸Bilgilerine rastladık.

18. HASİNLİ CAMİİ

Bu camii hakkında da: “Kayseri Şehrinin Hasinli Mahallesinde yer alan lâtif bir câmi-i şeriftir.

Bânisi Ürgüplü Derviş Mehmmed Ağa nâmında bir zat olup kapısının üzerinde “Sahibi ül-hayrât v'el-hasenât-es-Seyid el-Hâc Derviş Mehmed Ürgübi” ibaresiyle 1126 (1714) târihi işlenmiştir.

⁶⁸ A.Kadir Duru , Vakıf Camileri Üzerine Bir Araştırma , Vakıflar dergisi , c3 , S.34,s.71

Bitişğinde bulunan Sibyan Mektebiyle Medrese ve Çeşme de adı geçenin hayratı olarak 1126 (1714) târihli Vakfiye-i Ma'mulun Biha'ya merbuttur.

Söz konusu câmi-i şerif, sonradan tamirine ihtiyaç hissettirmesi üzerine 1201 (1786) târihinde adı geçen Vakıf sahibinin ensalinden “Ak Hâtun” adında bir kadın tarafından tamir edilmiş, ve kapısının üzerinde şu beyit yazılı bulunmuştur.

“Bu rânâ mâbedi ziynetle eyledi ihyâ”

“İde cennet sarayın bahş, bu Ak Hatuna ol Mevlâ”⁶⁹

Sözü edilen câmi-i şerif Mülhak Vakıf'dan olup bir hayli emlak ve Akarat-ı Mevkufesi kirasından başka Evkaf idaresince 3593 kuruş “Aşâ-ı Mevkute” bedeli ve.360 kuruş “İcâre-i Zemin” ile bir parçadan ibaret tarlası vardır. .Bahis konusu câmi-i şerifin üç adet görevli hademesi olup vekâletle idare edilmekte olduğu gibi medresenin öğretim görevi de müftü olan zata verilmiştir.

Yukarıda bahsedilen Sibyan Mektebinin bitişindeki mezarlıkta bir takım Ulemâ ve Sülehâ mezarları yer almaktadır; Bu cümleden olarak, yazarlardan Battal hatibi Şeyh Hasan Efendi Bin Ali Efendinin mezarı da oradadır.

Bu Zâtın “Mültekâ” üzerine “Dürr ül-Bihar” adında üç cild ve Eşbah üzerine “Keşf ül-İştibah” adıyla iki cild ve fetvalardan “Hâtimet il-Fetâvâ” veya “Semhat Ül-Ebrâr Fi Beyânı Gumuz il-Esrâr” isminde büyük bir cild olmak üzere te'lif eserleri vardır.

Ölüm târihi bazı Selef-i Sâlihın tarafından 1181 (1767) olmak üzere zapt ve öyle tahrir edilmiştir.’’⁷⁰ Bilgilere ulaştık. Ancak yukarıda adı geçen eserlere ulaşamadık.

19. ŞEYH TACEDDİN CAMİİ

Ahmet Nazif Bey bu camii için: “ Kayseri’de Şeyh Taceddin Mahallesinde yer alan bir câmiidir. Bânisi “Şeyh Taceddin İbrahim” Hazretleridir. 919 (1513) târihli “Vakfiye-i Ma'mulun Bihası” delaletine nazaran sözü edilen câmi-i şerifin söylenilen târihte inşâ edilmiş olduğu bellidir.

⁶⁹ A.g.e , s.36,TÜRKÇESİ: “Bu güzel mabedi süsleyip bezeyerek ihya eyledi.

“Mevla bu Ak Hatuna cennet sarayını bahşetsin

⁷⁰ A.Kadir Duru , A.g.e , s.72

Kendileri Kadiriye Şeyhlerinden olup “Silsile-i Tarikat-ı Alîye”leri “Hoca Vatan” vasıtasıyla Seyyid Abdülkadir-i Bağdadî ve Seyyid Cüneyd-i Bağdadî ve Seyyid Ma’ruf Kerhîye ve ondan derece ile imam-ı Ali Kerreme Allahü vechehu Hazretlerine dayanır.

Oğulları Şeyh Kemaleddin Hazretleri de babaları makamında Postnişin olup bir müddet “neşr-i feyz” ve “irşadat” eylemiştir.

Gerek Şeyh Taceddin gerekse oğulları Şeyh Kemaleddin hazretleri bahse konu Câmî-i şerifin bitişiğindeki türbede medfundur. Adı geçen türbe 1316 (1898) târihinde yeniden tamir ve tezyin olunmuştur.

Sözü geçen cami-i şerifin imamet ve hitabet yönleriyle sair hizmetlerine muhassas olmak üzere Kayseri’nin eski-sehir mevkiindedir hayli arazı ve ferağ vakıfları olup ayrıntıları “Vakfiye-i Mebhus Anhasında” kayıtlı ve dercedilmiştir. Buna rağmen pek çok kısmı “eyadi-i Temellük”e girmiştir.

Cami-i şerifin avlusu içinde bulunan Sibyan Mektebi de adı geçen Vakfa bağlı hayrattandır.’’⁷¹ Bilgilerini vermektedir.

20.YENİ CAMİ

Yine bu camii hakkında ayrıntılı bilgiyi Mir’at-ı Kayseriyye’den aktaralım: “Hasinli Mahallesiyle Hacı Kasım Mahallesinin ortasında ve halk arasında Yeni Cami önu denilen yerde bulunan latif bir câmî-i şeriftir.

Gerek resmi kayıtlarda, gerekse Evliya Çelebi Seyahatnamesinde” “Hacı Akkaş Cami-i şerifi” adıyla zikredilmiş olup halk tarafından “yeni cami” denilmesiyle meşhurdur.

Bânisi Hacı Akkaş namında bir Zat olup 1086 (1675) târihini göstermek üzere kapısının üzerindeki mermere şu târihi kıt’a yazılmıştır:

“Hacı Akkaş ol Keremkani o sahibü himmetin
“Hayri mahz etmiş vücudun feyz-i Rabbilalemin “
Hak kabul edüb bu hayratı livech-i Eberrin
“Böyle ma’ muir ola dünya ve ukbası hemin

⁷¹ Ahmet Nazif , A.g.e , s.40

“Mülhimesi” Gaybı dedi bu camie târih için
“(Entahhira) beyti (ye) l’it-taifine v’el-akifine”

Evliya Çelebinin beyanatına nazaran pek çok irat ve akarları olduğu rivâyet edilmekte ise de “fi yevmina haza” irat ve akarat namıyla bir şey kalmayıp “Eydi-i kitmane” girmiş ve hizmetli görevlerini karşılayacak bir geliri kalmamıştır.

Rivayet edilen emlak ve akarların türleriyle mevkilerini ve ayrıntılarını açıklayan Vakfiye-i Ma’mulün Bihası’nın olmaması düşünülemez. Gayri mutasavver ise de “dest-i res” olduğundan gerek Kayseri Şer’i Mahkeme sicillerinden, gerekse Evkaf-ı Hümayun Nezareti Cihatı kaleminden bir suret ve kaydının araştırılarak çıkarılmasına delalet eden biri olur ise bu kişinin mesûbat-ı uhreviye”ye nail olacağına şüphe yoktur.

Sözü edilen câmi-i şerif 1140 (1727) târihinde Seyyid El-Hac Halil İbni Taviil adlı zât tarafından ve 1265 (1848) târihinde de Sipahizâde Hacı Osman Ağa canibinden mükemmel bir şekilde tamir olunmuştur.

Bitişğinde bir adet Sibyan Mektebi mevcut bulunmakla beraber bunun da “İrat ve aldatma” dair bir kayda rastlanmamıştır.

Diğer cami ve mescidi şeriflerin hepsini burada bahis ve beyan etmek uzun süreceğinden bu kadarla yetinilerek Kayseri şehrinin içinde ve civarında bulunan Kutsal Makamlar ve ziyaretgahlar ile Meşhur veliler ve alimlerin ve isimleri ve “Medfen-i Mahsusları” aşağıdaki şekilde derç ve imla olunmuştur.’’⁷²şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

21. GEVHER NESİBE SULTAN MEDRESESİ VE ŞİFAHANESİ

Kayseri, 13.yüzyılda kervan yollarının kesiştiği önemli bir merkez olup “Makarr-ı Ulema (Alimler Şehri)” olarak anılmakta idi.

Önemli bir bilim, sanat merkezi olan Kayseri’de Selçuklu döneminden 15 kadar medresenin olduğu belirtilmektedir. Bu medreseler arasında Tıp Medresesi ve Şifahane olarak yapılan Çifte Medrese Anadolu’daki ilk tıp merkezi olarak bilinmektedir. Çifte

⁷² Ahmet Nazif , A.g.e , s.41

Medrese 1204-1206 yıllarında Selçuklu hükümdarı II. Kılıçarslan'ın kızı Gevher Nesibe Sultan adına kardeşi tarafından yaptırılmıştır.

Gevher Nesibe Sultan saray baş sipahisine gönül vermiştir. Evlenmelerine Gevher Nesibe Sultan'ın ağabeyi I. Gıyaseddin Keyhüsrev karşı çıkmıştır. Başsipahiye savaşa göndermiş ve başsipahi orada şehit olmuştur. Bu olay sonrası Gevher Nesibe Sultan üzüntüden hasta olmuş ve vereme yakalanmıştır. Kızkardeşinin durumunu öğrenen I. Gıyaseddin Keyhüsrev onu ölüm döşeğinde ziyaret eder. Son dileğini sorarak, özür diler. Gevher Nesibe Hatun, Gıyaseddin Keyhüsrev'den "Ben devasız bir derde düştüm, kurtulmama imkan yok, hiçbir hekim derdime çare bulamadı, ben artık ahiret yolcusuyum, eğer dilerse benim mal varlığımla benim adıma bir şifahane (hastane) yaptır! Bu şifahane, ünlü hekim ve cerrah yetiştiresin. Burada kimseden bir kuruş para alınmasın. Burası benim adıma bir vakıf olsun" diye buyurmuştur. I. Gıyaseddin Keyhüsrev kızkardeşinin hastalığına kendisinin neden olmasından dolayı büyük üzüntü duyar. Onun son isteğini yerine getirir ve 1204'de şifahanenin yapımını başlatır. Şifahane iki yılda tamamlanarak, 1206'da hizmete açılır. Daha sonra şifahanenin doğusuna Gevher Nesibe Sultan'ın ikinci kardeşi İzzettin Keykavus tarafından 1210-1214 yılları arasında Tıphane (Tıp medresesi) yapılmıştır.

Medrese, Gevher Nesibe şifahiyesi, Kayseri Darüşşifası, Şifa-hatun Medresesi, Kayseri Maristanı, Darüş-şifa Medresesi, Çifte Medrese, Çifteler, Gıyasiye, Kayseri Tıbbiyesi gibi çeşitli adlarla anılmaktadır.⁷³

Gevher Nesibe Şifahiyesi yapısı ve eğitimi açısından dünyadaki ilk ciddi tıp kuruluşudur. Gevher Nesibe şifahiyesi Türklerin yaptırdığı onbirinci büyük hastanedir.

Gevher Nesibe medresesinde, hekim, cerrah, kehnal (göz mütehassısı), yardımcı asistanlar bulunmakta idi. Bunların yanı sıra medresede akıl hastanesi ve ruh hastalıkları koğuşları, eczane kısmı da bulunmaktadır. Gevher Nesibe Şifahiyesi günümüzde Erciyes Üniversitesi Tıp Târihi Enstitüsü'ne tahsis edilmiş ve 14 Mart 1982'de Tıp Târihi Müzesi olarak düzenlenerek hizmete açılmıştır.⁷⁴

22. AVGUNLU MEDRESESİ

Gevher Nesibe Sultan Medresesi'nin güneybatı tarafında yer alan Avgunlu

⁷³ Mehmet Çayırdağ , Melikgazi Türbesi Rehberi ve Danişmendlilerin Kayserideki Eserleri , s.31

⁷⁴ Haki Çiçek , Kayseri Medreseleri , s.69

Medresesi , adını içinde bulunan su kaynağından almaktadır. Kitabesi yoktur. 13.yüzyılda Selçuklu döneminde yapıldığı muhtemeldir. 15-20 yıl öncesine kadar harap bir haldeyken Vakıflar Bölge Müdürü Mehmet Çayırdağ'ın girişimleriyle 1990 yılından sonra tamir ettirildi. Bugün Mimar Sinan Parkı içerisinde bir kitaplık ve kültür merkezi olarak kullanılmaktadır. ⁷⁵ Şimdi de yukarıda verdiğimiz camii , mescid, medrese ve aşağıda adlarını sıralayacağımız kümbetler ile diğer türbe ve kutsal sayılan yerlerde ziyaret edilen manevi değere haiz şahısları ve mekanları; çalışmamızın esası olan manevi ziyaret yerleri başlığı altında vererek konumuza devam edelim.

İKİNCİ BÖLÜM

A. KAYSERİ'DEKİ MANEVİ ZİYARET YERLERİ

1. KAYSERİ YÖRESİNDE ZİYARET YERLERİNİN COĞRAFİ DAĞILIMI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Tarihin ilk devirlerinden günümüze kadar, birçok millet ve uygarlığın izlerini taşıyan Kayseri, Türklerin 1071'de kazandığı Malazgirt zaferinden sonra Anadolu'ya yerleşmeleri sonucu önemli bir yerleşim merkezi olmuş ve bu özelliğini günümüze kadar da sürdürmüştür.

İç Anadolu bölgesinin Yukarı Kızılırmak havzasında yer alan Kayseri, merkez ilçeler dahil 15 ilçe ve bunlara bağlı köylerden oluşmaktadır. Bu yerleşim birimlerinin hemen hepsinde halk tarafından ziyaret edilen kutsal yerler, türbe, yadır, mevcuttur. Bunların Kayseri merkezi ve diğer ilçelerdeki dağılımlarını kısaca belirterek konumuza girelim.

a. KAYSERİ MERKEZ İLÇELER:

1. KOCASINAN

⁷⁵ Doç. Dr. Nevzat Özkan , Kayseri , s. 14

Kayseri merkez Kocasinan ilçesinde en çok ziyaret edilen yer, Helvacı Dede'ye ait olan mezardır.

Erkilet bucağına bağlı Hırkaköy'de, halkın Yalnız Mezar adını verdiği bir mezarla, türbe olarak bilinen ayrı bir mezar vardır. Aynı köyde Salmanlı Dede Tolu denilen yerden taş getirilmediği gibi, türbenin yakınındaki bir yerden çıkan su kaynağının yanı başında bulunan kaysı ağacı da kutsal kabul edildiği için dalları kesilmez. Aynı bucağına bağlı Mollahacı köyünün meydanında Ulu Mollahacı denilen bir zata ait olduğu ifade edilen bir mezarla, aynı köyün sınırları içinde Kayseri-Felahiye yolunun sol tarafında Köme Pelitler adı verilen yedi meşe ağacı da kutsal kabul edilip ziyaret edilmektedir. Söz konusu köyün sınırları içinde Kavaklar mevkiinde ziyaret edilen bir mezarla, Hz. Ali'nin atının ayağının izi olarak kabul edilen kutsal izler de vardır.

Amarat kasabasında bir türbe ile, kasabanın kuzeybatı yönünde Öksürük Kayası adı verilen bir kaya vardır. Höbek Köyü camisinin içinde Ali Baba Türbesi, Gömeç Köyü'nde Bedreddin Devletli Türbesi ile, Obrukta bir Dede mezarı yer almaktadır. Koççağız Köyü'nün güney tarafındaki bir tepe üzerinde ise kime ait olduğu bilinmeyen bir türbe mevcuttur. Aynı bucağına bağlı Kızık köyünde Evliya Böğrü denilen bir mevki ile köy yakınında bir Delikli Taş bulunmaktadır. Aynı şekilde Himmetdede bucağına Himmet Dede adına bir ziyaret yeri ile, Karakimse köyünde Karakimse adına bir mezar mevcut olup ziyaret edilmektedir. Ayrıca, Erkilet üzerinde Hıdırellez tepesi diye anılan bir ziyaret yeri daha vardır.

2. MELİKGAZİ

Melikgazi ilçesi sınırları içinde ziyaret yerlerinin başında Seyyid Burhaneddin Türbesi ile, Cumhuriyet mahallesinde, bizzat kendisinin yaptırmış olduğu Şeyh Camisi'nin batı bitişiğinde İbrahim Tennüri'ye ait bir türbe ile Battalgazi semtindeki Battalgazi Türbesi ve son zamanlarda tespit edilen Ebu İshak Alemdari Türbesi de çok ziyaret edilen yerlerdendir.

Yine Melikgazi ilçesine bağlı Hisarcık Kasabası'nda halkın çaput bağlayıp ziyaret ettiği bir kaysı ağacı; Mimarsinan kasabası Çüküler mevkiinde bulunan ve Evliya mezarı olarak kabul edilen yan yana üç mezarla, bu üç evliyanın kardeşi olduğuna inanılan ve ziyaret edilen bir mezar mevcuttur.

Gezi bucağına bağılı Küçükbüürüngüz Köyü'nde kutsal kabul edilen bir su kaynağı, Subaşı Köyü'nde çocukların içerisinde geçirildiğı bir Deliktaş ile Papazın Bahçesi ismi verilen yerde içinde yatır olduğına inanılan bir de kuyu bulunmakta, Turan Köyü'nde ise Evliya adı verilen büyük bir kaya ile Havuz diye bilinen bir ziyaret yeri mevcuttur.

Yeri gelmişken işaret edelim ki, gerek Kocasinan, gerek Melikgazi sınırları içinde, önemli bir bölümünü Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nden öğrendiğimiz, Davud-u Kayseri, Abdi Dede, Necmeddin Kübra, Molla Tayyib, Firuz Sulltan, Ömer Gazi Helvalı, Seyyid Mehmed Nurbahşi, Karamani Efendi, Ekber Yemani, Şeyh Vahideddin Kirmani, Yarenler, Şeyh Şerafeddin, Hacı Balum, Kutbeddin Sincani, Ahmed Tirani, İbrahim Bostancı, İmrül-Kays, Yuvarlak Dede, Ulu Hatun, Şeyh Taceddin, Şeyh Hamid-i Kayseri' gibi muhtelif tarihi şahsiyetlere atfedilen mezar ve kümbetler de bulunmakta ise de bunların tarih içerisinde ziyaret konusu olup olmadığına dair elimizde herhangi bir bilgi bulunmadığı gibi, esasen onlar günümüzde de ziyaret edilmemektedir. Mamafih, mesela bunlardan Şeyh Ahmed Tirani'nin "Ali Dağında nice kereler vücudu ile gökte uçup gezmesi sebebiyle bu lakapla anıldığını ve mezarının bulunduğu yerin aynı zamanda bir mesire yeri olduğunu" yine Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nden öğrenmekteyiz.⁷⁶

b.KAYSERİ'YE BAĞLI DİĞER İLÇELER:

1. AKKIŞLA

İlçeye bağılı Ganişeyh Köyü'nde Ganişeyh (Ganişih)'e ait olduğu kabul edilen üzeri açık ve dört yanı duvarla çevrili bir mezarla, aynı mezarın yanında beşik şeklinde oyulmuş bir taş ve Kale yakınında üzerinde kaz ayağı motifi işlenmiş (halk bu şekle "Fadime anamızın Kirmeni" adını vermektedir.) bir taş bulunmakta ve bu yerler halk tarafından ziyaret edilmektedir.

2. BÜNYAN

İlçe merkezinde Üçgözlü denilen mevkide mevcut olan bir yatır ile Süt Pınarı ve Dilek Pınarı adı verilen iki ayrı su kaynağı vardır. Karakaya Köyü'nde Seyyid Halil

⁷⁶ Prof. Dr. Ünver Günay, A.g.e s.41

Devletlü'ye ait bir türbe ile köyün güneydoğusundaki küçük bir tepe üzerinde ayrı bir ziyaret yeri mevcuttur. İlçenin Karahıdır Köyü'nde Karahızır adlı bir yadır, Koyunabdal köyünde aynı adı taşıyan bir mezar, Musaşeyh Köyü'nde Musaşeyh Türbesi ile Sallık adlı mevkide çaput bağlanan bir armut ağacı bulunmaktadır.

İlçeye bağlı Elbaşı bucağının Karadayı Köyü'nde bulunan Karatay kervansarayının giriş kapısının sol tarafında kime ait olduğu belli olmayan bir sanduka mevcuttur.

3. İNCESU

İlçe sınırları içinde bulunan Evliya Dağında Turasan Türbesi bulunmaktadır. İlçenin Kızılören köyünde ise Şeyh Hasan Dede, Şeyh Kumalı ve Şih (Şeyh) Aslan Türbeleri yer almaktadır. Ayrıca Subaşı (Sürtme) Köyü'nde Omuzu Gürzli Türbesi, Şeyh Şaban Köyü'nde de Şeyh Şaban ve Şem'un el-Gazi Türbeleri yer almaktadır.

4. DEVELİ

Develi ilçesinde bulunan türbe ve ziyaret yerlerinin bir çoğu Yukarı Develi'de toplanmış olup bunlar; Dev Ali Türbesi, Seyd-i Şerif Türbesi, Hızır İlyas ve köy mezarlığı içinde bulunan Şeyh Ümmi türbeleridir. Ayrıca Yukarı Develi'nin eski harman yerinde Hz. Ali'nin atının ayağının izi olduğu kabul edilen küçük bir oyukla, yerleşim merkezinin kuzeybatı tarafındaki kalenin altında bir delikli kaya mevcuttur.

Ebce Köyü mezarlığının içinde Ebce Sultan'a ait bir türbe, Havadan Köyü'nün kuzeybatısında yer alan zaviye içinde bir kümbet ve aynı zaviye kenarında bulunan üç mezarla, avlu içindeki armut ağacı da kutsal kabul edilmektedir.

İlçeye bağlı Tombak Köyü'nde Evliya Dağı Türbesi, Soysallı Köyü'nde Nebi Baba, Kızık Köyü'nde Abdül İlyas Türbeleri ile Sindelhöyük köyünde isimsiz bir türbe bulunmaktadır. Ayrıca Soysallı Köyü'nde Dilek kayası, Ayşepınar Köyü'nde ise, bugün

harap bir vaziyette, eski bir türbe mevcuttur. Nihayet, Kabaklı Köyü'nde de Kabak Şih Türbesi bulunmaktadır.⁷⁷

5. FELAHİYE

Felahiye ilçe merkezinde Sıtma Pınarı adlı su kaynağı, ilçeye bağlı Acurlu Köyü Kurşunlu Dağı'nda Beşkızlar ve Evliya adı verilen tek mezarla Kili Baba, Ahmet Dede mezarları mevcuttur. Havuz adı verilen su kaynağı da kutsal kabul edilmekte, Kili Baba mezarının yanındaki ağaçlara ise çaput bağlanmaktadır.

Büyük Toraman Kasabası'nda Kurban Pınarı, Hamza Sultan Türbesi, Çiftlik ve Pek mevkilerinde bulunan iki mezar da ziyaret edilmektedir. Özvatan-Felahiye yolu üzerinde çaput bağlanan bir Karamuk ağacı mevcuttur.

6. HACILAR

Hacılar bucağında Bakdur Dede, Sesli Dede, Torun Hasan Dede adlı ziyaret yerlerinin yanında Erenler Mezarlığı ile Dört Kuyular mevkiinde Üç Yatırlar, Gelincik Kayası denilen yerde ise Delikli Kaya adlı bir ziyaret yeri vardır.

7. ÖZVATAN - ÇUKUR

Özvatan sınırları içinde Sazın mezarı adlı yer de ziyaret edilmektedir. Ayrıca Özvatan-Felahiye yolu üzerinde çaput bağlanan bir Karamuk ağacı mevcuttur. İlçeye bağlı yerleşim birimlerinden Amarat Kasabası'nda Evliya, Büyük Toraman'da Hamza Sultan ve Küpeli'de Üç Şehitler Türbesi ziyaret yerleri arasında yer almaktadır.

8. PINARBAŞI

Pınarbaşı Pazarören Bucağı'na bağlı Melikgazi Köyü'nde Melikgazi Türbesi ile aynı türbe yakınında halkın Emir Halil adını verdiği bir türbe yer almaktadır. Gülabi Köyü'nün Kuşçağız deresinde, Dulkadiroğullarından Süleyman Şah'ın yaptırdığı ve günümüzde Garip Türbe olarak bilinen bir türbe (kümbet) mevcuttur.

⁷⁷ Prof. Dr. Ünver Günay, A.g.e s.44

9. SARIOĞLAN

İlçe sınırları içinde Uzankaya denilen bir tepe mevcuttur. İlçeye bağlı Çiftlik Kasabası'nda Seyyid Halil Keramettin adlı birine ait olduğu kabul edilen bir türbe, Düzençik Köyü'nün doğusunda köye 5 km. uzaklıkta İğdeli Türbe adı verilen bir mevki ile Ömerhacılı Köyü sınırları içinde Kırkkızlar adlı bir ziyaret yeri bulunmak tadır. Üzerlik Köyü sınırları içinde Ziyaret adlı bir mevki ve Ayrıdede isimli bir ziyaret yeri vardır. Karpınar, İğdeli ve Yerlikuyu Köyleri'nin sınırları içerisinde yağmur duası yapılan küçük kutsal tepeler bulunmaktadır.

10. SARIZ

Yeşilkent Kasabası'nda şehit mezarı ile Dayıoluk'da bulunan ve "ziyaret" adı verilen delikli bir kaya ilçenin belli başlı ziyaret merkezleridir.

11. TALAS

Talas ilçesi mezarlığında Cemil Baba Türbesi, Sakaltutan Köyü'nde Mikdat Dede Türbesi ve aynı köyde Çevrim Mezar adlı bir ziyaret yeri mevcuttur. İlçeye bağlı Ardıç Köyü'nde, köyün batı tarafındaki bir tepede Evliya adı verilen bir mezar vardır. Ancak bu mezar, son zamanlarda üzeri kapatılarak türbe haline getirilmiştir. Ayrıca bu türbenin bahçesinde bulunan Alıç ağacına çaput bağlanmaktadır. Köyün Dere mevkiinde ziyaret edilen delikli bir taş mevcuttur. Burada ayrıca Kızlar Mezarlığı denilen bir ziyaret yeri daha vardır.

12. TOMARZA

Gülveren Köyü'nde Gülbaba Türbesi ve kutsal kabul edilen bir mağara, İncili Köyü'nde ise Halil Dede Türbesi yer almaktadır.

13. YAHYALI

Yahyalı ilçe merkezinde Yahya Gazi Türbesi ile Hacı Hasan Dinç'e ait yeni teşekkül eden bir türbe ve yayla yolu üzerinde Kanlı Ardıç denilen bir mevki vardır. Kapuzbaşı Köyü'nde bir su kaynağı ile çaput bağlanan ağaçlar, Yerköy sınırları içinde yine çaput bağlanan iğde ağaçları bulunmaktadır. Kopçu Köyü'nde ise Akça Koca adına yapılmış dikdörtgen planlı bir türbe mevcut olup üzeri kapalı olmasına rağmen mezar üzerinde delikler vardır. Yuları Köyü'nün güneybatısında bulunan Dede Dağı'nın üzerinde bir Dede Mezarı mevcuttur. İlçeye bağlı Ulupınar (Barazama) Köyü sınırları dahilinde, içinde Hz. İsa'nın doğduğuna inanılan iki katlı bir mağara mevcut olup günümüzde ziyaret edilmektedir.

14.YEŞİLHİSAR

İlçe merkezinde Koyun Baba, Mir'atı Baba, Şeyh Cemaleddin ile Baya Çayı mevkiinde Türbe Tekkesi ve ayrıca Köşk Tekkesi adı verilen ziyaret yerleri mevcuttur. Bir de ilçenin Karakaş mahallesinde kutsal kabul edilen siyah bir taş bulunmaktadır.

İlçeye bağlı Keşlik Köyü'nde Yalnız Sultan adına yapılmış bir türbe, Ovaçiftlik Köyü'nde ise köyün üç tarafında (güney, batı, kuzey) yer alan ve Tekke adı verilen üç türbe ile Doğanlı(Gördeles) Köyü'nde üzeri kapalı dikdörtgen planlı bir yapı içerisinde Ali Dede mezarı bulunmaktadır.

Şimdi de bu merkezlerde bulunan milli ve manevi ziyaret yerlerinden önce türbe ve mezarları sonra da tarihi yapıları vererek konumuza devam edelim.

2.KAYSERİ VE ÇEVRESİNDEKİ MANEVİ ZİYARET YERLERİ HAKKINDA AYRINTILI BİLGİLER

a. KAYSERİ BÜYÜKŞEHİR (MERKEZ) İLÇELER:

1. KOCASINAN

a. Kocasinan Merkez

1. Helvacı Dede

Tarihi şahsiyeti hakkında bilgi bulunamayan ve menkıbevi yönü ile şöhret bulan Helvacı Dede'nin sandukası, Serçeönü mahallesi, Helvacı sokağında yol ortasında bulunmaktadır. Mezarın etrafı demir parmaklıklarla çevrilmiş olup hiçbir mimari özelliğe sahip değildir.

Rivayete göre, burada eskiden Helvacı Dede'ye ait bir dergah varmış. Helvacı Dede'nin bulunduğu arsa parsellenip inşaat yapılmaya başlanınca bu mezar da kaldırılmak istenmiş, ancak bütün teşebbüslere rağmen mezarı kaldırmak mümkün olmamış, bunun üzerine bu teşebbüsten vazgeçilerek mezar beton bir sanduka haline getirilmiştir.

Anlatıldığına göre, Melikgazi'nin kumandanlarından Kapadokya fatihi olarak bilinen Tur Hasan Bey, hacca gittiği bir sırada Medine'de Şeyh Eimmetu'l-Hulvan diye bilinen Helvacı Dedeyle tanışır. Dönüşünde de onu beraberinde Kayseri'ye getirir. Helvacı Dede uzun bir süre Kayseri'de halkı irşad eder. Tur Hasan'ın yine hacca gittiği bir sene, annesi bir gün helva yapar ve "Oğlum olsa da şu helvadan yeseydi." der. Bunun üzerine Helvacı Dede, helvayı soğumadan sıcak sıcak Medine'deki Tur Hasan Beye ulaştırır. İşte bu olay, onun kerametleri arasında anlatıla gelmektedir.

Eskiden burada perşembeyi cumaya bağlayan akşamları mum yakılırmış. Helvacı Dede'yi bilenler, Türkiye'nin dört bir yanından kalkarak ziyarete gelmekte burayı ziyarete gelenler, dilekleri gerçekleştiğinde helva dağıttıkları gibi ayrıca kan dil geceleri ve cuma günleri de burada helva dağıtılmaktadır. Bununla birlikte, mezarın bulunduğu yerin ziyarete müsait olmayışı, buranın daha çok ve daha rahat ziyaret edilmesine engel teşkil etmektedir.⁷⁸

2. Şeyh Seyfullah Türbesi

Serçeönü mahallesinde bulunan türbenin kapısında asılı bulunan levhada yazıldığı üzere babası da şeyh olan Şeyh Seyfullah'ın XI. yüzyılda yaşadığı ve Nakşibendi tarikatının ileri gelenlerinden biri olduğu anlaşılmaktadır. Türbede kimlere ait olduğu bilinmeyen dört adet mezar mevcuttur. Söz konusu türbe bugün ziyarete açık bulunmaktadır.

⁷⁸ Prof. Dr. Harun Güngör, A.g.e s.47

b. Hırkaköy

1. Yalnız Mezar- Türbe- Salmanlı Tolu

Ziyaret yerleri açısından zengin bir yerleşim birimidir. Burada belli başlı ziyaret yerleri olarak bilinen Yalnız Mezar, Türbe ve Salmanlı Tolu diye anılan yatırırlar buldukları mevkilere kendi isimlerini vermişlerdir. Buradaki yatırırların Höbek Köyü'ndeki Ali Baba'nın akrabaları olduğu kabul edilmektedir.

c. Mollahacı

1. Dede Mezarı

Höbek Köyü'ndeki Ali Baba'nın kardeşi olarak bilinen Molla Hacı, köylülerin ifadesine göre, bu köyün kurucusudur. Mezarı sade bir demir parmaklık içinde olup üzeri açık bulunmaktadır. Köy meydanında yer alan mezara eskiden çaput bağlandığı söylenmekte ise de günümüzde böyle bir durum gözlemlenmemektedir. Böyle olmasına rağmen Dede Mezarı olarak bilinen bu yer, ziyaret yeri olma özelliğini kaybetmiştir.

2. Köme Pelit (Yedi Meşeler)

Kayseri'den Mola Hacı Köyü'ne giderken yolun sol tarafında bulunan yedi meşe (pelit) ağacının oluşturduğu bir ağaç kümesi bulunmaktadır. Burası hakkında, dün olduğu gibi bugün de devam eden çok yaygın bir inanış mevcuttur. Bu inanışa göre, bu meşe ağaçları kutsal bir hüviyete sahiptir. Bu nedenle onların kesilmesi ve yakılması yasaktır. Bu yasağa uymayıp da ağaçlara zarar verenlerin mutlaka bir felakete uğrayacakları inancı ağaçların kutsallığını ve dokunulmazlığını bir kat daha artırmaktadır. Nitekim bu ağaçları kesmek bir yana, kendiliğinden düşmüş dallarını toplayıp evine götürüp yakmak isteyenler bile bu yüzden geceleri bir türlü uyu yamamış, sonunda dalların kalan kısmını tekrar aldıkları yere götürmek zorunda kalmışlardır. Bu ağaçlara ait dalları ancak bu ağaçlar altında yakmanın mümkün olduğuna inanılmaktadır.

Bununla ilgili olarak anlatıldığına göre, köyde avcılık yapan Abdurrahman isimli bir şahıs, bir gün Kömepelit'in dibinde avını beklerken, yedi nur yüzlü adam uçarak yanına gelir ve ona bir daha hayvanlara eziyet etmemesini söyler ve kaybolurlar. Bunun üzerine o şahsın avcılığı bıraktığı anlatılmaktadır.

3. Dede Suyu Ve Dağdağan Ağacı

Mollahacı Köyü'nde Derebahçe diye bilinen bir dere, derenin kuzey kıyısında da bir kayanın yer aldığı, bu kayadan çok tatlı bir suyun çıktığı söylenmektedir. Köylülerin ifadesine göre, bu suyun hemen yanı başında yaşlı bir Dağdağan ağacı bulunmaktadır. Yöre halkı tarafından bu ağaca 'Dede', yanı başında kayadan çıkan suya da 'Dede Suyu' denilmekte ve bu suyun olduğuna inanılmaktadır. Öyle ki köydeki hastalar "dededen bir su getirin de içelim" demeyi adet haline getirmişlerdir.

Büyük savaşlarda Dede Suyunun kurduğu ve savaşa gittiği rivayeti çok canlı bir şekilde anlatılmaktadır: Rivayete göre, 1. Dünya Savaşı ve Çanakkale savaşları sırasında su kaybolmuş, aktığı zaman da kan renginde ve bulanık akmıştır.

Dağdağan ağacının dallarına iplik ve çaput bağlanır, şifa dlenir. Ağacın kesinlikle dalı, budağı kesilmez, yakılmaz ve herhangi bir şey için kullanılmaz. Meyvesi şifa niyetine yenir.

Yine aynı köyün kuzeyinde Kızılırmak'a bakan yamaçta, Top gediği denilen dağın güneybatısında üç tane pelit ağacı daha vardır. Bu ağaçların dibinde cuma akşamları gece yarısından sonra ateş yandığı ifade edilmektedir.⁷⁹

d. Gömeç

1. Bedrettin Devletlü Türbesi

Köy merkezinde bulunan ve üzeri açık olan türbede yatan Bedrettin Devletlü'nün Karakayadaki Seyyid Halil Devletlü ile kardeş olduğu ifade edilmektedir. Her bayram mezar ziyaretine adı geçen türbeden başlanılmaktadır. Burada yağmur duası yapılmaktadır ve genellikle hastalığı olanlar da şifa bulmak için bu türbeyi ziyaret etmektedirler.

⁷⁹ Doç.Dr. A. Vahap Taştan, A.g.e s.49

e. Hbek Köyü

1. Ali Baba Türbesi

Kesin olmamakla birlikte, yaklaşık bin yıl kadar önce yaşamış olduğu öne sürülen Ali Baba'nın tarihi kişiliği hakkında yeterli bilgiye sahip değiliz. Bununla birlikte gerek sağlığında, gerekse ölümünden sonra göstermiş olduğu kerametler, onun halk arasında menkıbevi bir hüviyete bürünerek yaşamaya devam ettiğini göstermektedir.

Ali Baba Türbesi Hbek Köyü camiinin güneybatısına bitişik bir konumda bulunmaktadır. Mimari herhangi bir özelliği bulunmayan türbenin giriş kapısı caminin içindedir.

Rivayete göre, Ali Baba'nın yedi çocuğu ve üç kardeşi varmış. Buraya Niksar ya da Çukurova taraflarından gelerek yerleşen Ali Baba'nın kardeşlerinden biri Çukurova'da kalmış, diğer ikisi de Hbek Köyü'ne gelerek burada çiftçilikle uğraşmaya başlamışlardır.

Anlatılanlara göre, bir sene çok buğday yetişmiş, üç kardeş çekmekle bitirememişler. şu anda Mollahacı Köyü'nde metfun olan Ali Baba'nın kardeşi, kendi buğday hissesinden bir kısmını "Nasıl olsa ben bek fazla buğdaya ihtiyacım yok." diyerek gizlice Ali Baba'nın hissesine ilave eder, Ali Baba da, kendi payından bir kısmını gizlice kardeşinin hissesine ekler. Bunun zerine Molla Hacı, "Ben kendi yerimi kendim bulayım." diyerek Hbek'ten ayrılır ve şimdiki Mollahacı Köyü'ne yerleşip burada evlenir. Daha sonra sık sık kardeşini ziyarete giden Ali Baba'nın kendinden yaşça büyük olmasına rağmen niçin hep kendisinin kardeşini ziyarete gittiğini soran çocuklarına şöyle cevap verdiği anlatılmaktadır; "Kardeşimin ailesi sert mizalıdır, bu sebeple o ziyaretime gelemiyor, o halde ben onu ziyaret etmeliyim." Bunu duyan çocukları babalarının gururlu ve kibirli biri olmayıp ne derece alçak gönüllü bir kimse olduğunu anlarlar.

Ali Babanın çocuklarından birisi "Baba, senin gibi olabilmek için ne yapmamız gerekir?" diye sorduğunda onun şöyle cevap verdiği anlatılmaktadır: "şu oturmuş olduğun köyde seni taşlasalar, kafanı gözünü yarsalar bile onlara karşılık vermeyip hoşgörü ile davranmalısın." Işte bu oğt nesilden nesile intikal ederek o kadar etkili

olmuştur ki şimdiye kadar Höbek Köyü'nde herhangi bir cinayet olayına rastlanmamıştır.⁸⁰

Ali Baba ile ilgili birçok keramet anlatılmaktadır.Şöyle ki:

Savaşlardan birinde köyün bütün erkekleri askere alınmıştır. Ali Baba arpa tarlasında çalışırken askerler onu da alıp harbe götürmek isterler. Ali Baba askerlere “Komutanınıza selam söyleyin, köyde yaşlı bir kimse olarak sadece ben varım” diyerek gelmek istemediğini belirtir. Buna rağmen komutan Ali Baba'nın getirilmesini ısrarla ister. Askerler tekrar geldiğinde Ali Baba onlara şöyle der: “Öldürdüğünüz düşman askerlerinin gırtlaklarını kesip bakınız, hepsinin boğazında arpa kılıcı bulacaksınız. Size güle güle.” der. Bunun üzerine komutan Ali Baba'nın getirilmesi isteğinden vazgeçer. Ancak savaş dönüşünde söylenilenin olduğu gibi çıkması üzerine, komutan Ali Baba'nın iyilikle getirilmesini emreder. Askerler köye girerken silahlarını yakın bir yerde bırakırlar. Ali Baba ile geri döndüklerinde silahlarının birer yılan dönüşmüş olduğunu görünce, korku ve hayret duyguları içinde onun büyüklüğünü anlamış olurlar.

Höbek Köyü camisinin altından kaynayan su, Ali Baba'nın kerameti olarak kabul edilmektedir. Bu su ile tuvalete girilmez, gusül abdesti alınmaz. Nitekim, ‘Büyük Hoca’ denilen bir zatın babası bu suyun ayağını, tuvaletin pisliğini alıp götürmesi için kendi tuvaletine bağlamış, ancak gece rüyasında Ali Baba, “Benim suyumu tuvalete verme, yoksa seni helak ederim” demiş. Bunun üzerine o da suyun ayağını hemen değiştirmiş.

Ali Baba'nın diğer bir kerameti de köyde davul çaldırmayıdır. Ali Baba Höbek Köyü'nde, hangi sebeple olursa olsun davul çaldırmaz. Bu konuda bir takım denemeler, hem de kasıtlı denemeler olduğundan ve her defasında böyle yapmak isteyenlerin bir felaket ve sıkıntı ile karşılaştıklarından bahsedilmektedir. Özellikle de buna örnek olarak şu olay anlatılmaktadır. Bu köyden Felahiye'ye bir gelin giderken oğlanın babası, davulcuya “Sen çal, ne olacaksa bana olsun.” demiş. Davulu çalmaya başlayınca, gelin şiddetli bir şekilde hastalanmış, ayakları tutmaz hale gelmiş ve üstelik davul da ilk vuruşta patlamış. Bunun üzerine davulcu düğün sahibine, “Ben çalamıyorum, davulu al sen çal.” demiş. Gelini daha sonra doktorlara götürmüşlerse de artık o, bir daha eski haline dönememiş ve yürüyememiş.

Köyde şimdiye kadar hiçbir cinayetin işlenmeyişi de onun önemli kerametlerinden biri olarak anlatılmaktadır. Bu köyde şimdiye kadar adam öldürme hadisesinin olmadığı

⁸⁰ Prof. Dr. Ünver Günay, A.g.e s.51

ve bu olaya Ali Baba'nın izin vermediği ve vermeyeceği inancı hakimdir. Nitekim, anlatıldığına göre bir defasında tarla konusunda çıkan bir tartışma sırasında taraflardan birinin sabrı taşmış ve tabancasını çekip hasmını öldürmek istemiş, fakat tabanca bir türlü ateş almamış. Bunun üzerine kendinden daha güçlü olan hasmı, tabancayı elinden alarak oradaki bir horoza sıkmış, silah patlamış ve horoz oracıkta ölüvermiş.

Bu olay üzerine iki hasım, bu köyde adam öldürülemeyeceğini anlayarak barışmışlar. Buna benzer olaylardan bir tanesi de şöyle cereyan etmiştir: Bir gün köylülerden birisi komşusunu arkadan habersizce bıçaklamak ister. Bu amaçla birçok kez eline bıçağını alır ve hasmına vurmaya ister. Her defasında eli bir karış yukarıda kalır ve bir türlü bıçağını hasmına saplayamaz. Adamın haberi olup da “Ne yapıyorsun?” deyince, artık adam işi şakaya getirerek, “Seni korkutmak istemiştin” diye cevap verir.

Camiden hali çalmak isteyenlere mani oluşu: Höbek Köyü camisi gece gündüz açık durur. Zira Ali Baba'nın camiye her türlü tehlikeye karşı koruyacağına inanılmaktadır. Nitekim bununla ilgili olarak şöyle bir olay anlatılmaktadır: Caminin devamlı açık bulunduğunu öğrenen hırsızlar, buradaki kıymetli halıları çalmaya karar verirler. Bu maksatla camiye girerek halıları toplamaya başlarlar. Bu esnada caminin kapısı üzerlerine kilitlenir. Köyden birilerinin geldiğini zanneden hırsızlar, halıları bırakıp çıkmak isteyince kapı açılır. Halılarla çıkmak istediklerinde kapı tekrar kapanır. Sabah namazı vaktine kadar böylece uğraşan hırsızlar, sonunda bitkin bir şekilde elleri boş olarak oradan uzaklaşırlar.

Ali Baba Türbesinin üzerini tamamen kapattırmaz. Nitekim türbenin üzerindeki bacayı, kar ve yağmur içeri yağmasını diye kaç kere kapatmışlarsa da her defasında sabah olunca buranın üzerinin açılmış olduğunu görmüşler ve bunun üzerine bir daha böyle bir şeye teşebbüs etmemişlerdir.

Köyde yol yapmak isteyen dozerin arızalanması da Ali Baba'ya izafeten anılmaktadır. Köyün yolunu yapmak için gelmiş olan Karayollarına ait bir dozer, Ali Baba türbe camisinin köşesinden bir taş kopartır. Bunun üzerine dozer arızalanır, bir buçuk ay orada tamir edilemeden kalır. Sonunda yetkililer dozeri öylece alıp götürürler.

Ali Baba Türbesini Türkiye'nin her yerinden ziyaret etmeye gelirler. Bilhassa çocuğu olmayanlar çocuk sahibi olabilmek için buraya gelip kurban keserler, dua ederler. 13-15 sene çocuk sahibi olamamış olanlar bile buraya gelirler. Nitekim bu durumdayken bile burayı ziyaretten sonra çocuk sahibi olanlardan bahsedilmektedir.

Bu türbeyi ziyaret edenlerin bir kısmı da dilediklerinin gerçekleşmesini ummaktadırlar. Genellikle burada başkalarının zararına olmayan her türlü dilek kabul edilir. Dilek sahibi iki rekat namaz kılar, sonra orada bulunan iri taneli tespihleri çevirir. Bu arada murad ettiği şeyi hatırında tutar. Eğer dilediği yerine gelecekse onu rüyasında görür.

f-Koçcağız Köyü

1.Dede Mezarı

Merkez Koçcağız köyü yakınındaki yüksekçe bir tepede, Ardıç ağaçlarının arasında, kime ait olduğu belli olmayan, ancak Dede Mezarı olarak bilinen bir yadır mevcuttur. Burada yatanın Karakaya, Amarat ve Höbekdekilerle kardeş ya da amca çocukları olduğu söylenmektedir. Dede türbesi olarak bilinen bu yerdeki ağaçların kesilerek köye getirilip yakılması büyük günah kabul edilir. Bu sebeple hiç kimse bu ağaçlardan bir dal kesemez. Anlatıldığına göre, burada kurban kesilerek yağmur duası yapılmaktadır.

2.Evliya Mezarı

Yukarıda zikredilen Dede Mezarından başka bu köyde, Evliya olarak bilinen bir yadır daha mevcuttur. Burasının Ali Baba türbesi ile ilişkisi olup olmadığı bilinmemektedir. Anlatıldığına göre bu mezar önceleri köyden bir adamın evinin dibinde imiş. Adam evini genişletmek için orayı yıkmak istemiş, ne var ki bu işi yapınca çocuklarının gözleri kör olmuş. Daha sonra adamın rüyasında “bu işten vazgeçmezse onun başına daha çok işler açarım” demiş. Bunun üzerine burası bir türbe şeklinde yapılmak istenmiş ve bu maksatla dört duvar içine alınarak üzeri örtülmeye çalışılmış. Fakat türbenin üzerini örtmek bir türlü mümkün olmamış. Türbenin üzerine örtülmek için getirilen ağaçlar her seferinde başka bir yerde yığılmış bir halde

bulunmuş. Bu sebeple türbenin birkaç kez yıkılıp yeniden yapıldığı anlatılmaktadır ve türbenin üzeri ise açıktır.

g.Himmet Dede

1. Himmetdede Türbesi

Anlatıldığına göre, günümüz de Himmetdede adı verilen bu muhite, nereli olduğu bilinmeyen üç kişi gelmiş. Bunlardan birisinin adı Himmet'miş. Bu zatın aynı isimle anılan köyün kurucusu olduğu tahmin edilmektedir. Hakkında daha fazla bilgi bulunmayan bu şahsın türbesi köyün ortasında bulunmakta olup etrafı duvarla çevrilidir.

Bu yatırı çocuğu olmayan kadınlar, çocuk sahibi olmak, herhangi bir dert ve sıkıntısı olanlar da bu sıkıntılarından kurtulmak maksadıyla ziyaret etmektedirler. Daha önceleri buraya çaput bağlandığı, ancak bugün bu adetin uygulanmadığı görülmektedir.

Türbeye ibrik ve mum konulmaktadır. Halk Himmet Dede'nin geceleri görüldüğünü, köyün çeşmesine gelerek abdest aldığını anlatmaktadır.

2. MELİKGAZI

a. Melikgazi Merkez

1. Seyyid Burhaneddin Türbesi

Seyyid Burhaneddin Hüseyin 1165 yılında Tirmiz'de doğmuştur. O'nun Hz. Ali'nin soyundan geldiği rivayet edilmektedir. İlme duyduğu ilgi yüzünden Belh şehrine giderek burada Mevlana'nın hocası Bahaeddin Veled'in öğrencisi olmuş ve 12 yıl hizmetinde bulunarak ondan ders almıştır. Daha sonra Belh'ten ayrılan Seyyid Burhaneddin, 12 yıl kadar bir süre kendi halinde yaşadktan sonra tekrar Belh'e döndüğünde hocasının Anadolu'ya geçmiş olduğunu öğrenir. Bunun üzerine yeniden Tirmiz'e döner ve inzivaya çekilir. Bu arada keşif ve keramet yoluyla hocasının ölümünü öğrenen Seyyid Burhaneddin, gördüğü bir rüya üzerine Mevlana Celaleddin Rumi'yi yetiştirmek amacıyla Konya'ya gelmiştir. Burada 9 yıl kadar Mevlana'ya

hocalık yapmış, onun iyice yetiştiğini gördükten sonra, çok sevdiği Kayseri'ye gelerek burada yerleşmiştir.⁸¹

Seyyid Burhaneddin'in sohbetlerinin zaptından meydana gelen 'Marif' adlı eseri mevcuttur. Bu eserde bahsi geçen konuların bir kısmı, Mevlana'nın çeşitli eserlerinde işlediği konularla adeta bir paralellik arz ettiği görülmektedir.

O zaman Kayseri'de bulunan Selçuklu veziri Sahip Şemseddin İsfehani, Seyyid'e büyük yakınlık göstermiş, yanına almış ve onun bir süre talebesi olmuştur. Seyyid Burhaneddin, kesin olmamakla birlikte 1241 (veya 1244) tarihinde Kayseri'de vefat etmiştir.

Kısaca tarihi kişiliğinden bahsettiğimiz Seyyid Burhaneddin, halk arasında daha çok menkıbevi kişiliği ile bilinmekte ve bu sebeple onun türbesi gün geçtikçe artan bir ilgiyle canlı bir ziyaret yeri olmaya devam etmektedir. Buna paralel olarak Seyyid Burhaneddin'in keramet ve faziletleri konusunda birçok menkıbe anlatılmaktadır. Bunlardan birkaçını şöylece zikredebiliriz.

Seyyid Burhaneddin'e Talas'tan bir kız öğrenci derse geliyordu. Bir gün kızın babasına komşuları "Genç ve yetişmiş kız, bekar bir hocaya nasıl gönderiyorsun?" derler. Kızın babası, hocanın yaşlı ve veli bir insan olduğunu, insanların böyle düşünmekle ona iftira etmiş olacaklarını söyler, ertesi sabah kızını yine hocasına gönderir. Kız gelip hocasının karşısına geçince, hocası ona bir paket vererek babasına götürmesini ister. Hiçbir şeyden haberi olmayan kız, paketi alarak Talas'a geri döner. Babası paketi açtığı anda bir ateşin yanmakta olduğunu, ortasında da bir pamuk demetinin yanmadan durduğunu görür. Akşamleyin komşuların yaptığı dedikodu hocaya malum olmuş ve hoca da böylece onlara cevap vermiştir. Bu olağanüstü durumu kızın babası komşularına da gösterir. Komşular bundan mahcup olarak özür dilerler. Fakat Seyyid Burhaneddin, bir daha o kızını dersine kabul etmez.

Burhaneddin, Kayseri'de bir mescidde imamlık görevini yapmakta iken, zaman zaman namaz kıldığı esnada dalar ve uzun süre ayakta kalır, rükü ve secdeyi de aynı şekilde uzatır. Bir kısım cemaat onun bu halinden usanırlar. Bir gün Seyyid Burhaneddin "özümlü vardır, beni mazur görünüz, bende sık sık dalgınlık meydana geliyor, ben imamlığa layık değilim, kendinize dalgın olmayan akıllı bir imam arayınız." diye ricada bulunur. Bunun üzerine cemaatten bazıları "Senin arkanda kıldığımız bir vakit namaz bin rekat yerine geçer. Biz o dalgınlığa razıyız" diyerek onun

⁸¹ Prof. Dr. Ünver Günay A.g.e s.24

imamlığa devam etmesi için ısrar ederlerse de Seyyid Burhaneddin imamlıktan vazgeçer.

Mevlana'dan rivayet edildiği söylenen şu olay da onun kerametlerinden olarak zikredilmektedir; Seyyid Burhaneddin bizim medresenin hüccesinde idi. Bir gecede seksen defa Yüce Allah kendisine gözüküyordu ve her defasında Seyyid Burhaneddin çığlık atıyor ve yakarışlarda bulunuyordu. Yine bir gün Seyyid, medreseden çıkmış büyük bir cezbe ile koşarak gidiyordu. Bu halde iken feracesinin eteği yerde sürükleniyordu. Nerelere gidiyor diye ben de arkasına takıldım. Birden bire, aklı başında bir adam, Seyyid'in karşısına çıktı ve ona, "Ey derviş, feracenin kenarını düzelt" diyerek alay etmek istedi. Seyyid de "Feracenin düzelmesi benim umurumda değil, sen kendi ağzını düzelt" dedi. Bunun üzerine Seyyid Burhaneddin'le alay eden bu adamın ağzı eğrildi. Adam ağlayarak başını Seyyid'in ayağına koydu ve özür diledi, bunun ardından adamın ağzı düzeldi.

Rivayete göre, Seyyid Burhaneddin Camii Kebirde bir gün vaaz etmek üzere kürsüye çıkmış, başındaki fesi şöyle eliyle bir çevirmiş ve camiye dolduran cemaat hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başlamış. Dakikalarca devam eden bu halden sonra Seyyid Burhaneddin fesini düzeltmiş ve tek kelime konuşmadan kürsüden inmiş. Kendisine gelen halk da sükunetle camiden ayrılmış.

Seyyid Hazretleri, öteki dünyaya hareketi yaklaşınca, hizmetkarına bir testi su hazırlamasını emreder. Hizmetçisi denileni yerine getirip Seyyid'e "suyu ısıttım" deyince Seyyid, "O halde git kapıyı sıkıca kapa ve damda, 'Garip Seyyid dünyadan göçtü' diye haber ver" der. Bunun üzerine hizmetçi dışarı çıkar ve kapı deliğinden içeride ne olup bittiğini takip eder. Seyyid abdest ve boy abdesti almış, elbisesini giyerek evin bir köşesinde, Allah'a emanetini (ruhunu) alması için niyaz etmiş ve "İnşallah beni sabredicilerden bulursun" ayetini okuyup göçmeye hazırlanmış ve ruhunu Allah'a böylece teslim etmiştir.⁸²

Vefatından sonra Sahip Şemseddin, onun için bir türbe yaptırıp üzerini örtmüşse de birkaç gün sonra türbenin harap olduğu görülür. Tekrar yapılan türbe de yıkılmıştır. Bir gece Sahip Şemseddin, Seyyid'i rüyasında görür, Seyyid ona, "Benim üzerime bir bina yaptırmayınız" der. Bunun üzerine Sahip, mezarı yaptırmaktan vazgeçer.' Bugün gördüğümüz yapı, II. Sultan Abdulhamit zamanında Ankara valisi Abidin Paşa tarafından 1892 yılında yaptırılmıştır.' Ancak Seyyid Burhaneddin türbesinde sadece

⁸² Orta Anadolu Evliyalari, s.432

Seyyid Burhaneddin yatmamakta, aynı zamanda bitişiğinde Emir Erdoğan'ın türbesi, bulunmaktadır. Seyyid Burhaneddin Türbesi günümüzde hastalıklara şifa aramak, işsizlere iş bulmak, alkoliklerin söz konusu alışkanlıklarından vazgeçmesi, bahtı açılmayanların bahtının açılması, çocuğu olmayanların çocuğu olması, yolcuların sağ salim gelmesi ve hatta kötü yola düşmüş hayat kadınlarının içinde buldukları bu durumdan kurtulmaları gibi çok değişik maksatlarla ziyaret edilmektedir.

Bundan başka ev, araba vb. şeylere sahip olmak isteyen kadınlar buraya gelerek küçük taş veya çöplerle murad ettikleri şeylerin şekillerini çizerek dilekte bulunmaktadırlar.

Özellikle cuma günleri kadınlar tarafından ziyaret edilen türbede, adaklar adanmakta, adağı yerine gelen kimselerden zengin olanlar türbenin kuzeyindeki boş arazide kurban kesmekte, durumu buna elvermeyenler ise bir kutu kesme şeker getirerek namazlığın girişine bırakmaktadır ki, bu şekerden türbeye girip çıkanlar birer tane alırlar. Ayrıca türbenin girişindeki para sandığına ziyaretçiler tarafından para atılmaktadır. Bazen kadınlar, evlenememiş kızlarının eşyalarından bir parça kumaş getirip türbeye bırakmakta ve bu kumaş parçasının üzerinden bir cuma geçince alarak tekrar evlerine götürmekte böylece o kimsenin bahtının açılacağına inanmaktadır. Eskiden türbenin kapısının anahtarı konuşmayan çocukların ağızlarına konularak çevrilir ve böylece çocuğun dilinin açılacağına inanılmış.⁸³

Seyyid Burhaneddin türbesi, eskiden olduğu gibi günümüzde de yağmur duasının yapıldığı merkezi bir yer durumundadır. Ayrıca bugün Kayseri'de sünnet edilecek çocukların akrabalarıyla birlikte bu türbeyi ziyaret etmeleri vazgeçilmez bir gelenek haline gelmiştir. Bu maksatla yapılan ziyaretlerde, çocuğun ana-babası veya yakınları türbede iki rekat namaz kılıp, topluca dua ederler ve sünnet olacak çocuk para sandığına para atar. Bunun yanı sıra türbeyi sadece ziyaret etmek ve Seyyid Burhaneddin'in ruhaniyetinden feyz almak amacıyla ziyaret edenlerin sayısı da oldukça çoktur.

Burhâneddîn Muhakkık Tirmizî

Anadolu velîlerinden. Hazret-i Hüseyin'in torunlarından olup, seyiydirdir. Kıymetli düşünceler ve hoş hâller sâhibi olduğu için, Seyyid-i Sırdân denmekle meşhûr olmuştur. Nisbesi Hüseyinî'dir. 1165 (H.561) senesinde Tirmiz'de doğdu. İlk tahsîlini babasının yanında yaptı. İlim öğrenme arzusunun fazlalığından dolayı Belh'e giderek Sultân-ül-

⁸³ M.Zeki Koçer, Kayseri Uleması, s.27

Ulemâ Behâeddîn Veled hazretlerine talebe oldu. On iki yıl hocasının hizmetinde bulundu. Bu zaman zarfında bütün ilimleri öğrendi ve mânevî yüksek derecelere kavuştu. Hocası, oğlu Mevlânâ Celâleddîn'in terbiyesini ona havâle etti. Seyyid Burhâneddîn, Mevlânâ'nın lalası ve atabeği olmakla meşhûr oldu. Daha sonra Allahü teâlânın aşkı ile uzun süre dağlarda tek başına yaşadı. Nefsinin istek ve arzularını yapmamakla çok riyâzet çekti. On iki günde bir yemek yerdî. Bir gün seher vakti gayb âleminde; "Bugünden îtibâren riyâzeti bırak." diyen bir ses geldi. Bunun üzerine Seyyid Burhâneddîn; "Peygamber efendimizi bütün insanlara gönderen Allahü teâlâyâ yemin ederim ki, cenâb-ı Hakk'ın cemâlinin tecellîleri ile şereflemeden mücâhedeyi bırakmam." dedi. Allahü teâlâdan bütün isteklerine kavuştu. Bu sırada Sultân-ül-Ulemâ Behâeddîn Veled, ailesiyle birlikte Anadolu'ya göç etti. Riyâzetini tamamlayıp, hocasını ziyâret için Belh'e geldiğinde, onun Anadolu'ya hicret ettiğini öğrenince Tirmiz'e yerleşti.

Seyyid Burhâneddîn bir gün Tirmiz'de âlimler ile oturmuş sohbet ediyordu, Birden; "Eyvâh! Üstâdım gitti. Âlimlerin Sultânı efendim vefât etti. Bizi terkederek bekâ âlemine göç eyledi." diyerek ağlamaya başladı. Hâlbuki, hocasının bulunduğu yer ile kendisi arasında binlerce kilometrelik mesafe vardı. Hocasının vefât ettiğini kalp gözüyle anlamıştı. Hocasının vefâtından sonra, günlerini gâyet mahzûn ve dertli olarak geçirdi. Bir gece rüyâsında hocasını gördü. Hocası ona; "Burhâneddîn ! Benim Celâleddîn Muhammed'imî nasıl yalnız bıraktın? Bu hâl, lalalık ve atabeklik vazîfene yakışmaz." buyurdu. O da bu işaret üzerine; "Hocamın oğlu Celâleddîn Muhammed yalnız kalmıştır ve beni beklemektedir. Anadolu diyârına gitmek, onun hizmetinde bulunmak ve hocamın bana bıraktığı bu ilmi ona teslim etmek bizzat bana farz olmuştur." diyerek yola çıktı. Tirmiz'deki âlimler bu büyük velînin gitmesine çok üzüldüler. Bir sene yolculuktan sonra Konya'ya gelebildi.

Mevlânâ da, babasının vefâtından dolayı fevkalâde hüznü ve kederli olduğundan hem biraz teselli bulmak ve hem de ilim tahsîlini devam ettirebilmek niyetiyle Karaman'a kayınpederinin yanına gitmişti. Mevlânâ'nın ilim öğrenmek hususunda pek gayretli olduğunu, daha çocuk iken büyük bir âlim ve velî olacağını anlayan Seyyid Burhâneddîn, mübârek hocasının emri olduğu için, onunla beraber olmayı arzu ediyordu. Mevlânâ'nın; ilim, irfan ve velîlik yolunda yükselip yetişmesi için, Karaman'a mektup yazarak Konya'ya gelmesini istedi. Mevlânâ mektubu alınca,

merhum babasının bu çok kıymetli talebesinin kendisiyle meşgul olmak, kendisini yetiştirmek üzere Konya’da bulunmasına pek fazla sevinip derhal yola çıktı. Konya’ya geldi. Hemen Seyyid Burhâneddîn’i ziyâret etti. Birbirleriyle kucaklaştılar. Sonra Mevlânâ Celâleddîn, lalası Seyyid Burhâneddîn’in sorduğu bütün sorulara cevap verdi. Seyyid Burhâneddîn ona birçok iltifatta bulunduktan sonra; “Din ve dünyâ ilimlerinde bir hayli ilerlemişsin. Fakat baban hem dünyâ hem de âhiret ilimlerini tamamladı. Bundan sonra senin de tasavvuf ilmimi öğrenmeni istiyorum. Bu, peygamberlerin ve velîlerin ilmidir. Bu ilmi babandan öğrendim. Sen de benden al da babanın hakîkî vârisi ol!” buyurdu.

Mevlânâ Celâleddîni Rûmî büyük bir aşk ve şevk ile bu yüksek zâtın derslerine devam etti. Seyyid Burhâneddîn hazretleri, hem mübârek hocasının yadigârı ve hem de ilim öğrenmekteki gayret ve istidâdı pekçok olan bu kıymetli talebesinin manevî terbiye, ile yetişmesi için çok gayret gösterdi. Mevlânâ Celâleddîni Rûmî tahsîlini tamamlayıp, zahirî ve batınî ilimlerde kemale geldikten ve maddî manevî olgunluklara, tasavvufta çok yüksek derecelere kavuştuktan sonra, Burhâneddîn Muhakkık Konya’dan ayrılıp Kayseri’ye gitmeye karar verince, Mevlânâ, ayrılığa tahammül edemeyeceğini bildirerek, gitmemesi için çok ısrar etti. Fakat Seyyid hazretleri bunda kararlı idi. Mevlânâ, bu kadar ısrârına sebebin ne olduğunu suâl edince; “Öyle anlıyorum ki, yakında buraya Şemsi Tebrizî gelecek. Senin bundan sonraki yükselmen, onun vâsıtasıyla olacak. Sen artık ona havâle olundun. Onun şefkat kanatları altında aşamadığın engelleri aşar, daha yüksek manevî hâllere kavuşursun. O seni, tasavvufun en mahrem noktalarına çeker. Sen de ona aynı âlemi anlatırsın. Bu şekilde birbirinizi tamamlar yeryüzünün en büyük iki dostu olursunuz. Ben de Kayseri’ye gidip, ömrümün sonlarını orada geçiririm.” buyurdu. Mevlânâ, Kayseri’ye gitmeye kesin kararlı olan hocasını, hürmet ve edeple uğurladı. Daha sonraki senelerde onu ziyâreti terk etmedi.

Şeyh Selahaddîn ismindeki bir zât da, Seyyid hazretlerinin önde gelen talebelerinden idi. Seyyid Burhâneddîn; “Hâlimi Selâhaddîn’e, kalimi yâni sözümü de Mevlânâ’ya verdim.” buyurmuştur.

Bâğdat’taki evliyânın büyüklerinden olan Şihâbüddîn-i Sühreverdî hazretleri Anadolu’ya geldiği zaman, Seyyid Burhâneddîn hazretlerini ziyâret etti. Huzûruna vardığında, ona hürmeten yanına tam yaklaşmadı ve biraz uzakta, karşısına oturdu. Aralarında hiç konuşma olmadı. Daha sonra, talebeleri Şihâbüddîn hazretlerine bu hâlin

hikmetini suâl ettiklerinde; “Hakikatler âleminin ehli önünde, kalp lisânı lazımdır. Konuşma lisânına ne hâcet var?” buyurdu. “Onu (Seyyid Burhâneddîn’i) nasıl buldunuz?” diye suâl ettiklerinde ise; “O, hakikat ve marifet deryasının çok usta bir dalgıcı, mânâlar âleminin parlayan bir yıldızı ve gizli sırların kaynağı olan yüksek bir zâttır.” buyurdu.

Seyyid Burhâneddîn birgün çarşıda giderken, kaftanının eteği, bir tarata hafif eğilmiş idi. Bunu gören bir genç, dalga geçmek maksadıyla; “Hey derviş! Bu ne biçim kaftandır?” dedi. O da; “Kaftana ne olmuş? Nesi var kaftanın?” deyince, genç; “Ne olacak. Eğrilmiş.” dedi. Gencin dalga geçtiği, kendisiyle alay ettiğini anlayan Seyyid Burhâneddîn ona; “Bu mühim değil, sen benim kaftanın eğriliğine bakacağına, kendi ağzının eğriliği ile meşgul olsan daha iyi edersin.” buyurdu. Genç tam bu sırada ağzının eğrildiğini hissetti. Sanki felç olmuş gibi oldu. Hatasını anlayıp, derhal Seyyid’in huzûruna koştu. Kendisinden özür dileyip affını istedi. Seyyid Burhâneddîn, gencin özrünü kabul edip ağzına şefkatle bakınca, gencin ağzı düzeldi. Eskisinden iyi oldu. Yani ağzı, maddî ve mânevî bakımdan düzeldi.

Kayseri’de bir gün, yol kenarında Allahü teâlânın muhabbetiyle kendinden geçmiş halde bulunurken, Moğol askerlerinden birisi, atını bunun üzerine şurup kılıç çekti. “Hey kimsin? Necisin?” dedi. Askere karşı; “Allahü teâlânın huzurunda bulunan birine böyle söylemen uygun mu?” diye cevap verdi. Asker bunun heybetinden ve bu sözlerin den çok müteessir oldu. Derhal alından indi. Kendisinden özür dileyip gitti.

Zamânında bulunan evliyânın büyüklerinden ve önde gelenlerinden olan Seyyid Burhâneddîn Muhakkık, devamlı Allahü teâlâyâ ibâdet ve tâat ile meşgul olur, bir an O’ndan gafil bulunmazdı.

Daima riyâzet ve mücahede eder, nefsin arzularını yapmaz, nefsin istemediği, ona zor gelen şeyleri yapardı. On beş gün ağzına lokma koymadığı zamanlar olurdu. “Karnınız aç olsun! Bunun için de çok oruç tutunuz ! Çünkü oruç, hikmet hazînelerinin anahtarıdır. Oruç tutmak, kalp gözünün açılmasına, kalbin rikkate gelmesine sebep olur. Ayrıca oruçlunun duâsı, Allahü teâlâ indinde makbuldür.” buyururdu. Nefsinin isteklerini yapmamak için, kapıda köpekler için hazırlanan yemek artıklarının yanına gider, nefesine karşı; “Ey nefis, bana istediklerini yaptırıp, emrin altına almak mı istiyorsun? Arzunun yerine gelmesini istiyorsan, önce yemek artıklarını yemen lazım.

Ya ye veya beni bu hâlimle kabul et!” diyerek nefsiyle mücadele ederdi. Böylece nefsinin isteklerini hiç yapmaz, onu ruhuna köle ederdi.

Vefât tarihi kesin olarak belli olmayıp, 1240 (H.638) senesinden sonra vefât ettiği bazı kaynaklarda bildirilmektedir. Selçuklu vezîri Sâhip Şemseddîn, Şeyh Burhâneddîn’in kabrinin üzerine türbe yaptırdı. Ancak birkaç gün sonra türbenin yıkıldığı görüldü. Tekrar yapıldı ise de, yine yıkıldı. Bir gece rüyâsında Seyyid Burhâneddîn’i gördü. Seyyid Burhâneddîn ona; “Benim üzerime türbe yapmayınız.” dedi. Seyyid Burhâneddîn’in vefât ettiği, Mevlânâ Celâleddîni Rûmî’ye 40 gün sonra bildirildi. Mevlânâ hazretleri, hocasının vefâtını haber alır almaz, derhal yola çıkıp Kayseri’ye geldi. Hocasının kabri başında Kur’an-ı kerîm okuyup, mübârek ruhuna hediye etti. Seyyid hazretlerinin kitaplarını Mevlânâ’ya teslim ettiler. Bu kitaplar arasında kendisinin hazırladığı **Makâlât** isimli eseri de vardı.

Seyyid Burhâneddîn hazretlerinin türbesi bugünkü şekliyle 1892’de Ankara Valisi Abidîn Paşa’nın yardımlarıyla yapılmıştır.

Burhâneddîn Tirmizî buyurdu ki: “Hased, nefis köpeğinin sıfatıdır. Çünkü o, dünyâ leşinin başında durmaktadır.”

“İlmiyle amel etmeyen âlim, itaatte bulunmayan bilgisizden beterdir. Hiç olmazsa ilmi olmayan; “Bilseydim böyle bir iş yapmazdım.” der.”

“Kötülük etmeyen temiz bir kimseye iftirada bulunmak, göklerden de ağır bir suçtur.”

“Bedeniniz mezara girmeden, nefsinizin şerrinden emin olmayın.”

Talebelerine şöyle nasihat ederdi: “Eğer Allahü teâlâyâ tâatta bulunamazsanız, hiç olmazsa oruç tutun. Karnınızı aç tutmaya ve acı çekmeğe önem verin. Çünkü oruç tutmaktan daha iyi bir tâat yoktur. Peygamber ve velîlerin kalplerinden hikmet pınarları, açlık ve oruç bereketi ile fişkirmiştir. Allahü teâlâyâ ulaştıracak oruçtan daha iyi bir binek yoktur. Oruç ehlinin duâlarına karşılık verilir ve kabul edilir. Orucun Allahü teâlâ katında büyük değer ve önemi vardır. Oruç, hikmet hazînelerinin anahtarıdır. Bir kimse bütün kulluk vazîfelerini yerine getirirse, fakat mîdesini doldursa hiçbir yere ulaşamaz. Orucu gereğince tutsa, başka kulluk vazîfelerinde kusur olsa bile, yine bir yere erişir.

Oruca yavaş yavaş alışmak gerekir ki, sıhhate ziyan gelmesin, insanı işten alıkoymasın.”⁸⁴

2. Şeyh İbrahim Tennuri Türbesi

Sivas ya da Amasya’da doğmuş olması muhtemel olan İbrahim Tennuri’nin doğum arihi de bilinmemektedir. Rivayete göre, ilk tahsilini memleketinde yaptıktan sonra, Konya’ya giderek orada ilim tahsiline devam etmiş, 1438 yılında Kayseri’ye gelip Hunat Hatun medresesine müderris olmuş, daha sonra bu görevinden ayrılarak tasavvufi bir hayat sürmeye başlamıştır. Bu arada İstanbul’a giderek Ak Şemseddin’le görüşmüş, ondan feyz almıştır. Büyük bir ihtimalle İstanbul’un fethine de iştirak eden Tennuri, “Gülzar-ı Manevi” adlı eserini Fatih Sultan Mehmed’e ithaf etmiş ve onun iltifatlarına mazhar olmuştur. Daha sonra tekrar Kayseri’ye dönen İbrahim Tennuri, burada Bayramiye tarikatının halifeliğini yürütmüş ve bu esnada Şeyh (Şıh) camiini de yaptırmıştır. 1482 yılında vefat eden Şeyh, ölümünden 2 yıl sonra, kendisi için yaptırılan türbeye defnedilmiştir.’

Selçuklu tipi türbelerden Osmanlı tipi türbelere geçişin ilk örneklerinden biri sayılan türbe, Şeyh camiinin bitişiğinde olup içinde üç sanduka bulunmaktadır. Bunlardan biri Şeyh İbrahim Tennuri’nin, diğerleri ise, oğulları ve halifesi Ali Sultan ve Şeyh Lütfullah’a aittir.”

Daha çok tasavvufi yönüyle şöhret bulmuş olan Tennuri’nin türbesi, ölümünden sonra önemli bir ziyaret yeri haline gelmiştir. Burası daha çok kadınlar tarafından perşembe ve cuma günleri ziyaret edilmektedir. Türbe, hastalar, her türlü sıkıntısı olanlar, çocuk sahibi olmak isteyenler ve bahtlarının açılmasını murad edenler tarafından ziyaret edilmektedir. Bahtı açılmamış kızların çamaşırlarından bir parça caminin minberi altına konulmakta üzerinden bir cuma geçince geri alınmakta ve bu işlem sonunda kısmetin açılacağına inanılmaktadır. Ayrıca yaramaz çocuklar, konuşması gecikenler buraya götürülerek başına kara tencere geçirilir ve bu tencereye üç defa vurularak tencerenin karasının o kimsenin başına akması sağlanırmış. Bugün türbenin yerinin ziyarete uygun olmaması ve kapısının da caminin içinde bulunması sebebiyle ziyaretçilerin azaldığı görülmektedir. Bununla birlikte namaz vakitlerinden sonra, cemaatten bazıları burayı ziyaret ederek dua etmektedirler.

⁸⁴ Orta Anadolu Evliyaları , s.437

İbrâhim Tennûrî; Anadolu'da yetişen büyük velîlerden. İsmi İbrahim olup, Tennûrî diye meşhûr olmuştur. Sivaslı olduğu bilinen İbrâhim Tennûrî hazretlerinin, doğum tarihi bilinmemektedir. 1482 (H.887) senesinde Kayseri'de vefât etti. Kabri Kayseri'dedir.⁸⁵

İlk tahsîlini memleketinde yaptıktan sonra Konya'ya giderek Molla Sarı Yaküb'dan ilim tahsîl etti. Sarı Yaküb'un ölümünden sonra 1438 yılı civârında Kayseri'ye gelerek Hunad Hâtun Medresesine müderris oldu. Kendisi Şafî mezhebinde olduğundan ve medresenin vakfiyesinde, gerek müderrisin ve gerekse talebelerin Hanefî mezhebinde olmaları şart koşulduğundan, bu medresenin müderrisliğinden ayrıldı.

"Efendim! Hanefî mezhebine girseniz de müderrisliği bırakmasanız!" diyenlere; "Bir müderrislik için mezheb değiştirilmez." cevabını vermiştir. İbrâhim Tennûrî bundan sonra kendi halinde bir kenara çekilip, ibâdetle meşgul oldu. Zaman geçtikçe, Allah sevgisi ile içi yanar oldu. Kur'an-ı kerîm güzel bir sesle okunurken dinlese; ağlamaya başlar, içinden bir ah eder ve bayılırdı. İlahî cezbenin tesiri ile, tasavvufa yönelme isteği fazlalaştı. Erdebil süfilerine ulaşmayı çok arzu etti. Bu sırada Akşemseddîn hazretlerinin ismini ve medhini duyup, ona talebe olup, hizmetinde bulunmaya karar verdi. Akşemseddîn hazretleri Beypazarı'nda bulunuyordu. Beypazarı'na gitti. Şeyh'in Göynük'e gittiğini öğrenince, o da Göynük'e gitti ve hizmetine tâlib oldu.

Akşemseddîn hazretleri, orada insanlara vaaz ve nasîhat ediyor ve onların dertlerine derman oluyordu. İbrahim Tennurî, bundan sonrasını şöyle anlattı:

"Onun sohbet meclisinde, bir köşede oturup dinledim. Mecliste bulunanların herbiri, bedenî bir hastalığıyla ilgili suâl sorup, suâline uygun bir cevap alıp gidiyordu. Herkes gitti. Akşemseddîn hazretleriyle başbaşa kalınca; "Ruhî hastalıklardan hiç soran yok, herkes bedenî hastalıklardan soruyor." buyurdu. Kalkıp önüne diz çöktüm. Akşemseddîn hazretleri bana; "Sana kim derler, nerelisin ve adın nedir?" diye sorunca, ben de Kayseri'de müderris olduğumu bildirdim ve; "İçime bir ateş düştü, gizli derdime bir derman ümidiyle geldim." dedim. Bunun üzeri ne Akşemseddîn hazretleri; "Bize ne hediye getirdin?" buyurunca, utandım ve terledim. "Çok fakir olduğum için bir şey getiremedim." dedim. Bunun üzerine; "Benim hediye dediğim dünyâ malı değildir.,

⁸⁵ Ahmet Nazif , Meşahir-i Kayseriyye , s.42

Allahü teâlâdan sana ulaşan hâller nelerdir?” buyurunca; “Kara bir yüzle size geldim.” dedim.

Bu halden sonra, bana halvette kalmamı emretti. Olgunluk ve üstünlük sofrasındaki nimetlerle gönlümü doyurdu. O gece ibâdet edip uyudum. Rüyamda dört yüz hal gördüm. Sabah olunca, bu dört yüz hali birer birer hatırladım. Hâlbuki daha önceki zamanlarda, namaza durduğum zaman hangi süreyi okuyacağımı unutturdum. Bu halin Şeyh Akşemseddîn hazretlerinin bereketinden olduğunu anladım. Diğer talebeleriyle birlikte geceleri ibâdet ederek geçiriyorduk. Diğer talebeler halvette; yemekten, içmekten ve uyumaktan kendilerini alıkoyuyorlardı. Bana ise her gece çeşitli yemekler, ekmek ve bir miktar su gönderiyordu. Manevî sofradan doyurduğu gibi, zahir halde bile doyuruyordu. Uzun bir müddetten sonra bu derece riyâzet çekenler, aç, susuz ve uykusuz duranlar arasında, kendimde insanın hayvanlık yanının ağır bastığı zannı galip gelip, yeme ve içme, bu makarna yakışmaz diye düşündüm. O gece yemek yemedim ve ibâdetle meşgul oldum. Ancak önceki gecelerde bulunan hâller bu gece görülmedi. Bu durum Akşemseddîn hazretlerine mâlum olunca, bana; “Kendi başına iş yapmak dervişin işi değildir. Sen şeytanın vesvesesiyle hareket ettin. Hocan ve terbiye edicin, senin ahvalini senden daha iyi bilir iken, onun muradına muhalif olmak uygun değildir.” buyurdu. Halvete girdiğim 87. gece, Berât gecesinde, içimden biberli bir pilav yemek geçti. Akşam olunca Akşemseddîn hazretleri beni dâvet etti ve istediğim pilavdan bir tabak ikram edip; “Beni yanında yok farzet ve benden utanma, istediğin gibi ye.” dedi. Ben de emre uyararak, bir tabak pilavı yedikten sonra, Şeyh hazretlerinin emriyle halvetten çıktım.”

İbrâhim Tennûrî hazretleri, kendine yeni gelen talebeyi, Allahü teâlânın rızasına kavuşuncaya kadar gündüzleri çalıştırır, geceyi ise ibâdet etmek suretiyle ihyâ ettirirdi. Daima nefsin istemediği şeylerle meşgul bulundururdu. Neticede o talebede tasavvufî hâller görülmeye başlayınca halvet emrederdi.

İbrâhim Tennûrî hazretleri hocası Akşemseddîn hazretlerinden icâzet aldıktan sonra, onun izni ile, Kayseri’ye yerleşerek bir tekke kurdu. Talebeler yetiştirmeye ve halka İslâmiyetin emir ve yasaklarını öğretmeye başladı. Rivâyet edilir ki, şeyhde zaman zaman tasavvuf yolunda bulunanlarda görülen ve kabz denilen sıkıntılı hali vaki olurdu. Bir defasında bu hal uzun sürüp gideremeyince, şeyhi Akşemseddîn’le görüşmek üzere yola çıktı. Rüyâsında Akşemseddîn hazretleri ona emredip; “Sıcak bir

tandır (tennûr) üzerine oturup terlemen gerekir.” dedi. Ertesi gün İbrâhim Tennûrî, sıcak bir tandır üzerine oturup, tepeden tırnağa terledikten sonra, kabz hali, “Bast” hâli denilen tasavvuftaki rahatlama ve sevinçli olma haline döndü ve sıkıntıdan kurtuldu. Akşemseddîn hazretleriyle karşılaşınca, rüyâsını anlattı. Şeyh Akşemseddîn bunu hoş karşılayıp, kabz hali olunca böyle yapmasını tavsiye etti. Bundan sonra İbrâhim Tennûrî, yetiştirdiği talebeler kabz haline girdiklerinde, sıcak tandır üzerine oturtur, çok su içirmekle onu iyice terletirdi. Bu usulle bast haline döndürüp irşad ederdi. Bu yüzden Tennûrî diye meşhûr oldu.

KAHRIN DA HOŞ LÜTFUN DA HOŞ

Cana cefâ kıl ya vefâ

Kahrın da hoş lütfun da hoş

Ya derd gönder ya devâ

Kahrın da hoş lütfun da hoş.

Hoşdur bana senden gelen

Ya hil’at ü yahut kefen

Ya tâze gül yahut diken

Kahrın da hoş lütfun da hoş,

Gelse celâlünden cefâ

Yahut cemâlünden vefâ

İkisi de cânâ safâ

Kahrın da hoş lütfun da hoş.

Ger vasl u ger hicrân da

Kahrın da hoş lütfun da hoş.

Ger bâğ u ger bostân da

Ger bend u ger zindân da

Ey pâdişâhı lemyezel

Zât-ı ebed hayyı ezel

Ey lütfu bol kahrı güzel

Kahrın da hoş lütfun da hoş.

Ağlatırsın zâri zâri

Verirsin cennet ü hûrî

Layık görür isen nârı

Kahrın da hoş, lütfun da hoş.

Gerek ağlat gerek güldür

Gerek dirilt gerek öldür

Bu Âşık hem sana kuldur

Kahrın da hoş lütfun da hoş.

İbrâhim Tennûrî hazretlerinin tasavvuf hal ve derecelerini bildiren **Gülzar** adlı eseri çok kıymetlidir. O, bu eserini 25 Şubat 1453 tarihinde tamamlayarak, Fatih Sultân Mehmed Hana ithaf ve takdim etmiş, pâdişâhın birçok ihsan ve iltifâtlarına nail olmuştur. İbrâhim Tennûrî hazretlerinin hocası Akşemseddîn'le birlikte İstanbul'un fethinde de bulunduğu rivâyet edilmiştir.

İbrâhim Tennûrî hazretleri ilahiler de söylemiştir.

3.Zeynel Abidin Türbesi

1349 yılında Medine'de doğduğu rivayet edilen Zeynel Abidin, yaklaşık 1369'da Kayseri'ye gelerek yerleşmiş ve 1414 yılında burada vefat ederek, eski "Kağnı Pazarı" civarında özel türbesine defnedilmiştir.' Daha sonra Seyyid Burhaneddin türbesine nakledilen Zeynel Abidin 1994 yılında tekrar eski yerine defnedilerek türbesi ziyarete açılmıştır.

H.z.Ali'nin soyundan geldiği öne sürülen Seyyid Zeynel Abidin, bu sebeple halk arasında çok fazla itibar ve iltifata mazhar olmuş ve kendisine 'İmam Sultan" lakabı verilmiştir. Onun 1358 yılında Kayseri'ye gelerek Rufai tekke ve tarikatını kurmuş olduğu da rivayet edilmektedir. Daha çok menkıbevi yönüyle bilinen Zeynel Abidin'e izafeten, halk arasında birçok menkıbe anlatılmakta ve O'nun kerametlerinden bahsedilmektedir.

Zeynel Abidin bir gece hücresinin kandilleri sönmüşken oraya girer o anda bütün kandillerin aniden yandığını görür. Yine bir gün istiğrak halinde iken, bir kaya parçasına bakması üzerine taş erimiş ve parça parça olmuştur. Yine anlatıldığına göre, hizmetinde bulunan sağır bir kimse, sadece onun sözlerini işitir, ona göre hareket edermiş. Ayrıca onun Hızır (a.s.) ile buluşarak üç defa musafaha ettiği ve iftar etmeksizin 17 gün oruç tuttuğu da rivayetler arasındadır.⁸⁶

Onun Hz. Ali'nin soyundan geldiğini ve 29. torunu olduğunu öğrenenler, onu ziyarete ayrı bir itina göstermektedirler. Seyyid Burhaneddin Türbesinden alınarak eski yerine taşınması onun türbesinin yeniden müstakil bir ziyaret yeri olmasına vesile teşkil etmiş gözükmektedir.

⁸⁶ M.Zeki Koçer , A.g.e , s.49

Zeynelâbidîn Kayserânî

Anadolu'da yetişen büyük velîlerden. 1349 (H.750) yılında Medîne-i münevverede Rasas mahallesinde doğdu. Babası Seyyid Ahmed Şemsüddîn Efendi, annesi ise, Seyyid İzzeddîn Hasan Rıfâî'nin kızı Sadiye Hanım'dır. Nesebi, yirmi dokuzuncu batında hazreti Ali'ye ulaşmaktadır. Doğum yerine nisbetle Medenî, yerleştiği Kayseri şehrine nisbetle de Kayserânî denildi. 1414 (H.817) yılında Kayseri'de vefât etti. Kabri, Burhâneddîn Tirmizî hazretlerinin türbesi içinde olup, ziyâret edilmektedir.

Seyyid Zeynelâbidîn hazretleri, küçük yaşta babasından ve Medîne-i münevverenin meşhûr âlimlerinden ilim öğrendi. Evliyâdan feyz alıp, olgunlaştı. Allahü teâlânın sevgili kullarının sohbetlerinde, Resûl-i ekremin güzel ahlâkı ile ahlâklanıp azalarını Allahü teâlânın emir ve yasaklarına uymakla süsledi. Çok ibâdet eder, haram ve şüphelilerden pek sakınırdı. Mübârek pederinin vefâtından sonra Anadolu'ya doğru yola çıktı. 1397 senesinde Kayseri'ye geldi. O sıralarda Sivas ve Kayseri dolaylarının beyi olan Kadı Burhâneddîn Ahmed Bey yeni vefât etmiş. Kayseri şehri de Osmanlı Türklerinin adil idaresi ile şereflenmişti. Kayseri halkı ve idarecileri, şehirlerine yeni gelen, Resûl-i ekremin bu mübârek torununa izzet ve ikramda bulundular. Zeynelâbidîn hazretleri için bir dergâh ve ev inşa ettiler. Yine Basra'dan gelip Kayseri'de yerleşen Seyyid Burhâneddîn Ahmed Efendinin mübârek kerîmesi Fatıma Hanım ile evlendirdiler. Resûl-i ekremin iki kıymetli torununun ilim ve feyzinden istifade için ellerinden geleni yaptılar.

Uzun boylu, buğday tenli ve güler yüzlü bir zât olan Seyyid Zeynelâbidîn, vefâtına kadar insanlara Allahü teâlânın emir ve yasaklarını öğretmekten, Resûl-i ekremin güzel ahlâkını tatbik etmekten ve Selefî salihînin mübârek yolunu yaymaktan bir an geri durmadı. Allahü teâlânın sevgili kulları ile sohbet etmekten çok hoşlanır, sâlihlerle bulunmaktan zevk alırdı. Söz ve kerâmetleri dilden dile nakledilirdi.

Seyyid Zeynelâbidîn hazretlerinin Fatıma Hâtun'dan; Ahmed, Mûsâ ve Eyyûb isminde üç oğlu dünyâyâ geldi. Onlar da babalarının ilim ve feyzinden istifade edip, üç günlük dünyâda, Allahü teâlânın rızasını kazanmaya gayret ettiler. Her üçü de Kayseri'de yerleşip, orada vefât ettiler.

Zeynelâbidîn hazretlerinin menkıbe ve kerâmetlerinden bir bölümü, sevenlerinden Ahmed Remzi Dede tarafından **Mir'ât-ı Zeynelâbidîn** başlıklı bir manzumede anlatılmıştır.

Sekiz kasideden müteşekkil olan **Mir'atı Zeynelâbidîn** başlıklı manzumenin bazı kıt'aları şöyledir:

Ehlullahın hâline vâkıf olan eshâb-ı elin,
Feyz alıp fil-hâl elde eder irfân ve yakîn.
Arzulanan en üst menzile kavuşur şüphesiz,
Bende-i dergâh-ı ehlullâh olan merd-i güzîn.
Yüksek âlimlere ayak basar iclâl ile,
Âsitân-ı evliyâyâ eyleyen vaz'ı cebîn.
İsimlerini yâd eden elbet bulur feyz ü felâh,
Zikreden evsâfını elbet olur gamdan emîn.
Ey muhibbê evliyâ! Ey teşnei feyzi Hudâ,
Coşar deryâ-yı rahmet zikredilirse sâlihîn,

Gel ziyâretgâhın olsun kabri Zeynelâbidîn,
Hâzihi Cennetü Adnin fedhulûhâ hâlidîn.⁸⁷

4. Battal Gazi Türbesi

Kayseri'nin Battalaltı semtinde Battal Gazi adına yapılmış, eski bir tarihe sahip olan bir türbe bulunmaktadır. Orada yattığı söylenen Battal Gazi, tarihi bir kişiliğe sahip olmasına rağmen, o, daha çok efsanevi ve menkıbevi kişiliği le şöhret bulmuş ve halk arasında bu yönüyle benimsenip anlatılagelmiştir.

Battal Gazi'nin 717-740 yılları arasında islam ordularının komutanı olarak Bizans üzerine seferler yaptığı ve bunların birinde şehit düştüğü bazı tarihi kaynaklarda zikredilmektedir.

Bugün aynı zamanda mescid olarak da kullanılan türbe, çeşitli dilek ve maksatlarla ziyaret edilmektedir. Özellikle asker ana ve babaları, oğullarının askerden sağ salim dönmesi için buraya gelerek dua etmektedirler, Dilek sahipleri, türbenin arkasındaki mihrap çıkıntısının üzerine üç taş alıp atmakta, bu taşlardan biri düşmediği orada kaldığı takdirde, dileklerinin yerine geleceğine inanmaktadırlar.

⁸⁷ Orta Anadolu evliyalari , s.442

Hız. Ali'nin, Battal Gazi türbesinin bulunduğu semtte, yaslanarak oturduğu ve sırtının iz bıraktı söylenen bir kaya vardır ki, bu kaya da kutsal olarak bilinip ziyaret edilmektedir.⁸⁸

5. Ebu İshak Alemdari (Ö:1250) Türbesi

Melikgazi ilçesi, Camii Kebir Mahallesi, Han camiinin kuzeyinde bulunan üzeri açık bir türbe olup, türbe yanında Hamza oğlu Han Şaban Efendi'ye ait bir mezar da bulunmaktadır. Bugün pek fazla ziyaretçisi yoktur.

6.İbrahim Sinancı (Koyun Baba) Türbesi

Yılanlı Dağı eteğindeki Koyun Baba ziyaretinin gerçekte bir Bektaşı Tekkesi ve mesire yeri olduğunu Evliya Çelebinin rivayetinden öğreniyoruz Gavremoğlu'na ait listede ise Koyun Baba Hazretleri'nin Çukur Kuyu yakınında gömülü olduğu kayıtlıdır. Son zamanlarda buraya bir türbe inşa edilmiş bulunmaktadır. Burada Koyun Baba İbrahim Sinancı adı ile zikredilmektedir.

Evliya Çelebi, “Şeriattan taş kopardığı” iddiasıyla üç kez asılan ve yine de tekkesinde canlı olarak görülen ve bu kerametine binaen mezarları ziyaretgaha dönüşen Abdi Dede'den de söz etmekte ise de günümüzde bu ziyaretgahın ziyaret edilmesi söz konusu değildir. Yine Evliya Çelebi Seyahatname'sinden, bir Bektaşı tekkesi olduğu ifade edilen Seyid Battal Gazi Tekkesinde Kırk Nisa Ziyareti'nin varlığını da öğreniyoruz. Rivayete göre bu kırk hatunun kırkı bir günde doğmuş olup, yeryüzüne ayak basmışlar, her biri birer Rabia-i Adaviyye mertebesine yükselmiş, hepsi bakire olarak kırk yaşında ve kırkı da aynı anda ruhlarını teslim etmişlerdir. Anlaşılan günümüzde Kırk Nisa Ziyareti de ziyaret edilmemektedir.⁸⁹

7. İbrahim Bostancı (Bostan Çelebi) Türbesi

Bektaşı Velayetname'sinde ismi zikredilen Bostancı Çelebi günümüzde İncesu ilçesine bağlı Küllü Köyü'nde medfundur.

⁸⁸ Ahmet Nazif , Mir'at-ı Kayseriyye , s.27

⁸⁹ M.Zeki Koçer , A.g.e , s.83

8. Behâeddînzâde (Mühyiddîn Muhammed bin Behâeddîn Türbesi)

Osmanlılar zamânında Anadolu'da yetişen evliyânın büyüklerinden. Tefsîr, hadîs ve Hanefî mezhebi fıkıh âlimi. İsmi, Muhammed bin Behâeddîn bin Lütfullah, lakabı Muhyiddîn'dir. Behâeddînzâde ve Behâî diye tanınır. Doğum tarihi ve yeri bilinmemektedir. 1545 (H.952) senesinde Kayseri'de vefât edip, hocasının hocası Şeyh İbrâhim-i Kayserî hazretlerinin yanına defn olundu.

Çocukluğundan itibâren tam bir edeb ve terbiye ile yetiştirilen Muhyiddîn Efendi, ilim öğrenme çağına geldiğinde, ilk tahsîlini zamanının âlimlerinden olan babası Behâeddîn bin Lütfullah'ın huzûrunda yaptı. Ayrıca; Mevlânâ Hatîbzâde, Müslihuddîn Kastalanî ve Sultân Bâyezîd Han Gazinin hocası Mârûfzâde gibi devrin meşhûr âlimlerinden ilim öğrendi. Bu mübârek zâtların bereketli sohbetlerinde bulunmakla, kısa zamanda yetişip ilim ve fazîlette emsâl ve akrânından ileri geçti. Zâhirî ilimlerin tahsîlini tamamladıktan sonra, tasavvuf yoluna yönelerek, büyük âlim ve evliyâ Şeyh Muhammed İskilibî'nin huzur ve hizmetlerine vasıl oldu. Bu yolda ilerlemek için çok gayret etti. Hocasının bereketli nazarlarına kavuşmak için bir an yanından ayrılmadı. Verdiği her emre; "Baş üstüne." deyip sarıldı. Bu ihlâs ve samîmî gayretlerinin mükâfatı olarak, tasavvuf yolunda da kemâle gelip, parlayan sabah güneşi misâli etrafı aydınlatmaya, feyz ve nûr saçmaya başladı. Evliyâlık derecelerinin yüksekliklerine, mânevî kemâlâta kavuştu. Talebeleri yetiştirmek üzere hocasından icâzet aldı. Bundan sonra asıl vatanı olan Balıkesir'e yerleşti ve orada bir mikdâr insanlara doğru yolu göstermekle meşgûl oldu. Talebe yetiştirdi.

Bu arada, Muhammed İskilibî'nin talebelerinin en yükseği ve halîfesi olan Abdürrahîm Müeyyedî de, hocasının İstanbul'daki zaviyesinde talebe yetiştirmekle meşgul idi. Onun vefâtından sonra Behâeddînzâde, hocasının manevî işaretini üzerine İstanbul'a geldi. Hocasının zaviyesine yerleşerek ders vermeye başladı.

Behâeddînzâde hazretlerinin sohbetleri gâyet tatlı idi. Dinleyenlerin gönlünü çeker, bağlananların kalplerini manevî kirlere temizlerdi. Allahü teâlânın nîmetlerinin kendisinde tecellî ettiği bir kimse idi. Mübârek sînesi ilim hazînesi idi. Dili hep hakkı söylerdi. Her sözü hikmet dolu idi. Mübârek vücûdu mutlak nur idi. İslâmiyetin emir ve yasaklarını gözetmekte gâyet titiz ve gayretli idi. Bunun için çok çalışırdı. Hakkı, doğruyu söylemekten çekinmezdi. Hakkı ve bâtılı ayırmakta keskin kılıç gibi idi. Kimseden korkmazdı. Bu hususta başkalarının ayıplamalarından çekinmezdi.

Fen ve din ilimleri ile Arap dili üzerinde çok geniş ve tam bilgiye sâhip idi. Tefsîr ve hadîs ilimleri üzerinde de çok geniş ihtisâsı vardı. Kalam ilmi ile tasavvuf ilmini cemedip, kendisinde topladı, birleştirdi. Görünüşte bu iki ilim, birbirinden ayrı gibi idi. Bu ayrılık, tasavvuf âlimleri ile kelâm âlimlerinin bir meseleyi ifade etmekte kullandıkları kelimelerin çeşitli ve değişik olmasından meydana geliyordu. İmamı A'zam Ebû Hanîfe hazretlerinin **Fıkıh-ı Ekber**'ini şerh ederek, kalam ve tasavvufun ayrı gibi görünen kısımlarını en iyi şekilde îzâh edip açıkladı. Ayrı zannedilen yerleri ortadan kaldırdı.

Şüpheli olmak korkusu ile mubah, izin verilen şeylerin çoğundan sakınır, dünyâdan ve dünyâlık şeylerden uzak dururdu. İslâmiyet'in emirlerine tam uyardı. Tasavvuf yolunun inceliklerine, edeplerine çok riâyet ederdi. Devrin âlimleri onun Kutbü'l-aktâb denilen yüksek evliyâdan olduğunu belirtmişlerdir. Şeyh Behâeddînzâde tasavvufa dâir çok risale yazmıştır, Allahü teâlânın emirlerim, Resûlullah efendimizin sünnetini yaymak ve bu kıymetli bilgileri insanların öğrenerek iki cihan saâdetine kavuşmaları yolunda çok gayretli ve fedâkar olup, kendisini bu yolda adanmış, vakfetmiş idi. Hakkı ve bâtılı ayırd etmekte ve bildirmekte pervâsız ve korkusuz idi.

Osmanlı âlimlerinin en büyüklerinden Müftü Zenbilli Ali Cemâlî Efendi, ömrünün sonlarına doğru hastalanıp gücü kuvveti kalmamıştı. Uzun zaman hasta yattı. Fetvâ yazmakta zorluk çekiyordu. Pâdişâh ve âlimler kendisine bu işte yardımcı olmak üzere birini nâib, vekil seçmesini istediler. Zenbilli Ali Efendi, verâ ve takvâsından dînin emirlerini hakkıyla gözetmesinden ötürü bu işe Behâeddînzâde'yi münasip gördü. Şeyh Behâeddînzâde, Zenbilli Ali Efendinin 1526 yılında vefâtına kadar bu görevde kaldı.

Rivâyet edilir ki, Behâeddînzâde Muhammed Muhyiddîn Efendi zamanında bazı uygunsuz hâller zuhur etmişti. Bu hâllere devlet ileri gelenlerinden de bulaşanlar oluyordu. Behâeddînzâde hazretleri sohbet meclislerinde meydana çıkan bu uygunsuz hâllerin, Resûlullah efendimizin bildirdiği hükümlere uygun olmadığını ve bunların derhal yok edilmesini, bazı densiz kimselerin dînimize uymayan işler yapmalarına müsaade edilmeyip, bunlara mâni olunması gerektiğini söyledi. Onun bu sözleri, o uygunsuz kimselerin kulağına gidince onlar bu zâta sinirlendiler. Hatta öyle oldu ki, Behâeddînzâde'nin talebeleri, o uygunsuz kimselerin, hocalarına bir zarar vermelerinden endişelenmeye başladılar. Bu endişelerini kendisine arz ettiklerinde, dil anahtarı ile söz kilidini açarak, şu mühim ve açık cevâbı verdi:

“Dostlarım! Sizin korku ve endişeniz bende yoktur. Allahü teâlânın izni ve koruması ile onların zararından korkmam. Eğer beni öldürecek olurlarsa şehîd olurum. Hapsederlerse, benim için uzlet ve halvet olur. Yâni orada yalnız başıma ibâdet ve tâat ile meşgul olurum. Eğer beni bu beldeden uzaklaştırırlarsa, hicret etmiş olurum. Bunların hepsi, Hakk’ı taleb edenler için saâdetdir. Hepsinin karşılığında nihâyetsiz sevaplar ve sayısız faydalar vardır.” Onun bu sözlerini dinleyenler, dînimizin emirlerine ne kadar bağlı olduğunu, din gayretinin çokluğunu ve Allahü teâlânın rızâsını başka her şeyden üstün tuttuğunu böylece daha iyi anladılar.

Behâeddînzâde Muhammed Muhyiddîn Efendi 1544 (H.951) senesinde hacca gitti. Ertesi sene dönüşünde Kayseri’de vefât edip, hocasının hocası olan İbrahim Kayserî’nin yanına defnolundu.

Behâeddînzâde’nin yazdığı eserlerden bazıları şunlardır:

- 1) **Şerhu-Esmâil-Husna,**
- 2) **Şerhu Fıkh-ı Ekber li Ebî Hanîfe,**
- 3) **Tefsîr-ul-Kur’an.**

Bunlardan başka tasavvufa dair birçok risale de yazmıştır.⁹⁰

9. Necmeddîn İmâd Türbesi

On ikinci ve on üçüncü asırlarda Anadolu’da yaşayan velîlerden Kayseri’de yaşamış olan Necmeddîn İmâd hazretlerinin hayâtıyla ilgili ayrıntılı bilgi yoktur. Ancak Halvetiyye yolu ileri gelenlerinden olduğu ve 1224 (H.621) senesinde Kayseri’de vefât ettiği bilinmektedir. Kabri Kayseri’nin Kalenderhâne Serçeoğlu mahallesinde ve Hüseyin Bey Hamamı karşısında olup, ziyâret edilmektedir.

Yaşadığı asırda insanların dünyâ ve âhirette kurtuluşları için gayret etmiş olan Necmeddîn İmâd hazretlerinin bazı hâlleri ve menkıbeleri halk arasında anlatılmaktadır. Necmeddîn İmâd hazretlerinin vefâtından asırlarca sonra 1600 yılı başlarında Samsun, Amasya ve Çorum taraflarında ortaya çıkan Karayazıcı adındaki zorba ve isyancılar, Osmanlı idaresine baş kaldırdı. Osmanlı ordusunun Rumeli’deki savaşlarda bulunmasını fırsat bilen Karayazıcı, emrindeki çapulcularla Çorum yöresinden başlayarak, Amasya ve Tokat taraflarını yağmaladıktan sonra Kayseri’ye yaklaştı. İdareciler ve halk, saltanat

⁹⁰ Orta Anadolu Evliyaları , s.446

merkezi İstanbul'a haber göndererek yardım istediler. İsyanı bastırmakla vazîfelendirilen Vezir Hacı İbrahim Paşa, Kayseri'ye geldi. Karayazıcı'nın kuvvetleriyle çarpıştıysa da başarılı olamadı. Karayazıcı ve kuvvetleri Kayseri'ye girerek yağma ve talana devam etti. Kayseri'yi istila ettiği günün gecesi Şeyh Necmeddîn İmâd hazretleri, Karayazıcı'nın rüyâsına girdi ve onu son derece sıkıştırdı. Ertesi gün eşkıya başı Karayazıcı, Kayseri'den kuvvetlerini geri çekti. Böylece Kayseri ahalisi büyük bir zulüm ve fitneden kurtuldu. Bu menkıbe, halk arasında asırlardır anlatılagelmiştir.⁹¹

10. Sadık Efendi ve Mezarı

Kayseri âlim ve velîlerinden. On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda yaşamıştır. Babası, sâlih bir zât olan Mehmed Sâdık Efendidir. 1768 (H.1182) senesinde Kayseri'de doğdu. 1849 (H.1266) senesinde aynı şehirde vefât etti. Kabri, Kurşunlu Câmii minâresi yakınındadır.

Kayseri'nin Hasbek mahallesindeki Kavaklı Ev adıyla bilinen evlerinde dünyâya gelen Sâdık Efendi, ilk öğrenimini babasından gördü. Küçük yaşta Kur'an-ı kerîmi ezberledi. Dokuz yaşındayken babası Mehmed Sadık Efendi vefât edince, ağabeyi İbrahim Efendinin terbiyesinde kaldı. Sonra büyük ağabeyi Ahmed Efendi ile birlikte Ürgüp'e geldi. Ahmed Efendi, kardeşi Sadık Efendinin yetişmesi için gayret etti. Ürgüplü Hacı Mustafa Efendinin Derslerine devam etti. Ağabeyi vefât edince, Amasya'ya giderek, tahsîlini Hilfet Gazi Medresesinde tamamlamaya çalıştı. Sonra Ankara'ya gelip halk arasında ilim ve fazîleti ile meşhûr Kara Sâlih Efendinin ders halkasına dahil oldu. Bilahâre İstanbul'a gelerek meşhûr âlim **Fenârî Hâşiyesi** sahibi Abdullah Efendinin derslerine devâm etti. İlim ve fazîlette yüksek derece sahibi oldu. 1816 senesinde İstanbul'da rûûs imtihanım kazanarak Kayseri Pervâne Bey Medresesi Müderrisliğine tayin edildi. Kayseri'ye döndüğü sırada Erzincanlı Hacı Süleyman Efendinin derslerine de devam ederek, icâzet, diploma aldı. Seyfullah Efendi Câmii İmamhatipliği vazifesini de yürüttü. Serçeoğlu Câmiinde vaaz ve nasîhat ederek insanlara İslâmiyet! anlattı. Ağcaşarlı Zekeriya Efendinin kızıyla evlendi. Ayrıca uhdesine Gemerek kasabası câmii kürsü şeyhliği de verildi. Ramazân-ı şerîfte oraya giderek İslâmiyetin emir ve yasaklarını anlattı. Az zamanda ders halkasında binlerce ilim talebesi toplandı. Mâverâünnehr âlimlerinden Abdullah Talû'l-Buharî isminde bir âlim onun sohbetinde ve ilim meclisinde bulunup üstünlüğünü kabul etti.

⁹¹ Ahmet Nazif ,Meşahir-i Kayseriyye , s.86

Kayseri’de elli seneden fazla ilim ve feyz saçmakla meşgul olan Sadık Efendi, altı yüz seksen âlim ve fazîlet sahibi kimseye icâzet verdi. İlimle ve güzel ahlâkıyla insanlara örnek oldu. Ömrünün son yıllarında kırk üç faziletli zâta daha icâzet vererek ders ve davetini tamamladı. 1849 (H.1266) senesinde seksen dört yaşında Kayseri’de vefât etti. Kurşunlu Câmii minaresi yakınındaki kendine mahsus mezara defnedildi.

11. Tâcüddîn İbrâhim Halveti Türbesi

Büyük velîlerden. İsmi İbrahim, lakabı Tâcüddîn’dir. Seyyid olup, soyu Peygamber efendimize ulaşır. Kayseri’de doğdu. Doğum tarihi bilinmemektedir. 1455 (H.860) tarihinde Kayseri’de vefât etti;Kayseri’de kendi adı ile anılan Taceddîn mahallesi Etiler Okulu avlusundaki türbede yatmaktadır.

İbrâhim Halveti hazretleri gençliğinde babasının işi gereği ticaretle uğraştı. Bu sebeple birçok yerleri dolaştı. Salih bir zât olan babası Cemaleddîn İbrahim Efendi, Nakşibendî yolunda idi. Oğlunun da velî bir zâtın terbiyesine girmesini çok isterdi.

İbrâhim Halvetî bir gece rüyâsında cediti hazreti Ali’yi gördü. Hazreti Ali efendimiz kendisine tebessüm edip, basma bir taç koydular ve; “Ey oğlum! Sen Halvetî büyüğü bir zât ile terbiye olunursun.” buyurdular. İbrâhim Halvetî kalkınca, kendisine rüyada bir işaret verildiğini anlayıp, bu yolun büyüklerinden birisine gitmek istedi. Şehri dolaşmaya başladı. Gezerken ticaretle uğraşan bir arkadaşı ile karşılaştı. O; “İbrahim! Erzincan’a gidip malımızı orada pazarlamak isteriz. Arzu edersen sen de gel.” dedi. Seyyid İbrâhim kabul edip, yola çıktılar. Erzincan’a varınca, orada bir müddet kaldılar. Bir Cuma günü câmiye gittiler. Câmide bir zât gönülleri alan sözler söyledi. Namazdan sonra İbrâhim Halvetî vaaz eden zâtın elini öpmek için ilerledi. Yanına geldiğinde, o zât; “İbrahim! Senin yetişmen Halvetî yolu iledir. Biz de o hizmetteyiz.” buyurdu. Bunu işiten Seyyid İbrahim derhal o zâtın ellerini öptü. O zâtın Pîr Muhammed Erzincanî hazretleri olduğunu anlayıp, talebesi olmakla şereflendi. Bütün mal ve mülkünü de dergâhın fakirlerine muhtaç talebelerine dağıttı. Hocasının verdiği vazife gereği nefsiyle mücadeleye başladı. Kısa zamanda olgunlaşıp, icâzet, diploma aldı. Hocasını onu insanlara ilim ve edeb öğretmesi için Kayseri’ye gönderdi. Giderken de; “İbrâhim oğlum! Bizim sana yapabildiğimiz, ecdadının haber verdiği şeyi teslim etmekti.” buyurdu.

Seyyid İbrâhim Halvetî, Kayseri ve etrafında hak yolun bilgilerini öğretmekle meşgul oldu. Bir gün tanıdıkları onu alıp bir kır gezisine götürdüler. Bir bahçede oturuldu. Oradakilerden her biri velîlik ve kerâmet hakkında bir şeyler söylediler. O

sırada Seyyid İbrâhim'in talebelerinden biri de; "Acaba hocamızda böyle kerâmet, hârikulâde şeyler var mı?" diye gönlünden geçirdi. Tam o sırada bağ kapısına bir fakir gelip; "Allah için bir şey." diye bir şeyler istedi. Seyyid İbrâhim Hazretleri kerâmet isteyen talebesine hitaben; "Oğlum git şu ağacı silkele. Her ne düşerse onu fakire ver." buyurdu. O talebe de işaret edilen ağacı silkeledi, Yere bir miktar yaprak düştü. Talebe o yaprakları eline aldığıında onların gümüş olduğunu gördü. Fakire verirken de tamâ edip, bir kısmını gizlice cebine koydu. Sonra hocasının yanına döndü. O zaman Seyyid İbrâhim Hazretleri; "Oğlum! Bunlar onun nasibidir. Sana bir faydası olmaz. Onları git şu nehre dök de gel." buyurdu. O zaman talebe elini cebine sokup çıkardığında gümüş yaprakların hepsinin çakıl taşları haline geldiğini gördü. Hemen hocasından af dileyip, tövbe etti. Bir daha da gönlünden böyle şeyler geçirmemeye karar verdi.⁹²

12. Veliyyüddîn Oğlu Hacı Bulam Türbesi

Kayseri velîlerinden. On altıncı yüzyılda yaşamıştır. Zamanının Mevlevî Dergâhının önde gelenlerinden olan Veliyyüddîn Oğlu Hacı Bulam hazretleri, ömrü boyunca, İslâmiyetin emir ve yasaklarını insanlara anlattı. Pek çok kimsenin dünyâ ve âhîret saâdetine kavuşmasına vesîle oldu. Pek çok hayır müesseseleri yaptı ve sosyal hizmetlerde bulundu. Tekkeönü denilen yerde düzenli bir dergâh, etrafında fakirlerin ve dervişlerin kalması için birçok odalar ve bu dergâhın devamı için, vakıf dükkânlar yaptırdı. On altıncı yüzyılın sonlarına doğru vefât etti. Tekkeönü civârında "Eyyüb Ağa Kapusu" denilen yerde defnedildi.

Veliyyüddîn Oğlu Hacı Bulam hazretlerinin vefâtından bir müddet sonra dergâhı bakımsızlıktan harabe hale geldi. Yalnız Tekkeönü' Çarşısının ortasında bulunan câmi ile otuz yedi parça dükkânı kaldı. Veliyyüddîn Oğlu Hacı Bulam hazretlerinin türbesi daha sonra zaman zaman tâmir edildi. Kayseri Mutasarrıfı Mehmed Nazım Paşanın gayretleriyle vakıf gelirleri ve diğer eserleri ortaya çıkarıldı.

Hacı Bulam hazretlerinin türbesi ve çevresinde bulunan şehidlerin kabirleri tamir ettirildi. Bu yerler bugün halkın ziyâretgâhıdır.⁹³

13. Hâfız Osman Efendi ve Mezarı

Kayseri evliyâsından. 1734 (H.1147) yılında Konya'nın Akşehir kazasında doğdu. Bu sebeple Kayseri'de Akşehirlizâde Osman Efendi Hoca diye şöhret buldu. 1811 (H.1226) yılında Kayseri'de vefât etti.

⁹² Ahmet Nazif , Mir'at-ı Kayseriyye , s. 27

⁹³ Ahmet Nazif , A.g.e , s.27

Babası Akşehirli Mahmûd oğlu Abdullah'tır. İlk tahsîlini Akşehir'de tamamladıktan sonra on üç yaşında Kur'an-ı kerîmi ezberledi. Sonra dört yıl kadar Akşehir'de sarf ve nahiv öğrendi. Karahisar'a ve oradan Konya'ya gitti. Konya ve Kayseri'de çeşitli âlimlerden dersler aldı. 1755'te İstanbul'a giderek Ruûs-ı Hümâyûn imtihânına girdi, ehliyetini ispat ederek doğum yeri olan Akşehir'e geri döndü. Akşehir'de Reisü'l-Kurrâ Sinoplu Hâfız Mustafa'nın dersine devâm etti ve Kur'ân'ın yedi okunuş şekli olan kırâatı seb'ayı tahsîl etti.

Hâfız Osman Efendi daha sonra büyük âlim Hâdimî Efendiden ders almak üzere Konya'nın Hadim kasabasına geldi. Ancak talebelerin çokluğundan ders halkasında uygun bir yer bulamadı. Câmii şerifin minberi üzerine çıkarak oradan dersi takib etmeye başladı. Bir gün ders esnasında Hâdimî Efendi talebelerine; "Mübtedâ ile haberin, ikisinin birden hazfi câiz midir? (Özne ile yüklem her ikisini birden cümle içinde ortadan kaldırmak mümkün müdür?) diye sordu. Talebeler ne cevap vereceklerini düşünürlerken minberde oturan Osman Efendi, Zâriyât süresinin 48. âyet-i kerîmesini okudu. Bunun üzerine kendisini çok takdir eden Hâdimî Efendi, ona ders halkasının en önünde yer verdi; Böylece zekâ ve istidadını ortaya koyarak güzîde talebeler arasına katıldı. Hâdimî Efendinin ders ve sohbetleriyle ilimde kemal derecesine kavuştu.

Hocasından icâzet aldıktan sonra yine onun işareti üzerine yanında müderris arkadaşı Hoca Ahmed Efendi de olduğu halde Kayseri'ye gitti. Yolculuk sırasında, bir akşam üzeri, bir çobana misafir oldular. Çoban Baba, bunlara akşam yemeği olarak bulgur pilavı getirdi. Yemeği yedikten sonra yatsı namazını kılarak yattılar. Cemâatle sabah namazını eda ettikten sonra, Çoban misafirlerine; "Hepimiz duâdan evvel kalbine bir şey alsın da o isteklerimiz için hemen birbirlerimize duâ edelim." dedi. Hepsini ayrı ayrı bir şeylere niyet ederek duâ' ettiler. Sonradan izni ilâhî ile oradaki duâların kabule şayan olduğunu anladılar.

Hâfız Osman Efendi ile Ahmed Efendi Hoca, Kayseri'ye geldiklerinde Kurşunlu Câmî civârında bir medresede kalmaya başladılar. Bu iki müderris hoca uzun bir süre medresede talebe okutup, ilim yaymaya çok gayret ettiler. Fakat bir türlü Kayseri halkının rağbet ve hürmetini kazanamadılar. Arkadaşı Ahmed Efendi mesleğini değiştirip ticaretle uğraşmaya başladı ve Kayseri'den ayrılarak başka diyarlara gitti.

Hâfız Osman Efendi ise daha çok Kayseri dışından gelenlerin bulunduğu talebeleri okutmaya devam etti. Fakat günden güne Hoca Efendinin talebeleri çoğalmaya başladı ve kısa zamanda yüzlerce talebesi oldu. Kayseri halkı da Hoca Efendinin

ilimdeki derecesine vâkıf olduktan sonra kendisine fevkalâde hürmet ve tazim göstermeye başladı. Hattâ kendisine rahat etmesi için bir ev ve daha büyük bir medrese inşâ ettiler. Ancak Hâfız Osman Efendi bir müddet sonra memleket hasreti sebebiyle Akşehir'e gitmek üzere hazırlık yaptı. Eşyalarını develere yükledi. Fakat tam yola çıkacağı esnada bu haberi duyan Kayserililer böyle ilim ehli bir zâtı bırakmak istemediklerinden kendisini bırakmadılar. Pek çok yalvarmadan sonra fikrinden caydırdılar.

Böylece halkın ısrârı netîcesinde kesin olarak Kayseri'ye yerleşen Hâfız Osman Efendi orada evlendi. Yüzlerce talebe yetiştirdi. Bunlardan pek çoğu ilimde yüksek derecelere kavuştu ve icâzetle şereflendi. Kayserililerin bu kadar sevgi ve itimadını kazanan Hâfız Osman Efendi, çok geçmeden de Sultân Üçüncü Selîm Hanın emri ve fermanıyla Kayseri Müftülüğüne getirildi. Senelerce bu vazîfede kalan Osman Efendi halka vaaz ve nasihatlarla bulundu. Tesirli sözleri ile halkın İslâmiyete olan bağlılığını pekiştirdi, yaşayışlarını dînimize uygun hale getirdi. Müşküllerini çözdü.

1811 (H.1226) senesinde vefât eden Hâfız Osman Efendi, Kayseri'de Seyyid Burhâneddîn Türbesi civarında defnedildi. Kayserililer bugün dahi kabri şerîfini ziyâretle ruhaniyetinden istifade etmektedirler.⁹⁴

14. Hacı Torun Efendi ve Mezarı

Kayseri evliyâsından. 1799 (H.1214) tarihinde Kayseri'de doğdu. Asıl adı Muhammed Sâlih'tir. 1885 (H.1302) yılında yine orada vefât etti. Nâşî, Hunad Câmii şerîfinin içinde hazırlanan makamda toprağa verildi.

Babası Kayseri hanedanından Çukurluzâde Ahmed Ağadır. Ancak küçük yaşta babasını kaybetmesi üzerine, dedesi Hacıların Mûsâ Efendinin himâyesinde büyüdü. Âlim ve zâhid bir zât olan Mûsâ Efendi, kendisine "Torun" diye hitab ettiği için adı halk arasında "Torun Efendi" diye meşhûr oldu. İlk tahsilini Hacılar'da Mûsâ Efendinin yanında yapan Torun Efendi, keskin ve parlak zekâsıyla dedesinin hayır duâlarına mazhar oldu. Mûsâ Efendi Kayseri'de Sivas Kapısı yanında bulunan Çiğdeli Câmî'nde vaaz ederken yanına aldığı bu küçük torununu halka göstererek samîmi duâlarda bulundu.

Gençliğinin ilk yılların da dedesi Mûsâ Efendinin vefâtı üzerine Kayseri'ye gelerek halasının kocası Hacı Seyyid Ağanın evinde kaldı. Bu arada zaruret dolayısıyla

⁹⁴ Orta Anadolu Evliyaları , s.457

dokumacılık sanatını öğrendi ve yirmi yaşına kadar bu işle meşgul oldu. Bu esnada bir gece rüyâsında Resûlullah efendimizi gördü. Resûlullah efendimiz kendisine manevî bir işaret olmak üzere eline Kur'an-ı kerîm vererek "İkra" (Oku) hitabını emir buyurdular. Uyandığı andan îtibâren içinde büyük bir tahsil, okuma aşkı bulunan Torun Efendi, dokumacılık sanatını terk etti. Önce Mürekkepçi İsmâil Efendinin derslerine devam etti. Yanıkoğlu Câmii İmâmı Hacı Derviş Efendiden Kur'an-ı kerîmin yedi çeşit okunuşu üzerine dersler aldı. Aynı zamanda o asırda ilmi etrafa yayılmış olan Göncüzâde Kâsım Efendinin derslerinde yetişerek icâzet aldı. Yine devrin meşhûr âlimlerinden Ankaralı Sarı Abdullahzâde Mehmed Efendi ile Hacı Vahdî Sâlih Efendinin sohbet ve derslerine katıldı.

On sekizinci asırdan îtibaren medreseler ihtiyaca kâfi gelmediğinden câmiler birer ilim merkezi haline gelmişti. Nitekim Kayseri'de Câmii-i Kebîrin dersiâmı Hocazâde Mehmed Efendinin ölümü üzerine Torun Efendi burada müderrislik vazîfesine getirildi. İlimdeki yüksek derecesi sebebiyle kısa zamanda tedris halkasında yüzlerce talebe birikti. Kayseri'den başka çevre illerden de ilmini ve fazîletini işitenler derslerine ve sohbetlerine koşular.

Bir aralık hacca da giden Hacı Torun Efendi, gidiş ve dönüşlerinde Mekke, Medîne ve Şam gibi Osmanlı vilayetlerindeki âlimlerle karşılaşmış ve onlarla ilmî sohbetlerde bulunmuştur. Karaman Müftüsü büyük âlim Hadimîzâde Abdullah Hasib Efendiye de uğrayan Hacı Torun Efendi, onun el yazması mecmuasını ve diğer eserlerini görmüş bir kısmını istinsah, kopya etmiştir. Hacdând döndükten sonra da yine Câmii Kebîrdeki tadrîs hayatına devam eden Hacı Torun Efendi, talebelere tefsîr, hadîs, fıkıh usûlü, meânî, beyân, bedî, sarf, nahiv, mantık, âdâb, kelâm, hikmet ve hey'et gibi dersler okutmuştur.

Otuz yıldan ziyâde Câmii Kebîrde ders veren halka vaaz ve nasihatlarda bulunan Hacı Torun Efendi, yaşları yetmişe vardıkdan sonra **Beydâvî Tefsîri** ile **Buhârî** derslerinden başka ders okutmayıp daha çok ibâdet ve zikirle vakitlerini geçirdi. Son zamanlarında pek çok müzmin, tedavîsi mümkün olmayan hastalıklara yakalandı. Hastalıklarının en şiddetli anlarında dahi hiçbir zaman şuurunu kaybetmedi ve devamlı cenâb-ı Hakk'a hamd ve şükürlerde bulundu.

En sıkıntılı anlarında dahi hiç bir zaman hastalığından şikayet edecek ve tahammülsüzlüğünü gösterecek bir kelime sarf etmedi. Vefâtına son üç gün kala ileri gelen talebeleri yanında gece ve gündüz hatm okudular. Kendisi de o hasta hâllerinde

onlarla beraber hatm okumaya devam ederken 1885 yılı Kasım ayının ikisinde Cumâ günü (H.22 Zilhicce 1302) vefât etti. Hunat Câmiinin batı kapısından girerken görünen Hunat Hâtun türbesi yanına defnedildi.

Kabir taşında şu beyit yazılıdır:

*İzâ kâle'l-Müezzini fi'l-hamsi eşhedü
Ve nahnü nücîbu fi'l-Kubûrî ve neşhedü.*

Açıklaması:

Müezzin beş vakit ezanda; “Cenâb-ı Hakk’ın varlığına ve birliğine ve Peygamber efendimizin O’nun resûlü olduğuna şehâdet ederim.” dediğinde biz de mezarda olduğumuz halde cevap verir ve şehâdet ederiz.

Hacı Torun Efendi’nin eserleri:

- 1) **İşârâtü'l-Kur’ân,**
- 2) **Miftâhu'l-Hayât,**
- 3) **Risâletü'l-İindirâciyye,**
- 4) **Tenbîhü'l-Ağbiya,**
- 5) **Hissü'l-Hakk ve Zaher,**
- 6) **Risâle fi Ta’rifâti'l-Ahkâmi’ş-Ser’iyye’dir.**

İşârâtü'l-Kur’ân isimli eserini Sultân Abdülmecîd Hana takdim edince, eseri beğenen Sultân, Hacı Torun Efendiye 250 kuruş maaş bağlatmıştır.⁹⁵

15. Harputlu Hacı Ömer Efendi ve Mezarı

Büyük âlim ve velî. 1800 (H.1215) yılında Harput iline bağlı Germiri köyünde doğdu. Kayseri’de yerleşti ve 1878 (H.1295) yılında bu şehirde vefât etti.

İlk tahsîlini köyündeki sibyan mektebinde yaptı. Daha küçük yaşta babası ve aile fertleriyle birlikte Harput şehrine göç etti. 1830 tarihine kadar Harput’ta oturarak

⁹⁵ A.g.e , s.461

yüksek medreselerde ilim tahsiline çalıştı. Bu tarihte Ayıntab'a ve bir sene sonra da Kayseri'ye gitti. Kayseri'de Divrikî Hâfız Mustafa Efendi ile Göncüzâde Kâsım Efendiden ilim tahsîl etti. Kâsım Efendiden icâzet aldıktan sonra İstanbul'a geldi. Orada meşhûr âlimlerden dersler aldı. Bilhassa Huzûr-ı hümayûn hocalarından Abdurrahîm Efendinin sohbetlerine katılarak ilimde ve tasavvuf yolunda ilerledi.

Üç defâ hacca gitti. 1840 tarihinde yaptığı hac esnasında Mekke-i mükerrermede mücâvir olarak kaldı. Bu sırada Mekke'de bulunan Nakşibendî seyyidlerinden Şeyh Muhammed Can Efendinin derslerine ve sohbetlerine katıldı. Onun feyz ve bereket saçan mübârek nazarlarıyla kalbi dünyâ bağlılığından kurtulup devamlı Allahü teâlâ ile meşgul olmaya başladı. Muhammed Can Efendiden halîfelik alan Hacı Ömer Efendi, 1841 senesinde Mısır'a gitti. Buradaki Gülşenî tekkesinde bir sene kırâat ilmini tahsîl etti.

1842 yılında Kayseri'ye dönen Hacı Ömer Efendi, ertesi yıl burada evlendi. Kayseri'de senelerce talebelerine ilim ve feyz sundu. Evi devamlı kendisinden nasihat ve duâ almak isteyenlerle dolar taşardı. Yaşayışı ve her hali sünneti seniyyeye uygundu.

Vefâtından üç sene önce mübârek mîrac gecesinde talebeleri ile sohbet ederken, onlara kendisinin böyle mübârek bir gecede Rabbine kavuşacağı işaretini verdi. Gerçekten de bu konuşmadan üç sene sonra 1878 (H.1295) yılının mîrac gecesinde vefât etti. Kabri Kayseri'de Hunad Câmii şerîfi içerisinde.⁹⁶

16. Göncüzâde Kâsım Efendi ve Mezarı

Kayseri velîlerinden. 1761 (H.1175) yılında Kayseri'de doğdu. 1842 (H.1258) yılında yine orada vefât etti.

Babası Göncüzâde Mehmed Efendidir. İlk tahsilden sonra bir müddet Ankaralı Sarı Abdullah Efendi ile Akşehirli Osman Efendinin derslerine devam etti. Sonra büyük âlim Ebü'sSaîd Mehmed Hadimizâde Mehmed Emîn Efendinin sohbetlerine katıldı. Uzun yıllar onun derslerine ve hizmetine devam ederek 1797'de icâzet, diploma aldı. Fazîlet sahibi ilimde eşsiz bir zât oldu. Hocasının isteği üzerine Kayseri'de ilim öğretmeye başlayınca, ders halkası bir anda yüzlerce talebe ile doldu. Şöhreti kısa bir süre içinde bütün Anadolu şehirlerine yayıldı. Âlimler arasında "Kâsım Allâme" unvânıyla şöhret kazandı.

⁹⁶ A.g.e , s.462

Şeyh İbrâhim Tennûrî Câmîi şerîfinin Şeyhlik kürsüsü ile Hatiplik vazîfesi Kâsım Efendiye verildi. Şeyh Kâsım Efendi bundan sonra bütün vakitlerini kah câmide, kah câminin karşısında bulunan evinde olmak üzere İslâmiyeti anlatmak, ilim öğretmek vaaz ü nasîhat etmekle geçirdi. Kırk altı sene bu hizmetleri yerine getirebilmek için canla başla çalıştı. Pek çok âlim yetiştirdi. Beş yüzü, aşkın talebesine icâzet, dîni yayması için izin verdi. Bunlardan pek çoğu sahib olduğu ilim dalında en yüksek zirveye çıktı. Nitekim ondan icâzet alan Hacı Torun Efendi, tefsîr ilminde en ileri dereceye çıkmıştı.

Göncüzâde Kâsım Efendi, halîm selîm, alçak gönüllü bir zâttı. Dünyâya hiç değer vermezdi. Haramlara düşme korkusu ile şüphelilerden çok sakınırdı. Çok ibâdet ve zikrederdi. 1842 (H.1258) tarihinde vefât eden Göncüzâde Kâsım Efendi, Kayseri’de Hunad Câmîi şerifi içindeki husûsî kabrine defnedildi. Kabrinin baş tarafındaki mermer kitabede şu beyitler yazılıdır:

Hazreti Kâsım Efendi ki odur bahri ulûm
Kûm alırdı der-i fazlında sigar ile kibâr
Seyyid-i Cürçânî’ye hem Sa’d-i Teftazanî’ye
Olmuş idi sâni her vech ile ol devlet şi’âr
Nice bin tüllâba tahkîki fûnûn ilm ile
Neşr-i feyz eylerken oldu âzimi Dârü’l-karâr
Târîhi üçler çıkıp etdi hesâbı Hayretâ
Göçdi bir allâme-i âlem ferîd-i rüz-gâr.

Manası:

İlimler denizi olan Kâsım Efendinin fazilet kapısında, küçükler, büyükler maksatlarına erişirlerdi.

O devletli her yönden Seyyid Şerif Cürçânî ve Sâdeddîn Teftâzânî’ye halef olmuştu.

Kaç bin talebeye ilim fenlerinin gerçeklerini ortaya koymak suretiyle feyiz yayarken, daimî kalacağı eve gitti.

Ey Hayret! Üçler çıkıp tarihi hesapladılar Dünyânın en büyük âlimi, zamanın eşsiz kişisi göçtü.

Göncüzâde Kâsım Efendinin pek çok eseri arasında en önemlileri; **Er-Risâletü'l-Hücceti fi'l-Mantık ve Şerhü Enmuzeci'l-Ulûm'dur.**⁹⁷

b. Hisarcık

Hisarcık ın güneydoğusunda Evliyalık denilen bir tepe mevcut olup, burada herhangi bir mezar ya da türbe bulunmamasına rağmen burası daha çok kadınlar tarafından ziyaret edilmektedir.

c. Mimarsinan

1. Evliyalık Günü

Mimarsinan Kasabası'nın Çüküler mevkiinde üç tane yatır bulunmaktadır.Kasaba halkı, her yıl Mayıs ayının sonu veya Haziran başlarında burada 'Evliyalık Günü' denilen bir merasim yapmaktadırlar. Aslında bu merasim, Anadolu'da yaygın olan usule göre yapılan bir yağmur duasından ibarettir.

Merasim, kasaba mezarlıklarında bulunan yatırların ziyareti ile başlayıp söz konusu mevkideki evliyalara dua edilerek devam eder. Daha sonra uzakta bulunan dere içerisindeki namaz kılınan öğle namazından sonra köy halkı, adak sahipleri ve belediyenin katkısı ile kesilen kurbanlardan yapılan yemekler burada yenilir. Namazı uzaktan seyreden kadınlar ise bu törene katılamazlar. Bundan sonra dönüş aynı güzergahtan yapılır. Bu esnada imamın önderliğinde, elde bayrak il okunarak köye dönülüp merkez camisinin önünde törene katılmış olan halk toplanır ve oradan evlerine dağılırlar.⁹⁸

Yurdun neresinde bulunursa bulunsun, bütün kasaba halkı mutlaka Evliyalık Günü törenine katılmaya gayret eder. Öyle ki, herhangi bir kaza sonucu ölen kim senin Önceki yıl bu törene katılıp katılmadığına bakılarak ona göre cenaze merasimine iştirak edilir.

Köyde Evliyalıkın Özellikle yöre halkına yardımcı oldukları kanaati hakimdir. Bunu teyiden şu olay anlatılmaktadır: Bir gece yaşlı bir adam, eşeği ile yük taşıırken eşeğin üzerindeki çuval düşer. Adam bu yükü bir türlü kaldırıp eşeğin üzerine kaldırıp koyamaz. İşte hiç kimsenin blunmadığı o esnada, ak sakallı bir adam ortaya çıkar ve ihtiyara yardım eder, onu çaresizlikten kurtarır.

⁹⁷ A.g.e , s.463

⁹⁸ Prof. Dr. Harun Güngör , A.g.e , s.73

Köydeki yaşlıların bir nevi vasiyetleri üzerine bu mezarlara saygı halen devam etmekte ve canlılığını korumaktadır. Bu arada üç mezarın içinde bulunan bir alıç ağacına çaput bağlandığı da görülmektedir.

d. Ağırnas

1. Arap Ocağı

Burada iki kemerle dört sütun üzerine oturtulmuş ve kesme taştan yapılmış ‘Ocak’ olarak bilinen bir yapı bulunmaktadır. Arap ocağı olarak da bilinen bu yere, çocuğu yaşamayanlar, doğacak çocuklarının yaşaması için; çocuğu hasta olanlar ise onların şifa bulması için buraya gelip üzeri bezlerle örtülmüş bir oturağın üzerine yatırılır. Bu sırada çocuğun yakını dualar okur. Duadan sonra çocuğun üzerin deki elbiseleri çıkartılarak yeni elbiseler giydirilir. Bu işlemden sonra hasta veya çocuk Küçükbüzü’deki Kırklar denilen suda yıkanır. Böylece hastanın tam bir şifa bulacağına inanılır.⁹⁹

B-KAYSERİ’YE BAĞLI DİĞER İLÇELER

1. AKKIŞLA

a.Akkışla Merkez

1. Ganişeyh Türbesi

Türbe, Akkişla ilçesine bağlı Ganişeyh Köyü’nün yaklaşık 2 km. güneybatı tarafında olup mezarlığın içinde bir meşe ağacının yanındadır. Üzeri açık olan türbe, 2 m. yükseklikteki duvarlarla çevrilidir. Türbenin mimari bir özelliği olmayıp halen bakımsız bir durumdadır.

Ganişeyh’in, Musaşeyh ve Karaşeyh isimli şahısların kardeşi olduğu hatta Çiftlik, Düzençik ve Karakaya türbelerindekilerle de akrabalık ilişkilerinin bulunduğu söylenmektedir. Açık olan türbenin üzeri köy sakinleri tarafından birkaç kez örtülmüşse de her defasında da kendiliğinden tekrar açılmıştır. Nitekim köylülerden biri rüyasında Şeyhi görmüş ve Şeyh ona: ‘Benim üzerimi örtmeyin.’ demiştir. Hatta türbenin örtülmesinde kullanılan ağaçlardan peşin para ile alınanlar bir tarafa, veresiye alınanlar bir tarafa ayrılmış. Bundan sonra türbenin üzeri hep açık kalmıştır.

⁹⁹ Prof. Dr. Harun Güngör , A.g.e , s.74

Bu hususu köylüler şöyle açıklıyorlar: Burada yatanlar Allah'ın rahmeti olan yağmur, kar, dolu, rüzgar, güneş gibi şeylerden mahrum kalmak istememişler. Yağmurun üzerlerine yağmasını, üzerlerinde otlar bitmesini arzu etmişler, üzerleri kapatıldığı takdirde rahat edecekleri dolayısıyla bu rahatlığı reddederek dış dünyanın rahmetinden ve zahmetinden faydalanmak istemişlerdir.

Rivayete göre Şeyh, buradan gelip geçenleri soyduğu ve yöre halkına eziyet ettiği iddiasıyla şikayet edilir. Bunun üzerine Şeyh'i yakalamak üzere asker gönderilir. Askerler Şeyh'in yanına çıkmadan önce saygısızlık olmasın diye kelepçeyi dışarıda bir taşın dibine bırakırlar. Şeyh, askerleri iyi bir şekilde karşılayıp onları ağırladıktan sonra "Haydi gidelim." der. Askerler Şeyhin bu durumu bilmesine şaşırıp kalırlar. Kelepçenin bulunduğu yere gelince Şeyh, "alın şu emanetinizi." der, bir de ne görsünler, kelepçe siyah bir yılan oluvermiş, Askerler ellerini uzatmaktan çekinirler. Şeyh'in cesaret vermesi üzerine ellerini uzatınca yılan tekrar kelepçe olur. Şeyh'in bu gücünü gören askerler onu kelepçelemek istemezlerse de Şeyh'in ısrarı üzerine Pınarbaşı'na yaklaşınca kelepçeyi takarlar. Nihayet yapılan sorgulamada Şeyh'in suçsuz olduğu ortaya çıkar.

Yine anlatıldığına göre, köy halkından bir şahıs türbenin yanındaki meşe ağacından bir dal kesmiş, bunun üzerine kısa bir süre sonra dalı kesen şahsın ve çocuklarının elleri eski canlılığı kaybetmiştir.¹⁰⁰

Türbeyi çocuğu olmayanlar veya yaşamayanlarla ümitsiz hastalığa yakalananlar ön planda ziyaret etmektedirler. Bunun dışında burası yağmur duası ve herhangi bir dilek için de ziyaret edilmektedir ve akabinde kurban kesilmektedir. Hastaların özellikle türbenin içindeki mezarın yanında birkaç saat uyutularak şifa bulacaklarına inanılmaktadır. Bununla birlikte son zamanlarda buraya olan rağbetin azaldığı, hastalıklar içinse, ancak doktor tedavisinden sonra ümidi kalmayanların geldiği köylüler tarafından belirtilmektedir.

Ayrıca burada bir taş beşik mevcuttur ki bunun Şeyh zamanında para basmakta kullanıldığı ifade edilmektedir. Ganişeyh türbesinin 1 km. güneyinde bir mezarlık daha vardır. Buradaki mezar taşlarının birinin üzerinde, yöre halkı tarafından "Fadime anamızın kirmeni" olarak bilinen kaz ayağı resmi bulunmaktadır ki bunun Tahtacı Türkmenlerinin işareti olduğu bilinmektedir. Bu arada köylüler tarafından Hz. Ali'nin atının ayak izinin bulunduğu bir taşın bahsedilmekle birlikte bugün bu taşın kaybolduğu anlatılmaktadır.

¹⁰⁰ Doç.Dr. A. Vahap Taştan , A.g.e , s.73

2. BÜNYAN

a. Bünyan Merkez

1. Yedi Kardeşler Türbesi

Bünyan'daki kabristan içinde bulunup mezarlığın aslının bu yedi kabre dayandığı söylenmektedir. Hepsinin de hoca olduğu ve yaklaşık bin yıl kadar önce yaşamış oldukları rivayet edilen bu kimselerin, mezarlarına özellikle ruhi bunalım geçirenler getirilerek mezar taşlarının üzerindeki oluklardan geçirilen su, içirilir ve bundan şifa umulur.

2. Üçgözlü Mevkii'nde Seyit Halil Türbesi

Bünyan'daki yatırların en önemlisi ve en çok ziyaret edileni Sümer Mahallesiindeki Üç Gözlü denilen yerde, aile fertleriyle birlikte metfun bulunduğu kabul edilen kişiye ait olduğu ifade edilen mezardır. Buradaki kişinin mezar taşındaki Arapça yazıdan anlaşıldığı üzere isminin Seyyid Halil olduğu görülmektedir. Anlatıldığına göre, Seyyid Halil, mezarının bulunduğu yerde namaz kılarken hanımı ve iki çocuğu ile birlikte eşkıyalar tarafından şehit edilmiştir. Şeyhin bazı geceler burada namaz kıldığı, hakkında anlatılanlar arasındadır. Burası genellikle kadınlar tarafından perşembe ve cuma günleri ziyaret edilmektedir.

3. Şehitlik

Sümer mahallesinde bulunan bir evin yeri eskiden şehitlikmiş. Burada altı tane şehit bulunduğu ve genellikle cuma geceleri bunların ev halkına göründükleri rivayet edilmektedir. Bazı geceler evin kapılarının ve musluklarının kendiliğinden açıldığı, su seslerinin duyulduğu, ayrıca cuma geceleri yatırlar tarafından zikir yapıldığı, burası ile ilgili olarak anlatılanlar arasındadır.

b. Büyük Tuzhisar

1. Yerdaş

Aynı kasaba sınırları içinde, Yerdaş mevkiinde de Hz. Ali'nin atını bağladığına inanılan delikli bir taşla Hz. Ali'nin atının ayağının izi olduğuna inanılan oyuk taşlar bulunmaktadır. Yağmur duası bu mevkide yapılır.

c. Karakaya

1. Seyyid Halil Devletlü Türbesi

Bünyan'ın 18 km. Batısındaki Karakaya Köyü'nün yaklaşık 1 km. batısında, kare biçiminde, bir kaide üzerine oturtulmuş tek kubbeyle örtülmüş bir türbe bulunmaktadır. İçerisinde dört mezar mevcut olan türbe, şeceresinden de anlaşıldığı üzere Şeyh Seyyid Halil el-Hac Danişmend'e ait olup türbedeki diğer üç mezarın ise Şeyh'in aile fertlerine ait olduğu tahmin edilmektedir.

Danişmendliler zamanında yaşadığı bilinen Şeyh, bir tekke olarak kullandığı bu yerde, talebelerine ders verir, halkı irşad edermiş.

Aynı zamanda bir veli olarak da bilinen Şeyhe, anlatıldığına göre, Danişmend Gazi savaşa katılması için emir gönderir. Şeyh emri işitmesine rağmen cepheye gitmez. Bunun üzerine Padişah, iki süvari göndererek Şeyh'in huzuruna getirilmesini ister. Süvariler köye yaklaşınca onun büyük bir veli olduğunu öğrenirler. Saygısızlık olmasın diye yanlarındaki kelepçeyi Değirmen Deresi denilen yerde bırakırlar. Şeyhin huzuruna çıkıp padişahın emrini kendisine ulaştırdıklarında Şeyh onlarla gitmeyi kabul eder. Değirmen Deresi mevkiine gelince kelepçeyi ima ederek 'Emanetinizi bıraktığınız yerden alın.' der. Süvariler kelepçeyi almak için vardıklarında, onun yılan olduğunu görürler. Elleri aldıklarında tekrar kelepçeye dönüşür. Şeyh padişahın huzuruna çıkarılınca, padişah, "Neden emrime uymadın, harbe gitmedin?" diye sorar. Bunun üzerine Şeyh, ben sizin emrinize karşı gelmiş değilim, biz cihat için bizzat savaşa katılmayız. Zaten bulunduğumuz yerden düşmanla savaşıyoruz. İnanmazsanız savaşa öldürülen kafirlerin boğazlarına bakın, arpa kılıçlarının saplı olduğunu göreceksiniz.' diye cevap verir.

Gerçekten de padişah, öldürdükleri düşman askerlerinin bu şekilde bulur. Onun büyük bir veli olduğunu anlayan padişah kendisinden bir şeyler istemesini söyler. Şeyh de, çevre köylerden toplanan öşrün bir kısmının kendi dergahına bağışlanmasını ister. Bunun üzerine padişah da onun bu arzusunu yerine getirir. O da bu gelikle bir vakıf kurarak o bölgeye hizmet sunar. Bu dergah, tekke ve zaviyelerin kapatıldığı tarihe kadar faaliyetlerini devam ettirmiştir. Önceleri burada bulunan Sancak ve Sakal-ı Şerif, daha sonra köyün camisine nakledilmiş olup şu anda bu emanetler cami de bulunmaktadır.

Günümüzde burası, herhangi bir adağı olanlar tarafından ziyaret edilmekte ve kurbanlar kesilmektedir. Yağmur duasının yapıldığı yer olarak bilinen türbede, ziyaret esnasında namaz kılınıp, dua edilmektedir. Ziyaretten sonra, sandukanın altındaki bezin altına bozuk para konulmaktadır. Türbenin yakınında silindir şeklinde üzeri oyuk bir taş mevcuttur. Eskiden bunun üzerine su konur ve o sudan içilmiştir. Ayrıca ziyaret esnasında, bir dileği olanlar niyet tutup, yerden üç taş alarak türbenin duvarına koyarlar. Eğer bu taşlar türbenin gediğinde durursa niyetin gerçekleşeceğine inanılır. Bazı ziyaretçiler türbedeki mezarın üzerine yeşil bir seccade örterler. Böylece ahirette Şeyhle birlikte olacaklarına inanırlar.

Türbenin yanındaki kuşburnu çalısına değişik niyetlerle çaput bağlanmaktadır.¹⁰¹

d. Burhaniye

1. Şeyh Yahya Rıza Sevgili Türbesi

1328'de Karakaya'da Doğan Şeyh Yahya 1933 yılında Burhaniye köyüne yerleşmiş 1942 de ise Kayseri'ye gelmiştir.Şeyh Yahya Kadiri, Nakşibendi, Mevlevi ve Rufai tarikatlarının sırasıyla dördüne de mensup olduğunu ifade etmekte ise de onun genellikle Kadiri Şeyhi olduğu bilinmektedir. Hz. Ali'nin torunu olduğunu belirten Yahya Efendi'nin yayımlanmamış ilahi divanı ve üç ciltlik Sohbetler kitabı mevcuttur. Burhaniye Köyü mezarlığı içinde kendi adına yaptırdığı caminin yanında Şeyhin türbesi mevcut olup türbenin yanında müritlerine ait çok sayıda hazır mezarlar da bulunmaktadır.

¹⁰¹ Doç. Dr. A. Vahap Taştan , A.g.e , s.77

e. Musa Şeyh

1. Musaşeyh Türbesi

Bünyan'ın 6 km. kuzeyinde aynı isimle anılan köyün içinde bulunan türbe dört köşeli olup, sert taşlardan yapılmış, dış yüzeyi harçla sıvalı ve damı çatı ile örtülmüş, herhangi bir mimari özelliği olmayan bir yapıdır.

Bu türbede yatanın Musa Şeyh adında bir şahıs olduğu ve bunun Koyunabdal, İğdecik (iğdeçih), Piramit, Kahveci ve Köse Hacı köylerinde yatanlarla kardeş olduğu söylenmektedir. Veli olduğuna inanılan Musa Şeyh hakkında şöyle bir olay anlatılmaktadır:

Musa Şeyh o çevrede koyun otlatırmış ve bu arada diğer köylerin arazisine de geçtiği için Sultan hanında oturan devrin idarecisine şikayet edilmiş. Bunun üzerine Şeyh Musa gönderilen iki asker refakatinde idarecinin huzuruna çıkarılır. Komutanın Şeyh Musa'ya niçin böyle yaptığını sorması üzerine o da: “Köy sınırlarının belli olmadığı” şeklinde cevap vermiş. Daha sonra komutan “Sana ermiş diyorlar, bir kerametini görelim” demiş. Bunun üzerine Şeyh, komutana ne istediğini sormuş. O da yanındaki havuzu göstererek, “Şuradan bize bir balık çıkar!” demiş. Bu söz üzerine Musa Şeyh, besmele çekip elini havuzun içine daldırmış ve bir tabak kızarmış balığı alıp çıkarmış, Komutan bu olay üzerine hayrete düşerek onun bir veli olduğuna inanmış. Köylülerin ifadesine göre, yukarıda zikredilen altı köyün sınırları, bu vesileyle Musa Şeyh tarafından belirlenmiştir.

Bu türbe özellikle adak ziyaretlerinin yapıldığı bir yer olarak bilinmektedir Bu arada adak kurbanı kesilir, etinden yemekler pişirilip türbenin etrafında topluca yenir. Adak kurbanını kesen kimse ise, abdest alıp iki rekat namaz kılar ve adağının gerçekleşmesinden dolayı Allah'a şükreder. Bu türbenin bir diğer özelliği de, yöre halkının ifadesine göre, perşembeyi cumaya bağlayan gecelerde burada yeşil bir ışığın yanmasıdır.¹⁰²

2.Ulu Yatır Türbesi

Muşaşeyh Köyü'nde Küçük Karaziraat ve Büyük Karaziraat denilen yerlerde iki şehit yatarmış. Anlatıldığına göre, Küçük Karaziraat'ten cuma geceleri yeşil bir ışık çıkar Büyük Karaziraat' e kadar uzanmış.

¹⁰² Prof. Dr. Ünver Günay , A.g.e , s.76

3. Koyun Abdal Türbesi

Bünyan'ın 20 km. kuzeydoğusunda bulunan Koyunabdal Köyü'ndeki bu türbe, yaklaşık 400 yıl önce yaşadığı belirtilen ve köyün kurucusu olarak bilinen Koyunabdal isimli birine aittir. Onun vaktiyle koyunculuk yaptığı anlatılmakta ve evliyadan olduğuna inanılmaktadır.

Anlatıldığına göre, türbenin yakınındaki bir evin sahibine rüyasında bir kişi görünerek "Buraya pislik atıyorsunuz, sizi batırırım." der. Bu rüya üzerine orasını açarlar ve cesedi çürümemiş bir halde bulurlar. Bundan sonra mezar küçük bir binanın içine alınıp üzeri kiremitle örtülür ve türbe meydana gelir. Türbeye duyulan saygı sebebiyle yanında bulunan karaağaca da dokunulmuyor.

Eskiden sıtmalı hastalar türbenin etrafında dolaştırılmış. Bugün de çocuğu durmayanlar için aynı işlem yapılmaktadır. Bunun yanı sıra, başı ağrıyanlar, bedenlen zayıf olan ve çok ağlayan çocuklar, bir dileği olanlar burayı ziyaret etmektedirler. Bu durumda olan ziyaretçiler, üç gün sabah namazından sonra gelip mezarın etrafını üç kere dolaşır ve dua ederler. Ayrıca dilek sahibi olanlar buraya havlu, seccade vb. şeyler bırakırlar. Camiye bitişik olan türbe, halen cuma namazından sonra cemaat tarafından ziyaret edilmektedir.

4. Pirahmet Türbesi

Bünyan'a bağlı Pirahmet Köyü'nde mermer bir mezarı bulunan Pirahmed'in, Musa Şeyh, Köse Şeyh ve Gani Şeyh adında üç kardeşinin bulunduğu ve bunların Pirahmet'in en büyüğü olduğu söylenmektedir. Bugün etrafı çevrili bulunan bu mezarın yakınlarında, bir gün sabah namazından önce beyazlar giymiş ak sakallı birinin elinde ibrikle görülmüş olduğu anlatılmakta ve o kimsenin Pirahmet olduğuna inanılmaktadır.

Burada sadece yağmur duasının yapıldığı ve her seferinde de yağmurun yağdığı, söz konusu türbenin, bunun dışında, başka bir maksatla ziyaret edilmediği ifade edilmektedir.

5. Samağır Türbesi

Bünyan'ın Samağır Köyü'ndeki bir tepede, kesme taştan yapılmış, kubbeli bir türbe bulunmaktadır. Bu türbede Melik Gazi'nin komutanlarından Abdurrahman Gazi'nin yattığı söylenmektedir.

Anlatıldığına göre, Melik Gazi ile birlikte Zamantı Kalesi'nin fethini gerçekleştiren Abdurrahman Gazi bu savaş esnasında düşmanlar bozguna uğrayıp kaçarken, bu yöreye gelince askerlerine 'Salma kır!' diye emreder ve bu savaşta Abdurrahman Gazi burada şehit düşer. Buna dayanılarak köyün ve türbenin isminin buradan geldiği anlatılmaktadır.

Çok önceleri geceleri burada ışık yanarmış. Yağmur duası halen burada yapılmaktadır. Önceleri daha fazla ziyaret edilen türbede kurban kesildiği ve mum yakıldığı ifade edilmekteyse de bugün türbede sadece namaz kılınıp dua edilmektedir.¹⁰³

6. Karahıdır (Hızır) Türbesi

Köyün yakınındaki yüksek bir tepede bulunan mezarda, Şeyh Seyyid Halil'in arkadaşlarından olduğu söylenen Kara Hızır adında bir zatın yattığı kabul edilmektedir. Söylendiğine göre, Kara Hızır, Karakaya'daki adı geçen Şeyh'in dergahında bulunur ve ona yardım edermiş. Köylülerin 'Uzun Mezar' diye andıkları bu yer, günümüz de ziyaret edilmemektedir

7. Karadayı (Karatay) Türbesi

Karadayı Köyü'ndeki Karatay Hanı'nın giriş kapısının sol tarafında bulunan odada bir yatırım bulunduğu görülmektedir. Kime ait olduğu belli olmayan bu yatır, hanı görmeye gelenler tarafından ziyaret edilmektedir. Burası özel bir maksatla olmak yerine, ziyaretçilerin niyetlerine göre ve daha çok orada yattığı farz edilen ulu kişinin ruhuna dualar ithaf etmek amacıyla ziyaret edilir.¹⁰⁴

3. DEVELİ

a. Develi Merkez

1. Dev Ali Türbesi

Her ne kadar Develi türbelerinin müstakil bir yapıya sahip oldukları ifade edilmekte ise de, ziyaret seyri açısından tamamen birbirlerine bağlı gözükmektedirler.

¹⁰³ Prof. Dr. Ünver Günay , A.g.e ,s.77

¹⁰⁴ Doç. Dr. Nevzat Özkan , A.g.e , s.21

Bunlardan Dev Ali türbesi kesme taşlarla inşa edilmiş olup, sekiz köşeli bir kaideye sahip ve üstündeki külahı da aynı şekilde sekiz satırlı bir ehlram şeklindedir. Türbe hem yeni hem de eski Develi'ye hakim bir yerdedir.

Yöre halkının ifadesine göre Dev Ali, Seydi (Seyyid) Şerif, Hızır İlyas ve Şeyh Ümmi gibi dört komutandan biridir. İnanışa göre, bunlar Horasan erenlerinden olup, Anadolu'nun fethinde bizzat görev almışlardır. Hatta halk arasında Dev Ali'nin Alparslan'ın gözde komutanlarından olduğu kanaati da yaygındır. Yukarıda adı geçen şahıslar Zencefil (Develi) kalesinin fethinde önemli rol oynamışlardır. Fetih esnasında Dev Ali, kalenin ağaç kapı denilen büyük kapısını sağ eliyle sökmüş, bu sırada kalabalığın arasından bir düşman askeri Dev Ali'nin arkasından sinsice yaklaşarak, onu zehirli bir okla yaralayarak şehit etmiştir.

Dev Ali'nin şehit düştüğü yerde defnedildiği ve daha sonra burada adına bir türbe inşa edildiği ifade edilmektedir. Dev Ali'nin yaşadığı zaman konusunda kesin bir şey söylenememekle birlikte, türbenin mimari yapısının XIII. yüzyıl Selçuklu mimarisi özelliklerini taşıdığı bilinmektedir.

Halkın Çoğu Dev Ali'nin bazı mübarek gecelerde kalkıp namaz kıldığına inanmakta ve bu sebeple de onun abdest alabilmesi için türbede testilerle su bulundurmaktadırlar.

Özellikle Dev Ali türbesi adak kurbanlarının kesildiği bir yer olarak bilinmektedir. Bununla birlikte çocuğu olmayanlar ile yağmur duası yapanlar da bu türbede kurban kesip dua etmektedirler. Dev Ali türbesi genellikle Seydi Şerif'te başlatılan ya da Hidrellez günü Hızırilyas türbesinde yapılan ziyaretler zincirinin son halkasını teşkil eder.¹⁰⁵

2. Seydi Şerif Türbesi

Kitabesinden 1276 yılında Seydi Şerif adına yapıldığı anlaşılan türbe bir Selçuklu yapısıdır. Dev Ali bahsinde zikredildiği gibi Şerif de Horasan erenlerindedir. Bu türbe genellikle çocukları olup ta durmayan kadınlar tarafından ziyaret edilir. Çocuğu yaşamayan kadınlar ziyaret esnasında şöyle bir yol takip ederler: Çocuğunun yaşamasını isteyen kadının boynuna at nalı, boncuk vb. şeyler takılarak o mahallede meskun bulunan Mehmet isimli yedi kişinin kapısı dolaştırılır ve bu kimselerden tuz gibi şeyler

¹⁰⁵ Prof. Dr. Ünver Günay , A.g.e ,s.81

alınır. Bundan sonra kadın türbenin kapısına bağlanır ve türbeye satılır. Bunu takiben türbenin içine elini uzatan kadına boncuk, taş, çöp, cin sinden bir şeyler verilir. Bu verilen şeylerle hamile kadının doğacak çocuğunun oğlan ya da kız olacağına dair tahminde bulunulur. Bu arada doğacak çocuğun yaşaması için ayrıca kurban kesilir, dua edilir. Çocuk 7 yaşına gelince tekrar buraya getirilmesi, iki rekat namaz kılınıp kurban kesilmesi ve kurbanın kanından o çocuğun alnına sürülmesi hususu türbedar kadın tarafından tenbih edilir. Genellikle de bu uygulamaya itina gösterilir.

Çocuğu olmayanlar için yapılan işlemler ise biraz farklıdır: Türbedar kadın mezarın başında bulunan büyük mermer taşı çocuğu olmayan kadının sırtına kor ve dua ederek mezarın etrafını dolaşmasını ister. Bu işlemden sonra birkaç değişik bez parçası okunup üflenir ve çocuğu olmayan kadına verilir.

Türbe ile ilgili önemli diğer husus da ziyaret sonucu çocuk sahibi olanlardan Seyit isimli şahısların hepsinin de isimlerini buradan almış olmasıdır. Zira bu işle görevli türbedar, çocuk sahibi olacaklardan bu olay gerçekleştiğinde oğlan olanlara Seyit, kızlara ise Şerif ismini koymaları gerektiğini ifade etmektedir.¹⁰⁶

3.Hızır-İlyas Türbesi

Develi'nin güneyinde, mezarlığa hakim bir tepe üzerindedir. Bir Selçuklu eseri görünümde olan türbe aynı zamanda bir mescidi andırmaktadır. İçinde bir sandukanın bulunmamış olması buranın bir makam türbesi olması ihtimalini artırmaktadır. İnşa tarzı itibariyle Seydi Şerif türbesinin bir benzeri oluşu, her iki türbenin birbirine yakın bir zamanda yapılmış olduğu ihtimalini de ortaya koymaktadır. Halk arasında darda kalanlar, derdine derman bulamayanlar, çocuğu yaşamayıp ölenler hep bu türbeye gelip iki rekat namaz kılarlar, dua ederler ve bu arada dileklerini Allah'a arz ederler. Ayrıca yağmur yağmadığı zamanlar halk gelip bu türbenin yanında kurban kesip, dua eder. Ayrıca, baharda kutlanan Hıdırellez Bayramına burada başlanır.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Prof. Dr. Ünver Günay , A.g.e ,s.82

¹⁰⁷ Prof. Dr. Ünver Günay , A.g.e ,s.82

4.Hz. Ali'nin Ayak İzi

Yukarı Develi'nin eski harman yerinde bir oyuk vardır. Halk bu oyuğun Hz. Ali'nin atının ayak izi olduğuna inanmakta, burada çeşitli dileklerde bulunmakta olup, dileklerinin gerçekleşmesi için o deliklere taş atmaktadırlar.

5.Şeyh Ümmi Türbesi Ve Kutsal Çalı

Develi'nin Büyük Yazı mevkiinde bulunan mezarlığın kuzey kısmında yer alan türbe dört duvarla çevrili olup üzeri açıktır.

Halkın uğradığı önemli ziyaret yerlerinden biri olan bu türbede yatan kişi yukarıda zikrettiğimiz dört komutandan birisi olarak bilinmektedir. Genellikle Seydi Şerif, Dev Ali ve Hızır-ilyas türbelerini ziyaret edenler bu türbeye de uğramadan edemezler. Özellikle Şeyh Ümmi'nin mezarının yakınındaki beyaz yapraklı bir ağacın bacaklarda oluşan, iyileşmeyen yaraların tedavisinde kullanılması oldukça dikkat çekicidir. Böyle yarası olan bir kimse perşembe sabahı, sabah ezanından evvel o ağaçtan bir dal alarak kurumaya terk eder. Dal kurudukça yara da kurur, iyileşir. Nitekim bize bu bilgileri veren şahıslardan biri, bizzat bu etkiyi kendi üzerinde deneyip görüldüğünü ve bu yolla bacağındaki yaradan kurtulduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁸

b.Havadan

1.Şeyh Hacı İbrahim Tekkesi

Selçuklular zamanında yapılmış olan tekke, mescit, türbe ve çeşmeden meydana gelmiş olan külliye hakkında şimdiye kadar yeterli bir çalışma yapılmamıştır. Burada yatan zatın Ali Ramazanoğlu adında bir şahıs olduğu söylenmekte ise de türbenin Hacı İbrahim Devletlü adında biri tarafından yaptırıldığı ifade edilmektedir. Bu şahsın bir kızı, bir hanımı ve bir de hakkında menkıbeler anlatılan çobanı vardır ki, esas kerametinin ve veliliğinin onda olduğuna inanılmaktadır. Nitekim bununla ilgili aşağıdaki örnekler halk arasındaki bu kanaatin sebebi olarak gözükmektedir.

Hacı İbrahim Devletlü zengin bir zat idi. Kapısında koyun sürüsü ve bu sürüyü otlatan çobanı vardı. Ancak çoban sürüyü hep dağda tutuyordu. Çobanın suya indirmeyişi halkın dikkatini çeker ve bu durum Hacı İbrahim Devletlü' ye bildirilir.

¹⁰⁸ Prof. Dr. Ünver Günay , A.g.e ,s.83

Bunun üzerine o da gizlice çobanı takip eder. Sürünün sulanmayış sebebini çobana sorup bu konuda onu sıkıştırdığında çoban “Besmele” çekerek elindeki sopayı toprağa sokar ve hemen oradan su fişkirir. Ancak çoban hemen o anda kaybolup gider. O fişkiran suyun bugün halen akmakta olan su olduğuna inanılmaktadır.

Bir diğer rivayete göre ise, Hacı İbrahim Devletli hacca gider. Bir gün çoban yemek yemek için ağanın evine gelir. Yemek önüne gelince evin hanımı, çobana hitaben, “Ağan da bu yemeği çok severdi’ der. Bu esnada çoban, “O halde bu yemekten bir kaba koy da ağama götüreyim” diye karşılık verir. Kadın böyle bir şeyin imkansız olduğunu, ancak çobanın yemeği sevmiş olabileceği düşüncesiyle böyle bir yola başvurduğunu düşünür, ancak bunu yüzene vurarak onu utandırmak istemez. Bir kaba o yemekten koyarak çobanın eline verir. Ağa Mekke’de Beytullah’ın karşısında namaz kılarken çoban oraya ulaşır. Ağa namazını bitirip selam verince bir de ne görsün sağ tarafında kendi çobanı durmuyor mu? Ağa çobana niçin geldiğini sorunca çoban, “Ablam sana şu yemeği gönderdi, onu getirdim” der ve kaybolur.

Ağa hac görevini ifa ettikten sonra dönerken kendisini karşılamaya gelen köylülere, “Beni karşılamayın, çobanı karşılayın” der. Tabii ki bu arada çoban kaybolmuştur.

Eskiden sabah ezanı vakti içinde ışık yandığı rivayet edilen bu türbe, yağmur duası, hastalıklara şifa, çocuk sahibi olmak, beli ağrıyanların oradaki bel taşı denilen yuvarlak taşı bellerine sürerek tedavi olmaları gibi maksatlarla ziyaret edilir. Ayrıca yitiği olanlar, bir dileği bulunanlar Menengüç ağacından bir dal kopararak bununla dilekte bulunurlar.

Havadan Zaviyesi dışında halkın uzun süre mescit olarak kullandığı yapıya bitişik durumda ikinci yapı bulunmaktadır Türbe olarak da anılan bu yapı içinde üç tane mezar vardır. Buradaki mezar taşlarının okunabilir kısımlarında şöyle bir ibare yer almaktadır:

1. Haza Kabir
2. El mağfur Eş-Şehid El-Hac
3. Ö Mahmud bin Aziz
4. Er-Rufai El Aksarayi
5. İla rahmetilahi teala ¹⁰⁹

¹⁰⁹ Prof. Dr. Ünver Günay , A.g.e ,s.86

c.Soysallı

1.Nebi Baba Türbesi

Soysallı Köyü'nün güneyindeki ovada bulunan türbe bir mezarlığın ortasında yer almaktadır. İnşası Osmanlıların son dönemine tekabül ettiği tahmin edilen türbe, yakın zamanlarda köklü bir tamirat geçirmiştir. Burada yattığı söylenen Nebi Baba'nın tarihi kişiliği hakkında herhangi bir bilgi yoktur.

Nebi Baba'nın köyün sığırlarını gittiği, ovada sığırın etrafına bir çizgi çizerek namaz kılmak için camiye gittiği, camiden gelinceye kadar sığırların bu çizginin dışına çıkmadıkları söylenir. Hatta Nebi Baba'nın aynı şekilde sığırları ovada bırakarak Cuma namazını kılmak için İstanbul'a gittiği ve namazdan sonra aynı anda tekrar sığırların başına döndüğü de onunla ilgili rivayetler arasında yer almaktadır.

Öyle ki köylülerden biri Nebi Baba'yı aynı gün İstanbul'da görüp onunla konuşmuş. Köye gelip de durumu anlattığında komşuları Nebi Baba'nın o gün köyde bulunduğunu söylemişlerdir.

Daha önceleri sıkça ziyaret edilen bu türbe, bugün artık eski önemini kaybetmiştir.

d.Epçe Köyü

1.Ebce Sultan Türbesi

Develi'nin 15 km. güneydoğusunda yer alan Ebce Köyü'nde türbe ve mescidi ile bir bütün teşkil eden yapının köyün kurucusu olan Ebce Sultan'a ait olduğu belirtilmekte onun

“Horasandan ettik firar, Epçe'de kıldık karar dediği anlatılmaktadır.”

Yıkılan türbenin yeniden inşası köy sakinlerinden Ağcalar'ın Hacı Yusuf Efendi isimli şahsın rüyasında gördüğü manevi işaretle gerçekleşmiştir. Anlatıldığına göre adı geçen şahıs, bir gece türbenin şimdiki yerinde yatarken rüyasında gaipten gelen bir adam, yan tarafında bulunan sağ elini alıp kalbinin üzerine koyar. Hacı Yusuf Efendi o anda uyanır ve burada büyük bir zatın yattığını anlar. Bu zatın daha sonra Tekke adı

verilen bu türbede kazan kaynatarak Toros dağları üzerinden gelen yolcuların iâşe ve ibâtesini sağladığı rivayet edilmektedir.

Anlatılan bir menkıbeye göre, Horasan'dan geldikleri söylenen Ebce Sultan ile Havadan köyündeki zat kardeşmiş. Bir gün, Havadan'daki kardeş bir koçun üzerine binerek kardeşini ziyarete gelir. Böylece kardeşine kendi manevi gücünü göstermek ister. Bunun üzerine Ebce Sultan da adeta ona bir ders verircesine bir taşla gem vurarak onunla Havadan'a gider ve iade-i ziyarette bulunur. Bu hadiseden sonra Ebce Sultan'ın büyüklüğünü anlayan kardeşi, bağışlanmasını isteyerek onun derecesini takdir eder. Köylülerin ifadesine göre, Ebce Sultan'ın bindiği taş türbeye 400 metre uzaklıktaki bir yerde durmakta olan taşdır.

Ebce Sultan'a izafe edilen kerametlerden bir diğeri de halk arasında şöyle anlatılmaktadır: Define arayıcılar burada hazine olabileceğini düşünerek türbenin içine girdiklerinde kapı kendiliğinden üzerlerine kapanır, pencereler yükselir. Bunun üzerine, buranın kutsallığını anlayan defineciler yaptıklarına pişman olarak Allah'a tövbe ederler, bu sırada kapı da tekrar kendiliğinden açılır ve defineciler oradan uzaklaşırlar.

Türbe özellikle yağmur duasının yapıldığı bir yer olarak bilinmekte, bunun yanı sıra adağı olan kimseler tarafından da ziyaret edilmektedir. Adağı olan kimse buraya gelir ve türbeye bitişik olan mescitte iki rekat namaz kılarak ziyaretine başlar. Namazdan sonra türbeye girer, dua eder daha sonra da kurban keser.

Ayrıca türbedeki sandukanın başında kuvvet taşı denilen bir taş mevcuttur. Ziyaret edenler bu taşı ağrıyan yerlerine sürerek bununla şifa sağlamaya çalışırlar.¹¹⁰

e.Ayvazhacı Köyü

1.Evliya Dağı ve Türbesi

Ayvazhacı Köyü'nün batısındaki dağ Evliya Dağı olarak bilinir. Ali adında bir çoban 40 gün bu dağda yağmurdan koyunlarını korur, 40 gün koyunlarla birlikte kaybolur, 40 gün sonra geldiğinde geçen bu süre zarfında nerede olduğunu söylemez. Ancak ısrar edilince durumu anlatır ama 40 gün sonra da ölür.

Çobanın karısı kocasının ölümünden sonra devamlı bu dağa giderek orada ibadet eder. Bir gün kadın halka hitaben, "Bu dağa ziyaretin dışında bir maksatla gelmeyiniz, bu dağda evliyanın mezarı var, kevenlerini kesmeyiniz, yoksa Dağın gazabına

¹¹⁰ Prof. Dr. Harun Güngör, A.g.e. s. 91

uğrarsınız!’ der. Bunu demesinden 40 gün sonra kadın da ölür. Dağın başına kadın için ağaçtan bir türbe yaparlar. 0 sene Ağustos ayında kanlı kar yağar. Köylüler ağaçtan yapılmış olan türbenin tahtalarını dağın eteğinde bir dereye parçalanmış halde bulurlar.

Çobanın karısı köy halkının rüyasına girer ve onları şu şekilde rahatsız etmeye başlar, “Türbe yapmadınız, bari taşlardan bir yığın yapın.’ Bunun üzerine köy halkı taşlardan bir yığın yaparak kadının istediğini yerine getirir.

2. Abdül İlyas Türbesi

Develi’nin Kızık Köyü’nde yığma taştan yapılmış Abdül İlyas denilen zata ait bir türbe bulunmaktadır. Türbe ziyaret edilmekle birlikte yağmur duası burada değil, göl kenarında yapılır.

f. Kabaklı Köyü

1. Kabak Şıh (Şeyh) Türbesi

Kabaklı Köyünün adını bu yatırdan aldığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Kabaklı şıhın tarihi kişiliği, yaşadığı dönem, geldiği yer hakkında pek bir bilgi mevcut değildir. Her halükarda “şıh” lakabından onun bir tarikat şeyhi olduğunu tahmin edebiliriz. Nitekim köylüler onun adına köyde bir tekkenin varlığından ve hatta yakın tarihlerde ölen bazı yaşlıların Şeyhi hayatta iken gördüklerinden bahisle onun muhtemelen XIX. yüzyılda yaşamış olabileceğini düşünüyorlar.

Köylüler aslında Türbede dört kişinin yattığını ve türbeye adını veren Kabak Şeyh’in bunlardan biri olduğunu ifade ediyorlar. Yine köylülerin anlattıklarına göre Türbede yatan öteki üç şahıstan biri de bir kadındır. Rivayete göre bu köylü kadın ölümünden önce Türbeye defnedilmesini vasiyet etmiştir. Ancak kadın vefat ettiğinde köylü buna aldırmayarak kadını köyün mezarlığına defnetmek ister. Bu a maçla cenaze mezarlığa doğru götürülürken tabutun giderek ağırlaştığı fark edilir. Bunun üzerine köylülerden biri kadının vasiyetini hatırlatır. Tabut Türbe yönüne çevrildiğinde giderek hafiflediği gözlenir; buna karşılık mezarlık yönüne döndürüldüğünde ise tekrar ağırlaşır. Bunda bir keramet olduğuna hüküm olunur ve cenaze vasiyete uygun olarak türbeye defnedilir.

Türbe köye hakim bir tepenin üzerinde olup yapım ile ilgili ve yaptıran kişi hakkında tarihi bir bilgi de bulunmamaktadır. Yığma taş yapımı olan Türbenin mimari bir özelliği de yoktur. Yapı iki kısımdan oluşmaktadır: Duvarla çevrili olan dış kısım avludur ve asıl Türbenin bulunduğu üç yapıya buradan geçilir. Mevcut dört mezardan ikisi avlu kısmında olup öteki ikisi içeridedir. Türbenin için deki bu iki mezardan biri diğerine oranla daha büyüktür. Mezar taşları sadedir ve herhangi bir yazı yahut başka bir şey mevcut değildir. Kayda değer bir husus da Türbenin üstünün açık oluşudur.

Uzun süre harap bir halde olan Türbe 1986 yılın da köylüler tarafından imar edilerek etrafı dikenli tellerle koruma altına alınıp düzenlenmiş, taş ihata duvarı ile çevrili olan avlu ve dış çevreye çam ağaçları dikilerek ağaçlandırılmış bulunmaktadır. Kabak Şih Türbesi köy halkınca özellikle mübarek gün, gece ve bayramlarda ziyaret edilmektedir. Ayrıca çeşitli dilek ve adakların yerine getirilmesine vesile olması amacıyla ziyaret edilmekte olduğuna da işaret etmek gerekir. Bu çerçevede özellikle hamile kadınların Türbe ziyareti esnasında doğacak çocuklarının cinsiyeti hakkında taş saymaları adeti dikkate değerdir.¹¹¹

Köylülerin belirttiklerine göre buradaki Yatıra Kabak Şih denmesinin nedeni şeyhin saçsız olup bu adla meşhur olmasından kaynaklanmaktadır. Rivayete göre eski zamanlarda Şeyhin Köyde bir tekkesi de mevcuttu. Köyden bir aile tekkenin bakımından sorumlu olup o zamanlar bu hizmetin karşılığı olarak devletten 12 altın almış. Tekkede kazanlarla yemek pişirilip halka dağıtılmış.

Kabaklı köylüleri şeyhin ölümünden sonraki çeşitli kerametlerini dile getiriyorlar: Mesela bir gün sabah ezanını okumak için camiye giden imam içeride ışıkların yandığını ve namaz kılanların olduğunu görür ve kendisinin de geç kaldığını sanarak namaza durur. Namazın sonunda içeridekilerin ışığı söndürerek sessizce dağıldıklarını gördüğünde ise korkarak bayılır. Hocanın ezanı niçin okumadığını merak eden köylüler camiye geldiklerinde imamı baygın halde bulurlar ve olanları ayıldığında ondan hayretle öğrenirler.

Köyde takva ehli bir kadın sabahları erkenden kalkıp abdestini alarak namazını kılmayı itiyat edinmiştir. Yine bir gün bu şekilde erken vakitte abdestini alırken kapının açıldığını ve içeriye beyaz sakallı giyimli bir takım kimselerin girdiğini fark eder. Bunlar kadına korkmamasını, aralarından birinin ayrıldığını ve onun kendilerine katılmasını söylerler. Ancak kadın çok korkar ve onlara katılamayacağını ifade eder. Bunun üzerine kadına bir daha erken kalkmamasını tembih ederek giderler.

¹¹¹ Doç. Dr. A. Vahap Taştan, A.g.e. s.92

Bir köylü kadın sabah erken vakitte çeşmeye su doldurmaya gider. O esna da yaşlı bir zat çeşmenin başında abdest almaktadır. Abdestini tamamlayan yaşlı kişi kadına bir daha erken saatte çeşmeye gelmemesini tembih ederek ortadan kaybolur.

g.Zile

1.Mescid-i Emanet ve Türbe

İstanbul Fatih'teki İsmail Ağa Nakşi cemaatine mensup Mustafa Benderlioğlu tarafından 1980 yılında yaptırılmış küçük bir mescittir. Mescidin avlusunda yine Benderlioğlu tarafından hanımı ve kendi adına öldüklerinde defn olunmaları amacıyla yaptırılmış iki adet boş mezar bulunmaktadır. Sözü edilen bu boş mezarlar yolcular tarafından ziyaret edilmekte, dilek dilenmekte, dualar edilmektedir.

4.FELAHİYE

a. Kayapınar (Küçük Toraman)

1.Ardıçlı Yatır (Dede Mezarı)

Kayapınar Küçük Toraman Köyü'nün kuzey tarafındaki bir tepede bulunan ve köylüler tarafından Dede diye adlandırılan bir mezar vardır. Bu mezarın yakınında bir ardıç ağacı bulunmaktadır. Ardıçla yatır adeta bütünleşmiştir. Ardıç ağacından bir dal koparılıp eve getirilirse, sabaha kadar o dalı getirene rahat verilmeyeceğine inanılmaktadır.

Bir kadın tarafından etrafı çevrilen bu mezarın yanından geçen yolcular üç ihlas bir fatiha okumadan geçerlerse işleri rast gelmez.

Çocuğu olmayan kadınlar orada yatırılırsa daha sonra çocukları olur. Sıtma tutanlar orada şifa bulur. Yağmur duasında köylüler oraya çıkarlarsa Allah'ın mutlaka yağmur vereceği inancı köylüler arasında oldukça yaygın gözükmektedir. Ayrıca oradaki ardıcın deliğinden kan akıtılırsa, Allah, ne murad edilirse verir, inancıyla adak kurbanları bu ağacın yanında kesilmektedir.¹¹²

Dede'nin manevi gücü ile ilgili olarak bir avcının şöyle anlattığı halk arasında söylenile gelmektedir, "Kekliğimi alıp kafesi Ardıç ağacına bağladım. Keklikler geliyor, fakat tüfeğimle nişan aldığımında birer karataş oluyorlardı. Sonunda bir dokunayım,

¹¹² Prof. Dr. Ünver Günay, A.g.e. s.93

dedim. Tetiği çektiğimde tüfek üç parça olarak elimden fırladı. Ağaca bağladığım kafesteki keklige baktığımda bir de ne göreyim! Zavallı keklilik de ölmüştü.”

2.Keşif Mehmet Şahin Türbesi

Eski Küçük Toraman Köyü mezarlığı içerisinde yer alan Mehmet Şahin Türbesi yeni bir oluşumdur. Aslen Küçük Toraman Köyünden olan ve hayatını da orada geçirmiş bulunan Mehmet Şahin 1969 yılında ölümünden önce çocuklarına:

“Ben ölüp ölümümün üzerinden bir yıl geçince mezarımı açın, cesedime bakın. Eğer cesedim çürümüş ise üzerini kapatıp gidin. Eğer cesedim çürümemişe üzerime bir türbe yaptırın.’ diye vasiyet eder. Bir yıl sonra mezar açılıp bakıldığında cesedin çürümediği görülür. Bunun üzerine oraya çocukları tarafından kubbeli ve oldukça gösterişli bir türbe yaptırılır. Hatta onun bitişiğine daha sonra vefat eden büyük oğlu Mecid Şahin için yine onun kadar gösterişli bir başka türbe de yapılır.

Mehmet Şahin’e ait türbenin giriş kapısı üzerinde “Nakşibendi tarikatına mensup mürid-i kamillerden Keşif Mehmet Şahin” ibaresi yazılı ise de, bize bilgi veren çocukları babalarının Kayseri yöresinde mevcut Dokuz Osmanlar denilen bir gruba mensup olduğunu, H. Mehmet Kalpakçioğlu’ndan icazetli bulunduğunu ifade etmişlerdir.

Keşif Mehmet Şahin’e ait bu türbe zamanla bir ziyaretgaha dönüşmüş olup hatta o yurdun her tarafından ziyaretçi cezbedebilecek bir şöhrete de ulaşmayı başarmıştır. Türbe çok çeşitli amaçlarla ziyaretçiler tarafından ziyaret edilmekte olup, ziyaret adabı bakımından adaklar ve özellikle kurban kesimi bu türbede değil de yukarıda sözü edilen Dede mezarında gerçekleştirilmektedir.

Türbede cuma geceleri ışık yandığı köylülerce ifade edilmekte; ve türbenin arefe günleri tüm köylülerce toptan ziyaret edildiği ifade edilmektedir. Keşif Mehmet Şahin’in daha sağlığında gaipten bazı şeyleri bildiği, şifa bulacağına inandığı hastalara okuduğu buna karşılık şifa bulmayacağına kanaat getirdiği hastalara ise okumayı reddettiği kendisine atfedilen kerametler arasında zikredilmektedir.¹¹³

¹¹³ Prof. Dr. Ünver Günay, A.g.e. s.94

3. Kara Şeyh Türbesi

Karaşeyh köyü camisinin bahçesinde yatmakta olan Kara Şeyh'in Karakaya'daki Seyyid Halil'in, Gani Şeyh tarafındaki Dani Şeyh'in kardeşi olduğu söylenmektedir. Halk arasında Kara Şeyh'in manevi gücünün çok büyük olduğuna inanılmaktadır. Onun bu gücünden faydalanmak için, hasta veya dilek sahipleri onun mezarının yanında yatarak rüyalarında kendilerine problemleri konusunda gösterilecek çözüm yollarını ve Şeyh'in yardımlarını beklemektedirler. Ancak hoşnut olduğu kişiye himmet eden Dede, sevmediği kişileri ise orada dur durmamaktadır. Bu türbede en çok dikkati çeken husus, hece taşlarının, birçoğu çürümeye yüz tutmuş muhtelif bezlerle donatılmış olmasıdır. Bu bezler oraya dilek ve adakları olan kadınlar tarafından bağlanmıştır.

Köylüler bu zat ile uğraşmanın uğraşana sıkıntı vereceğini şu olayı anlatarak ifade etmektedirler: Güneşli köyünden bir zat "Niçin bu adama tapıyorsunuz?" diyerek Şeyhin mezarının başındaki hece taşı alıp götürmüştü. Ancak o gece sabaha kadar ona eziyet etmişler. Bunun üzerine o da on amele yevmiyesi vererek taşı yerine geri göndermiş. Bu zatın aleyhinde konuşanların onmadığı ve bu meyanda bir kaç tane ocak batırdığı halk arasında anlatılmaktadır.

Buraya her türlü hastalıktan kurtulmak, çocuk sahibi olmak veya herhangi başka bir dileğin yerine gelmesi için gelinmektedir. Yağmur duası da burada yapılmaktadır. Yağmur duası için bir oğlak veya kuzu kesilip, pilav pişirilir ve yemekten sonra da dua edilir. Dilek sahipleri ise "Eğer bu dileğim kabul olursa Dede'ye kur ban keseceğim." der, dileği gerçekleşince de kurban keser, orada iki rekat namaz kılar. Kurbanın etini ise çiğ veya pişirilmiş olarak dağıtır. Önceleri ekonomik durumu elvermeyenlerin adak kurbanı olarak tavuk, horoz gibi hayvanları kestikleri de ifade edilmektedir.

Çocuk sahibi olmak için dışardan gelenler bu dilekleri için cuma günlerini tercih etmektedirler. Gurbete gidenler sağ dönebilmek için Şeyh'in mezarından toprak alarak bunu üzerlerinde taşırlar. Köye döndüklerinde ise o toprağı tekrar mezara koyarlar. Bu köyden Kore savaşına katılanlar, geleneklere uydukları için sağ-salim dönmüşlerdir.¹¹⁴

¹¹⁴ Prof. Dr. Ünver Günay, A.g.e. s.95

b.Acırlı Köyü

Felahiye'ye bağlı Acırlı köyünde beş tane ziyaret yeri bulunmaktadır. Bunlar;

- 1) Kurşunlu Dağında Beş Kızlar Türbesi
- 2) Evliya Türbesi
- 3) Killi Baba Türbesi
- 4) Köy mezarlığı içinde bulunan Ahmet Dede Mezarı

Kurşunlu Dağındaki türbede cuma günleri ateş yandığının görüldüğü ifade edilmektedir. Evliya isimli türbede ise yağmur duası yapılır. Aynı zamanda bu türbenin önünden toprak alınarak hastalıklara şifa niyetiyle yenilir. Beş kızlar mevkiinde de beş tane ağaç vardır ki bunlara bez bağlanır. Bu ağaçlar hiçbir şekilde kesilip yakılamazlar.

Aynı zamanda bu köyde, yağmur duası yanında Şükür Duası denilen ve yağmurun yağmasından sonra yapılan bir dua adeti de mevcuttur.

5. HACILAR

a. Hacılar Merkez

1. Bakdur Dede (Bakdurzade)

Hacılar ilçesinde Sakar bağları yolu üzerinde Dede mevkiinde metfundur. Hayatı hakkında bildiklerimiz sınırlı olup onun Orta Asya'dan gelen erenlerden biri ve o muhite yerleşen kabilelerin reisi olduğu ifade edilmektedir. Bakdur lakabının onun altında yazılı bulunduğu, bu sebeple de kendisine "Bakdur Dede" denildiği rivayet edilmektedir. Hacılar kasabasının kurucularından olduğu ve bugün 'Baktır' soyadını taşıyanların onun soyundan geldikleri söylenmektedir. Bugün ise Hacılar'da Bakdur Baba soyundan gelenlerin tamamının Baktır soyadını kullandıkları ve nüfuslarının 2000-3000 arasında olduğu tarafımızdan tesbit edilmiştir.¹¹⁵

¹¹⁵ Prof. Dr. Harun Güngör, s. 96

2.Sesli Dede Türbesi

Sesli Dede'nin büyük bir din bilgini olduğu ve İstiklal Savaşı'nda şimdi türbesi bulunan dağın tepesinden 'Haydi aslan kardeşlerim kalkın, kardeşleriniz vatan uğrunda savaşıyorlar, ben onlara yardıma gidiyorum. Derhal peşimden geliniz!' dediği anlatıla gelmektedir.

Sesli Dede diye bilinen bu ziyaret yeri, Hacılar, Beğendik bağları civarındaki Sesli Dağı tepesinde bulunmaktadır. Dağda bulunan bazı kale kalıntıları, buranın geçmişte bir yerleşim bölgesi olduğunu göstermektedir. Sesli Dede'nin kim olduğu ve nereden geldiği kesin olarak bilinmemekle birlikte, O'nun mezarı, hali hazırda kadınlar tarafından ara sıra değişik maksatlarla ziyaret edilmekte dileklerde bulunulup çaput bağlanmaktadır.

Anlatıldığına göre, define aramak maksadıyla bu mezarı kazmak isteyen birisi, bu işe teşebbüs ettiğinde kendisini mezarın birkaç km. uzağında bulur. Tekrar gelip yeniden mezarı kazmak istediğinde ise yine aynı durumla karşılaşır. Bu durum üç kez tekrar eder. Sonunda adam, yanlış bir iş yapmakta olduğunun farkına varır ve bu niyetinden vazgeçer.¹¹⁶

3.Torun Hasan Dede (Evliya) Türbesi

Bu adla anılan zatın mezarı, Beğendik bağları ve Hasan Dağı mevkiine ayrılan kavşakta bulunmaktadır. Bu ismin nereden geldiği ve burada yatan zatın kim olduğu hakkında fazla bir bilgi mevcut değildir. Ancak orada bulunan kale kalıntılarından orasının da çok önceleri bir yerleşim merkezi olduğu anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte bir başka rivayete göre Hasan Dede Kayseri'de yaşamış, daha sonra insanların kötülüklerinden uzaklaşıp uzlete çekilmek amacıyla şimdi Türbesinin bulunduğu yere gelerek hayvanlar ve tabiatla baş başa yaşamış ve vasiyetine uygun olarak oraya gömülmüştür. Türbesi çeşitli dilekler amacıyla ziya ret edilmekte, kurbanlar kesilip, çaputlar bağlanmaktadır. Kendisine duyulan saygı yoldan geçenlerin yol kenarındaki mezarına okudukları ihlaslar, fatihalar ve dualarla izhar olunmaktadır.¹¹⁷

¹¹⁶ Prof. Dr. Harun Güngör, A.g.e s. 96

¹¹⁷ Prof. Dr. Harun Güngör, A.g.e.s. 96

4.Sakar Dede Türbesi

Seher Dede de denir. Dört kuyular mevkiindedir. Hacıların ilk yerleşim yeri burası olduğundan, kendisinin onun ilk sakinlerinden ve hatta halkın ileri gelenlerinden saygın bir din alimi olduğu rivayet edilmektedir. Eskiden ziyaret edilip dilekte bulunulur ve hatta bez parçaları bağlanırdı. Mezarı yol kenarında bulunduğundan, yanından gelip geçenler dua okurlar.

5. Şıh (Şeyh) Aslan Dede Türbesi

Şıhaslan Dağının tepesindedir. Onun dindar ve büyük bir zat olduğuna inanılmaktadır. Ulaşmak zor olduğu için ziyaretçisi azdır. Eskiden buraya bez bağlanır ve dilekte bulunulurdu.

6. İNCESU

a. İncesu Merkez

1.Ocakevi

Kara Mustafa Paşa camisinin karşısında yer alan Ocakevi karı-koca şeyh olan bir çiftin yaşadığı yer olarak bilinmektedir. Rivayete göre, ihtiyaç sahipleri gelip bunların evinde yatar, hayır dualarını alır ve bu dualar kabul olunmuş. Ayrıca Şeyhin himmetini kazanmak isteyenler oranın toprağından alıp yemeklerine katarlarmış.

Bir başka rivayete göre ise, burada bir değirmen çalışırmış. Değirmen arızalanmasın diye Şeyh Hacı Bekir adına helva dağıtılmış.

Çocuğı olmayanlar, kısmeti bağlanıp da evlenemeyenler gelerek burada yatar, yemeğinden yer ve Şeyh'in duasını alırlarmış. Halen burası bu gibi maksatlar için ziyaret edilmektedir.

2.Tekke Dağı

Şeyh Turesan Türbesi Kayseri'nin İncesu ilçesi ile Ürgüp'e bağlı Başkaya arasındaki Tekke Dağı adı ile anılan yerde bulunan ve halk tarafından Tekke diye

bilinen türbe 1. Alaaddin Keykubad'ın karısı Mahperi Hunad Hatun tarafından Şeyh Turesan adına yaptırılmış bir Selçuklu yapısıdır.

Rivayete göre Turesan, Horasandan gelerek buraya bir tekke kurmuş ve bu yolla İslam'ı yaymaya başlamıştır. Başka bir yerde ise, Kayseri Fatihî olarak kabul edilen Turesan Beyin 1. Haçlı seferinde büyük yararlık gösteren Kapadokya hakimi Hasan Bey olduğu ileri sürülmektedir. Ayrıca onun İstanbul muhasarasında Alemdağ'da şehit düştüğü söylenmekteyse de, kabrinin burada oluşu ile bu rivayet çelişki teşkil etmektedir.

Şeyhin Horasan'dan gelen dervişlerden biri olduğu ve bugünkü türbesinin bulunduğu yerde halen mevcut olan bir çilehane yaptırıp orada kırk gün inzivaya çekildiği rivayet edilmektedir. Anlatıldığına göre, padişahlardan biri o yöreden geçerken, Şeyh Turesan'a kendilerine erzak göndermesi için haber gönderir, o da bir şinik buğday ile padişahın askerlerini doyurur.

Türbe, hastalıklara şifa bulmak için ziyaret edilir, burada yağmur duası yapılır ve kurban kesilir.¹¹⁸

3. Bostancı Baba Türbesi

Kayseri velîlerinden. İsmi Behâeddîn Çelebi'dir. Doğum ve vefât tarihi belli değildir. On üç ve on dördüncü yüzyılda yaşamıştır. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Kayseri'nin yukarı tarafındaki Saklan Kalesinin batısında yer alan tarlasında kavun, karpuz yetiştirirdi. Bu yüzden kendisine Bostancı Baba denilmiştir.

Hacı Bektâş-ı Velî ile görüşmüş ve ondan feyz almıştır. Bu konudaki hadise ise şöyle anlatılır:

“Hacı Bektâş-ı Velî, sık sık Hızır aleyhisselâm ile buluşurdu. Bir gün Kayseri'nin yukarı tarafındaki Saklan kalesinin batısında Hacı Bektâş-ı Velî, Hızır aleyhisselâm ile buluştu. Orada bir kişinin kavun ve karpuz ektiğini gördüler.

Hızır aleyhisselâm ile Hacı Bektâş-ı Velî, o bostanın kıyısında bir taşın dibine oturdular. Hacı Bektâş-ı Velî, ismi Behâeddîn Çelebi olan bostan sâhibine; “Kardeş!” diye hitâb etti. Bostan sahibi de ona; “Ne buyurursunuz?” dedi. Hacı Bektâş-ı Velî de; “Bostanından bir kavun koparıp getir, yiyelim.” dedi. Bostan sahibi Behâeddîn Çelebi; “Başüstüne. İnşâallah olunca getiririm.” deyince, Hacı Bektâş-ı Velî; “Diktiğin yeri bir

¹¹⁸ Prof. Dr. Harun Güngör, A.g.e.s. 98

kontrol et. Belki olmuştur.” dedi. Bostan sahibi yine; “İnşâallah!” diyerek önceki cevabı verdi. Bunun üzerine Hızır aleyhisselâm; “Bir kere dolaş gör.” buyurdu. Behâeddîn Çelebi, kendi kendine; “Bir kere dolaşayım.” dedi ve bostana girdi. Birden burnuna kavun kokusu geldiğini fark etti. Bir kökende, üç tane iri kavunun büyüyerek olgunlaşmış olduğunu gördü. Bunların ikisini koparıp, birisini Hızır aleyhisselâm, diğerini Hacı Bektâş-ı Velî’ye verdi ve; “Ey erenler! O birisini de çoluk çocuğumuza götürelim.” dedi. Hacı Bektâş-ı Velî de bu durumu kabul etti. Onlar kavunlarını alıp Kayseri’ye döndüler.

Behâeddîn Çelebi hazretleri, bostan işiyle meşgul olurken, birden aklına; bostan daha ekilirken kavun bittiğini cihanda kim gördü? O azizler kerâmet sâhibi zâtlardanmış. Bu iş onların kerâmetiyle zahir oldu. Bana yazıklar olsun. Eyvah mübârek ellerini öpmedim!” dedi ve bir hayli üzüldü. Bostan ekmekten vazgeçip bir süre onları aradı. Kendi kendine; “Son pişmanlık fayda vermez.” deyip kalan o bir kavunu koparıp evine gitti. Evinin kapısından içeri girince, Hızır aleyhisselâm ile Hacı Bektâş-ı Velî’nin misafir odasında oturduklarını gördü. Selâm vererek odaya girdi. Elindeki o kavunu getirip ortaya koydu. Hemen onların mübârek ellerini öptü. Hacı Bektâş-ı Velî, bostan sahibine; “Kavunları kes de yiyelim.” dedi. Onlara vermiş olduğu iki kavun da duruyordu. Behâeddîn Çelebi hemen kavunları kesti, bir kısmını ailesine gönderdi, kalanını misafirleriyle birlikte yediler ve Allahü teâlâyâ şükrettiler. Ellerini yıkadıktan sonra, Behâeddîn Çelebi misafirlerine; “Size kim derler? Bu fakire himmet edin!” dedi. Hacı Bektâş-ı Velî; “Bana Bektâş-ı Velî derler. Bu azize ise Hızır aleyhisselâm derler.” dedi. Daha sonra Hacı Bektâş-ı Velî, Behâeddîn Çelebi’yi yanına çağırdı onun gözlerini sığayıp, sırtını sıvazladı. Ona hayır duâ etti. Sonra Hızır aleyhisselâm ile Hacı Bektâş-ı Velî, Behâeddîn Çelebi’ye veda edip evden çıktılar. Kapının önünde ikisi de kayboluverdi. “Velîlerin bir nazarı kimyâdır, karataş, nazar ile yakut olur.” O saatte Behâeddîn Çelebi, yüksek merhaleler kat edip, velîlik mertebesine ayak bastı. Kalp gözü açıldı. Bir anda şarktan garba olan yerleri seyreyledi. Türbesi, Kayseri’de İncesu yakınlarında olup ziyâret edilir.”¹¹⁹

¹¹⁹ Ahmet Nazif, Mir’at-ı Kayseriyye, s. 37

b.Sürtme Köyü

1. Omuzu Gürzlü Mezarları

Sürtme Köyü sınırları içerisinde, Evliya Dağı'nın eteklerindeki yatlardan biri de Omuzu Gürzlü diye anılan, Horasan erenlerinden, hem veli, hem de akıncı başı olduğu kabul edilen bu zatın 1. Haçlı seferi sırasındaki savaşlara katıldığı, bu ve benzeri hizmetlerinden dolayı Selçuklular tarafından adına bir türbe yaptırıldığı rivayet edilmektedir.

Halk arasında onunla ilgili şöyle bir olay anlatılmaktadır: Seferberlik sırasında oraya birkaç eşkiya gelerek sığınır. Aralarından birisi velinin uzun sandukasını görünce, elini üzerinde gezdirerek, "Bu kadar boyun varsa vebalim boynuna mı?" der ve adeta onunla alay eder. Çok geçmeden bu sözleri söyleyen eşkiyanın san dukaya dokunan eli diğer bir eşkiya tarafından kesilir.

Omuzu Gürzlü'nün sağlığında çok iyi sapan kullandığı hatta onun sapanla attığı taşları "Yavaş Yavaş" diyerek Yavaş ovasına düşürdüğü de anlatılmaktadır.

Omuzu Gürzlü türbesi, Evliya Dağı'ndaki diğer velilerle birlikte ziyaret edilir ve burada da değişik niyet ve maksatlarla kurban kesilir.

Halk arasında Şeyh Turesan'ın yedi kardeşinin olduğundan bahsedilmekte, bunlardan Şeyh Şaban ve Omuzu Gürzlü'nün aynı yörede yattıkları söylenmektedir.

Şeyh'in türbe kapısının hemen önünde tek parça halinde diz ve uzun taşlar mevcuttur. Bu taşların bazı yerleri aşınmış bulunmaktadır. Halk arasında bu aşınmalar, Şeyhin burada namaz kılması ve secde azalarını koymasından ileri geldiği şeklinde yorumlanmaktadır.

Tekke içerisindeki karanlık odalardan birinde, bir insanın ancak sürünerek geçebileceği bir menfez vardır ki buradan geçenin günahlarının affolunacağına inanılmakta ve buraya Günah Deliği adı verilmektedir.

Türbeye çocuğu olmayanlar çocukları olması için, hastalar şifa bulmak, çiftçiler ise yağmur duası maksadıyla gelirler. Ziyaret sırasında dileyen kurban keser, dileyen de sadece namaz kılıp dua eder.¹²⁰

¹²⁰ Prof. Dr. Ünver Günay , A.g.e , s.99

c.Şeyhşaban Köyü

1.Şem'un El-Gazi Türbesi

Şeyhşaban köyü eski yerleşim yerinin kuzeydoğusunda yer alan Evliya Dağı'nın tepesinde bulunan bu türbe Şem'un el-Gazi diye bilinen bir zata aittir. Bu zatın halk arasında yaygın bir efsanevi kişiliği vardır. Anlatıldığına göre, Hz.Musa'nın Mısırdan ayrılıp Sina'ya geçişinden sonra kavminin bir kısmı Ürdün'e gitmiş, diğer bir kısmı ise Anadolu'ya gelmiştir. İşte Şem'un el-Gazi de Anadolu'ya gelenler arasında bulunmaktadır.

Şem'un-el Gazi, bu yörede çok mücadele eder ve düşmanları onunla başa çıkamayacaklarını anlayınca barış talep ederek ona en güzel kızlarını verirler. Ancak eski inancından vazgeçmeyen Şem'un'un karısı, onu tuzağa düşürmenin yollarını arar. Bir gün Şem'un'un uyurken elini kolunu zincirle bağlar fakat bunun bir fayda etmediğini görür. Şem'un karısına neden böyle yaptığını sorunca, o da kendisinin kuvvetini denemek istediğini söyler. Bunun üzerine karısının niyetini anlayan Şem'un, onun gerçek amacını öğrenmek için, ona perçeminden kesilecek saç telleri ile bağlanırsa etkisiz hale geleceğini söyler. Uygun bir zamanda kadın, denileni yapar. Böylece gerçek niyetini ortaya koymuş olur. Bunun üzerine Şem'un, onu kaleden aşağıya atar.

Kale çevresindeki düşmanlarıyla sık sık mücadele eden Şem'un'a bedenen düşkün olduğu bir zamanda yakındaki bir kilisede eziyet ederler. Bunun üzerine onun "Allah'ım bana öyle büyük bir güç ver ki, seksen sene daha bu kafirlere karşı devenin savak kemiği ile harbedeyim." diye dua ettiği ve duasının kabul edilerek bu arzusuna nail olduğu rivayet edilmektedir.

Şem'un el-Gazi'nin türbesi köy halkı tarafından yılda en az bir defa ziyaret edilir, kurban kesilir, dilek ve dertler dile getirilerek dua edilir. Anlatıldığına göre, bu türbe kurbandsız bırakılmazmış. Bunun imkansız olduğu durumlarda.kurbanlar, Şeyh Şaban ya da Omuzu Gürzlü'de kesilirmiş. Ayrıca bu türbeyi çocuğu olmayanlar ziyaret ederek buraya bez bağlarlar.

Şem'un el-Gazi'nin türbesinin batısında Gavur Kızı Mezarı adı verilen bir mezar bulunmaktadır. Türbeyi ziyaret edenler bu mezara antipati ile bakarlar.¹²¹

¹²¹ Prof. Dr. Ünver Günay , A.g.e , s.101

2.Şeyh Şaban Türbesi

Türbe, köyün kuzeybatısında bulunan köy camisinin kible tarafından camiye ait avlu kapısının sağında yer almaktadır. Kitabesi olmadığından kim tarafından ve ne zaman yapıldığı belli olmayan türbenin içinde yatan zatın tarihi kişiliği hakkında da kesin bir bilgi mevcut değildir.

d. Kızılören Köyü

1.Şeyh Kumalı Türbesi

Onunla ilgili menkıbelerden anlaşıldığına göre, Şeyh Kumalı Osmanlı döneminde, Kara Mustafa Paşa zamanında yaşamış, Paşanın İncesu'ya gelmesi sırasında onunla muhatap olmuş veli olduğuna inanılan bir zattır.

Anlatıldığına göre, Şeyh bir gün tarlada çift sürerken öküzü ölür. Hemen o sırada Gökdağ'ın ormanlarından bir arslan gelerek öküzün yerini alır ve şeyh çift sürmeye devam eder. Diğer bir anlatışa göre, Şeyh, Kara Mustafa Paşanın sefere gitmekte olan ordusunun önüne çıkarak Paşa'ya Ordunun karavanasını ben hazırlayacağım” der ve kazana bir miktar bulgur, yağ koyarak yemek pişirip bununla bütün askeri doyurur. Paşa, Şeyh Kumalı'nın kerametini anlayınca Benim at firik arpa istiyor” der. Bunun üzerine Şeyh, bir tepenin arkasına dolanır ve bir süre sonra arpayı alır gelir. O mevsimde firik arpanın sadece Şam taraflarında bulunabileceğini bilen Paşa, Şeyhin büyüklüğünü bir kere daha anlamış olur.

Köy halkı yağmur duası için bu türbeye gelir, yemekler yapılarak kurbanlar kesilir ve yağmur yağması için topluca dua edilir.¹²²

2.Şeyh Aslan Türbesi

İncesu çevresinde birçok yatır ve ziyaret yerleri daha mevcuttur. Ancak burada bulunanların efsanevi kişilikleri bile pek bilinmemektedir. Örneğin bunlardan Şeyh Aslan, Evliya Dağında yatmakta olup, yıllarca gerek Haçlılarla, gerekse başka düşmanlarla mücadele etmiş bir eren olarak bilinmektedir. Bu yatırın bulunduğu yerde

¹²² Prof. Dr. Ünver Günay , A.g.e , s.103

cinsi münasebette bulunduğu söylenen bir oğlanla bir kızın taş kesildiği de anlatılmaktadır.

Ayrıca Şeyh Şaban köyünün kuzeydoğusunda yer alan Evliya Dağının doruğunda Emir Çoban tarafından yapılmış, içinde yatanın Evliya olarak bilindiği bir türbeden de bahsedilmektedir.

3.Yedi Kardeşler Türbesi

Kızılören'de, geceleri ışık yandığına inanılan yedi kardeşlerin bulunduğu bir ziyafet yerinden de bahsedilmekte ise de, hakkında yeterli bilgi mevcut değildir.

7.ÖZVATAN(ÇUKUR)

a. Özvatan merkez

1.Amarat Türbesi

Köye yakın bir tepede, bir ağacın altında birkaç mezarın mevcut olduğu görülmektedir. Etrafı taşlarla çevrili olan bu yere Evliya, ya da Amarat Evliyası denilmektedir. Burada yattıkları söylenenlerin tarihi kişilikleri hakkında hiç bir bilgi mevcut değildir. Anlatıldığına göre, yağmur duasının da yapıldığı bu yer, genellikle çocuğu olmayan ya da durmayan kadınlarla, sıtmal hastalar tarafından ziyaret edilmektedir. Sıtmal hastalar burada yatar, uykularında korkutulurlarsa hastalıktan kurtulurlarmış. Ayrıca ziyarete gelenlerin burada bulunan ağaca çaput bağladıkları da tespit edilmiştir.

Türbe denilen bu yerin yaklaşık 20 metre kadar köy tarafında etrafı duvarlarla çevrili ayrı bir yatır daha vardır. Bu yatırın Zeynel Abidin olduğu, Zeynel Abidin Gazi ve 20 arkadaşının Zırha (Kale) kalesinde bulunan düşmanlarla savaşırken şehit düştükleri destani bir tarzda anlatılmaktadır.

Çok yakın zamanda ortaya çıkan bu yerin, yukarıda bahsedilen veliden daha büyük olduğu kabul edilmektedir. Bu mezar daha önceleri boş bir arsada iken, daha sonra bu arsaya ev yapan bir vatandaşın evinin avlusunda kalmıştır. Ancak buraya ev yapan kimse birkaç kez trafik kazası geçirdikten sonra, aşağıda anlatılan rüya üzerine burasını kendi arsasından ayırarak müstakil hale getirmiştir. Anlatıldığına göre, bir kadına rüyasında, o adı geçen önümü kapatıyor daha onun başına çok işler açarım

demiş. Kadın da bu rüyasını o adama anlatmış bu yolla mezarın belirlenmesi sağlanmıştır.¹²³

b.Büyük Toraman

1.Hamza Sultan Türbesi

Büyük Toraman Kasabası'nın kuzeyindeki dağın tepesinde bulunan Hamza Sultanın kimliği hakkında fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Bu mezar daha çok yağmur duası maksadıyla ziyaret edilmektedir. Yağmur yağmadığı zamanlarda köyün erkekleri koç, koyun vb. hayvanları götürerek burada kurban keser, namaz kılar ve dua ederler. Aynı günde kadınlar da kasabanın güneyindeki Çiftlik denilen mevkiye bulunan ve kime ait olduğu bilinmeyen bir mezara giderek orada kurban kesip, dua ederler. Bunların beş kardeş olduğu, hatta Karaşeyh köyündeki yatan zatın da bunların kardeşi olduğu rivayet edilmektedir.

2.Büyük Yatır Türbesi

Büyük Toramanın Pek adlı mevkiinde bulunan bu isimsiz mezarın ziyaret yeri şekline dönüşü tarla sahibi olan Nail adındaki kişinin rüyasında “Beni çığnıyorlar, etrafımı çevir demesi ile başlamıştır. Bunun üzerine tarla sahibi mezarın etrafını duvarla çevirmiştir. Mezarın üzeri kapalı olmayıp, hece taşlarında ziyaretçiler tarafından bağlanmış bezler bulunmaktadır.

Bu yerle ilgili olarak köylüler Kekeç Mehmet isimli bir şahsın sigara içerek oradan geçerken, “Sigaranı söndür” diye bir ses işitmiş olduğunu anlatmaktadırlar.

Bu yatır daha çok kadınlar tarafından çeşitli niyet ve maksatlarla ziyaret edilmekte ve o muhitten geçen yolcular burada yatmakta olan kişinin ruhuna fatiha okumayı ihmal etmemektedirler.¹²⁴

¹²³ Prof. Dr. Ünver Günay , A.g.e , s.105

¹²⁴ Prof. Dr. Ünver Günay , A.g.e , s.106

c.Küpelı

1.Üç Şehıter Türbesı

Bu türbe, Özvatan'a bağlı Küpelı köyünde, bir derenın kenarında bulunmakta olup, son zamanlarda ortaya çıkarılmıştır. Burada metfun şehıterın yaşadıkları tarih bilinmemektedir. Talas'lı Cemil Baba, burada yatanların Mehmed ve Hüseyın adında kişiler olduğunu söylemiş. Köylüler, üçüncü kişinin ismini hatırlamamaktadır. Şehıterın burada bulunan dereden abdest aldıklarını birkaç kez görmüşlerdir. Bunların hürmetine Küpelı köyüne tabii afetlerden zarar gelmediğine inanılmaktadır.

Daha önceleri burada yağmur duası yapılır, adak kurbanları kesilirmiş. Fakat şu anda sadece ziyaret maksadıyla buraya uğranılmakta, şehıterın ruhlarına fatiha okunmaktadır.

8.PINARBAŞI

a.Pınarbaşı Merkez

1.Melikgazi Türbesı

1071 de kazanılan Malazgirt Zaferinden sonra Anadolu'nun fethinde büyük katkıları olan, Büyük Selçuklu Sultanlığı'na bağlı olarak kurulmuş bulunan Danişmendlıler'in kurucusu Danişmend Gümüştekin Ahmet Gazi (ö. 1105)'nin on iki oğlundan biri olan Melik Emir (Gazi) pek çok savaş ve fetihlere katılmış ve zaferler elde etmiştir.

Özellikle Melik Gazi'nin Haçlılara, Ermenilere ve Bizanslılara karşı kazandığı zaferlerden sonra mevkii ve şöhreti yükselmiş, kendisine Bağdat'taki Abbasi Halifesi ile İran'daki Büyük Selçuklu Sultanı Sancar birer elçi, hükümdarlık alameti olarak da dört bayrak, davul, altın gerdanlık ve bir asa göndererek onun 'Melik'liğini tasdik etmişlerdir. Ancak o esnada Malatya'da bulunan Melik Gazi elçilerin gelişinden bir kaç gün sonra, yaklaşık olarak 1131 yılında vefat etmiştir.¹²⁵

Danişmendlıler'in Kayseri açısından da ayrı bir önemi vardır. Çünkü Kayseri onlar tarafından fethedilmiştir. Nitekim Camii Kebiri yaptıran Melik Gazi ve Pınar Başı

¹²⁵ M. Zeki Koçer , A.g.e , s.32

İlçesi'nin Melik, köyünde türbesi bulunan Melik Gazi Danişmendliler'in hükümdarlarından.

Melik Emir Gazi çok cesur, zeki, adaletli ve kudretli bir hükümdardı. Onun kahramanlıkları dilden dile anlatılarak destanlaştı ve türbesi Türkiye'nin her tarafından gelen ziyaretçilerin dolup taşıdığı bir yer haline geldi.

Kısaca tarihi kişiliğinden bahsetmiş olduğumuz Melik Gazi halk arasında tamamen efsanevi bir kişiliğe bürünmüş ve tarihi şahsiyeti, halkın efsaneleştirdiği kimliğinde hemen hemen kaybolmuştur.

Halk onu, eteğinde türbesinin bulunduğu kalenin fethinde gösterdiği kahramanlıklar ve kerametlerle benimsemiş ve kendine mal etmiştir. Anlatıldığına göre, Melik Gazi Zamantı Kalesi'nin Hristiyan Komutanı'nın yanına uşak olarak girer. Gerek komutan, gerekse hanımı onun hizmetinden memnun kalırlar. Bir ara komutan Kudüs'e hac görevini ifa etmek için gider. Daha sonra evin hanımı helva yapmış olduğu bir sırada yanında bulunan Melik'e, "Ah, ah! Efendin de şu anda burada olsa idi de şu helvadan yeseydi, o bunu çok severdi" deyince Melik, "Abla bir kaba koy da hemen götürüyüm" der. Kadın içinden "Herhalde uşağın canı helva istiyor da merakını ancak böyle ifade ediyor" diye geçirir. Bunun üzerine bir kap helvayı Melike verir. Sonra Melik birden kaybolur ve Kudüs'te bulunan efendisine götürdüğünü söyler. Ancak kadıncağız buna inanmaz. Ta ki komutan Kudüs'ten döndüğünde heybesinden helva kabını çıkararak "Malımız da, canımız da, dünyamız da, ahiretimiz de Melik'in elinde; ona bugüne kadar daha iyi davranmadığımız için hata etmişiz" deyinceye kadar. Bunun üzerine karı-koca Melik' den özür dilerler.¹²⁶

Bundan sonra Melik'e "Senin dinin ne ise biz de onu kabul edeceğiz" diyerek Müslüman olurlar ve gizli gizli İslamiyet'in vecibelerini yerine getirmeye başlarlar.

Melik'in kaleyi fethetme arzusunu öğrenen komutan ona, "Sana kaleyi fethettireceğim, ancak öldükten sonra ayak ucundan bir yer isterim" der. Bu arada Selçuklu ordusu kalenin yakınlarına gelerek pusuya yatar. Önceden kararlaştırıldığı gibi en müsait bir anda Melik ezan okuyacak ve bunu takiben de ordu kaleye hücum edecektir. Nitekim böyle de olur. Kalenin komutanı tıraş olurken Melik'e ezan okuması için işaret eder. Melik ezan okumaya başlayınca berber ne olup bittiğini sorar. Komutan durumun anlaşılmasında için, "Ne olacak, Deli Melik aklına ne düşerse onu işler" diye cevap verir. Fakat durumdan şüphelenen berber hemen o anda komutanın başını keser.

¹²⁶ Ahmet Nazif , Meşahir-i Kayseriyye , s.96

Burası cami, medrese, aşevi ve türbeden oluşan bir külliye konumundadır. Osmanlılar zamanında devletin sağladığı imkanlarla burada kazan kaynar; yolcular, kimsesizler ve fakirler karşılıksız olarak yemek yerlermiş.

Türbede metfun bulunan Melik Gazi'nin mumyalanmış cesedine iğne batırıldığında halen kan çıktığı inancı halk arasında oldukça yaygındır. Ziyaretler sırasın da türbenin içine girerek dua etme hususunda ziyaretçiler ısrar etmektedirler. Ziyaret için belli bir saat ve gün yoktur. Ancak genellikle hasat mevsiminden önce ve sonra ziyaretler yoğunluk kazanmaktadır.

Halkın inancına göre bu mübarek zat için zorluk yoktur. Hastalar, Çocuğu olmayan veya olup da durmayanlar hep buraya gelirler. Herhangi bir adağı olanlar da buraya gelip kurban keserler. Bu türbeyi yurtdışındaki işçilerimiz dahil ülkemizin her tarafından gelenler ziyaret ederler.

Türbeyi ziyaret esnasında, Kur'an bilen Kur'an okur, salavat getirilir, dileği olanlar dileklerini dilerler ve bu sırada sandukanın etrafında dolaşarak "Yatanların yüzü suyu hürmetine" diyerek dua ederler, daha sonra kurban keserek ziyaretlerini tamamlarlar.¹²⁷

2.Avcı Hamza Baba Türbesi

Türbenin yakınlarında Avcı Baba mezarı diye bilinen bir ziyaret yeri vardır. Bununla ilgili olarak halk arasında şu hikaye anlatılmaktadır: Melik Gazi'nin hanımı bir gün keçi sağarken keçi durmaz. Kadın, "Avcı Hamza'nın okundan gidesin" diye beddua eder. O sırada çalılıkta gizli olan Avcı Hamza hemen okunu çeker ve keçiyi öldürür. Kadın, "Hazır mıydın, gözün kör olsun!" der demez avcının gözü kör olur. Bunun üzerine Avcı Baba küser ve kaleden ayrılır, kendisine bir ev yapıp herkesten uzakta yaşar. Öldükten sonra da mezarı müstakil olarak oraya yapılır. Daha önceleri yerli halkın bu mezarı sıkça ziyaret ettiği ifade edilmektedir.

¹²⁷ Orta Anadolu Evliyaları, s.427

b. Ayvacık

1.Musa Dede Türbesi

Pınarbaşı'na bağlı Ayvacık köyü sınırları içerisinde bir su kaynağı ve bu su kaynağının 100 metre ilerisinde de bir tek mezar mevcuttur. Dede Musa denilen ve hakkında hiç bir bilgi bulunmayan ancak bu kimseye ait olduğu kabul edilen mezar sadece söz konusu köylüler tarafından ziyaret edilir, orada adak kurbanı kesilir ve yağmur duası yapılır. Buradan akan su ile özellikle çocuk bezleri başta olmak üzere hiç bir temizlik yapılmaz. Çünkü böyle bir temizlik yapıldığında Dede Musa'nın küseceğine inanılır. Mezarın yanındaki ağaçlara ve karamuk çatılarına çaput bağlanır. Köyde Musa isimli çocuklara, Dede Musa'ya saygısızlık olmasın diye kendi adı ile değil, "Dede" diye hitap edilir.¹²⁸

2.Garip Türbe

Ayrıca o yörede Koççağz deresi denilen yerde bir türbe daha vardır. Halk arasında "Garip Türbe" diye anılan yapının Dulkadiroğlu Süleyman Bey tarafından yaptırıldığı rivayet edilmekle birlikte burada metfun bulunanın kim olduğu bilinmemektedir.

9.SARIOĞLAN

a. Sarioğlan Merkez

1.Uzankaya Ziyareti

Bu ziyaret yeri, Sarioğlan ilçesinin 3 km. batısında bulunan bir kayadan ibarettir. Kayanın yanında bir yatacın bulunduğu, burada yatanın da Burhaneddin adında bir veli olduğu söylenmektedir.

Ziyaret edilen bu yere Uzankaya denilmesinin sebebi, burada bir kaya parçasının bulunması ve buradan çıktığı söylenen bir ışığın Evliya denilen bölgeye kadar uzanmış olmasıdır. Hatta Sarioğlan' dan bu ışığı görenlerin olduğundan bahsedilmektedir.

¹²⁸ Doç. Dr. A. Vahap Taştan ,A.g.e , s.109

Rivayete göre, Uzankaya bölgesindeki bir bağ sahibi, Kayanın akşam bağ yakınlarına kadar indiğini, sabah tekrar eski yerine döndüğünü söyler. Yanına aldığı birkaç kişiyle bu sırrı çözmeye çalışır. Gizlendikleri yerden; yatsı namazından sonra kayanın yanında yüzü ay gibi parlayan birinin olduğunu, gelenlerin diz çökerek etrafında toplandıklarını görürler. Seher vaktine kadar orada Allah'ı zikrederler. Duadan sonra besmele ile kayayı eski yerine koyup geldikleri yere tekrar giderler. Bağ sahibi ve yanındakiler kayadan Allah adının yükseldiğini söylerler.

İşte o günden sonra Uzankaya dilek sahiplerinin uğrak yeri olur. Burayı çocuğu olmayan özellikle de çocuğu durmayan kadınlar ziyaret ederler.

Anlatıldığına göre, bu durumda olan kadınlar, ağızlarına ip ve ağaçtan yapılmış at gemi gibi bir şey verilerek bir yakını tarafından Kaya'nın etrafında yedi kez dolaştırılır. Kayanın kuzey tarafındaki bir taş bu işlem için başlama noktası olarak kabul edilir. Her seferinde bu taşın yanına bir çivi çakılır. Kadını dolaştıran kimse bu esnada "Bir atım var satarım, yanına kulunu katarım" cümlesini sık sık tekrar eder. Bundan sonra çocuğun yaşayacağı kabul edilir.

Aynı şekilde yavrusu durmayan hayvanlar da Kaya'nın etrafında buna benzer bir şekilde dolaştırılmaktadır.¹²⁹

2.Seyit Güner Baba Türbesi

Türbe ilçenin batısında Güzelyazı mahallesinin üst tarafında bir yerdedir. Türbenin bulunduğu bu bölgeye Evliya da denilir. Anlatıldığına göre, Sarioğlan'da ikamet etmekte olan Ahmet Hoca 1962 yılında sürekli bir hastalığa yakalanmış ve iki üç yıl bu hastalığı yatarak çekmiştir. Bir gece rüyasında, doktor olduklarını söyleyen üç kişinin yanına geldiklerini görmüş: Bu kişiler hocayı ilaçsız olarak üç gün içinde iyileştireceklerini söylemişler. Sonra ellerini Ahmet Hocanın vücuduna sürerek okumuşlar. Yalnız iyi olduktan sonra, ayaklarının veya dizlerinin ya da ellerinin eğri kalacağını belirtmişler. Sabah olunca hastanın tamamen iyileşmiş olduğu görülmüştür. Bu arada iki el parmaklarının dışa doğru eğilmiş olduğu da müşahade edilmiştir. Bu gelen zatların Şam'lı, Seyid Güner ve oğulları oldukları ifade edilmektedir. Türbe, bu zatın adına inşa edilmiştir. Ayrıca Bakarcak Mahallesi'nde Güner Baba'nın Zekeriyya ve Ahmet Emin adlı iki oğlunun mezarının bulunduğu da anlatılmaktadır. Ahmet

¹²⁹Doç. Dr. A. Vahap Taştan ,A.g.e , s.111

Hoca.(Başaran)'nın anlattığına göre, bu zatlar evliyadır ve her mevsiminde hacca giderler, dönüşte memleketleri olan Şam'ı ziyaret ettikten sonra tekrar buraya dönerlermiş.

Aslında Sarioğlan'daki ziyaret fenomeni birbirine karışmış durumdadır. Bu bakımdan Seyid Baba'nın Uzankaya da yattığı belirtilen velilerle de sıkı ilişkisi vardır. Rivayete göre Seyid Baba (Güner) Uzankaya mevkiinde bulunan velilerle toplanıp zikir yaparken kaya zikre dayanamayıp feryat eder. Melekler, Rabbine kayanın zararını bildirir. Yaratan kayaya "Uzan, sen de onlar ile zikret!" der.

Bugün türbe çeşitli maksatlarla ziyaret edilmektedir.

3.Çiftlik Türbesi

Ebul Hayr Köyü ile Çiftlik köyü arasında bir görünüp bir kaybolduğu söylenen Sarı Dede namında bir Bektaşî dedesinin kabri olduğu söylenen türbede ne zaman yaşadığı bilinmeyen bir zat yatmaktadır. Açılan mezarda ipek halıça ve çürümemiş ceset çıktığı için Diri Dede türbesi olarak da tanınan türbede insanlar çeşitli dileklerde bulunurlar.

4.Abdullah Keramettin Türbesi

Çiftlik Kasabası'nın takriben 4 km. doğusunda bulunan bu türbe, kare şeklinde olup yığma taştan yapılmış üzeri çatı ile örtülü bir ev görünümündedir. Geçmiş yıllara oranla türbeye daha çok önem veren kasaba halkı, türbenin etrafındaki alanı duvarla çevirip, bahçesini de ağaçlandırmıştır.

Bu türbede yatanın Abdullah Keramettin isimli bir zat olduğu anlatılmaktadır. Bu civardaki şeyhler, Malazgirt zaferinden sonra bu yörelere gelerek yerleşmişler ve buradaki halkın Türkleşmesi hususunda büyük hizmette bulunmuşlardır. Halkın ifadesine göre Şeyh Abdullah Keramettin kendi müfrezesi başında Düzcik iğdeliği denilen yerde savaşırken bir kolu düşman kılıcı darbesi ile kapar ve bunun üzerine Şeyh şehit düşerek bugünkü türbesinin bulunduğu yere defnedilir. Daha sonra burası, kendisini sevenler tarafından türbe haline getirilir. Şeyhin kolunun koştugu yer olarak bilinen Düzcik iğdeliği de bu vesileyle kutsal sayılmaktadır. Başka bir rivayete göre ise, büyük bir ihtimalle, Çiftlikte yatan Şeyhin kardeşi de burada yatmaktadır.

Türbe ilk planda yağmur duasının yapıldığı bir yer olarak bilinmektedir. Kasaba halkı kurak mevsimlerde bu türbeye gitmektedir. Anlatıldığına göre, duaya çıkmadan önce Kasaba Belediye Başkanlığı tarafından türbeye gidileceği ilan edilir. Görevliler tarafından halktan yağ, bulgur vs. toplanır, kurbanlıklar temin edilir. Belirtilen günde erkenden türbeye gidilir. Öğle namazına kadar Kur'an okunur, dualar edilir, kurbanlar kesilip yemekler yapılır. Öğle namazı burada cemaatle kılındıktan sonra yemekler yenilir, tekrar dualar edilir. Duada el, ayası yere gelecek şekilde tutulur. Bu esnada özellikle çocukların yüksek sesle 'Amin' demeleri sağlanır. Dua ilkbaharda yapılıyorsa koyun sürüsü kuzu sürüsüne karıştırılır. Bu durumun duanın kabul edilmesinde etkili olacağına inanılır.

Yağmur duasının dışında, doktor tedavisi ile şifa bulamayan özellikle felçli hastalar, şifa bulmak amacıyla, buraya getirilerek, türbedeki büyük mezarın yanın da yatırılıp uyutulur.

Yöre halkının ifadesine göre, türbedeki ibrikler kendiliğinden dolup boşalmaktadır. Ayrıca burada namaz vakitleri ezan okunur, sarıklı cübbeli kişiler burada namaz kılarlarmış.

Bazen uzun yola, mesela hacca gidecek olanlar da yola çıkmadan önce türbeyi ziyaret ederek, burada namaz kılar, dua ederler. Günümüzde çiftlik ve civar köylerden genellikle kadınlar türbeyi ziyaret ederek, burada namaz kılar, dua ederler. Adağı olanlar adak kurbanını burada keserler.¹³⁰

b.Düzencik

1.İğdeli Türbesi

Sarıoğlan İlçesi'ne bağlı Düzencik Köyü sınırları içinde, köyün 2-3 km. güneydoğusunda İğdeli Türbe veya Et Yemez Şıh Türbesi diye anılan bir ziyaret yeri vardır. Burada günümüzde herhangi bir mezar, türbe ve bu tür şeyleri andıracak bir yapı bulunmamasına rağmen, adı geçen yer türbe diye bilinmekte, burası hem köy sakinleri hem de çevre köylerin halkı tarafından ziyaret edilip, kurban kesilmekte ve oradaki iğde ağaçlarına bez bağlanmaktadır.

¹³⁰ Doç. Dr. A. Vahap Taştan ,A.g.e , s.113

İğdelikte yatan şahsa Et Yemez Şih denilmektedir. Bu, Şeyh'in sağlığında et yememesi, eti yenen hayvanları kesmemesi ve eti kendisine haram saymasından ileri gelmektedir. Rivayete göre, Çiftlik kasabasında yatan zatın kardeşi veya yakın arkadaşının burada şehit düşmesi buranın kutsal olarak bilinmesine sebep olmuştur. Çiftlik Türbesi bahsinden hatırlanacağı üzere, burası Şeyhin kolunun koştığı yer olması sebebiyle de kutsal sayılmaktadır. Anlatıldığına göre, bu kol 1940lı yıllarda Yarıktepe mevkiinde bulunmuş, köyden iki yüz altın alacağı olan bir celepçiye verilmiş, bir daha da bundan haber alınmamıştır.

Rivayete göre, bir şeyh bir yolculuk esnasında askerlerle burada konaklarlar. Askerlerin sıcaktan bunalmış olduğu bir anda, Allah tarafından burada iğde ağaçları meydana getirilir. İşte bunun için iğde ağaçları kutsal sayılmaktadır. Bu yüzden köylüler bu ağaçlara dokunmamakta, bir tek dalına bile zarar vermemektedir. Nitekim civar köylülerden bir kişi iddia üzerine iğde ağacının birisini kesmiş, dönüşte adamın ayağına bir çalı dikenini batmış ve o kimse bu sebeple ölmüştür. Bu mevkide avlanmaya da izin verilmediği inancı yaygındır.

Burası yağmur duası başta olmak üzere, şifa arayanlar, dilekte bulunanlar, yeni evlenenler ve çocuğu olmayan kadınlar tarafından ziyaret edilir ve genellikle bu ziyaretler esnasında kurban kesilir.¹³¹

c.Üzerlik

1.Ayrı Dede Türbesi

Üzerlik köyünün kuzeybatısında yattığına inanılmakta olup, kurak mevsimlerde burada yağmur duası yapılmaktadır.

2.Ziyaret

Sarıoğlan, Üzerlik ve Burunören sınırlarının kesiştiği noktada Ziyaret olarak isimlendirilen bir mevki vardır. Fakat burada herhangi bir yatırım olup olmadığı bilinmiyor. Bu yüzden de burası bugün ziyaret edilmemektedir.

¹³¹ Doç. Dr. A. Vahap Taştan ,A.g.e , s.115

d.Ömerhacılı Köyü

1.Kırkızlar Tepesi ve Türbesi

Ömerhacılı Köyü'nün kuzeydoğusundaki bir tepede olup, mevki ismini buradan almaktadır. Rivayete göre, düşman saldırısına maruz kalan kırk tane kız, bu saldırıdan korunmak için söz konusu tepenin üzerinde toplanırlar ve “Allah’ım, bizi ya taş ya da kuş et!” diye dua ederler ve o anda taş kesilirler. Bu yüzden burası kutsal kabul edilmekte ve burada bulunan hayvanlar, özellikle de güvercinler avlanmamaktadır.

10.SARIZ

a.Yeşilkent

1.Şehit Mezarı Ziyaret Yeri

Yalak Kasabası'nın kilise yeri mevkiinde Çardaklı denilen bir yer mevcut olup, burada bir mezar vardır. Bu mezarda yatan kimsenin 'şehit' olduğuna inanılmaktadır.

Anlatıldığına göre bir gün bu mezarda bir ışık yanar, bu ışığı gören kimse oraya varınca, oradan “Ben şehidim, niçin buraya bir mezar yapmıyorsunuz?” diye bir ses işitir. Bunun üzerine oraya bugünkü mezar yapılır.

Bu yalnız ve tek olan mezarın hece taşına çeşitli dilekler için çaput bağlanır, yağmur duası da burada yapılır.

2.Altı Söğüt Türbesi

Avşarlar'ın iskanı sırasında iskana karşı çıkan altı kardeşin vefat ettiği yere ekonomik yönü iyi olmayan göçebe Avşarlar onları hatırlamak amacıyla altı Tne selvi söğüt dalı dikmişlerdir. Sonra burayı ziyaret yeri haline getirmişler. Avşarlar iskan edilince Ahmet Cevdet Paşa'nın 'Maruzat'ta belirttiği şekilde iskan edilince burayı köy haline getirmişler,altı söğütün olduğu yeri de ziyarete başlamışlardır.

11.TALAS

a.Talas Merkez

1.Cemil Baba Türbesi

Nüfus kayıtlarında Cemal Kazan olarak bilinen Cemil Baba 1912 yılında Kayseri'nin Deliklitaş Mahallesi'nde dünyaya gelmiş, çocukluğundan itibaren esrareniz hayatı burada geçmiştir. Kayseri ve çevresinde sevilen, sayılan ve biraz da kendisinden çekinilen bir kişiliğe sahiptir. Yakın tarihte yaşamış olmasına rağmen onun özel hayatı hakkında ayrıntılı bir bilgiye sahip değiliz. Onun hayatını Talas Kayseri arasında geçirdiği, kerametleri arasında sık sık hacca gittiği hususu ilk sırayı teşkil etmekte ve bu yüzden de halk arasında Hacı Cemil olarak anıldığı bilinmektedir.

Onun kerametleri ile ilgili bir Çoğu halen yaşamakta olan insanların pek çok müşahedeleri vardır. Bu müşahedelerden bir kısmı onun 'tayyi mekan ettiği ile bir kısmı onun adeta gaibden haber verircesine insanların sırlarına aşına olduğu ile, büyük bir bölümü de daha çok halka uyarı ya da teselli edici mahiyette uyarılarda bulunuşu ile ilgilidir.

Anlatıldığına göre Cemil Baba bütün Peygamber ve velilerin türbelerini bilirmiş. Genellikle kendisini ziyarete gelen yabancılardan muhitlerinde bulunan veli ya da peygamberin kabrinin civarından yedi adet taş getirmesini ister, taşlar getirildiğinde bunlardan bir tanesini alıp geri kalanları getiren kimseye iade eder ve evinin bir köşesinde saklamasını istermiş.

Çok sayıda kerametinin olduğu bilinen Cemil Baba'dan iki anekdotla yetineceğiz: Kayseri'nin tanınmış simalarından birisi hacca gider, Kayseri'li hacılardan birkaçı bir araya gelerek sohbete başlarlar. Aralarında Cemil Baba da vardır. İçlerinden birisi, "Canım bir bulgur pilavı çekti ki der. Diğer hacılar da "Hakikaten olsa da yeseydik" derler. Böylece sohbet devam eder. Bir ara Cemil Baba'nın ortalıktan kaybolduğunu fark ederler. Az sonra orta yere buğuları tütmeekte olan, bakır bir tabak içerisinde bulgur pilavı konur. Cemil Baba "Haydi buyurun ağalar!" der. Pilav yendikten sonra Cemil Baba "Ağa tabağını unutma, çantana koy" diyerek oradan uzaklaşır. Adam tabağın kendilerine ait olduğunu anlar ama buna anlam veremez. Hac dönüşü çantada tabağı gören karısı onu bir süreden beri aradığını fakat bulamadığını söyler. Kocasının olup bitenleri anlatması üzerine hayrete düşer.

Onunla ilgili bir başka menkıbe de şöyledir: Halen Kayseri’de ikamet etmekte olan emekli bir öğretmen, 1960 yılında tayin olduğunda çevresinde duyduğu Cemil Baba’yı görmek arzusu ile birkaç kez Talas’a gider. Nihayet bir akşam hanımını ve çocuklarını alarak Cemil Baba’nın evine varır. Cemil Baba yanındaki çocuğu görür görmez “Bu çocuğu Seyyid Halil Devletli’de kazandınız, değil mi?” der. Bunun böyle olduğunu bilmekte olan adam hayrete düşer. Derken tekrar çocuğu göstererek “Adı İsmail olduğu halde ona ne diye Mehmet diyorsunuz?” diye sorunca adam hayretten bir kez daha irkilir, çünkü nüfus cüzdanında çocuğun adının İsmail olduğunu kendisi ve hanımından başka hiç kimse bilmemektedir. Adam kendini toparlama fırsatı bulamadan Cemil Baba’dan üçüncü soru gelir, “Şu minik yavrunun ismini de Mustafa koydun değil mi? Sen de uzun süre hastalık çektin, hastalığında peyderpey geçecek.” Adam dehşet ve şaşkınlık içinde kalır ve o akşam uzun bir sohbet sürüp gider. Bir ara yine Cemil Baba “Bugün kabak yediniz değil mi? Yanında da üzüm hoşafı vardı; hoşafın içinde de erik kurusu.” Nihayet adam kendin den geçmiş bir halde Cemil Baba’nın ellerini öperek oradan ayrılır.

Bu olaydan on beş yirmi gün sonra yine adam Cemil Baba ile kalenin yanın da karşılaşır. Ona bir miktar para verir, o da buna karşılık bir miktar somun ekmeği verir. Adam ekmeği eve getirir, bütün bir aile yer fakat bitiremez. Sofradan kalktıklarında Cemil Baba’nın somunun bir kısmı hala orada durmaktadır.

Son günlerini tamamen ibadet, taat ve zikirle geçiren Cemil Baba, 5 Kasım 1982 günü Seyid Burhaneddin’in türbesini ziyaret eder, uzun bir yolculuğa çıkacağı gerekçesiyle boy abdesti alır ve aynı gün saat 15.30 sıralarında yeğeni Ali Felek’in Talas’taki evinde vefat eder.¹³²

b.Ardıç

1.Evliya Türbesi

Ardıç köyünün batısında yüksek bir tepe üzerinde bulunan ve Osman Zinnüreyin Hz. (Osman) a ait olduğu kabul edilen bir mezar bulunmaktadır. Buraya insanlar daha çok yağmur duası için gelirler. Burası sadece köy sakinleri tarafından değil, yöre halkı tarafından da ziyaret edilir. Ayrıca çeşitli dilekler için de buranın ziyaret edildiği bilinmektedir. Türbe avlusunda bulunan alıç ağacına çaput bağlanmaktadır.

¹³² Kayseri İl Yıllığı ,s.341

Cuma geceleri başta olmak üzere, diğer kutsal gecelerde de evliya türbesin de ışık yandığına, hatta bu ışığın aynı köyün girişinde bulunan ve bugün harabe olan kızlar mezarlığına kadar uzandığına, Evliya'nın kızları ziyarete geldiğine inanılmaktadır.

2.Kızlar Mezarlığı Ziyaret Yeri

Köye girişinde bulunan bu mezarlık günümüzde harabe halindedir. Buranın daha önce Cami yeri olduğu, mezar duvarlarında bulunan ve Arapça olarak yazılmış Allahu Ekber ibarelerine dayanılarak anlatılmaktadır. Fakat buraya neden Kızlar Mezarlığı adı verildiği ise bilinmemektedir ve günümüzde burası ziyaret yeri olma özelliğini kaybetmiştir.

c. Sakaltutan

1.Mikdat Dede Türbesi

Talas ilçesinin Sakaltutan Köyü'nde bulunan türbe, Horasan erenlerinden olduğu kabul edilen Mikdat Dede isimli zata aittir. Türbenin mimari özelliğinden Mikdat Dede'nin Anadolu Selçuklu döneminde yaşamış olduğu tahmin edilmekte olup onun Melikgazi'nin piri olduğundan bahsedilerek ziyarette önceliğin buraya ait olduğu bu türbe ziyaret edilmeden Melikgazi'ye gidilmemesi gerektiği üzerinde durulmaktadır.

Köylülerin ifadesine göre, yaklaşık on beş sene öncesine kadar özellikle çocuğu olmayan, durmayan, yüz felci geçiren ya da ağır bir hastalığa yakalanan kimseler, genellikle perşembe günleri türbeyi ziyarete gelirlermiş. Türbenin hastalıklara iyi geldiği hususunda halkın rivayetine göre, Bünyan'ın Koççağız köyünden yatalak olarak gelen bir kadın türbede 2-3 gece kaldıktan sonra, iyileşir ve köyüne yürüyerek gider. Yine aynı şekilde türbenin bulunduğu köyde, yataktan kalkamaz durumdaki bir hasta, orada birkaç gün kalıp geceledikten sonra iyileşir. Bu durumu kendisi köylülere şöyle anlatmış: “Türbede yatarken rüyamda ak sakallı bir hoca geldi. Önümde duran büyük bir hendeği atlamamı söyledi. Bunun üzerine o, “atlarsın, atlarsın.” diyerek arkamdan bir tekme vurdu, öbür tarafa geçtim. Bir de baktım hiçbir rahatsızlığım kalmamış”.

Eskiden türbede geceleri ışık yanarmış hatta bu ışık, köyün yukarisından Şihoğlu denilen adamın evine kadar gidermiş. Bugün artık ziyaret edilmeyen bu türbe, halkın yağmur duası için başvurduğu bir yer olma özelliğini devam ettirmektedir.¹³³

¹³³ Prof. Dr. Harun Güngör , A.g.e , s.117

2.Çevrim Mezar Ziyaret Yeri

Mikdat Dede türbesine yaklaşık 20 m. uzaklıkta, köyün içinden geçen Tomarza yolunun kıyısında bulunmaktadır. Mezarın ortaya çıkarılış hikayesi şöyledir: Vaktiyle köyün büyüklerinden Palalı' denen birine rüyasında "bizim üstümüzü çiğniyorlar, köylüye söyle bizi kurtarsınlar" diye şikayette bulunmuşlar. Bu rüya görme olayı üç beş gün devam etmiş. Adam rüyasını köylülere anlatmış. Onlar da "Biz gaybı ne bilelim, bulduklarını yerin etrafını çizsinler biz de ona göre elimizden geleni yapalım." demişler. Palalı ertesi sabah söz konusu yeri etrafı çizilmiş olarak görmüş. Köylüler de o günün imkanlarıyla burasını bir avlu içine almışlar. Bunu takiben aynı kişiye rüyasında "Bizim bir beyimiz var. Biz on iki kişiyiz. Üç basamak aşağı inilecek, altına konulmuş bir aşık var başucunda, işte beyimiz o" demişler. Adam üç basamakla aşağıya inmiş, tarif edilen yeri ve altına konulmuş aşığı bulmuş ve etrafını çevirmiş. Daha sonra buranın adı, çevrim mezar olmuş. Çevrim mezar, türbe gibi ziyaret edilmemektedir.

12.TOMARZA

a.Gülveren

1.Gülbaba Türbesi

Gülbaba türbesi Gülveren Köyü girişinde bulunan mezarlığın yanındadır. Köy sakinlerinden bazılarının defalarca görmüş oldukları rüyalar üzerine metfun olduğu yer, yakın zamanda tespit edilmiştir. Zaman zaman akşamları ışık görülen bu yer açıldığında Gülbaba'nın cesedi bulunmuştur. Metfun olduğu yer tespit edildikten sonra da köy halkından Abdulvahap Güldede'nin gayretleriyle mimari özellik taşıyan bir türbe yapılmıştır.

Hakkında çok çeşitli menkıbeler anlatılan Gülbaba'nın Kıbrıs Harbi'nde görüldüğü, bu harpte savaşanlara su dağıttığı, sorulduğunda Tomarza'nın Gülveren Köyü'nden olduğunu söylediği, savaştan yıllarca sonra onu bulmak için Konya'dan gelen Binbaşının ifadesine dayanılarak halk tarafından anlatılmaktadır. Ayrıca bu zatın Melikgazi'nin arkadaşlarından olduğundan söz edilmektedir. Halk o zatın cesedinin çürümediğine inanmaktadır. Günümüzde yağmur duası burada yapılmaktadır.

b.İncili

1.Halil Dede Türbesi:

İncili Köyü'ndeki türbe Halil Dede'ye aittir. 'İran Horasan'ından bu köye gelmiş olan Halil Dede'nin kardeşleridir.' diye anlatılmaktadır. Halen bu köyde Halil Dede'nin soyundan geldiğine inanılan insanlar mevcuttur. Bu türbeye İncili Çavuş'un anma gününde de topluca gidilir ve ziyaret edilir. Ayrıca burada yağmur duası da yapılır. Söz konusu türbe başka zamanlarda ziyaret edilmez.

13.YAHYALI

a.Yahyalı Merkez

1.Yahya Gazi Türbesi

Yahyalı Ulu Camii'nin avlusunda Türbesi bulunan bu zatın Yahyalı'nın kurucularından olduğu söylenmektedir. Burası daha çok dini bayramlarda ziyaret edilmekte, ziyaret esnasında iki rekat namaz kılınmaktadır.

2.Yahya Efendi Mezarlığı Ziyaret Yeri

Gazibeyli Mahallesi'nin ortasındaki mezarlıkta bulunan etrafı çevrili bir türbe görünümündeki bu mezarın Yahya Efendi isminde, daha önce orada yapılmış bir medresenin sahibi ve hocası olarak bilinen bir zata ait olduğu ifade edilmektedir.

Yahya Efendi'nin mezarının üzeri açıktır. Zira daha önceleri mezarın üzerini kapatma teşebbüslerinde bulunulmuşsa da her defasında ertesi sabah mezarın üzerinin açıldığı rivayet edilmektedir.

Bu mezara daha önceleri çaput bağlandığı, ancak son zamanlarda, böyle bir uygulamanın olmadığı gözlenmektedir.

3.Kümbet

Kime ait olduğu bilinmeyen bu kümbetin bir Selçuklu eseri olduğu tahmin edilmektedir. Yahyalı ilçe merkezinde bulunan bu kümbetin önünde eskiden bez bağlanan bir ağaç varmış. Çaput bağlanmasına engel olmak maksadıyla bu ağaç kesilmiş. Artık burası bir ziyaret yeri olma özelliğini kaybetmiştir. Anlatıldığına göre daha önceki zamanlarda geceleri kümbetin üzerinde ışık yanarmış. Ancak bir gün defineciler kümbete girmek için batı tarafından iki taş sökerler ve bu olaydan sonra kümbetin üzerindeki ışık yanmaz olur.

4.Hacı Hasan Efendi Türbesi

Yahyalı ilçesi, Kavacık Mahallesi Kalender Camii son cemaat mahallinde olan türbe ilçe halkından Hacı Hasan Dinç (1914-1987)'e aittir. Nakşibendi tarikatı şeyhi olan Hasan Efendi ölümünden önce adı geçen mahalleye Kalender adını verdiği bir cami ile aynı caminin son cemaat mahallinde bir de mezar yaptırmış ve ölümünden sonra buraya defnedilmeyi istemiş, ölümünü müteakip de bu vasiyeti gerçekleştirilmiştir.

Günümüzde yoğun olarak ziyaret edilen bu türbeye, Türkiye'nin hemen her tarafından ziyaretçiler geldiği gibi, orta doğu ülkelerinden, Almanya'da bulunan Türk işçileri başta olmak üzere Avrupa'dan da ziyarete gelmektedir.

Buraya gelenler kabri ziyaret ederken, çeşitli renkteki kuşakları sanduka'nın etrafına sürerek dolaşır, dua ederler.¹³⁴

b.Derebağ Köyü

1.Mahmut Sami Ramazanoğlu ve Şeyh Mustafa Efendi Türbesi

Türbe, Yahyalı ilçesinin Derebağ Kasabası'na yaklaşık 1 km uzaklıkta Mendeme yolu üzerinde bulunmaktadır. Anlatıldığına göre Mahmut Sami Ramazanoğlu 1930 yılında Şeyh Mustafa Efendiyi ziyarete gelir. Ziyareti müteakip. bu yoldan dönerler. Elinde su kabıyla kendilerine doğru koşarak gelen birini görüp buraya otururlar.

¹³⁴ Prof. Dr. Harun Güngör , A.g.e , s.119

Kendilerine ikram edilen sudan içerek ellerini yıkarlar. Suyun döküldüğü bu mekanın nemi hiç kurumaz. Türbenin kitabesinde de bu anlatılanlarla birlikte şu mısralara da yer verilmektedir:

Kavuştı birbirine şems ile kamer
Mevla'yı zikretti büsbütün damar
Şehrimize kuruldu bir aziz fener
Teveccüh isteriz Sami efendim.

c.Şıhlı

1. Kılıçlı Ali Efendi Türbesi

Anadolu evliyâsı ve âlimlerinden Asıl adı Ali Rızâ olup, babası Mehmed Efendidir. Halk arasında “Kılıçlı Hoca” ve ilmine izâfeten “Büyük Hoca” olarak tanınır. Medresede öğrenciyken, arkadaşları arasında oynanan kılıç kalkan oyununda, bir arkadaşını kazâen yaralaması üzerine “Kılıçlı” adıyla anıldı. 1848-1850 (H.1265-1267) yılları arasında doğduğu tahmin edilmektedir. 1917 (H.1336) senesinde Kayseri'ye bağlı Şıhlı köyünde vefât etti. Kabri oradadır.

Kılıçlı Ali Efendi, küçük yaşta Kur'an-ı kerîm öğrendi. 1868-1880 yılları arasında Kayseri Medresesinde okudu. Fıkıh, hadîs ve tefsîr ilminde yükseldi. Büyük bir başarı göstererek icâzet, diploma almaya hak kazandı. Bilâhere Şıhlı köyüne dönerek, ders vermeye, halka ilim ve edep öğretmeye başladı.

Köyde bir medresenin olmayışı Kılıçlı Hoca'yı çok üzüyordu. Bu sebeple köye bir medrese yaptırmak ve çok sevdiği Pâdişâh İkinci Abdülhamîd Hanın duâsını almak üzere 1883 (H.1301) senesinde köyün ileri gelenlerinden Kadir Ağa ile birlikte İstanbul'a gitti. Orada Abdülhamîd Hanın vezirlerinden birisiyle görüştü. Neticede Pâdişâha arz edilen Kılıçlı Ali Efendi, bir müddet Sultânla görüştü. Ali Efendinin, büyük bir âlim olduğunu anlayan Pâdişâh, Dolmabahçe veya Yıldız Câmîinde Cumâ vaazı vermesini emretti. vaazını çok beğenen Pâdişâh, bir dileği, bir arzusunun olup olmadığını sorunca; Kılıçlı Hoca; “Köyüme bir ilim merkezi kurmak, bir medrese yaptırmak, Ehli sünnet yoluna hizmet etmek isterim.” diyerek durumu arz etti. Sultân Abdülhamîd Han, bu isteğini kabûl ederek, nakdî ihsânda bulundu. Sonra; “Siz gidin, gerekli para Adana valiliğine gönderilecektir.” buyurdu. Bu parayla Kılıçlı Hoca, Develi

kazasına bağılı Şihli köyüne bir medrese ile birlikte üç tane de çeşme yaptırdı. Böylece halkı maddî ve manevî susuzluktan kurtardı.

Hamîdiye Medresesi olarak bilinen bu medresenin inşası yedi sene sürmüş ve 1892 (H.1309) senesinde tamamlanmıştır. Medrese ilk açılışında 50 öğrenciyle eğitim ve öğretime başlamıştır. Medresenin bir dersihânesi ve 24 hücre si olup, 350-400 kadar talebe yetişmiştir. Medresenin inşası devam ederken Kılıçlı Ali Efendi dört oğlunu yeni hizmete açılacak olan medresede hocalık yapabilecek seviyede yetiştirmiştir. Şihli'nin yerlilerinden Bekir oğlu Yusuf Hoca, Hacı Hamdi Efendi, Kılıçlı'nın oğulları İmam Efendi, Mehmed Efendi, medreseden ilk icâzet alanlar arasındadır. Ayrıca Adana'nın Ceyhan ilcesine bağılı Kösreli köyünden gelmiş ve Konya Medresesinden icâzetli olan Ayvazoğlu Hacı Mustafa Efendiyi medreseye müderris olarak almıştır. Daha sonra çok sevdiği bu zâta, kerîmesi Fındık Hâtunu vererek kendine dâmâd edinmiştir. Hacı Mustafa Efendi de, Kılıçlı Hoca gibi derin âlimdi.

Hamîdiye Medresesinin cümle kapışı üzerine yerleştirilmiş ve bugüne kadar yıpranmadan korunabilmiş olan kitabede şunlar yazılıdır:

*Fahrü'l-mülûk hazret-i Abdülhamîd Han
Ol sâye-i hüceste-i eltâf-ı Girdigâr
Hazırladığı ulûm u fînûnun vesâitin
Her sınıf ahâ iye o Şeh-i ma'delet-şîâr
İkdâ sâyesinde o sâhib-muazzamın
Darü'l-ulûm şöhretini aldı her diyâr
Ez-cümle işbu medreseyi ehl-i ilim için
Bünyâd-ı adl ü dâd gibi kıldı pâydâr*

*Tarîhi çıkdı cev v-i semâvâta Feyziyâ
Bânîsidir bu medresenin Şâh-ı kâmkâr. (H. 1309)*

Açıklaması:

(Hükümdarların efendisi, övünücüsü hazreti Abdülhamîd Han, Allahü teâlânın lütuflarının uğurlu gölgesidir

İşte o adaletiyle tanınmış Pâdişâh, halkın her sınıfı için, ilimlerin ve fenlerin vâsıtalarını hazırladı.

O yücelik sâhibinin gayretleri sâyesinde memleketin her yeri bir ilim yurdu şöhretini kazandı.

Bu medreseyi de, ilim adamları için bir adalet binası halinde yaptırdı.

Ey Feyzî, bu medresenin yapıldığı tarih göklere çıktı ve (anlaşıldı ki) bu medreseyi yaptıran, o bahtiyar Pâdişâhtır.)

Kılıçlı Ali Efendi, iri yapılı, uzun boylu, gür sesli, heybetli, sözü tesirli, nüfuzlu ve itibârlı, müteşebbis ve hayırsever, sevgi ve saygı duyulan, misafirperver bir zâttı. Evi her gün dolar taşardı. Cömert olup, ikram etmekten çok hoşlanırdı. Kimsenin kalbini kırmazdı. Herkesle hoş geçinirdi.

Ömrü hep ilim öğretmekle geçen Kılıçlı Ali Efendi, yumuşak huyluluğu yanında, heybetli bakışlarıyla karşısındaki şahsa saygı telkîn ederdi. Yaptırdığı Hamîdiye Medresesinde uzun zaman Hanefî fikhını anlattı. Medresedeki vakitlerinin dışında çok Kur'an-ı kerîm okurdu. Hayır eserler yapmayı çok severdi. On kilometre uzaktan köyüne içme suyu getirtmiştir.

Hâfız İbrâhim bin Beşir anlatır: “Kayınpederim Hacı Mehmed Efendi, sıtma hastalığına yakalandı. Uzun zaman iyileşmedi. Bir gün; “Büyük Hoca Kılıçlı Efendiyi çağırın, bana bir okusun.” dedi. Kılıçlı Ali Efendi eve geldi. Hastanın yanına oturup, şifâ âyetlerini okudu. Allahü teâlânın izniyle, hasta iyileşip ayağa kalktı.”

Merhum Kozan Müftüsü Fazıl Osman Efendinin oğlu Ahmed Cevdet Çâmurdan anlatır: “Kılıçlı Ali Efendiyi şahsen çok iyi tanırım. Başı büyük sarıklı olup, üç etekli zıbın giyerdi. Kıyafeti yerinde, gösterişli bir zâttı. Her gittiği yerde, Müslüman ve Hristiyan herkesin hürmetini cezbeder ve yollarda giderken herkes ayağa kalkardı. Âlim, fâzıl, cesur ve çalışkan bir zâttı. Kürsüde vaaz ederken, herkes can kulağıyla onu dinlerdi.”¹³⁵

BİSMİLLAH, ALLAHÜ EKBER

Köye içme suyunun getirilmesi konusunda bir kerâmeti şöyle anlatılır:

Kılıçlı Ali Efendi, köyün hayırseverlerini toplayarak, içme suyu getirmek üzere köyün üst tarafındaki Terece denen yere giderler. Su yolunda çalışan işçiler, belirli bir

¹³⁵ Ahmet Nazif , A.g.e ,s.112

mesafeye geldikten sonra büyük bir kayaya rastlarlar. Çok çalışmalarına rağmen kıramazlar. Durumu Kılıçlı Efendiye arz ederler. Kılıçlı Hoca, abdest alıp iki rekat namaz kılar. Balyozu eline alıp; “Bismillah, Allahü ekber.” diyerek bir vuruşta kayayı parçalar. Bu durumu gören halk, Hocaya daha çok saygı gösterir.”

d.Yerköy

1.Ağca Koca Pınarı Ziyaret Yeri

Yerköy’ün kurucularından kabul edilen ve bu zatın ismiyle özdeşleşmiş bir pınar olup başında dört adet iğde ağacı bulunmaktadır. Söylenildiğine göre burada yatmakta olan Akça Koca’nın herkese iyilik yapması ve iyiliği ile ün salması ile suyun o yörede en tatlı su olması arasında bir münasebet kurulmakta, adeta Akça Koca’nın iyiliğinin pınara sindiği kabul edilmektedir.

Felç olanlar, çaresiz derde yakalananlar ve özellikle sıtmaya tutulanlar buraya gelerek bu suda yıkanır. İhlas süresini okuduktan sonra üzerlerinden yırttıkları bez parçasını oradaki iğde ağaçlarına bağlarlar. Böylece hastalığın da o su ile birlikte akıp gideceğine inanılmaktadır. Geçmişte sıtmalılar için iğde ağacının sıtma ağacı olarak kullanıldığı da ifade edilmektedir.

e.Yuları Köyü

1.Dede Sultan Türbesi

Yahyalı’nın Yuları Köyü’nde bulunmakta olan, Yerköy Köyü’ndeki Akça Koca’nın kardeşi olduğu söylenen bu zatın mezarı dağın tepesinde olup bugün ise harap bir haldedir.

Köylüler herhangi bir dilek için ziyaret etmiş oldukları bu mezara ziyaret sırasında para ve metal cinsinden bir şey bırakırlar. Bu durum zamanla mezarın define arayıcılar tarafından birkaç kez kazılmasına sebep olur. Ancak burayı kazın kişiler feci bir şekilde kaza yaparak ölmeleri, o mezarın köylüler arasında önemini artırmış ve bir daha mezarı kazma eylemine cesaret edilememiştir.

2.Dede Pınarı Ziyaret Yeri

Yahyalı'nın güneyinde, Aladağlar'ın Aksu mevkiinde bir pınarın yanında bir mezar vardır. Buraya Dede Pınarı denilmekte, mezarın da Dede Efendi diye bilinen bir zata ait olduğuna inanılmaktadır.

Pınarın yanında bodur ağaçlar bulunmakta olup, hastalar, çocuğu olmayanlar veya başka bir dileği olanlar buraya gelerek oradaki ağaçlara çaput bağlayıp dilekte bulunurlar.

f.Yeşilköy

1.Ziyaretlik

Yahyalı'nın güneyindeki Yeşilköy'de Ziyaretlik diye bir yer mevcut olup burada büyük bir kayanın ortasından şelale şeklinde bir su akmaktadır. Suyun döküldüğü yerin yanında mezar vardır. Daha önceleri buranın gayr-i müslim mezarı olduğu ve onlar tarafından ziyaret edildiği kabul edilmektedir. Ancak aşağıda anlatılan olağanüstü olaylardan sonra halk buranın bir Müslüman mezarı olduğuna inanmaya başlamış ve Müslümanlar tarafından ziyaret yeri haline getirilmiştir. Anlatıldığına göre buraya bir su değirmeni kurulmak istenilince şelalenin suyu kurumuş, bu teşebbüsten vazgeçilince su yeniden akmaya başlamış.

Ayrıca boy abdesti almak için bir şahıs suya girmiş, yine su hemen kurumuş. Adam sudan çıkar çıkmaz su akmaya başlamış. Bu suyun şifalı olduğuna inanılmakta ve hamile kadınlar çocuklarıyla ilgili dilekte bulunmak maksadıyla buraya gelerek suyundan içip, suyun içine de para, demir parçası vb. şeyler atmaktadırlar.

g.Kopçu Köyü

1.Akça Koca Sultan Tekkesi

Kopçu Köyü'nde bulunan bu türbede yatan ve Kopçu Baba olarak da bilinen Akça Koca'nın kardeşi olduğu söylenilmektedir. Başka bir rivayette ise onun Dev Ali'nin kardeşi olduğu ifade edilmektedir. Böylece onun da Horasan'dan geldiği kanaati kuvvetlenmektedir.

Akça Koca Sultan öldükten sonra kendisi için türbe yapılmamasını vasiyet etmesine rağmen bir kadının bu türbeyi yaptırmaya teşebbüs ettiği ve türbe inşaatı bitinceye kadar her gün yemek sinisinin altında bir altın bulduğu, bu altınlarla da inşaat masraflarını karşıladığı inancı yaygındır. Türbe yapılırken sıra üzerinin örtülmesine geldiğinde Akça Koca üzerinin örtülmesine razı olmaz. Türbenin üzeri kubbe ile örtülürken tam o sırada bir rüzgar çıkar ve kubbeyi yerle bir eder. Daha sonra türbeyi yaptıran kadına rüyasında üç delik sağ, üç delik de sol taraftan açmalarını söyler, bunun üzerine belirtildiği şekilde yeniden yapılan bu kubbe bir daha yıkılmaz.

Akça Koca'nın türbesindeki sütunun insan müdahalesi olmadan oraya gelişi, türbenin yapılışı sırasında kubbesinin yıkılışı oraya olan ilgiyi artırmıştır.

Anlatıldığına göre sultanı ziyarete gelenlerin hayvanlarına bakılması için ahırlar ve atların yemesi için bir ev dolusu arpa varmış. Arpanın üzerinde sürekli olarak bir yılan durmuş. Arpadan o kadar yedirilmesine ve bir o kadar da yolcuların yanlarına alıp götürmesine rağmen yılan orada bulunduğu sürece arpa hiç eksilmezmiş.

Yine anlatıldığına göre Akça Koca Sultan'ın ziyaretçisi hiç eksik olmazmış. Bir keresinde köylülerden birine üç atlı misafir gelmiş. Bunlar gece yarısı kalkıp türbeye giderek namaz kılıp, sultanla birlikte tespih çekmişler. Bunları gizlice takip eden ev sahibi eve gelerek yatağına girmiş misafirler eve döndüklerinde, “Sanki Osman Ağa uyuyor” demişler. Bunun üzerine ev sahibi kalkıp hemen ellerine sarılmak istemiş, fakat misafirler o anda kaybolmuşlar.

Türbede geceleri ışık yandığı görülmekteymiş. Türbede halen su ile dolu ibrikler bulundurulmakta ve Sultan'ın bununla abdest aldığına inanılmaktadır. Zira, belirli günlerde bu suların boşaldığı rivayet edilmektedir.

Köy halkının anlattığına göre bir gece hırsızlar türbeye girerek halıları toplayıp çıkmak istediklerinde kapı kapanır ve bir türlü dışarıya çıkma imkanı bulamazlar. Türbeden ancak elleri boş olarak çıkmalarına izin verilir.

Son zamanlara kadar her perşembe günü ikindi namazı için burada ezan okunduğu ve köy halkının burada namaz kıldığı anlatılmaktadır.

Bu türbede daha çok yağmur duası yapılmaktadır. Yağmur duasında dua edecek kişi türbenin damına çıkar ve orada yüksek sesle dua eder, diğerleri de “Amin” derler. Duadan sonra da fakirlere yemek yedirilir.

Çocuğu olmayanlar çocuk sahibi olmak, durmayanlar da çocuklarının yaşaması için buraya gelerek dua ederler. Burada ölmesinden endişe edilen çocukların isimleri değiştirilerek uzun Ömürlü olmaları umulmaktadır. Türbede bulunan mermer sütun

dilek esnasında kucaklanmakta, iki elin parmakları kavuşursa dileklerin kabul olacağına inanılmaktadır. Aynı şekilde türbede bir de delik mevcuttur ki hamile kadınlar bu deliklere ellerini sokarlar, eğer ellerine boncuk çıkarsa kız, başka bir şey çıkarsa oğlan çocuğuna sahip olacaklarına işaret olduğuna inanırlar.

Burada senede en az 3-5 adak kurbanı kesilmektedir. Ayrıca bir ağrısı, sızısı olanlar mezarın yanında bulunan tokuç ile ağrıyan yerine vurdurur. Böylece o kişi oradan çıkmadan ağrısının geçeceğine inanır. Burada dilekte bulunan kadınlar ya türbeye sergi sermekte, ya da çaput bağlamaktadırlar.¹³⁶

h.ulupınar (Barazana)

1.Meryem Ana Ziyaret Yeri

Ulupınar Köyü'nün güneybatısında olup köye dört kilometre uzaklıkta iki katlı bir mağaradır. Birinci katın önünde içi su dolu küçük bir kuyu vardır. Anlatıldığına göre, havalar kurak gitse de kuyunun suyu eksilmezmiş. Burasının kutsal kabul edilmesinin sebebi, Hz. Meryem'in Hz. İsa'yı bu mağarada doğurmuş olması şeklindeki yaygın inanıştır. Yağmur duası burada yapılır, bu maksatla kurban kesilip namaz kılınır ve dua edilir. Çocuğu olmayan kadınlar, çocuk sahibi olabilmek için buraya gelirler. Mağaranın önündeki sudan içerek, oradaki ağaca çaput bağlarlar. Ayrıca cilt hastalıkları için de ziyaret edilen Meryem Ana, ziyaretçiler tarafından bir şifa yeri olarak kabul edilir. Bu maksatla oradaki suda yıkanılır, kuyunun kenarından alınan çamurlar rahatsızlık duyulan yerlere sürülür.

14. YEŞİLHİSAR

a.Yeşilhisar Merkez

1.Karacabey Tekkesi

Karacabey'in Sultan Murad ordusuna mensup bir kumandan olduğu rivayet edilmektedir. Sultan, Revan seferine giderken Karacabey burada vefat etmiş ve onun emriyle buraya defnedilmiştir. Önceleri açıkta olan bu mezarın daha sonra etrafı duvarla

¹³⁶ Prof. Dr. Harun Güngör , A.g.e , s.121

çevrilmiştir. Ancak yanında bir mezar daha mevcuttur ki bu mezarın kime ait olduğu bilinmemektedir.

Karacabey Türbesi geçmişte olduğu gibi bugün de ziyaret edilmektedir. Özellikle dini önemi haiz günlerde yöre halkı buraya gelerek Allah rızası için dua etmektedir. Aynı zamanda burası yağmur duası yapılan yerlerden biridir. Burada dilek ve adak ziyaretleri pek sık yapılmamaktadır.

2.Garipler Mezarlığı Ziyaret Yeri

Yeşilhisar'ın kuzeyinde bir mezarlıktır. Yeşilhisar'da ölüp de kimsesi olmayan şahıslar buraya defnedilmektedir.

Bayram arifelerinde, ilçe mezarlığından sonra halkın burayı da ziyaret etmeden evlerine gitmedikleri söylenmektedir.

3.Mir'ati Dede Türbesi

Şair olduğu bilinen Mirati Dede'nin doğum ve ölüm tarihleri tam olarak bilinmemekle birlikte büyük bir ihtimalle Osmanlı döneminde yaşadığı sanılmaktadır. Mir'ati Dedenin aynı zamanda alim, zahid ve keramet sahibi olduğuna inanılmaktadır.

Mezarı yol üzerinde olan Dedeyi gelip geçenler ziyaret ederek ondan himmet beklemektedirler. Halkın söylediğine göre Mir'ati Dede'nin mezarı şimdiki bulunduğu yerin biraz daha doğusunda imiş, daha sonra şimdiki yerine taşınmış ve muhafaza altına alınmıştır. Bu iki mezar arasında geceleri ışık yandığına inanılmakta ve bu durumu bazı kişilerin gördüğü söylenmektedir.

4.Koyunbaba Türbesi

Bir tasavvuf şairi olduğu söylenen Koyunbaba'nın yaklaşık 1565 tarihinde vefat ettiği türbenin üzerindeki yazıdan anlaşılmaktadır. İlçe mezarlığının içinde bulunan Koyunbaba Türbesi, genellikle mezarlığı ziyarete gelenler tarafından ilgi görmektedir.

5.Şeyh Cemalettin Baba Mezarı

IV. Murad'ın şeyhlerinden olduğu ve bir sefer esnasında Karahisar (Yeşihisar) da vefat etmesi üzerine buraya defnedildiği söylenen Şeyh Cemaleddin Baba, alim ve veli bir zat olarak bilinmektedir.

Arefe günlerinde diğer yerlerle birlikte ziyaret edilir. Ayrıca o yöreden gelip geçenler tarafından ziyaret edilip, ruhuna fatiha okunur.

6.Türbe Tekkesi

Türbenin tarihi ve kime ait olduğu hakkında bir bilgi yoktur. Burada yatanların, buranın kervan yolu üzerinde olması sebebiyle kervan sahiplerinden alim, zahid kimselere ait olduğu ya da buranın eski bir yerleşim yeri olması hasebiyle bu kişilerin oranın ileri geri gelen alim, veli zatlarından olması ihtimal dahilindedir.

Türbe, tamir edilerek üzeri örtülmüş bir binanın içinde mevcut olan iki mezardan ibarettir. Hala ilgiyle ziyaret edilen türbeye adak ve şifa bulmak amacıyla gelinmektedir. Aynı şekilde bugün dahi ziyaretçiler tarafından türbenin yakınındaki ağaçlara çaput bağlanarak dilekte bulunulmakta ve türbedeki ulu kişilerden himmet beklenilmektedir. Ziyaretçilerin büyük çoğunluğu Allah rızası için türbede birkaç rekat namaz kılıp, dua ederler.

Türbenin içi ve mezarlar ziyaretçilerin getirdikleri namazlık, baş örtüsü vb. şeylerle adeta süslenmiş bulunmaktadır. Halen türbede kibrit ve çırallar yanmaya hazır olarak bekletilmektedir.¹³⁷

b.Doğanlı

1.Ali Dede Tekkesi

Yeşilhisar'ın 20 km. güneyindeki Doğanlı (Gördeles) Köyü'nün kuzeyindeki bir tepede bulunmaktadır. Kare şeklinde örtülü bir binanın içinde bulunan türbe 1970 yılında köylüler tarafından tamir edilmiştir.

Türbede yattığı ifade edilen Ali Dede'nin ne zaman yaşadığı bilinmemekle birlikte, köyün kervan yolu üzerinde oluşu sebebiyle onun kervan sahibi ulu bir kişi

¹³⁷ Prof. Dr. Harun Güngör , A.g.e , s.124

olduğuna inanılmaktadır. Köyde Şimdiye kadar dolu, sel, kıtlık vb. felaketlerin olmayıŐının Ali Dede'nin oradaki mevcudiyetinden kaynaklandığına inanılmaktadır.

Ayrıca Ali Dede'nin geceleri elinde bir ıŐıkla dolaŐığı ve bu durumun köylülerce görüldüğü de yaygın inanıŐlar arasındadır.

Tekkeyi genellikle çocuğu olmayanlar, hastalıklarına Şifa arayanlar ziyaret etmekte ve yağmur duası için de buraya gelinmektedir.

Ziyaretler sırasında ziyaretçiler namaz kılıp, dua etmekte fakat kurban olayına rastlanılmamaktadır.

2.Ovaçiftliği Yatırları Ziyaret Yeri

Yeşilhisar'ın 20 km. güneyindeki Ovaçiftliği Köyü'nde kimlere ait olduğu belli olmayan fakat Horasandan geldikleri rivayet edilen üç kardeŐe ait olarak bilinen mezarlar mevcuttur. Mezarlardan birisi köyün kuzeyinde, diğerisi batısında, bir diğerisi ise güneyinde bulunmakta ve bu mezarlar sacayağı olarak ifade edilen bir üçgen oluŐturmaktadırlar.

Eski bir döneme ait oldukları söylenen bu türbeler, Ramazan ve Kurban bayramlarında ikindi namazından sonra ayrı ayrı cemaat halinde ziyaret edilmektedir.

Türbenin birisi bir odalı ev Şeklinde olup eskiden burada kazan kaynatılır ve burası aşevi olarak kullanılırmıŐ.

Anlatıldığına göre, bazı cuma geceleri, kuzeydeki türbede yatan zat batıdakini ıŐıkla ziyarete gider, oradan da güneydeki türbeye uğrarmıŐ. Ziyaret karŐılıklı devam edermiş.

Bu türbeler yağmur duası dışında pek sık ziyaret edilmemektedir. Ancak burada dikkat çeken bir husus özellikle hacca giden kimselerin ölünce mezarlığın içindeki türbenin yakınına gömülmüş olmasıdır.

c.Keşlik

1.Yalnız Sultan Türbesi

Yeşilhisar'ın 7 km. kuzeyinde Keşlik Köyü'nün kuzeybatısındaki mağaralar arasında, dikdörtgen Şeklinde, üstü kemerle örtülü bir binanın içinde üç mezardan ibaret

bir türbedir. Tarihi hakkında kesin bir bilgi bulunmayan bu mezarların Yalnız Sultan adındaki bir zata ve ailesine ait olduğu ifade edilmektedir.

Yöre halkının anlattığına göre Yavuz Sultan Selim bir sefere giderken ordusu ile Yeşilhisar'da konaklamış bu sırada Keşlik Köyü'nde yaşayan alim ve zahid olan bu zatın şöhretini duymuş. Bunun üzerine ordusuyla birlikte bu zatı ziyaret için köye çıkmış. Yavuz Sultan Selim bunu sadece evliya ve sultanların yapabileceğini işareten "Sen de burada Yalnız Sultansın" diyerek onun büyüklüğünü takdir etmiş.

Bu zat vefatından sonra bulunduğu yere gömülmüş ve o günden beri Yalnız Sultan olarak anılagelmiştir.¹³⁸

Yukarıda vermiş olduğumuz manevi ziyaret yerleri dışında da ziyaret edilen yerlerin olduğu bir gerçektir. Aşağıda anıtmezar biçiminde yapılan; fakat bugün çoğu hakkındaki bilgiler unutilan Kayseri'deki kümbetlerin bir listesi bulunmaktadır. Kayseri'deki manevi ziyaret yerlerinin tamamı bu kadar değildir. Bunlardan başka da ziyaret yerleri vardır. Ancak bunların hepsine ulaşmamız mümkün olmamıştır. Kayseri'de özellikle şehir merkezinde ziyaret edilen zatların bir listesi çalışmamızın ekinde mevcuttur. Bunların yattıkları yer ve ölüm tarihleri de listede verilmiştir.

Şimdi de bu ziyaret yerlerini bilimsel olarak değerlendirmeye tabii tutarak incelemek istiyoruz. Buradaki bilgilerimiz Prof. Dr. Ünver Günay ve Prof. Dr. Harun Güngör'ün görüşleri esas alınarak verilecektir.

¹³⁸ Prof. Dr. Harun Güngör , A.g.e , s.126

KAYSERİ KÜMBETLERİ LİSTESİ

1. Camii Kebir Kümbeti
2. Karadayı (Karatay) Kümbeti
3. Huvand Külliyesi Kümbeti
4. Lale Kümbeti
5. Şeyh Tennuri Kümbeti
6. Dev Ali Kümbeti
7. Kırk Kızlar Kümbeti
8. Emin Ali Kümbeti
9. Emir Erdoğmuş Kümbeti
10. Emir Şahap Kümbeti
11. Hızır İlyas Kümbeti
12. Mahmut Zengi Kümbeti
13. Zeynel Abidin Türbesi ve Kümbeti
14. Gevher Nesibe Kümbeti
15. Babük Bey Türbesi ve Kümbeti
16. Esmâ Hatun Türbesi
17. Atsız Kümbet
18. Alaca Kümbet
19. Beş Parmak Kümbeti
20. Han Kümbeti
21. Has Bek Kadı Kümbeti
22. Köşk Kümbeti
23. Sırçalı Kümbet
24. Ali Cafer Kümbeti
25. Kutluğ Hatun Kümbeti
26. Döner Kümbet
27. Melik Gazi Kümbeti
28. Tacüddin Kümbeti
29. Çifte Kümbet
30. Emir Sıracüddin Kümbeti (Cürrürler Camii ve Kümbeti)
31. Üçlü Kümbet
32. Himmet Dede Kümbeti
33. Garip Kümbet
34. Samağır Kümbeti

3.BÖLÜM

MANEVİ ZİYARET YERLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

A.TÜRBELERİN ve ZİYARET YERLERİNİN ÖZELLİKLERİ

Araştırma alanımızda, kutsal addedilerek ziyarete konu olan yerlerin en büyük bölümü mezarlardır.Dede mezarı veya kısaca dede, eren, evliya, tekke, türbe ve yatır adlarıyla anılan bu kutsal mezarlarda, öncelikle şekil bakımından iki ayrı kategoride toplanıyorlar:

1. Üzerinde yapı olan mezarlar
2. Üzerinde yapı olmayan ve sade taşlarla çevrili açık mezarlar

Üstünde yapı olan mezarların da değişik şekilleri mevcuttur:

Selçuklu geleneğine uygun olarak yapılmış ve üstü piramit biçiminde örtülü, kümbet tarzındaki abide halindeki yapılar,

Osmanlı geleneğine uygun olarak inşa edilmiş ve üstü genellikle kubbe ile örtülmüş türbe tarzındaki abide halindeki yapılar,

Herhangi bir mimari özelliği bulunmayan basit yapılar ki bunların da değişik türleri bulunmaktadır,

Sadece dört duvar arasına alınmış, üstü tamamen açık yapılar. Üstünde kümbet, türbe, vb. tarzda yapılar bulunan ziyaret yerlerinin bir kısmında sadece bir mezar bulunurken, diğer bir kısmında birden fazla mezar yer almaktadır. Develi’de ki Hızır İlyas kümbetinde ise hiçbir mezar mevcut değildir. Buna göre o bir makam türbesinden ibaret olmalıdır.

Arapça türab yani toprak kelimesinden, yazı dilindeki turba’nın halk diline kazandırılarak Türkçeleştirilmiş şeklinden ibaret olan ve Arap dilinde evliyaya ait hem basit mezarları ve hem de abide halindeki mezarları ifade etmek üzere kubbenin karşılığı olarak kullanılan türbe, Türkçe’imizde genellikle ölünün gömüldüğü yerde, kabrin üzerine yapılan binayı ifade etmek için kullanılmaktadır.Türkler’in dini kültür tarihi içerisinde oldukça eski dönemlere uzanmaktadır. Bilindiği gibi ziyaret amacıyla gidilen türbeler mesela Orhun Kitabelerinde ‘bark’ adı altında geçmektedir. Bununla birlikte, ev-bark teriminde de

açıkça görüldüğü üzere, her ne kadar bark, ulu kişilerin yattıkları ve ziyaret konusu olan türbeleri ifade ediyorsa da ev ile birlikte zikredildiğinde menşesinde içerisinde aile cemaatinin yaşadığı evin kutsiyetini ifade etmektedir. Makam türbeleri ise, kendilerine büyük saygı duyulan mübarek şahsiyetlere atf olunan manevi ikametgah ve bu bakımdan oralarda fiilen bir mezarın bulunup bulunmaması, onların kutsal bilinip ziyaret konusu olmaları için bir engel teşkil etmemektedir. Şimdi de bu ziyaret yerlerine ait özellikleri verelim:

Aşağıda vereceğimiz açıklamalar bizi, ziyaret yerlerinin, belirlediğimiz mezarların şekil ve yapı bakımından arz ettikleri özelliklerin incelenmesinden, orada yatan veya yattığı farz olunan ve kutsal bilinerek özel amaç ve usullerle ziyaret edilen kimselerin kimlikleri konusuna götürmektedir.

Kayseri ve çevresinde ki ziyaret yerleri ve oralarda yatan veyahut da yattıkları farz olunan mübarek zatlardan ancak pek azı ile ilgili olarak birtakım tarihi bilgilere sahip bulunmaktayız. Ziyaret yerleri ve oralarda yatan kimselerle ilgili olarak, genellikle söylenti ve menkıbeler, tarihi tespitleri kat kat aşmakta ve bu kişilerin şahsiyetlerini menkıbevi bir görünüme büründürmektedirler. Bununla birlikte menkıbevi şahsiyetleri hakkında bazen oldukça karışık izleri ve çağrışımları bize sunmakta, ancak bir çok durumlarda onlar ziyaret konusu olup kutsal bilinmelerinin ötesinde bize, ne tarihi ne de menkıbevi hiçbir bilgi sunmamaktadırlar.

Bu durumda olan ziyaretlerin halk arasında anıldıkları ve öylece kutsal bilindikleri isimler vasıtasıyla dahi asgari ölçüde sonuçlar çıkarmamız mümkün olabilmektedir. İşte bu şekildedir ki, araştırmalarımızda dede, eren ve evliya adıyla anılan genellikle düz arazide veya bir mezarlık içinde yer alan, Çoğu basit mezarların, ilk zamanlarda Anadolu'da milli efsane kahramanlarına ve din ulularına verilen lakaplar olduklarını biliyoruz. Yatırlar ise tabiatüstü gücü olduğuna ve insanlara yardım ettiğine inanılan saygın ölümlerin mezarlarıdır. Zaman zaman, zaviye, dergah hankah ya da asitane gibi isimler adı altında da anılan tekkelere gelince, her ne kadar gerçekte onlar tasavvufi tarikatların ayin yapmalarına mahsus mekanları ifade ediyorsa da, araştırmalarımızda şimdiki haliyle tarikat ulularının, şeyhlerin, velilerin, dervişlerin yahut tarikatta belli bir makam ve mertebeye erişmiş mübarek ve muteber şahsiyetlerin yattıkları yerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine bazı türbe ve tekkelerde yer alan çilehaneler tarikat ile olan irtibatın kesin işaretidir. Bunu , Havadan köyü'nde Şeyh İbrahim Tekkesi yanında bulunan türbedeki mezar taşlarının birinde, orada yatanların Rufai tarikatından

olabileceklerine dair bir kayıt mevcuttur. Zeynel Abidin'in de Rufai tarikatına mensup olduğu anlaşılmaktadır. İbrahim Tennuri Halvetiyye tarikatının Bayramiyye kolunun halifeliğini yapmıştır. Yüzyılımızda yaşayan ve kerametinin öldükten sonra da devam ettiğine inanılan Yahyalılı merhum Hacı Hasan Efendi Nakşi şeyhidir. Şeyh Yahya Efendi ise bizzat kendisi Kadiri tarikatına mensup olmakla birlikte Rufai, Nakşi ve Mevlevi tarikatlarını da temsil ettiğini ifade etmektedir. Bununla birlikte genellikle Kayseri yöresinde ziyaret konusu olan ve çoğunlukla kendilerine şeyh, yahut şih ve yattıkları yerlere de bazen tekke denilen bu kişilerin varsa mensubu oldukları bu tarikatlar hakkında da, yukarıda işaret ettiğimiz birkaçı hariç, pek fazla bilgiye sahip olamıyoruz. Esasen bu anonimlik sebebiyledir ki, araştırmalarımızda tekke terimi de ziyaret konusu olan mezar anlamını ifade etmekte ve ziyaret yerlerini ifade etmekte kullanılan tekke, türbe, yatır,eren, evliya gibi terimler çoğunlukla birbirine karıştırılarak birbirinin yerine kullanılmaktadır.

Tarihi ve menkıbevi şahsiyetleri hakkında bilgi sahibi olduğumuz yatırların büyük bir kısmı Orta Asya kökenli olup Danişmendliler ve Selçuklular dönemine aittir. Tespitlerimize göre, sayıları yirmiye erişen bu velilere Horasan Erenleri adı verilmekte olup onlar Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında kahramanlıkları, kerametleri ve faziletleri ile temayüz etmiş ve böylece Türk toplumunun gönlünde taht kurmuş kahramanlar, veliler ve erenlerdir. Bu gruba tarikat uluları olan şeyhler, pirlar, sultanlar, abdallar, babalar ve dedeler de eklenmektedir. Bugün Kayseri yöresindeki ziyaret yerlerinden Seyyid Burhaneddin, Ebü İshak Alemdari (ölm.1250), Dev Ali, Seydi Şerif, Şeyh Ümmi ve Yahya Gazi'nin kesin olarak Selçuklu dönemine ait olduklarını bilinmektedir. Şeyh İbrahim Devletlü ile Melik Gazi'nin Danişmendliler dönemine ait oldukları Melik Gazi'nin onların hükümdarlarından olduğu hususu tarihçiler tarafından da doğrulanmaktadır. Şeyh İbrahim Tennüri, Cemalettin Baba, Koyun Baba, Mir'ati Dede ve Şeyh Hacı İbrahim Osmanlı dönemine aittir. Cemil Baba, Şeyh Hacı Hasan Efendi ve Şih Yahya Efendi yüzyılımıza ait şahsiyetlerdir.Zeynel Abidin ve Helvacı Dede Hicaz kökenlidir. Nihayet Battal Gazi'nin Emeviler Dönemi'nde 717-740 yılları arasında Bizans'a yapılan seferlerde ün yapmış ve efsaneleşmiş bir kahraman olduğu ve 740 tarihinde, bugünkü Afyonkarahisar yakınlarında şehit düştüğü göz önüne alınacak olursa, Kayseri'deki ziyaretgahını belki de bir makam türbesi olarak düşünmek uygun olacaktır. Melik Gazi ve Battal Gazi gibi Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında önemli roller almış ve efsaneleşmiş gazi-veli

motifinin yanı sıra, yine aynı amacı gerçekleştirmek için savaşırken ölen, ancak kahramanlar olarak kendilerini gösteren şehit veli örneğine de Kayseri yöresinde sıkça rastlıyoruz. Ziyaret konusu olan bir kısım velilerin ermişliklerinin yanı sıra bilim ehli olmaları da kayda değer bir özelliktir. Bu çerçevede şüphesiz ilk sırada, eser sahibi olan Seyyid Burhaneddin'in yer aldığı gerçektir. Bilindiği gibi Seyyid lakabı gerçek veya itibari olarak Hz. Peygambere nesebi bir mensubiyeti ifade etmekte olup bu çerçevede özellikle Hz. Ali'nin soyuna irtibat örneklerine Kayseri yöresinde de rastlıyoruz. Esasen Kayseri ve çevresinde Hz. Ali yalnızca soyu aracılığı ile değil; aynı zamanda efsaneleşmiş kişiliği ile de ziyaret yerleri arasında önemli bir motif olarak karşımıza çıkmakta, buna Kur'an-ı Kerim ve Kitab-ı Mukaddes'ten alınan motifler eklenmektedir. Cebrail ve Hızır-İlyas motifleri birincisinin örnekleri oldukları gibi, Şem'un el-Gazi adıyla bilinen Tevrat'ta Samson adıyla karşımıza çıkan motif de ikincisine örnek oluşturmaktadır. Beş Kızlar, Kırk Kızlar, Kızlar Mezarlığı ve Evliya Dağı'nda Çoban'ın karısı olarak bilinen ziyaret yerleri, araştırmamızdaki ermiş kadın yatır tipinin örnekleri arasında yer alırken, çoban ve garip gibi isimsiz veli yatır motifinin orada etkili olduğunu belirtmemiz gerekir. Kayseri yöresindeki ziyaret yerleri ile ilgili olarak önemli özelliklerden biri de yatırların bazılarının yaşamış oldukları yahut mezarlarının bulunduğu yerlere kendi isimlerinin vermiş olup bu yerler halen onların isimleriyle anılmaktadır. Tespitlerimize göre bunların sayısı 15'e erişmektedir.¹³⁹

B. ZİYARET YERLERİNİN DİĞER ÖZELLİKLERİ

Kayseri'deki ziyaret yerlerinin milli ve manevi olmaları yanında bazı zaman milli ve manevi olmayan ancak efsane ve başka yollarla ziyaret yeri haline gelmiş ağaçların, taşların ve coğrafi yerlerin bulunması dikkat çekmektedir. Biz araştırmamızda bu yerleri değerlendirmeye almadık. Ancak bu yerlerin özelliklerini vermeyi uygun gördük. Şimdi ziyaret yerleri hakkındaki diğer özellikleri din sosyolojisi üzerinde büyük bir otorite olan Prof. Dr. Ünver GÜNAY'ın bakış açısıyla verelim.

Ziyaret yerleri bazan dağ, tepe gibi doğal oluşumlarda ve mevkilerde de tezahür edebiliyor. Kayseri'de bu şekildeki ziyaret yerleri mevcuttur. Bu durumdaki ziyaret yerlerinin birçoğu dağ veya tepe gibi isimlerle anılmaktadır. Onların bu

¹³⁹ Prof. Dr. Ünver Günay , A.g.e , s.130

kutsallığı kazanmalarında bir olay ya da efsane rol oynamaktadır. Bununla birlikte, bu efsanelerin önemli bir bölümü yazılı kültüre erişemediği için bugün unutulmuştur. Ömerhacılı Köyü'ndeki Kırkkızlar Tepesi orada bir savaşın cereyan etmiş ve bu sebeple bir keramet gerçekleşmiş olması dolayısıyla kutsallık kazanmıştır. Ancak burada kız, taş ve tepe unsurları birleşmektedir. Şarioğlan Düzcik Köyü yakınlarındaki İğdeli Türbe de savaşta Çiftlik Türbesi şeyhinin kolunun kopması dolayısıyla kutsallaşmıştır. Bu ziyaret yerinde de diğer benzeri yerlerde olduğu gibi ağaç ve coğrafi yer adları bütünleşmiştir. Sarioğlan Uzankaya Ziyareti de kaya ve mezar unsurlarının yanında coğrafi yer adının da dahil edilerek kutsallaştırıldığına örnektir. Develi Ayvazhacı Köyü Evliya Dağı ile çoban, kadın, türbe, ağaç ve dağ motiflerinin birleştirildiği ve böylece dağ, toprağı ve ağaçlarıyla birlikte kutsallaştırıldığı bir ziyaret yeridir. Buna karşılık Sarioğlan'da Üzerlik ve Burunören köylerinin sınırlarının kesiştiği ziyaret mevkii yalın haliyle kutsallık arz etmektedir. Kendisiyle ilgili herhangi bir efsaneye rastlanmamaktadır. Buna karşılık Hacılardaki Erenler mevkii, içinde bulunduğu pınarın yanı sıra ve daha çok Cebrail'in veya Hızır (A.S.)'in atının ayağının izini taşıdığına inanılan kaya motifi ile bütünleşmektedir. Ancak yine de ağaçlık, düzlük, suyu bol ve pikniğe elverişli olan bütün bir mevki kutsiyet arz etmektedir. Yahyalı'daki Kanlıardıç mevkii ise üzerinde barındırdıkları cinler-periler dolayısıyla korkulan bir yer olarak kutsallaşmıştır.¹⁴⁰

C.ZİYARET YERLERİNDEKİ EFSANELER, KERAMETLER VE MENKİBELER

Kayseri ve çevresinde ziyaret yerleri, mezarlar, türbeler, taşlar, ağaçlar, su kaynakları, evler, mağaralar, tepeler, dağlar ve mevkiler gibi değişik varlıklarda ortaya çıkıyor. Bunların ziyaret yeri olarak bilinmesini sağlayan şey ise oralarda bulunduğu inanılan tabiatüstü güçtür. Şu halde ziyaret yerlerini, fizik-ötesi bu olağanüstü kutsal gücün doğuş merkezleri veya kaynakları olarak nitelemek gerekecektir. Nitekim halk buraları bu gözle gördüğü içindir ki oralara rağbet etmekte ve bunu yaparken de kendi düşüncesi, mantığı, inancı ve hayal gücüne göre birtakım kanıtlara başvurmaktadır.

¹⁴⁰ Prof. Dr. Ünver Günay , A.g.e , s.131

Efsanevi, menkıbevi ve kerametlerle dopdolu olan görünüm, araştırmamızdaki ziyaret yerlerini öylesine sıkı bir doku ile sarmıştır ki daha önce de işaret edildiği üzere orada ziyaret olgusu daha çok bu yönüyle kendini sunmakta, hatta kendisiyle ilgili olarak varsa tarihi bilgi ve gerçeklikleri de bu yöne doğru çekmek suretiyle efsaneleştirmekte ve menkıbeleştirmektedir. Aslında bundan daha tabii bir durum da söz konusu olmasa gerektir. Zira, ziyaret olgusu genelde bir çok toplumda ve çeşitli dönemlerde olduğu gibi, Kayseri’de de daha çok sözlü rivayetlere dayalı bir halk dindarlığı ortamında hayatiyet bulmaktadır. Genelde sözlü rivayetlere dayanma ve yazılı kültüre geçmemiş olma eğilimi ise, orada bir çok efsanelerin, menkıbelerin ve kerametlerin zaman içerisinde birbirine karıştırılması ve pek çoğunun bulanıklaşması ve hatta unutulması sonucunu doğurmuş olmalıdır. Bununla birlikte ziyaret olgusu var oldukça menkıbeler ve kerametler de onlara arkadaşlık edecek, bazıları unutulacak, yerine yenileri gelecektir.

Efsaneler (mythes), genellikle halkın ağzında, ağızdan ağıza dolaşmak suretiyle şekillenen ve çoğunlukla olağanüstü nitelikler taşıyan hikayeler olup Kayseri’deki ziyaret yerlerinin önemli bir bölümünün Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında görev alan gaziler, şehitler ve kahramanlar olması, onlarla ilgili olarak anlatılanlara da bir ölçüde destani bir özellik kazandırmış bulunmaktadır. Efsaneler tarihi gerçeklikleri çok aşmaktadır. Buna karşılık menkıbeler tarihi gerçekliklerle daha çok irtibatlıdır. Üstelik onlar velilerle ilgili olduğu andan itibaren hayal gücü onları, tarihi gerçekliklerin çok daha ötesinde olağanüstü özellikler ve unsurlar yüklenerek kutsallaştırmıştır. Nitekim, Kayseri’deki ziyaret yerlerinin kahramanlarının bir bölümü tarihi ya da destani kişiliklerinden çok gazi-veli hüviyetleriyle karşımıza çıkan tipler olmaktadır. Aynı zamanda tarihi bir şahsiyet ve hatta hükümdar olması sebebiyle belki de bu türün Kayseri yöresindeki en dikkate değer ve etkili örneği Melik Gazi’dir. Aslında bu türün Anadolu’daki çok daha yaygın ve etkili örneği Battal Gazi olduğu halde, bu ikisine ait birer ziyaret yeri bulunmasına rağmen Melik Gazi’nin Kayseri ve çevresinde nüfuzunun çok daha yaygın ve etkili olduğunu belirtmeliyiz. Esasen, Kayseri’de yalnızca gazi-veliler, şehitler vs. gibi kahramanların mezarları değil, fakat onlar da dahil olmak üzere velilik özelliği, oradaki ziyaret yerlerinin pek çoğunda hakim bir karakter olarak görünüyor. Öyle ki, doğrudan doğruya bir kahramanın ya da velinin söz konusu olmadığı, su, ağaç, dağ, tepe, taş gibi tabii oluşumların ziyarete konu teşkil ettiği birçok durumlarda dahi onlar bir veli ya da

onun mezarı ile irtibatlanmak suretiyle kutsallaşmaktadırlar. Bununla birlikte bu durum genel bir kural değildir. Çünkü bir veliye veya onun mezarına bağlı olmaksızın bir dağ, tepe, su, ağaç ve taşların da keramet göstermeleri yahut olağanüstü olaylara irtibatlı olmaları mümkündür. Bu sıfatla onlar kutsal addedilirler. Öte yandan veliler gerek sağlıklarında, gerekse öldükten sonra sıklıkla keramet gösterirler. Zira bu onların veliliklerinin kanıtıdır. Gerçekte, başlangıçta IX. yüzyıldan itibaren Hz.Peygamberin Ashabının meziyetlerini ve faziletlerini ifade etmek üzere kaleme alınmış eserlerde kendini gösteren menakıb terimi anlaşılan yine aynı yüzyıldan itibaren sufilerin izhar ettikleri kerametleri nakleden hikayeler içinde kullanılmaya başlanmış olup bilindiği gibi, X. yüzyıldan itibaren evliya menkıbeleri, sufilerin hayat hikayelerini anlatan Tabakatu's-Sufiye türünden eserler de yer almaya başlamış ve ancak XI. yüzyıldan itibaren İslam dünyasında, sufilerin kerametlerini dile getiren menakıbnameler kaleme alınmıştır.

Sufilerin ister sağlığında olsun isterse de öldükten sonra olsun manevi otoritelerini ispat için vücud bulmuş olan kerametler başlangıçta sözlü rivayetler şeklinde ortaya çıkmaktadırlar ve ancak sonradan yazılı kaynaklara geçmektedirler. Nitekim Kayseri'deki ziyaret yerlerinin kutsallığını ve manevi otoritesini sağlayan menkıbe ve kerametler için de durum böyledir. Daha doğrusu onlar genelde ilk safhada kalmış olup pek çoğu yazılı kaynağa geçmemiştir. Böyle olduğu halde onların yazılı kaynakta yer alan kerametlerle gerek unsurların muhtevaları, gerekse de formları itibarıyla benzerlikler göstermeleri dikkate değerdir.Örneğin Havadan Köyü'ndeki türbede yatan zatın, komşu köyde yatan Ebce Sultan'ı ziyarete giderken bir koça binmesi ve böylece manevi gücünü ve üstünlüğünü göstermeye çalışması ancak, Ebce Sultan'ın da bir taş gem vurup ona binerek Havadan'a iade-i ziyarete bulunması ve bu arada kendisinin daha da üstün olduğunu göstermesi motifini, bazı küçük değişiklikler altında, Seyyid Mahmud Hayrani ile Hacı Baktaş-ı Veli arasındaki keramet gösterisinde bulduğumuzu, Bektaşî menakıbnamelerinden biliyoruz.Üstelik, menakıbname türü, benzeri keramet gösterisi motifini Ahmet Rifai ile Dede Garkın hakkında anlatılan menkıbede de yer aldığını bize öğretiyor. Bu paralellikleri mesela hayvanlarla konuşma ve onlara hükmetme yahut az bir yiyeceği çoğaltarak bir çok kimseyi doyurma motiflerinde de bulabiliriz. Kayseri'de hem de yüzyılımızda yaşamış Cemil Baba'nın Kayseri'de kalenin yanında öğretmene verdiği bir miktar somun ekmeğin, bütün bir aile tarafından yenmesine rağmen bitmemesi, Şeyh Şaban, Yalnız Sultan, Şeyh Kumalı, Akça Koca

Sultan ve diğerlerinin gösterdikleri kerametlerin benzerlerini, sadece Bektaşî menakıb namelerinde değil Kitab-ı Mukaddes'te de buluyoruz. Nebi Baba ve Şeyh Kumalı'nın hayvanlara hükmetmesi ile Feridüddin Attar'ın Tezkiratu'l-Evliya'sında zikri geçen kerametler arasındaki benzerlikler de dikkate değerdir. Kayseri'deki menkıbe ve kerametlerin ana temaları ve motiflerini sıralayacak olursak:

- 1- Yatırın rüyada ilgili kişilere görünmesi ve onların yeri konusunda yahut başka hususlarda ikaz etmesi; Büyük Toraman ve Amarat yatırları'nda,
- 2- Türbenin üzerinin örtülmesine izin vermemek. Genellikle Horasan Erenleri gazaplı ve sıkıntılı olduklarından mezarlarının üzerlerinin örtülmesine izin vermiyorlar ; Koçcağız Köyü Evliya Mezarı'nda.
- 3- Türbenin yıkılmasına izin vermemek; Höbek Ali Baba, Sesli Dede Türbeleri'nde
- 4- Hırsızlık amacıyla türbeye girenlerin dışarıya çıkmasına izin vermemek ;Ali Baba, Akça Koca Sultan Türbeleri'nde
- 5- Yatıra saygısızlık gösterenleri ve günah işleyenleri cezalandırmak ; Şeyh Aslan, Büyük Toraman, Koyunabdal yatırları'nda.
- 6- Yatırların görünmesi yahut kapıları açılıp kapanması veya musluklardan akan suların duyulması, ya da yatırların ibadet edip namaz kılmaları. Bu amaçla türbelere ibrik, su, seccade konuluyor ya da mum yahut kandil yakılıyor olması. Akça Koca Sultan, Helvacı Dede, Himmet Dede, Samağır, Karakaya Seyyid Halil, Koyunabda Yalnız Sultan Türbeleri'nde,
- 7- Kısa sürede uzak mesafelere gidip gelme özelliği , bilindiği gibi tasavvuftaki tayyi zaman ve tayyi mekan tabirleriyle ifade edilir. Mekke'ye, Medine'ye, Şam'a, Kudüs'e yahut İstanbul'a gidip gelmeler oldukça yaygındır Cemil Baba, Havadanlı, Çoban, Melik Gazi, Şeyh Kumalı'da,
- 8- Mala, mülke bereket vererek çoğaltma ; Şeyh Şaban, Cemil Baba, Yalnız Sultan, Şeyh Kumalı, Akça Koca Sultan'da,
- 9- Hayvanlarla konuşma ve onlara hükmetme ; Nebi Baba, Şeyh Kumalı'da,
- 10- Gaibden haber verme ; Cemil Baba,
- 11- İbriklerin suyunun kendiliğinden dolması yahut kandillerin kendiliğinden yanması ; Çiftlik Türbesi, Zeynel-Abidin Türbeleri'nde,
- 12- Allah'ı görme olayı ; Seyyid Burhaneddin Hz.lerinde,
- 13- Sağırlara dediğini işittirme ; Zeynel Abidin Hz.lerinde,

- 14- Beddua yoluyla gözünü kör etme ; Avcı Hamza Baba'da,
- 15- Ateşe dokunmak ve ondan etkilenmemek ; Seyyid Burhaneddin Hz.lerinde,
- 16- Aleyhinde konuşanlara zarar vermek ; Seyyid Burhareddin, Kara Şeyh'de,
- 17- Çok güçlü olma ; Omuzu Gürzlü, Erciyes'in eteğindeki isimsiz veli'de,
- 18- Uzun süre açlığa tahammül etme ; Zeynel-Abidin Hz.lerinde,
- 19- Öleceği zamanı bilmek ; Cemil Baba, Seyyid Burhaneddin Hz.lerinde,
- 20- Düşmana karşı savaşmak ; Karakaya Seyyid Halil, Höbekli Ali Baba'da,
- 21- Kutsal suların dahi savaşa katılması ; Dede Suyu'nda,
- 22- Bir bakışta pek çok şeyi yapabilmek ; Zeynel-Abidin, Gani Şeyh'te,
- 23- Cinayet işletmemek ve davul çaldırmamak ; Höbek Ali Baba'da,
- 24- Taş kesilme ; Kırkkızlar, Şeyh Aslan Dede'de,
- 25- Sudan pişmiş balık çıkarma ; Musa Şeyh'te,
- 26- Kutsal ağaçlardan kan akması ; Kermelik Küpeli arasındaki ağaçlar'da,
- 27- Mumyalanmış cesede iğne batırınca kan akması ; Melik Gazi'de,
- 28- Türbede ışık yanması ; Mir'ati Dede, Akça Koca Sultan'da,
- 29- Kutsal kayadan ışık çıkması ; Uzankaya'da,
- 30-Türbedeki sütunun oraya kendiliğinden gelmesi ; Akça Koca Sultan'da görülen kerametlerdir.

D. HALK BİLİMİ AÇISINDAN ZİYARET YERLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

a. Tarihi Tipler:

Bunlar haklarında az çok kesin tarihi bilgilere sahip olduğumuz ziyaret yerleridir. Bununla birlikte daha önce de işaret edildiği ve ziyaret olgusunun genel bir karakteristiği olarak belirlendiği üzere bu tipte de menkıbevi özellikler, genellikle tarihi gerçeklik boyutunu oldukça aşmaktadır. Seyyid Burhaneddin, İbrahim Tennuri, Melik Gazi vb. bu türün araştırma alanımızdaki tipik örnekleridir.

b. Anonim Tipler:

Bu kategoriye ise, hakkında pek fazla bir tarihi bilgiye sahip olunmayan isimsiz velilerin, şehitlerin, gariplerin yattığı farz olunan yatırırlarla, Kutsal'ın su, taş, kay, ağaç, dağ, tepe, mevki gibi doğal ortamda vücuda geldiği ziyaret yerleri dahildir. Kayseri'de bu tipin örnekleri, birincisine nispetle çok daha yaygındır. Bununla ilgili bazen menkıbevi bilgilere rastlanmakla birlikte, bir çoğunun hakkında bu tür bir tespit mümkün değildir.

c. Aktüel Tipler:

Bir kısım ziyaret yerlerinin oluşumu çağdaş bir fenomen olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatta ziyarete konu olan kişilerden bazıları halen hayattadır ve bu durumda fenomen, oluşum halindeki bir sürecin karakteristiğine sahiptir. Bu son durumda genellikle tasavvuf ve tarikat çizgisi daha hakim bir karakteristik olarak kendini göstermektedir. Hacı Hasan Efendi, Şih Yahya ve Cemil Baba bu tipin örnekleri olarak söylenebilir.

d. Mahalli Tipler:

Sahip oldukları gücün yalnızca ziyaret yerinin bulunduğu yerleşimi mahallinin hudutları ile sınırlandırıldığı ziyaretler bu gruba dahildir. samsız mezarlar ile kutsal dağ, tepe mevki, su ve ağaç ziyaretleri bu grubun örnekleridir ve kırsal alanda daha da yaygındır. Hisarcıktaki Evliyalık, Hacılar'daki Erenler vb. bu tipin örnekleridir.

e. Bölgesel Tipler:

Cazibesinin bulunduğu mahallin sınırlarını aşarak yöre sınırlarına eriştiği ziyaret yerleridir. Genellikle bir çeşit hastalığın tedavisi yahut bir kategoriye dahil dileklerin kabulünde uzmanlaşmış ziyaretler bu türün tipik örnekleridir.

f. Milli Tipler:

Şöhreti ve cazibesi bölge sınırlarını da aşarak ülke çapına erişmiş ziyaret yerleridir. Gerçi ülke boyutlarında ele alındığında Kayseri’de Konya’daki Mevlana yahut İstanbul’daki Eyüp Sultan ziyaretlerinin şöhret ve cazibesine enşmiş türbeler mevcut değildir. Bununla birlikte, bu sonunculara nispetle Kayseri’dekilerin de şim dilik ikinci dereceden ulusal boyutlarda cazibe gücüne sahip buldukları söylene bilir. Bu türün Kayseri’de en dikkate değer örneği hiç şüphesiz Seyyid Burhaneddindir. Melik Gazi ve Ali Baba’nın da bir ölçüde bu grupta gösterilmesi gerekir. Bununla birlikte onlar bölgesel tipe de oldukça yakındırlar. Tarikat bağlılığı Yahyalı’daki Hacı Hasan Efendi türbesini ulusal ve hatta bazı örneklerde onu da aşacak boyutlara uzanan bir nüfuz ve cazibeye eriştirme yolundadır.

E. AMAÇLAR VE DİLEKLER BAKIMINDAN ZİYARET YERLERİ

a. Tek Bir Amaçta Uzmanlaşmış Tipler:

Genellikle hastalıklardan tedavi ve şifa beklentisi bu çerçevede ilk sırayı almaktadır. Yağmur duası, çocuk sahibi olma gibi bir kısım beklentilerin böylesine bir ihtisaslaşmada rol oynadığını söyleyebiliriz.

b. Genel Amaçlı Tipler:

Bunlar her çeşit amaçla ziyaret edilen türbeler, yatırlar vb. ziyaret yerleridir ki, bunların örnekleri önceki bölümlerde bolca gösterilmiştir.

F. KÖKENLERİ BAKIMINDAN ZİYARET YERLERİ

a. Tasavvuf ve Tarikat Menşeli Mürşid Veliler:

Bu tipin Kayseri’de özellikle keramet telakkisine bağlı olarak oldukça yaygın bulunduğu gerçektir. Ehli tasavvuf ve tarikat mensubu oldukları bilinenlerin dışında

şeyh, veli, evliya ve tekke gibi isimlerle anılanların hep bu tipe dahil bulduklarını belirtelim.

b. Gaza ve Fetih Kahramanları:

Anadolu'nun fethi, İslamlaşması ve Türkleşmesinde görev almış kahramanlar bu gruba dahildirler. Onlar gazi ve şehit gibi çeşitli adlar altında anılmakta ve ziyaret edilmektedirler. Bu unsur veli motifinin il gazi-veli tipinin ortaya çıktığına bir kanıttır. Bunların da Horasan Erenleri adı altında bilinen Orta Asya ve Türkistan menşeli olanlarının yanı sıra Battal Gazi gibi Anadolu'nun Müslümanlar tarafından fethi ve İslamlaşması sürecine bağlı olarak ortaya çıkmış örnekleri de mevcuttur. Keza onların devrinde Melik Gazi gibi tarihi şahsiyetlerin yanı sıra isimsiz kahramanlar, dedeler, babalar, erenler ve şehitlerde olmaktadır. Horasan Erenleri daha çok Alp karakteri taşımaktadır. Şeyh Şaban, Omuzu Gürzlü, Şem'un-el Gazi gibi İncesu civarındaki türbeler Müslümanlığı yaymak amacıyla, gayr-ı müslimlere karşı savaşan İslam-Arap savaşçıları karakterine büründürülmüş ulu kişilerdir.

c. Kur'an-ı Kerim Menşeli Olanlar:

Kur'an-ı Kerimde zikri geçen Cebrail ve Hızır (A.S.) gibi varlıklara nispet edilmek suretiyle kutsiyet kazanan ziyaret yerleri bu tipin canlı örnekleridir.

d. Kitab-ı Mukaddes Menşeli Olanlar:

Bunlar da Kitab-ı Mukaddes'de (Tevrat ve İncil) sözü edilen kutsal yere atfedilen olaylardır. Bunlardan Şemun-el G Tevrat menşeli olup, karşı gaza eden bir gazi-veli hüviyetinde karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte bu durum sadece Kayseri ve çevresine özgü değildir. Bilindiği gibi Anadolu'da bu türün başka örnekleri de mevcuttur. Yine Kayseri'de İncil menşeli olmasının yanı sıra Kuran-ı Kerim'de de sıkça geçen Hz.İsa'ya nispet edilen bir ziyaret yerinin bulunması da dikkat çekicidir.

e. Hz.Ali ve O'nun Neslinden Olanlar:

Kayseri ve çevresinde ziyaret yerleri ile ilgili önemli bir husus da, orada Hz.Ali motifinin değişik formlar altında kendini göstermekte oluşudur. Hz.Ali'nin sırt izi veya atının ayak izi genellikle Kayseri'de taş motifi ile birlikte kendini göstermekte ve kutsiyet kaynağına dönüşerek ziyaret yeri olmaktadır. Aslında bu motif de Anadolu'da, ziyaret olgusu içerisinde yaygın bir tarz olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte Hz.Ali motifi, neslinden gelenlerin velileşerek kutsiyet kazanması ve ziyaret konusu olması ile de Kayseri'de sıkça görülmekte dir. Zeynel-Abidin Türbesi bunun tipik örneğidir. Ancak tarikat unsuru da devrede dir. Ancak velilik, tasavvuf ve tarikatlar söz konusu olduğunda, silsilelerin büyük bir bölümünün Hz.Ali'ye uzandığı zaten bilinen bir husustur.

f. Hz.Peygamber'in Nesebine Nispet Edilenler:

Tasavvuf ve tarikat çizgisinden gidildiğinde bir kısım velilerin ve onların ziyaret yerlerinin Hz.Peygamber'in nesline nispet edilmesi olayı da oldukça yaygındır. Nitekim yolun Hz.Ali vasıtasıyla yukarıda vermiştik. Bunun bir başka örneği de yine tasavvuf ve tarikat silsileleri ile vasıtasıyla yakından tanıdığımız seyyidlik ünvan ve müessesesidir ki, bunun örneklerine de Kayseri'de rastlamaktayız; Seyyid Burhaneddin bu konuda tipik bir örnek olmakta ve nesli Hz.Ali kanalıyla Hz.Peygambere nispet edilmektedir. Seydi Şerif'te ise seyyidliğin yanı sıra gazilik ve Horasan ereni motifi kendini gösteriyor.

g. Alevi Çizgiler Taşıyanlar:

Yuları Köyü ve benzerlerindeki ziyaret olgusu Alevi karakteri olan unsurlara yer verir görünmektedir.

h. İsimsiz Veliler:

Bunlar da genellikle tarihi kişilikleri ve hatta menkıbeleri hakkında hemen hiçbir bilgiye sahip olunmayan, ancak çoğu zaman gazi ve kahraman motifleriyle birleşen ve yatır, dede, baba, şehit gibi adlarla anılan ziyaret yerleri olup, özellikle Kırsal alanlarda oldukça yaygındırlar.

I. oban Veliler:

Burada daima oban motifi devrededir ve üstelik onların menkıbeleri ve kerametleri hakkında az çok bilgi kırıntıları mevcuttur. Kayseri’de bu motifin daha çok Develi yöresinde devreye girmesi dikkate değerdir. Havadan türbesi, Nebi Baba, Evliya Dağı ziyaretleri hep bu motifle ilgilidirler.

j. Meslek Pirleri:

Kayseri’de izleri en zayıf ve bulanık olan tiplerden biridir. Aslında bu motif, bilindiğı üzere Anadolu’da daha Selçuklular döneminden itibaren esnaf teşekkülleri aracılığı ile yer tutmuştur ve özellikle Ahilik teşkilatı sayesinde bünyesi- ne birçok tasavvufi unsurları dahil etmiştir. Oyle ki, her mesleğın bir şeyhi ya da piri oluşmuş ve onlar bu meslek mensuplarınca velilik mertebesine yükseltilerek mezarları ziyaretgaha dönüşmüştür. Bu tür meslek patronu velilerden biri de, Kayseri ile ilişkili görülen Ahi Evran’dır. Ancak onun orada makam türünden de olsa ziyaretgahı mevcut değildir. Araştırma alanımızda yalnızca Pirahmet ziyaretinde pir unvanını bulmaktayız. Ancak bunun bir meslek piri olduğu konusunda herhangi bir bilgiye erişmiş değiliz.

k. Kadın Veliler- Hayali Tipler - Makamlar

Genellikle mezarları ziyaret konusu olan veliler erkektir. Bununla birlikte araştırma alanımızda kadın veli motifinin de devreye girdiğı ve ziyaret olgusuna damgasını vurduğı dikkati çekmektedir. Bu motifin kent merkezinde değil de kırsal alanda kendini göstermesi, dağ, taş gibi motiflerle birlikte yer almakta oluşu da ayrıca kayda değer özelliktir.

Haklarında herhangi bir bilgi bulunmayan isimsiz ancak gerçek bir veli ile irtibatı da pek şüpheli görünen ziyaretlerdir. Bunların dağ, tepe su ve ağaç gibi motifler ve unsurlarla birlikte bulunmaları, temelinde onların İslam öncesi tabiat kültüyle ilişkili olabilecekleri görüş ve iddialarına imkan vermektedir. Dede Suyu ve Dağdağan ağacı araştırma alanımızda bu türün tipik bir örneğı olarak söyleyebiliriz.

Genellikle büyük velilere, yahut öteki kutsal ve gerçek yahut tabiatüstü kişi liklere ve varlıklara manen atfedilen ziyaret makamları bu gruba dahildir. Kayseri’de Hızır-İlyas Türbesi bu tipin şüphesiz en karakteristik örneklerin den birini oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ahmet Nazif Efendi, Mir'at-ı Kayseriyye (Kayseri Tarihi), Sadeleştirerek yayına hazırlayan Mehmet Palamutoğlu, Kayseri 1987
- Kayseri Meşhurları (Kayseriyye Meşahiri), Sadeleştirilenler: Meser ret Diriöz ve Haydar Ali Diriöz, Kayseri 1991
- Altınkaya, Veli, Mavi Boncuklu Cemil Baba, Kayseri 1984
- Araz , Nezihe , Anadolu Evliyalari , İstanbul 1974
- Bayraktar, Mehmet, İslam İbadet Fenomenolojisi, Ankara 1987
- Çayırdağ, Mehmet, "Kayseri'nin İncesu İlçesinde Şeyh Turesan Zaviyesi", Belleten, C.XLIV, Türk Tarih Kurumu Basımevi, İstanbul 1980
- Seyyid Burhaneddin Hüseyin, Kayseri 1980
- Devellioğlu , Ferit , Osmanlıca- Türkçe Sözlük , Ankara 2002
- Edhem (Eldem), Halil, Kayseri Şehri, Haz.Kem Göde, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1982
- Eskioğlu, Mehmet ve Mehmet Çayırdağ, Melikgazi Türbesi Rehberi ve Danişmendllilerin Kayseri'deki Eserleri, Kayseri 1987
- Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Çev. Temel Turan, Necati Akdaş, Mümin Çevik, Uçdal Yayınları, İstanbul
- Gökbel, Ahmet, Anadolu Varsak Türkmenleri ve Bunların Dini Fokloründeki Gelenek ve Değişmeler (Basılmamış Doktora Tezi), Kayseri 1994
- Günay , Ünver , Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilimi Araştırması , Erciyes Üniversitesi Yayınları , Kayseri 2002
- Güngör, Harun, "Türklerde Kutsal Mekan Anlayışı"(Kayseri Örneği), Türk DünyasıTarih Dergisi, Sayı:43, Temmuz, 1990
- , Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilimi Araştırması , Erciyes Üniversitesi Yayınları , Kayseri 2002
- Gürlek, Ahmet, Memleketim Develi İzmir 1974
- İlter, Fügen, "Kayseri-Tomarza Gezisi üzerine Notlar ve Mikdat Dede Türbesi',Anadolu (Anatolia), Ankara 1974
- İmla Kılavuzu, TDK , Ankara 2002
- İnan, Abdulkadir, Tarihte ve Bugün Şamanizm, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1972
- İslam Ansiklopedisi , Diyanet yayınları , Ankara 1991
- Kafesoğlu, İbrahim, Eski Türk Dini, İstanbul 1980
- Kandemir, M.Yaşar, "Ziyaret", İslam Ansiklopedisi, MEB., İstanbul 1986, C.XII
- Karabulut, Ali Rıza, Kayseri'de Meşhur Mutasavvıflar Kayseri 1984
- _____ -Ramazan Yıldız, Gülzar-ı Manevi ve İbrahim Tennüri, Kayseri 1978
- Koçer, H.M.Zeki, Kayseri Uleması, İstanbul 1972
- Köşker Sami - Veli Türkmenoğlu, Her Yönüyle Yahyalı, Kayseri,1 992
- Kum, Naci, Kayseri'deki Türbe ve Zaviyeler", Erciyes Kayseri Halkevi Dergisi, Kayseri 1948
- Kuşat, Ali, Sarıoğlan ve Çevresinde Ziyaret Yerleri, Basılmamış Lisans Tezi, Kayseri 1988.
- Ocak, Ahmet Yaşar, Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Men (Metodolojik Bir Yaklaşım), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1992
- Orta Anadolu Evliyalari, Cilt 2 , Türkiye Gaztesi yayınları , İstanbul 2002
- Özbek, Yıldırım, "Şeyh Hacı İbrahim Tekke veya Manzumesi", Vakıflar Dergisi, C.XXIV, Ankara 1994
- Özdemir, Mustafa, Hacılar. (Kayseri Hacılar) ve Tüm Hacılar Topluluklarının Ta rihleri ile Buldukları Yerler, Kayseri 1984.

- Özgüç, Tahsin - Mahmut Akok, "Develi Abideleri", Belleten, C.XIX, Türk Tarih Kurumu, Ankara,1955
- Özkan , Nevzat , Kayseri , Çevre Koruma Vakfı yayını , Kayseri 2002
- Özsoy , Bekir Sami , Kayseri'yi Tanıyalım , Kayseri 1991
- Sayım, Huzeyfe , Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilimi Araştırması , Erciyes Üniversitesi Yayınları , Kayseri 2002
- Seyyid Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmizi, Maarif, Çeviren. Abdülbaki Gölpınarlı, iş Ban kası Kültür Yayını, Ankara (Tarihsiz)
- Tanyu, Hikmet, Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerler, A.Ü.II Fa kültesi Yayını, Ankara 1967
- _____ Türkler'de Taşlarla İlgili İnançlar, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara 1987
- Taş Ramazan, Amarat Kasabası Tanıtım Rehberi, Kayseri 1992 Teoman, Lütfullah, Turizm, Kayseri
- Taştan , Abdülvahap, Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilimi Araştırması , Erciyes Üniversitesi Yayınları , Kayseri 2002
- Türkçe Sözlük , TDK , Ankara 2004
- Velayetname-i Hacı Bektaş Veli, (Haz.Sefer Aytekin) Emek Basımevi, Ankara
- Yınanç, Mükremin Halil, "Danişmendîiler", İslam Ansiklopedisi, MEB, İstanbul 1963, C.III
- Yurdakul, M.Erol - Mehmet Çayırdağ, "Kayseri Erciyes Dağı Eteklerinde Bulunan İki Türbe', Vakıflar Dergisi, Ankara 1978

EKLER

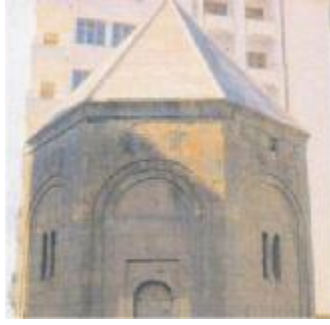
KAYSERİ'DE KABRİ ZİYARET EDİLEN ZÂTLAR

Meşhur Kişilerin isimleri	Kabir Yeri	Ölüm Târihleri
1. Seyyid Burhaneddin Mühakkik-i Tirmizi	Şehrin doğu tarafında özel Türbesindedir.	649 (1251)
2. Zeynel Abidin Hazretleri	Araba Pazarı civarında Özel Türbesinde	817(1414)
3. Necmeddin İmad	Serçeoğlu Mahallesinde Hüseyin Bey Hamamı yanında	621(1224)
4. Malatyalı Sultan	Serçeoğlu Mahallesinde Hüseyin Bey Hamamı yanında	
5. Firuz Sultan	Sivas Kapısı civarında	
6. Hacı Bulam Bin Veliyüddin	Tekkeönü civarında Eyyüb Ağa Kapısında	
7. Şeyh İbrahim Tennuri	Şeyh Câmî-i Şerifi avlusundaki Türbede	887 (1,482)
8. Şeyh Taceddin İbrahim	Taceddin Mahallesinde özel Türbesinde	920(1514)
9. Ekberi Yümnî Hazretleri	Keçikapı Mescidi şerifinin Duvarı içinde	
10. Şeyh Lutfullah Efendi	Şeyh İbrahim Tennuri'in oğlu	914(1508)
11. Şeyh Ali Efendi	Şeyh İbrahim Tennuri'in oğlu	921(1515)
12. Şeyh Abdüssamed Efendi	Şeyh İbrahim Tennuri'nin oğlu	1025 (1617)
13. Mermerli Sultan	Bahçivan Ömer Şeyh Mahallesinde	
14. Bahçivan Ömer Şeyh Dede	Bahçivan Ömer Şeyh Mahallesinde	
15. Kürd Cemal Hazretleri	Gömlüksiz Çeşme civarında	
16. Ömer Gazi Halveti	Bayram Bey Mescidi şerifinde	
17. Muhammed Nurğan	Kürtler Mahallesinde	
18. Boynuzlu Aşık Dede	Kürtler Mahallesinde	
19. Karamani Efendi	Zeynel Abidin Hazretleri Civarında	

20. Mehmed Battal veya Eybil Dede	Battal Mesiresi civarında	
21. Kırk Kızlar	Battal Mesiresi civarında	
22. Mehmed Melik Gazi	Melik Gazi Medresesinde ki Türbede	
23. Emir Sultan	Keçikapı Civarında Emir Sultanı Mahallesi	
24. Davud-u Kayseri	Battal mevkiinde (ihtilafı)	
25. Şeyh Şerefeddin	Haydar Bey Köşkü civarında	
26. Kütbüddin Sincanî	Haydar Bey Köşkü civarında	
27. Ahmed Daranî	Ali Dağı tepesinde	
28. Gazi Topal Battal	Battal Mevkiinde	
29. Cümcüme Baba	Taşkınıcık Mahallesi	
30. Güllük Şemseddin	Güllük Mahallesi	
31. Seyid Gazi	Seyit Gazi Mahallesi	
32. Musa Gazi	Musa Gazi Mahallesi	
33. Muhsin-ı Kayseri	Kazğancılar Câmî-i Şerifi Civarında	741 (1341)
34. Halil Germiri Kari-i Buharî	Seyyid Burhaneddin Civarında	1114 (1792)
35. Şeyh Mahmuddidin Hazretleri	Cıngıllı Hanı yanında	
36. Mehmed Remzi Efendi	Seyyid Burhaneddin Civarında	1131 (1718)
37. İnce Boyun Ali Efendi	Çukurlu Mescid-i Şerifi	1172 (1758)
38. Ali Ferdi Efendi	Zeynel Abidin Civarında	1127 (1715)
39. Kulahcizâde Hacı Mahmut Efendi	Seyyid Burhaneddin Civarında	
40. Hacı Mehmed Efendi	Zeynel Abidin Hazretleri Civarında	1181 (1767)
41. Vanî Şeyh Abdurrahman Efendi	Hüseyin Bey Hamamı Civarında	1202 (1787)
42. Büyük Hüseyin Efendi	Kurşunlu Câmî-i Şerifi Civarında	1214 (1799)

43. Hisarcıklızâde Mustafa Efendi	Hacıklılıç Civarında	1229 (1804)
44. Keşşaf Ömer Dede	Huvant câmi-i şerifi hariminde	1219 (1804)
45. Teymurcuzâde Süleyman Efendi	Huvant câmi-i şerifi hariminde	1227 (1812)
46. Çelikli Hacı Ali Efendi	Zeynel Abidin Hazretleri civarında	1222 (1807)
47. Akşehirli Hafız Osman Efendi	Seyyid Burhaneddin Hazretleri civarında	1226 (1811)
48. Sarı Abdullah Efendi	Seyyid Burhaneddin Hazretleri civarında	1229(1814)
49. Yahyalı Hacı Mustafa Efendi	İyiler Kabristanında	1235(1819)
50. Küçük Hüseyin Efendi	Kurşunlu Çami-i şerifi civarında	1231(1815)
51. Köse Hacı Alizâde Hacı Ali Efendi	Seyyid Burhaneddin Hazretleri civarında	1245 (1829)
52. Kurra Hacı Hasan Efendi	Zeynel Abidin civarında	1252(1836)
53. Göncüzade Kasım Efendi	Huvand câmi-i şerifi hariminde	1258(1842)
54. Akşehirizâde Hazım Efendi	Seyyid Burhaneddin Hazretleri Civarında	1260(1844)
55. Hacı Vahdi Salih Efendi	Zeynel Abidin civarında	1245(1829)
56. Sadık Efendi	Kurşunlu câmi-i şerifi civarında	1266(1849)
57. Hisarcıklızâde Salim Efendi	Seyyid Burhaneddin Türbesi Avlusunda	1275(1858)
58. Hacı Abdullah Efendi	Kurşunlu câmi-i şerifi civarında	1280 (1863)
59. Yanyalızâde Hacı Osman Efendi	Seyyid Burhaneddin civarında	1280(1863)
60. Müderris Mes'ud Efendi	Kurşunlu câmi-i şerifi	1280(1863)
61. Zıllizâde Hacı Mehmet Efendi	Kurşunlu câmi-i şerifi	1290(1873)

62. İymanızâde Alim Efendi	Huvand câmi-i şerifi civarında	1297(1879)
63. Müderriszâde Alim Efendi	Huvand câmi-i şerifi civarında	1299(1881)
64. Çukurluzâde Hacı Torun Efendi	Huvand câmi-i şerifi civarında	1303(1885)
65. Damad Halil Efendi	Kurşunlu câmi-i şerifi civarında	1303(1885)
66. Hisarcıklızâde Nail Efendi	Şeyh câmi-i şerifi civarında	1303(1885)
67. Musaddık Hafız Efendi	Deliklitaş camiinin hariminde	1295(1878)
68. Tarsusi Osman Efendi	Zeynel Abidin Hazretleri civarında	1310(1892)
69. Divriki zâde Emin Efendi	Huvand camii civarında	1323(1905)

ADSIZ KÜMBET

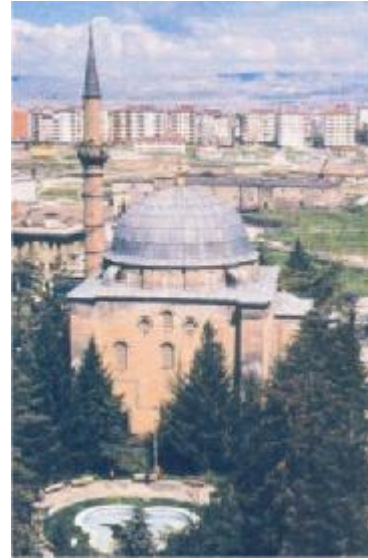
ALACA KÜMBET

BEŞ PARMAK KÜMBET

HAN KÜMBETİ

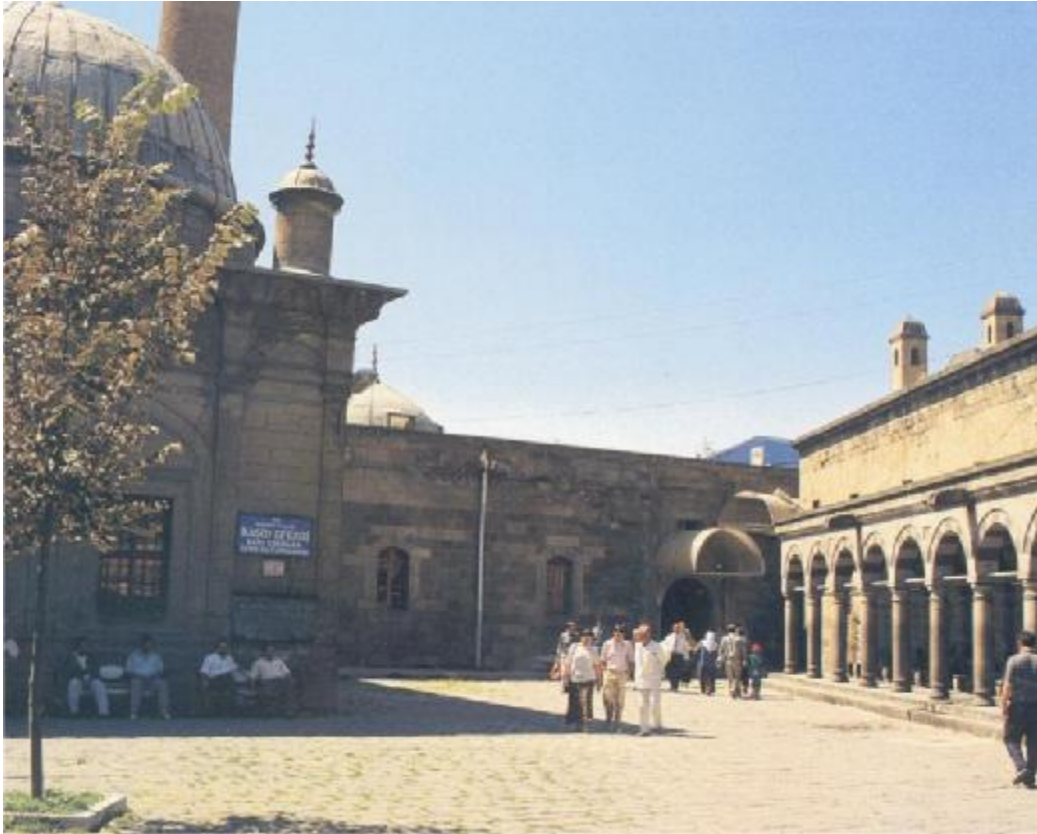

HUNAT HATUN KÜLLİYESİ

KURŞUNLU CAMİİ MİHRABI

CAMİ-İ KEBİR

ZEYNEL ABİDİN TÜRBESİ

KIRK KIZLAR KÜMBETİ

SULTANHANI KERVANSARAYI

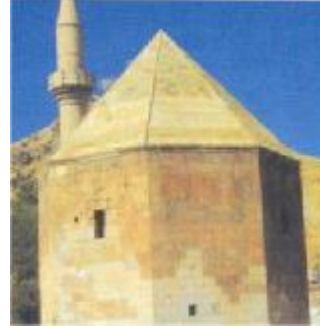
CAMİ-İ KEBİR MİNARESİ

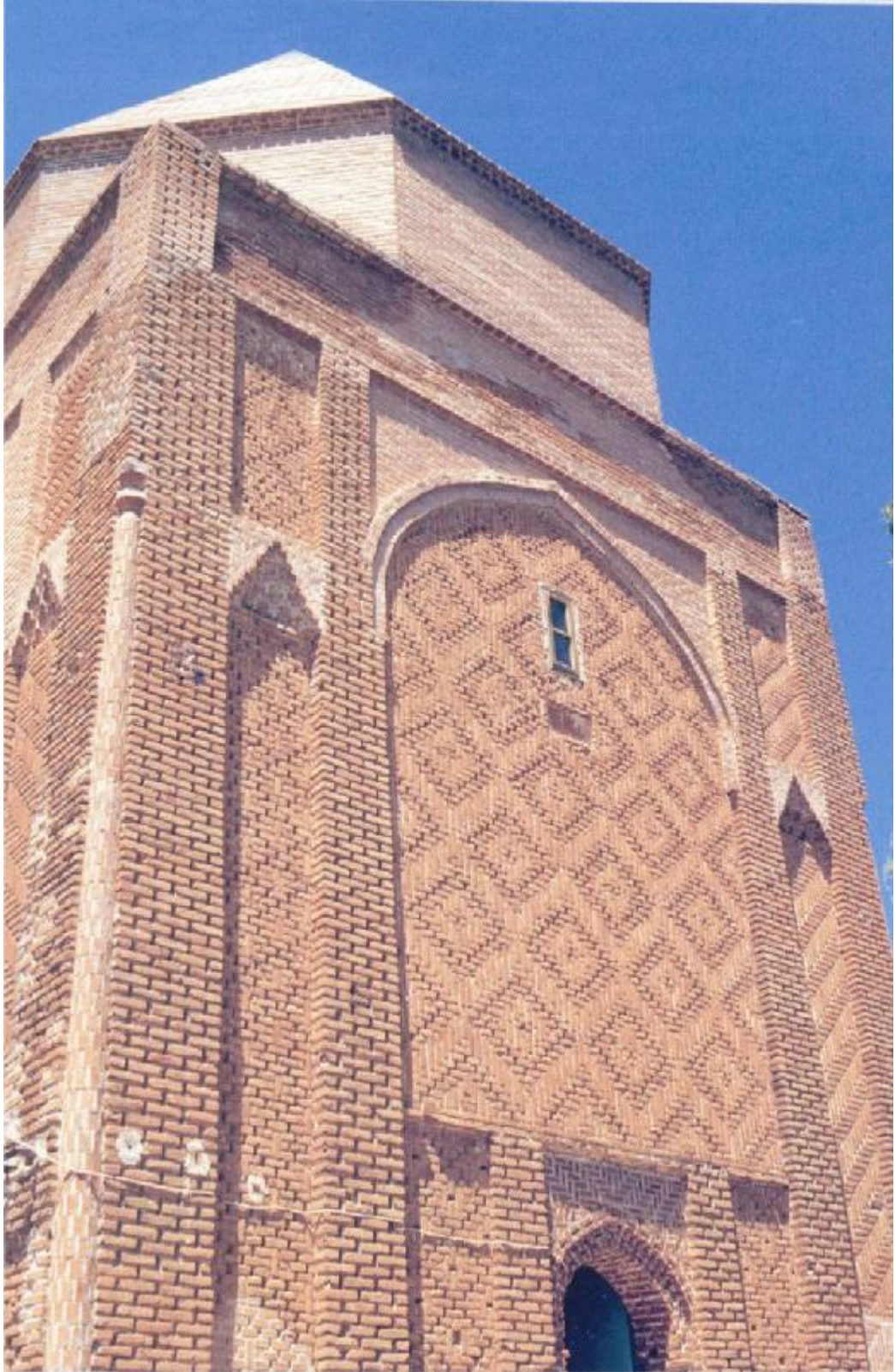
ÇAN KULESİ

HIZIR İLYAS TÜRBE Sİ

DEV ALİ TÜRBE Sİ

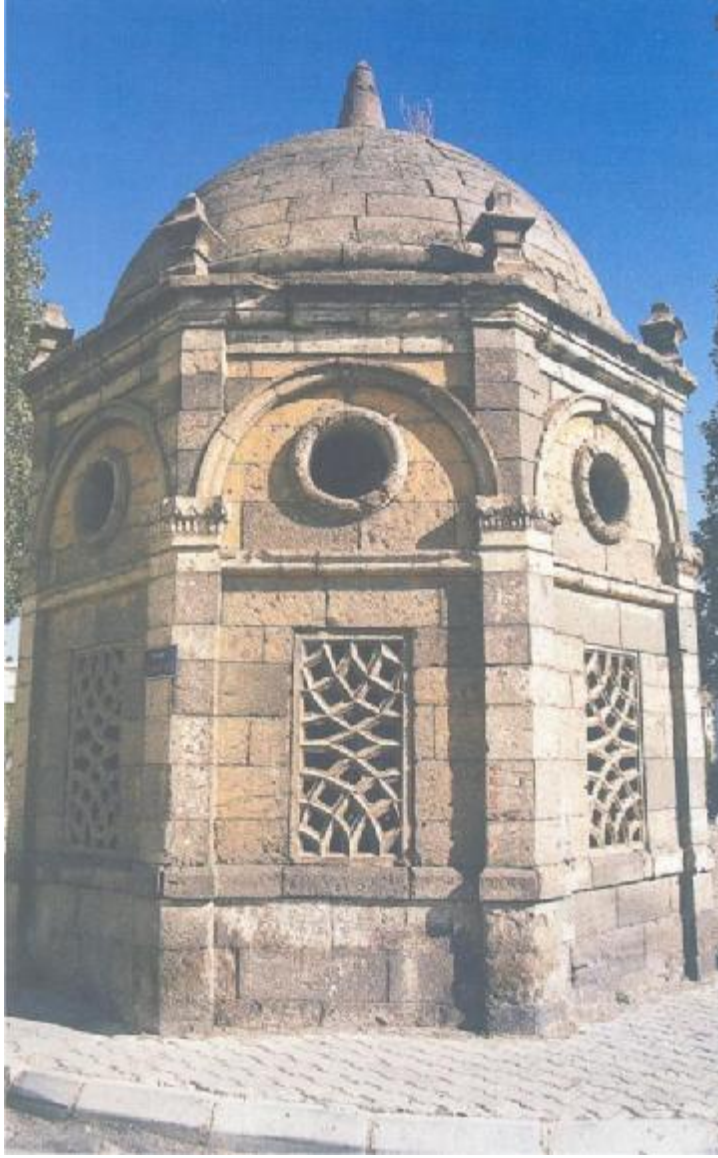
MELİKGAZI TÜRBESİ

MİMAR SİNAN PARKI VE GEVHER NESİBE SULTAN KÜLLİYESİ

SULTANHANI KERVANSARAYI

ESMA HATUN TÜRRESİ

AVGUNLU MEDRESE VE KÜMBETİ

MELİKGAZİ TÜRBESİ

MELİKGAZİ TÜRBESİ

ERMENİ KİLİSESİ

KAYSERİ KALESİ VE SURLARI